

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Veronika Lesjak

Šolanje otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

Magistrsko delo

Ljubljana, 2022

PODATKI O MAGISTRSKEM DELU

Ime in priimek: Veronika Lesjak

Naslov magistrske naloge: Šolanje otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

Kraj: Ljubljana

Leto: 2022

Število strani: 308

Število prilog: 21

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ključne besede: vključenost otrok z ovirami v redno osnovno šolo, prostorska prilagoditev šolskih prostorov, prilagojeni pripomočki in metode, prilagoditve pri pouku, kompetence za delo z otroki z ovirami, izobraževanja, sodelovanje svetovalnih delavk in učiteljic, mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

Povzetek: Magistrsko delo raziskuje vključenost otrok z ovirami v redno osnovno šolo. Predvsem se osredotoča na vključenost v razredno skupnost, prostorsko prilagoditev šolskih prostorov, pripomočke, metode, prilagoditve pri pouku in na kompetence za delo z otroki z ovirami. Raziskuje tudi sodelovanje svetovalnih delavk in učiteljic razrednega pouka ter mnenje svetovalnih delavk in učiteljic razrednega pouka glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli. V teoretičnem delu pišem o poimenovanju in opredelitvi "otrok s posebnimi potrebami", o vzgoji in izobraževanju otrok z ovirami, o konceptu integracije in inkluzije, o organizaciji in prilagojenem izvajanju pouka, o šolski svetovalni službi in na koncu o kompetencah za delo z otroki z ovirami. V empiričnem delu pa sem s pomočjo intervjuvanja petih svetovalnih delavk in štirih učiteljic razrednega pouka, ki so že vsaj eno leto zaposlene v eni od rednih osnovnih šol v osrednjeslovenski regiji, po stanju na dan 1. 5. 2022, prišla do naslednjih ugotovitev: Otroci z ovirami so dobro vključeni med ostale, saj imajo prijatelje, s katerimi se družijo v šoli in tudi v prostem času. Razlik med vključenostjo otrok z ovirami in vključenostjo ostalih otrok večina intervjuvank ne opaža, prav tako redko opazijo diskriminacijo otrok z ovirami s strani sošolcev. Obstajajo posamezni primeri otrok z ovirami, ki niso priljubljeni med ostalimi sošolci. Intervjuvanke poročajo o slabi vključenosti otroka z "jezikovnimi motnjami", otroka z "motnjami avtističnega spektra" in otroka s "čustvenimi in vedenjskimi motnjami". Predvsem so slabše vključeni otroci, ki še nimajo dobro razvitih socialnih kompetenc, se burno in agresivno odzovejo na provokacije ostalih sošolcev in imajo težave pri deljenju stvari z drugimi. Pri vključevanju med ostale sošolce, svetovalne delavke otrokom z ovirami pomagajo predvsem s pogovorom, z različnimi delavnicami, skupinskimi refleksijami, igrami vlog, igrami z namenom zbliževanja in z zadolžitvijo učno uspešnejših učencev za pomoč manj uspešnim. Učiteljice pri vključevanju pomagajo z izvajanjem skupinskih iger, z aktivnostmi v parih in malih skupinah ter s spodbujanjem medsebojnega druženja in medsebojne pomoči. Otroci z ovirami so vključeni v vse šolske aktivnosti, tudi v športne in kulturne dneve, šole v naravi in, če želijo, tudi v šolske popoldanske dejavnosti. Otrok z oviro ni vključen v šolo v naravi le v primeru, da ga starši ne prijavijo. Dejavnosti se, če je potrebno, otrokom z ovirami vedno prilagodijo ali pa ima otrok spremstvo spremljevalca. Če dejavnosti ni mogoče prilagoditi, je otrok zgolj prisoten. Učilnice in ostali šolski prostori so prilagojeni predvsem otrokom z gibalno oviro. Pripomočki, ki jih svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka pri sodelovanju z otroki z ovirami najpogosteje uporabljajo, so: plastelin, slikovne kartice,

družabne igre, igrače za sproščanje in pomiritev, plišasta igrača, najrazličnejše žogice, žogice za stiskanje in blazine za sedenje. Intervjuvanke pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljajo precej različne metode. Z otroki največkrat delajo individualno, pogosto pa jih razdelijo tudi v pare ali majhne skupine. Intervjuvanke ne uporabljajo enakih metod za vse otroke iste "kategorije posebnih potreb", temveč uporabljajo individualiziran pristop. Prilagoditve, ki jih je pri pouku deležen otrok, so individualizirane in ustvarjene v skladu s potrebami vsakega otroka, vseeno pa obstajajo prilagoditve, ki se jih učiteljice razrednega pouka pogosto poslužujejo, in sicer sprotno preverjanje razumevanja, dodatna razlaga ter večkratno ponavljanje informacij. Otroci z ovirami so po potrebi deležni prilagojenega učnega gradiva in prilagojenega načina preverjanja znanja. Učiteljice imajo težave z usklajevanjem podajanja snovi učencem z ovirami in drugim učencem. Pomoči in prilagoditev so deležni vsi učenci, pri katerih se pojavi potreba po tem, a na treh šolah so več in bolj strukturirane pomoči deležni otroci, ki so usmerjeni kot "otroci s posebnimi potrebami". Učiteljice menijo, da njihove kompetence ne zadostujejo za sodelovanje z otroki z ovirami. Večina učiteljic se pri sodelovanju z otroki z ovirami zelo pogosto srečuje s težavami in svoje delo dojema kot zelo naporno. Svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka zelo dobro sodelujejo. Vsakič, ko je to potrebno, so učiteljice deležne nasvetov, podpore in pomoči s strani svetovalnih delavk. Vse intervjuvanke imajo v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na izobraževanjih in vse se jih tudi udeležujejo, od tega pet zelo pogosto. Samo ena intervjuvanka se nikakor ne strinja, vse ostale pa se delno strinjajo z vključitvijo otrok z ovirami v redni program. Veliko intervjuvank meni, da je izbira primerne programa šolanja za otroke z ovirami zelo odvisna od vsakega posameznega primera in da je za nekatere otroke dobro, da so vključeni v redni program, nekaterim pa to škoduje in bi bilo za njih boljše, da so vključeni v prilagojeni program. Vključitev intervjuvanke podpirajo v primeru "manjše" ovire in v primeru napredka ter zmožnostjo funkcioniranja otroka v rednem programu. Če otrok v rednem programu ne napreduje, kljub pomoči in prilagoditvam ne zmore programa ali če potrebuje manjše skupine in večji nadzor učitelja ter mu programa ni mogoče dovolj prilagoditi, se intervjuvanke z vključitvijo v redni program osnovne šole ne strinjajo. Večina intervjuvank meni, da lahko dodatna strokovna pomoč in prilagoditve pripomorejo k inkluziji ter jo hkrati tudi zavirajo.

Title: The schooling of special needs children in the regular program of primary school

Descriptors: inclusion of special needs children in the regular program of primary school, spatial adjustments of school space, adaptable accessories and methods, adjustments during class, competencies with special needs children, training, cooperation of school counselors and teachers, opinions about the school of special needs children in regular programs of primary school

Abstract: This master's thesis researches the inclusion of special needs children into the regular programs of primary school. It mainly focuses on the inclusion into the class as a whole, spatial adaptations of school spaces, accessories, methods, lesson adaptations and competencies of working with special needs children. It also researches the collaboration of school counselors and primary education teachers, opinions of school counselors and primary education teachers about the schooling of special needs children in regular programs of primary school. The theoretical part presents the naming and classification of "special needs children", the education and training of special needs children, the concept of integration and inclusion, organizing and adapting lessons, school counseling and the competencies of working with special needs children. The empirical part includes the interviews of five school counselors and four primary education teachers that have been employed in one of the public primary schools with regular programs in central Slovenia, as of May 1st 2022, I have found out that: special needs children

are well integrated with other children, as they have friends with whom they can relate to at school and in their free time. The differences between the inclusion of special needs children and the inclusion of the others, most interviewees do not notice, as well as discrimination towards special needs children from the classmates. There are cases of special needs children not being popular among their classmates. The interviewees report worse inclusion of children with “speech disorders”, children with “autistic spectrum disorder” and children with “emotional and behavioral disorders”. It is mainly children, who lack well developed social skills, have strong emotional and aggressive reactions to classmate provocations as well as those that have difficulty sharing things, that are less included. School counselors help special needs children with inclusion through conversing, various workshops, group reflections, role play, games that exercise bonding, and asking more successful children to help the less successful children. The teachers help special needs children by including them in group games, pair work, small group work, encouraging one another’s company and helping one another. Special needs children are taking part in all school activities, including sports and culture days, school in nature, and if they wish, after-school activities. Special needs children are only not included in school in nature if their parents decide not to sign them up. Activities are adapted to children’s abilities if necessary or another teacher is provided for company. In the case that the activity cannot be adapted, the child is only present. Classrooms and other school spaces are specially adapted to movement-impaired children. Accessories that school counsellors and primary education teachers mainly use with special needs children are: Play-Doh, picture cards, board games, toys for relaxing and calming, stuffed toys, various balls, balls for squeezing and pillows for sitting. The interviewees use various methods with special needs children. They mainly work with them individually, yet often divide them into pairs or small groups. The interviewees do not use the same methods with kids who have the same “category of special needs”, but they use an individual approach with each child. The adaptations that each child receives in class are customized and tailor-made in accordance with the needs of the individual child. However, there are some adaptations that primary education teachers make use of more often than others, such as regular knowledge testing, additional explanation and repeating information. Special needs children can receive adapted materials and adapted knowledge testing, if needed. Teachers have problems with adjusting the class material to special needs children and the rest of the class. All students who show the need for extra help and adaptations receive it. However, in three schools children who have been diagnosed as “special needs children” receive more and more structured help. Most teachers believe that their competencies are not sufficient to work with special needs children appropriately. Most teachers run into problems when working with special needs children and perceive their work as difficult. School counselors and primary education teachers work well together. Whenever teachers need advice, support, or help from school counselors, they receive it. All the interviewees have opportunities to attend various education and training courses as part of their work, and most attend them quite often. One interviewee does not agree with the inclusion of special needs children into the regular program of primary school, the rest of them partly agree with that statement. A lot of the interviewees believe that choosing the most suitable school program for special needs children depends on the individual, and that it is good for some of them to be included in the regular program of primary school. Others are hindered by this and would benefit from special programs. The interviewees support the inclusion in case of “minor” impediments and visible progress and

where the child is capable of functioning normally in the regular program. However, if the child does not show progress, despite help and adaptations, and they need smaller groups and greater teacher control, and it is not possible to make any further adaptations, the interviewees do not agree with inclusion in regular primary school programs. Most interviewees believe that additional expert assistance and adaptations, simultaneously help and hinder inclusion.

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Veronika Lesjak

Šolanje otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

Magistrsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2022

ZAHVALA

Mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za vse nasvete, usmerjanje, popravke, potrpežljivost ter hitro odzivnost.

Intervjuvankam, ki so privolile v sodelovanje in mi namenile svoj čas.

Prijateljem, za vse spodbudne besede in pomoč.

Davidu, za veliko mero razumevanja, pomoči, podpore in ljubezni.

Brez vsakega izmed vas mi ne bi uspelo!

KAZALO VSEBINE

1 TEORETSKI UVOD.....	1
1.1 OTROCI Z OVIRAMI	1
1.1.1 Poimenovanje.....	1
1.1.2 Opredelitev "otrok s posebnimi potrebami"	2
1.2 VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE OTROK Z OVIRAMI.....	17
1.2.1 Vrste programov osnovnošolskega izobraževanja.....	17
1.2.2 Izvajalci vzgoje in izobraževanja otrok z ovirami	19
1.2.3 Dodatna strokovna in fizična pomoč	20
1.2.4 Postopek usmerjanja v programe vzgoje in izobraževanja	22
1.3 KONCEPT INTEGRACIJE IN INKLUZIJE	25
1.3.1 Pomembni mednarodni dokumenti	25
1.3.2. Razlika med integracijo in inkluzijo.....	26
1.3.3 Pozitivni in negativni dejavniki za vključitev otrok z oviro v redne oddelke osnovne šole	30
1.3.4 Socialna vključenost otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole	31
1.4 ORGANIZACIJA IN PRILAGOJENO IZVAJANJE POUKA	31
1.4.1 Prilagoditve prostora.....	32
1.4.2 Didaktični pripomočki in oprema	35
1.4.3 Organizacija časa.....	37
1.4.4. Poučevanje in učenje	38
1.4.5 Preverjanje in ocenjevanje znanja.....	41
1.5 ŠOLSKA SVETOVALNA SLUŽBA	43
1.5.1 Osnovne vrste dejavnosti šolske svetovalne službe.....	45
1.5.2 Sodelovanje svetovalne službe in učiteljev v osnovni šoli.....	46
1.6 KOMPETENCE ZA DELO Z OTROKI Z OVIRAMI	49
2 FORMULACIJA PROBLEMA	53
3 METODOLOGIJA.....	55
3.1 Vrsta raziskave	55
3.2 Merski instrumenti in viri podatkov.....	56
3.3 Populacija in vzorec	56
3.4 Zbiranje podatkov	57
3.5 Obdelava in analiza podatkov	58
4 REZULTATI	60
4.1 Vključenost med sošolce.....	60

4.2 Prostorska prilagoditev	62
4.3 Metode dela	64
4.4 Pripomočki	65
4.5 Prilagoditve	66
4.6 Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami	68
4.7 Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk	69
4.8 Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami	70
4.9 Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole	71
4.10 Odgovori na raziskovalna vprašanja	76
5 RAZPRAVA	86
6 SKLEPI	102
7 PREDLOGI	113
8 UPORABLJENA LITERATURA	115
9 PRILOGE	122
9.1 Vprašanja za intervju (svetovalne delavke)	122
9.2 Vprašanja za intervju (učiteljice razrednega pouka)	122
9.2 Intervju A	123
9.3 Intervju B	126
9.4 Intervju C	130
9.5 Intervju D	133
9.6 Intervju E	136
9.7 Intervju F	139
9.8 Intervju G	142
9.9 Intervju H	146
9.10 Intervju I	150
9.11 Odprto kodiranje intervjuja A	155
9.12 Odprto kodiranje intervjuja B	168
9.13 Odprto kodiranje intervjuja C	182
9.14 Odprto kodiranje intervjuja D	191
9.15 Odprto kodiranje intervjuja E	202
9.16 Odprto kodiranje intervjuja F	210
9.17 Odprto kodiranje intervjuja G	221
9.18 Odprto kodiranje intervjuja H	256
9.19 Odprto kodiranje intervjuja I	277
9.20 Osno kodiranje	293
9.21 Odnosno kodiranje	307

KAZALO TABEL

Tabela 1	155
Tabela 2	168
Tabela 3	182
Tabela 4	191
Tabela 5	202
Tabela 6	210
Tabela 7	221
Tabela 8	256
Tabela 9	277

1 TEORETSKI UVOD

1.1 OTROCI Z OVIRAMI

1.1.1 Poimenovanje

Murgel (2014) pravi, da enotnega pojma za otroke, ki imajo posebne potrebe, ni ne v mednarodnem ne v slovenskem pravu. Nadaljuje, da Konvencija o pravicah invalidov sicer ureja status otrok invalidov, ne določa pa, kdo ti otroci so, vsebuje zgolj definicijo invalida. V slovenskih predpisih, ki zadevajo to področje, se uporabljajo različni pojmi. V predpisih s področja zdravstva ter v Zakonu o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ) (1992) se uporablja izraz "otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju". Na področju socialne varnosti, v Zakonu o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1) (2014) se govori o "otroku, ki potrebuje posebno nego in varstvo". Na področju vzgoje in izobraževanja se še vedno najbolj uporablja pojem "otrok s posebnimi potrebami", ki ga opredeljujejo Zakon o vrtcih (ZVrt), Zakon o osnovni šoli (ZOsn) in Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1).

Žagar (2012, str. 9) se je v svojem učbeniku izogibal imenovanju "učenci s posebnimi potrebami", saj je v pogovoru s temi učenci in študenti ugotovil, da mnoge med njimi in tudi nekatere njihove starše "poudarjanje posebnih potreb moti, saj si ne želijo, da se jih tako izpostavlja v odnosu do ostalih udeležencev v vzgojno-izobraževalnem procesu". Tudi v socialnem delu se načeloma izogibamo izrazu "posebne potrebe", saj jeziku, ki ga uporabljamo, pripisujemo velik pomen in si namesto besed, ki "omejujejo, izključujejo" (Čačinovič Vogrinčič, 2003, str. 199), prizadevamo uporabljati "besede, ki opogumljajo, dodajajo moč, vključujejo (prav tam)". Za "otroke s posebnimi potrebami" v stroki socialnega dela uporabljamo izraz "otroci z ovirami", ki ga bom v nadaljevanju, razen ko se bom sklicevala na avtorje, ki uporabljajo drugo poimenovanje, uporabljala tudi sama. Ta izraz mi je namreč najbolj blizu, saj v ospredje postavlja otroka in šele nato oviro, ki ga ovira/omejuje/mu onemogoča, da bi lahko v življenju participiral na enak način kot drugi otroci.

1.1.2 Opredelitev "otrok s posebnimi potrebami"

Zakon o vrtcih in Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami se nanaša na predšolske otroke s posebnimi potrebami, Zakon o osnovni šoli in Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami pa na otroke od 1. razreda osnovne šole naprej.

Zakon o vrtcih (1996) v 8. členu opredeljuje, da so otroci s posebnimi potrebami po tem zakonu otroci, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov za predšolske otroke z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe za predšolske otroke.

Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (2017) otroke s posebnimi potrebami v tretjem členu opredeli kot otroke z razvojnimi zaostanki, primanjkljaji, ovirami oziroma motnjami na telesnem, spoznavnem, zaznavnem, socialno-čustvenem in sporazumevalnem področju ter dolgotrajnimi boleznimi. V četrtem členu pa so omenjeni tudi otroci z rizičnimi dejavniki v predšolskem obdobju, ki so opredeljeni kot otroci, pri katerih obstajajo rizični dejavniki za razvojne primanjkljaje, zaostanke in ovire oziroma motnje. Rizični dejavniki so dejavniki, ki nastanejo v nosečnosti, med rojevanjem ali takoj po porodu in bi lahko vplivali na poznejši otrokov razvoj. Rizični dejavniki se lahko pojavijo tudi pozneje zaradi bolezni ali slabega socialno-ekonomskega položaja družine.

Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) (v nadaljnjem besedilu bom uporabljala kratico ZUOPP-1), ki ureja usmerjanje otrok, mladoletnikov in polnoletnih oseb s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami, v drugem členu opredeli, da so otroci s posebnimi potrebami otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje ter izobraževanja.

Zakon o osnovni šoli (1996) v dvanajstem členu opredeljuje, da so učenci s posebnimi potrebami učenci, ki potrebujejo prilagojeno izvajanje programov osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe osnovne šole oziroma posebni program vzgoje in

izobraževanja. Kot učence, ki potrebujejo prilagojene vsebine, metode in oblike dela pri pouku, ta zakon predvideva tudi učence z učnimi težavami in nadarjene učence, a ker ZUOPP-1 teh otrok ne vključuje med otroke s posebnimi potrebami, se ti dve skupini otrok ne usmerjata.

V socialnem delu se načeloma izogibamo klasificiranju in označbam ljudi, saj kakršna koli "etiketa" posameznika stigmatizira in v ospredje postavlja njegovo "oviro". Skalar (v Medveš, 2017, str. 18, 19) celo predlaga, "da bi opustili vse izraze in vsa poimenovanja, ki lahko ustvarjajo stereotipe in hipoteze o skupnih značilnostih določene skupine otrok". Vseeno pa Opara (2015, str. 18) izpostavlja, da klasifikacije potrebujemo, da lahko med državami primerjamo, koliko otrok z oviro je v populaciji ter v katere oblike vzgoje in izobraževanja so vključeni, a hkrati poudarja, da "bo treba klasifikacije OPP uskladiti z inkluzivno paradigmo, pri čemer bo OPP treba definirati po tem, katere oblike podpore in pomoči potrebujejo, da bi bili vključeni in uspešni v inkluzivni šoli". V nadaljevanju predstavljam klasifikacijo otrok z oviro, ki je trenutno v uporabi.

1.1.2.1 Otroci z motnjami v duševnem razvoju

Motnja v duševnem razvoju je nevrološko pogojena razvojna motnja, ki nastopi pred dopolnjenim osemnajstim letom starosti in se kaže v pomembnih nižjih intelektualnih sposobnostih ter pomembnih odstopanjih prilagoditvenih spretnosti. Motnje v duševnem razvoju se lahko pojavljajo skupaj z drugimi razvojnimi motnjami. Stopnjo motnje ne definiramo le na osnovi skupnega IQ-rezultata, temveč tudi na osnovi ugotovljenih prilagoditvenih funkcij (Vovk Ornik, 2015, str. 6). "Otroci z motnjami v duševnem razvoju predstavljajo največjo skupino otrok s posebnimi potrebami" (Čas, Kastelic in Šter, 2003, str. 14).

Glede na stopnjo motnje v duševnem razvoju ločimo otroke z:

a) lažjo motnjo v duševnem razvoju,

Otroci imajo znižane sposobnosti za učenje in usvajanje splošnih znanj. Miselni procesi potekajo bolj na konkretni kot na abstraktni ravni. Znižani so senzomotorično in miselno skladno delovanje ter sposobnosti za načrtovanje, organizacijo, odločanje in izvedbo dejavnosti. Uporabljajo preprostejši jezik in se nagibajo k nezrelemu presojanju in odzivanju v socialnih okoliščinah. Ob individualnem pristopu ter z različnimi prilagoditvami v učnem

procesu lahko dosežejo temeljna šolska znanja, ki pa ne zadostujejo minimalnim standardom znanja, določenim z izobraževalnimi programi.

b) zmerno motnjo v duševnem razvoju,

Otroci imajo posamezne sposobnosti različno razvite. V učnem procesu lahko usvojijo osnove branja, pisanja in računanja, na drugih področjih (gibalnih, likovnih, glasbenih) pa so lahko uspešnejši. Pri učenju in poučevanju potrebujejo prilagoditve ter konkretna ponazorila. Pri izražanju svojih potreb in želj potrebujejo podporno ali nadomestno komunikacijo. Usposobijo se lahko za preprosta, nezahtevna opravila, sicer pa potrebujejo podporo in različno stopnjo pomoči, še posebej pri vključevanju v socialno okolje.

c) težjo motnjo v duševnem razvoju in

Ti otroci imajo pogosto težave v gibanju, druge razvojne motnje in bolezni. Razumejo preprosta sporočila in navodila ter se ustrezno odzovejo nanje. Zmorejo sporočati svoje potrebe in želje, a pri tem lahko uporabljajo podporno ali nadomestno komunikacijo. Lahko se usposobijo za enostavna opravila, a pri skrbi zase pogosto potrebujejo pomoč.

d) težko motnjo v duševnem razvoju.

Ti otroci redko razvijejo osnove govora in sporazumevanja. Omejeni so v gibanju, večinoma imajo težke dodatne motnje, bolezni in obolenja. Prav tako sta omejeni zaznavanje in odzivanje na zunanje dražljaje. Potrebujejo stalno nego, varstvo, pomoč in vodenje. Usposobijo se lahko za sodelovanje pri posameznih aktivnostih (Vovk Ornik, 2015).

1.1.2.2 Slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije

”Slepi in slabovidni otroci ter otroci z okvaro vidne funkcije so otroci, ki imajo zmanjšano ostrino vida, zoženo vidno polje ali okvaro vidne funkcije. Merilo za oceno vidnega polja je izvid perimetrije” (Vovk Ornik, 2015, str. 8). Zaradi pomanjkanja vidnega zaznavanja pri slepem ali slabovidnem otroku lahko pride do zaostankov v razvoju. Največja količina vtisov do otroka namreč pride po vidni poti (Čas, Kastelic in Šter, 2003).

Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami (Vovk Ornik, 2015, str. 8-10) navajajo naslednjo delitev:

A) SLABOVIDNI OTROK

a) Zmerno slabovidni otrok (ostrina vida 10 do 30 odstotkov)

Potrebuje poseben trening na področju komunikacijskih tehnik in/ali orientacije, delno prilagojeno vzgojno-izobraževalno okolje ter prilagojene učne in vzgojne pripomočke. S pripomočki za branje ali prilagoditvijo gradiv lahko ohrani hitrost dela kot videči vrstniki.

b) Težko slabovidni otrok (ostrina vida od 5 do manj kot 10 odstotkov ali zoženo vidno polje nad 10 do vključno 20 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida)

Potrebuje prilagojeno vzgojno-izobraževalno okolje in didaktične pripomočke ter poseben trening na področju komunikacijskih tehnik, orientacije in socialnih veščin. Uporablja se metoda za slabovidne, večina učenja poteka preko vidnih informacij. Otrok sicer lahko s prilagoditvijo gradiva ali pripomočki bere črni tisk, a je njegovo branje ovirano in počasnejše.

B) SLEPI OTROK

a) Slep otrok z ostankom vida (ostrina vida 2 do manj kot 5 odstotkov ali zoženo vidno polje nad 5 do vključno 10 stopinj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida)

dela po kombinirani metodi: delno po metodi za slepe, delno po metodi za slabovidne. Potrebuje prilagojeno vzgojno-izobraževalno okolje, poseben trening socialnih veščin, orientacije in komunikacijskih tehnik ter didaktične pripomočke, prilagojene pripomočke na področju komunikacijskih tehnik, dodatne didaktične pripomočke za pridobivanje abstraktnih pojmov in fizikalnih veličin ter pripomočke za slepe za orientacijo in vsakdanje življenje.

b) Slep otrok z minimalnim ostankom vida (ostrina vida od projekcije svetlobe do manj kot 2 odstotka ali zoženo vidno polje na 5 stopinj ali manj okrog fiksacijske točke ne glede na ostrino vida)

prav tako potrebuje prilagojeno vzgojno-izobraževalno okolje in enake prilagoditve ter didaktične pripomočke kot slepi otrok z ostankom vida. Dela po kombinirani metodi, vendar pretežno po metodi za slepe in delno po metodi za slabovidne.

c) Popolnoma slepi otrok (dojem negativen ali dojem svetlobe pozitiven z negativno projekcijo)

dela po metodi za slepe (učenje poteka po tipnih in slušnih zaznavnih poteh). Potrebuje stalen poseben trening za vsakdanje življenje, prilagojeno vzgojno-izobraževalno okolje in prilagojene učne pripomočke na področju komunikacijskih tehnik (uporablja brajico), pripomočke za slepe za orientacijo in vsakdanje življenje ter dodatne didaktične pripomočke za

pridobivanje abstraktnih pojmov in fizikalnih veličin. Ker se otrok ne more učiti s posnemanjem, potrebuje strokovni pristop za učenje novih gibanj in spretnosti.

C) OTROK Z OKVARO VIDNE FUNKCIJE

Okvare vidne funkcije so prisotne pri eno- ali obojestranski delno ali v celoti ohranjeni ostrini vida in pri eno- ali obojestransko delno ali v celoti ohranjenem vidnem polju ter so izražene kot posledica obolenja in/ali delovanja osrednjega živčevja. Prepoznane so kot: težave z vidno pozornostjo, težave z vidno kompleksnostjo, motnje pogleda in fiksacije, zakasnel, upočasnen vidni odgovor, odsoten, netipičen vidni odgovor (npr. reakcije na grozečo nevarnost), neustrezno vidno-motorično vedenje (npr. koordinacija oko – roka), neučinkovita vidna percepcija, vidna agnozija.

V veliko pomoč pri slabovidnih otrocih in pri otrocih z okvaro vidne funkcije je lahko začasni spremljevalec oziroma pomočnik. Ta je potreben npr. na izletih in ekskurzijah, ob dnevnih dejavnosti, v šoli v naravi, pri zunajšolskih dejavnostih, pri vsakodnevni opravi, pri praktičnem delu, laboratorijskih vajah in pri uporabi informacijsko-komunikacijske opreme. A vsi otroci niso upravičeni do začasnega spremljevalca v enaki meri. Težko slabovidni otrok začasnega spremljevalca/pomočnika vedno potrebuje, zmerno slabovidni otrok in otrok z okvaro vidne funkcije pa potrebujeta začasnega spremljevalca/pomočnika v primeru, ko še ni končan proces zdravljenja, ko je še potrebna prilagoditev na slabovidnost oziroma okvaro vidne funkcije ali pri vstopu v vzgojni ali izobraževalni program (Vovk Ornik, 2015).

1.1.2.3 Gluhi in naglušni otroci

Naglušni otrok ima povprečno izgubo sluha na govornem področju na frekvencah 500, 1000, 2000 in 4000 Hz manj kot 110 dB, gluhi otrok pa več kot 110 dB. Izguba sluha vpliva na različna področja otrokovega življenja, predvsem na sporazumevanje, socializacijo in izobraževanje. Razvoj sluha, govora in načina sporazumevanja pri otroku je odvisen od pravočasne diagnostike okvare sluha, dodelitve slušnega aparata ali vstavitve polževega vsadka, redne uporabe teh pripomočkov in ustrezne rehabilitacije (Vovk Ornik, 2015). "Gluhi in naglušni otroci se razlikujejo med seboj po svojih spoznavnih, zaznavnih, motoričnih, socialnih, čustvenih, komunikacijskih in jezikovnih sposobnostih" (Čas, Kastelic in Šter, 2003,

str. 25). Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami (Vovk Ornik, 2015, str. 11-14) ločijo gluhe v naslednje skupine:

A) NAGLUŠNI OTROCI

a) *Otrok z lažjo izgubo sluha* (povprečna izguba v govornem območju od 26 do 40 dB)

Je otrok, ki ima obojestransko lažjo izgubo sluha ali zmerno izgubo na enem ušesu in je brez izgube na drugem ušesu. Govor in jezik usvaja ter se sporazumeva po slušni poti. V tihem okolju sliši in razume glasovni govor, v primeru hrupa, slabše razumljivega sogovornika, tihega govora, oddaljenosti od izvora zvoka ipd. pa je otroku glasovni govor težje razumljiv (lahko se poslužuje veščine odgledovanja z ustnic). Pri usvajanju govora in jezika ima lahko otrok težave pri slušni orientaciji ter pri izgovarjavi glasov v besedah, usvajanju besedišča, uporabi slovničnih pravil in oblikovanju povedi v smiselno celoto, a slednje se praviloma pojavljajo na začetku, ko se otrok šele uči govora, jezika in sporazumevanja.

b) *Otrok z zmerno izgubo sluha* (povprečna izguba v govornem območju od 41 do 60 dB)

Je otrok, ki ima obojestransko zmerno izgubo sluha ali težko, najtežjo ali popolno izgubo na enem ušesu in je brez izgube na drugem ušesu. Govor in jezik usvaja ter se sporazumeva primarno po slušni poti s pomočjo slušnega pripomočka in odgledovanja z ustnic. Glasove v besedah sliši nepopolno in jih nerazumljivo izgovarja, zato je usvajanje glasovnega govora upočasnjeno. Slabše so lahko nekatere prvine govorne prozodije (melodija, ritem, višina). Posledice se kažejo tudi v pomanjkljivem razumevanju besed, povedi, besedila in sobesedila. Otrok ima težave pri pravilni uporabi slovničnih pravil in oblikovanju povedi v smiselno celoto. V vsakdanjem življenju ima težave pri sporazumevanju, zlasti v hrupnem okolju.

c) *Otrok s težko izgubo sluha* (povprečna izguba v govornem območju od 61 do 90 dB)

Otrok ima obojestransko težko izgubo sluha ali popolno izgubo na enem ušesu in zmerno izgubo na drugem ušesu. Usvajanje govora in jezika poteka pretežno po slušni poti s pomočjo slušnega pripomočka, a je upočasnjeno, okrnjeno in zahtevno, saj otrok veliko glasov v besedah sliši nepopolno ter težko razbere posamezne besede. Pri sporazumevanju otrok potrebuje odgledovanje z ustnic, nekateri si pomagajo tudi z znakovnim jezikom. Izgovorjava glasov v besedah je običajno pomanjkljiva (otrok izpušča, zamenjuje glasove), v večini prvin je slaba tudi govorna prozodija, kar privede do težje razumljivega govora. Otrok težko razume povedi

in besedilo, česar posledice se kažejo v skromnem besednem zakladu in pomanjkljivem usvajanju vseh jezikovnih ravni v govorjeni in pisani besedi.

B) GLUHI OTROCI

a) Otrok z najtežjo izgubo sluha (povprečna izguba v govornem območju od 91 do 110 dB)

Otrok ima obojestransko najtežjo izgubo sluha in je funkcionalno gluhi. Slušno zaznavo ima le s pomočjo slušnega pripomočka (polževega vsadka ali z vsadkom v možgansko deblo). Govor in jezik dobro usvoji le, če dovolj zgodaj dobi slušni pripomoček ter ustrezno strokovno pomoč. Govora, jezika in sporazumevanja se v primeru uporabe slušnega pripomočka, sicer upočasnjeno in okrnjeno, uči po slušni poti, drugače pa primarno po vizualni poti (s kinestetičnim zavedanjem glasov, s pomočjo enoročne abecede, z odgledovanjem z ustnic in s pomočjo slovenskega znakovnega jezika). Ker otrok glasove sliši zelo popačeno ali jih sploh ne sliši ter težko slušno loči besede med seboj, ima običajno zelo skromno besedišče. Pomanjkljivo tudi oblikuje povedi v smiselno celoto in okrnjeno uporablja slovnična pravila. Otrokovo razumevanje besed, povedi in navodil je pogosto šibko, njegov govor je pogosto težko razumljiv ali nerazumljiv, govorna prozodija je v večini elementov zelo slaba. Pisno sporazumevanje je načeloma razumljivejše od govora, bogatejše je lahko sporazumevanje v slovenskem znakovnem jeziku.

b) Otrok s popolno izgubo sluha – gluhi otrok (povprečna izguba v govornem območju nad 110 dB)

Otrok ne loči niti dveh jakosti zvoka niti ne dveh frekvenc in ni sposoben slišati ali razumeti govora, tudi če je ojačen. Govor in jezik usvaja izključno s pomočjo kinestetičnega zavedanja glasov, po vizualni poti in s pomočjo slovenskega znakovnega jezika. Otrok ima zelo skromno besedišče verbalnega jezika in njegov govor je pogosto nerazumljiv. Bogatejše je lahko sporazumevanje v slovenskem znakovnem jeziku ali v pisni obliki. Otrok sliši le z uporabo polževega vsadka ali z vsadkom v možgansko deblo in govor ter jezik dobro usvoji le, če dovolj zgodaj dobi polžev vsadek ali vsadek v možgansko deblo in ustrezno strokovno pomoč. Govora, jezika in sporazumevanja se tako uči po slušni poti.

1.1.2.4 Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami

V skupino otrok z govorno-jezikovnimi motnjami spadajo otroci, ki imajo zmanjšano zmožnost usvajanja, razumevanja, izražanja in/ali smiselne uporabe govora, jezika in komunikacije, kar pomembno vpliva na otrokovo vsakodnevno sporazumevanje in učenje. Pri otrocih z govorno-jezikovnimi motnjami praviloma obstajajo neskladja med besednimi in nebesednimi sposobnostmi. Nebesedne sposobnosti so običajno boljše od besednih. Govorno-jezikovno motnjo opredeli logoped v skladu s strokovnimi standardi po kriterijih za opredelitev motnje (Vovk Ornik, 2015).

Otroci z govorno-jezikovnimi motnjami imajo povprečne kognitivne sposobnosti, ki jih lahko spremljajo posebnosti v delovanju centralnega živčnega sistema, sindrom ADHD, specifični primanjkljaji na področju kognitivnega delovanja (strategije, pomnjenje, pozornost itd....), težave pri pridobivanju znanj, sekundarne čustvene ali vedenjske težave (Čas, Kastelic in Šter, 2003, str. 28).

Razlikujemo otroke z lažjimi, zmernimi, težjimi in težkimi govorno-jezikovnimi motnjami (Vovk Ornik, 2015):

a) Otroci z lažjimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrok odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok vsaj na enem od teh področij: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora. Razumevanje jezika je v skladu s kronološko starostjo otroka, razumljivost otrokovega govora pa je lahko zmanjšana. Otrok s spodbudami in pomočjo pretežno učinkovito prenaša informacije. V predšolskem obdobju lahko govorno-jezikovne motnje vplivajo na otrokovo socialno vključevanje. V šolskem obdobju potrebuje otrok predvsem podporo in prilagoditve pri učenju zahtevnejših jezikovnih vsebin ter pri usvajanju učnih vsebin.

b) Otroci z zmernimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrok odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok na več področjih: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost govora. Zmožnost razumevanja jezika in razumljivost otrokovega govora sta zmanjšani predvsem zaradi ene ali več motenj (npr. skromnejše besedišče, neustrezen ritem, tempo in hitrost govora). Otrok učinkovito verbalno komunicira le z znanimi ljudmi. Potrebuje pomoč in podporo pri usvajanju, izražanju ter

razumevanju govora, jezika in komunikacije. V pomoč mu je lahko dopolnilna ali nadomestna komunikacija. Govorno-jezikovne motnje pomembno vplivajo na usvajanje veščin branja in pisanja.

c) Otroci s težjimi govorno-jezikovnimi motnjami

Otrokova govorno-jezikovna komunikacija je v primerjavi z njegovimi vrstniki zelo omejena. Otrok se učinkovito sporazumeva pretežno z osebami iz ožje okolice. Pri komunikaciji uporablja geste, posamezne glasove, besede in kratke povedi. Otrokovo razumevanje jezika je lahko slabo razvito, razumljivost njegovega govora pa je bistveno zmanjšana. Otrok potrebuje sistematično logopedsko obravnavo, ker je tempo usvajanja govora okrnjen. Zna uporabljati dopolnilno in nadomestno komunikacijo. Njegova učna uspešnost je zelo zmanjšana.

d) Otroci s težkimi govorno-jezikovnimi motnjami

Učinkovitost otrokove komunikacije je v primerjavi z njegovimi vrstniki pomembno zmanjšana. Prisoten je velik zaostanek pri učinkoviti komunikaciji z vrstniki in odraslimi. Otrok odstopa od povprečja kronološko enako starih otrok na večini področij: pragmatika, semantika, sintaksa, fonologija, artikulacija in fluentnost. Otrok razume samo znane besede, ki jih uporabljajo njegovi bližnji. Za sprejemanje jezika potrebuje veliko pripomočkov in poenostavljen način govora. Otrok se izraža nerazumljivo ali pa je njegov govor za okolico nerazumljiv. Potrebuje logopedsko pomoč pri učenju uporabe nadomestne in dopolnilne komunikacije.

1.1.2.5 Gibalno ovirani otroci

”Gibalno ovirani otroci oziroma otroci z zmanjšanimi zmožnostmi gibanja imajo prirojene ali pridobljene okvare gibalnega aparata, centralnega ali perifernega živčevja. Posledično imajo težave pri vključevanju v dejavnosti in sodelovanju” (Vovk Ornik, 2015, str. 19). Čas, Kastelic in Šter (2003) navajajo, da so lahko prisotne tudi emocionalne težave. Razlikujemo otroke z lažjo, zmerno, težjo in težko gibalno oviranostjo (Vovk Ornik, 2015):

a) Otroci z lažjo gibalno oviranostjo

Otrok ima težave na področju gibanja, ki se kažejo kot nekoliko zmanjšane zmožnosti. Načeloma je samostojen pri vseh opravilih, razen pri tistih, ki zahtevajo dobro spretnost rok. Lahko ima lažje motnje zaznavanja in občutenja dražljajev ter senzomotorične integracije. Hodi

samostojno, a ima lahko težave pri koordinaciji gibanja, orientaciji in pri teku ter daljši hoji po neravnem terenu, ali pri gibanju v skupini ljudi. Ni odvisen od pripomočkov za gibanje, lahko pa potrebuje manjše prilagoditve okolja ali izvedbe kakšne dejavnosti. Pri nekaterih oblikah dela so potrebne prilagoditve programa in pripomočki (npr. stol, miza, prilagojena pisala, orodje, informacijsko-komunikacijska tehnologija), fizična pomoč načeloma ni potrebna.

b) Otroci z zmerno gibalno oviranostjo

Otrok ima težave na področju gibanja, ki se kažejo kot zmerno zmanjšane zmožnosti gibanja: Spretnost rok je lahko zmerno zmanjšana ali pa je za funkcijo uporabna le ena roka. Znotraj zaprtih prostorov ali na krajše razdalje otrok hodi samostojno (pogosto uporablja pripomočke za gibanje, npr. ortoze, bergle), na daljše razdalje pa uporablja pomoč in nadzor druge osebe ali prilagojeno kolo oziroma voziček. Pri hoji po stopnicah in na neravnem terenu ter pri nošenju šolske torbe in pri drugih zahtevnejših dnevnih opravilih potrebuje pomoč in nadzor druge osebe. Pri športu in izvajanju šolskih dejavnosti so občasno potrebni pripomočki (npr. stol, orodje, miza) ali prilagoditve okolja oziroma izvedbe dejavnosti. Otrok ima lahko motnjo nadzora sfinktrov ter zmerne motnje zaznavanja in občutenja dražljajev ter senzomotorične integracije.

c) Otroci s težjo gibalno oviranostjo

Otrok ima težave na področju gibanja, ki se kažejo kot zelo zmanjšane zmožnosti gibanja. Lahko stopi na nogi ali hodi s pripomočki, a le kratke razdalje. Hoja ni funkcionalna. Kot pomoč pri gibanju uporablja voziček na ročni pogon, elektromotorni voziček, prilagojeno kolo, ortoze in hoduljo. Potrebna je tudi pomoč in nadzor druge osebe. Lahko so prisotne težje motnje orientacije in zaznavanja ter občutenja dražljajev in senzomotorične integracije ter motnja nadzora sfinktrov. Zaradi okvare ali odsotnosti ene ali obeh rok je otrok večinoma odvisen od fizične pomoči druge osebe pri vseh dnevnih opravilih in šolskih dejavnosti. Program, izvedbo dejavnosti ali okolje je treba tudi prilagoditi in otroku ponuditi pripomočke (npr. stol, mizo, prilagojena pisala, orodje, informacijsko-komunikacijsko tehnologijo).

d) Otroci s težko gibalno oviranostjo

Otrok ima težave na področju gibanja, ki se kažejo kot povsem zmanjšane zmožnosti gibanja. Samostojno gibanje je mogoče le z elektromotornim vozičkom. Otrok ima malo funkcionalnih gibov rok. Lahko so prisotne zelo hude motnje zaznavanja in občutenja dražljajev, orientacije ter senzomotorične integracije. Otrok je odvisen od fizične pomoči druge osebe pri vseh

dnevnih opravilih, lahko pa pomaga pri osnovnih opravilih in se delno hrani tudi sam. Mogoče so prilagoditve hranjenja (sonda, gastrostoma). Pri športu in šolskih dejavnosti potrebuje stalno fizično pomoč druge osebe, prilagoditve izvedbe naloge ali okolja ter pripomočke (individualno izdelana sedež in miza ter prilagojena informacijsko-komunikacijska tehnologija).

1.1.2.6 Dolgotrajno bolni otroci

V skupino dolgotrajno bolnih otrok uvrščamo otroke, katerih bolezen ne izzveni najmanj tri mesece. Med dolgotrajne bolezni spadajo kardiološke, endokrinološke, gastroenterološke, alergološke, revmatološke, nefrološke, pulmološke, onkološke, hematološke, dermatološke, psihiatrične in nevrološke bolezni ter bolezni imunskih pomanjkljivosti. Kadar je opravljena celostna in timska diagnostika ter postavljena diagnoza otroškega psihiatra in/ali otroškega nevrologa in/ali razvojnega pediatra, v skupino dolgotrajno bolnih otrok spadajo tudi otroci z motnjo pozornosti s hiperaktivnostjo ali brez nje. Otroka lahko opredelimo kot dolgotrajno bolnega le, če ima postavljeno diagnozo zdravnika specialista z določenega področja, a za usmeritev je potrebna tudi ugotovitev, da bolezen ali zdravljenje pomembno vplivata na otrokovo funkcioniranje v vzgojno-izobraževalnem procesu. Tudi v primeru, da je zdravljenje že končano, nekateri otroci še vedno potrebujejo pomoč in prilagoditve pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega programa, zato jih v takem primeru usmerimo kot otroke s posebnimi potrebami (Vovk Ornik, 2015).

”Ti učenci so zaradi svojega zdravstvenega stanja večkrat hospitalizirani ali dalj časa ostajajo doma. V tem času lahko nadaljujejo izobraževanje v bolnišnični šoli po prilagojenem programu ali pa se izobražujejo na domu” (Žagar, 2012, str. 148). Poleg prilagoditev pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega programa nekateri otroci potrebujejo tudi pomoč pri posebnih zdravstvenih potrebah (npr. pri jemanju zdravil, merjenju vrednosti krvnega sladkorja in podobno). Pod določenimi pogoji se lahko otroku z dolgotrajno boleznijo določi tudi začasnega spremljevalca, in sicer ko:

- otrok potrebuje fizično pomoč (npr. otroci z zmanjšano pljučno funkcijo; otroci s težkimi, rezistentnimi oblikami epilepsije; otroci s težjimi motnjami strjevanja krvi);
- ima otrok posebne zdravstvene potrebe in jih sam ne zmore zadovoljiti (npr. otroci z urinskimi katetri; otroci s stomami prebavil in dihal);
- v izjemnih primerih tako presodi in utemelji zdravnik ustrezne subspecialnosti (Vovk Ornik, 2015).

1.1.2.7 Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja

V skupino otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja spadajo otroci s težjo obliko specifičnih učnih težav, pri katerih se zaradi različnih motenj pojavljajo izrazite težave pri branju, pisanju, pravopisu, računanju ter zaostanki v razvoju in/ali motnje pozornosti, pomnjenja, mišljenja, koordinacije, komunikacije, socialnih sposobnosti in/ali emocionalnega dozorevanja. Te težave vplivajo na otrokovo vedenje in učno uspešnost (Vovk Ornik, 2015).

Težave, motnje pri učenju, ki sodijo v to skupino, so notranje, nevrofiziološke narave in niso primarno pogojene z vidnimi, slušnimi ali motoričnimi okvarami, motnjami v duševnem razvoju, čustvenimi motnjami ali neustreznimi okoljskimi dejavniki, čeprav se lahko pojavljajo skupaj z njimi (Košir, 2008, str. 11).

Opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami (Vovk Ornik, 2015) določa 5 kriterijev, ki jih mora izpolnjevati otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja:

1. kriterij

Dokazana razlika med strokovno določenimi intelektualnimi sposobnostmi in dejansko uspešnostjo otroka na področju branja, pisanja, računanja in pravopisa.

2. kriterij

Dlje trajajoče, obsežne, izrazite težave na enem ali več področjih šolskih veščin (branje, pisanje, pravopis, računanje), ki otroku otežujejo napredovanje v procesu učenja.

3. kriterij

Slabša učinkovitost učenja, ki je posledica pomanjkljivih in/ali motenih sposobnosti organiziranja in strukturiranja učnih zahtev in/ali motenega tempa učenja.

4. kriterij

Dokazana motenost enega ali več psiholoških procesov (npr. pozornost, percepcija, spomin, jezikovno procesiranje).

5. kriterij

Kot glavne povzročitelje primanjkljajev na posameznih področjih učenja izključuje:

- senzorne okvare,
- motnje v duševnem razvoju,
- druge duševne in nevrološke motnje,

- čustvene in vedenjske motnje,
- kulturno in jezikovno različnost,
- psihosocialno neugodne okoliščine,
- neustrezno poučevanje.

Motnje, ki se pojavljajo pri **otrocih s primanjkljaji na posameznih področjih učenja**, so:

- motnje branja (disleksija),
- pravopisne težave (disortografija),
- specifične motnje računanja (specifične aritmetične učne težave in diskalkulija),
- motnje pisanja (npr. disgrafija)
- primanjkljaji na področju praktičnih ter socialnih veščin (neverbalne motnje učenja in dispraksija).

Za premagovanje primanjkljajev potrebuje otrok specialnopedagoško in psihopedagoško pomoč (Vovk Ornik, 2015).

1.1.2.8. Otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami

Pri opredelitvi otrok s čustvenimi in vedenjskimi motnjami ter načrtovanju pomoči moramo upoštevati učinkovanje več bioloških, psiholoških, socialnih in okoljskih dejavnikov, ki posamično ali v kombinaciji oblikujejo in vzdržujejo čustvene ter vedenjske odzive otroka in s tem vplivajo na njegovo psihosocialno delovanje. Čustvene in vedenjske motnje se praviloma pojavljajo skupaj s primanjkljaji na drugih področjih (npr. z motnjami pozornosti in hiperaktivnosti, primanjkljaji na posameznih področjih učenja, govorno-jezikovnimi motnjami itd.). Usmerja se otroke, pri katerih so spremembe v čustvenem odzivanju in/ali vedenju prisotne dalj časa in odstopajo od razvojno pričakovanih, normativnih vzorcev čustvovanja in/ali vedenja, izražajo pa se kot (Vovk Ornik, 2015):

○ čustvene motnje

Značilno je pomanjkanje samozavesti, nizka samopodoba, občutek nemoči, žalosti, jeze, manjvrednosti, brezvoljnosti, krivde, pomanjkanje energije, interesov in koncentracije, umik/izogibanje okoliščinam, kar povzroča tesnobo, notranjo stisko in/ali depresivnost ter posledično moti otrokovo psihosocialno delovanje. Oteženo je doseganje nujnih razvojnih

nalog, kot je npr. obiskovanje šole, šolsko delo, prostočasne dejavnosti in sprejetost med vrstniki.

- *vedenjske motnje*

Prisotni so primanjkljaji v zaznavanju in interpretiranju kompleksnih socialnih situacij. Predvsem je zmanjšana sposobnost učenja iz izkušenj in sposobnost zavzemanja perspektive drugih oseb v socialnih interakcijah. Otrok težko prizna svojo krivdo in napake pripisuje drugim ter ima zmanjšan nadzor nad lastnimi impulzi, kar lahko vodi v impulzivne in nepredvidljive vedenjske odzive. Ker je tako vedenje moteče in ni v skladu s pričakovanji, se okolje pogosto odzove z odklanjanjem ali kaznijo, kar vse skupaj vzdržuje in pogloblja. Ločimo:

- *otroke z lažjimi oblikami vedenjskih motenj* (gre za vedenje, ki vpliva na pomembna področja otrokovega delovanja, šolo in družinsko okolje. Značilna je impulzivnost, razdražljivost, uporniško vedenje, zamujanje pouka in izogibanje šolskim obveznostim);
- *otroke s težjimi oblikami vedenjskih motenj* (značilno je agresivno, destruktivno vedenje, kot so napadnost, ustrahovanje, kraje, laganje, izostajanje iz šole, pobegi od doma in podobno).

- *v kombinaciji obeh*

Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami (Vovk Ornik, 2015) torej ločijo otroke s čustvenimi motnjami, otroke z lažjimi oblikami vedenjskih motenj, otroke s težjimi oblikami vedenjskih motenj, otroke s čustvenimi motnjami in lažjimi oblikami vedenjskih motenj ter otroke s čustvenimi motnjami in težjimi oblikami vedenjskih motenj. Do začasnega spremljevalca so upravičeni le otroci s težjimi oblikami vedenjskih motenj ter otroci s čustvenimi motnjami in težjimi oblikami vedenjskih motenj.

1.1.2.9. Otroci z avtističnimi motnjami

Otroci z avtističnimi motnjami izkazujejo primanjkljaje, ovire oziroma motnje na področjih:

- socialne komunikacije in socialne interakcije, ki se kažejo kot težave v verbalni in neverbalni komunikaciji, socialno čustvenih izmenjavah, pri vzpostavljanju socialnih odnosov, njihovem razumevanju in vzdrževanju;
- vedenja, interesov in aktivnosti, ki se kažejo kot ponavljajoča ter stereotipna gibanja, v uporabi predmetov na neobičajen in vedno enak način, stereotipen in ponavljajoč govor, rigidnost v mišljenju in vedenju, nagnjenost k rutinam in ritualom, preokupiranost z interesnim področjem, ki je lahko neobičajno, ter kot neobičajni odzivi na senzorne dražljaje (Vovk Ornik, 2015, str. 36).

Happe (1996) navaja, da se znaki avtizma pokažejo zelo zgodaj, najpozneje do tretjega leta. Vplivajo na delovanje na socialnem področju, izobraževalnem področju ter na področju vedenja, interesov in aktivnosti. Avtistično motnjo opredelimo, kadar so primanjkljaji v socialni komunikaciji večji, kot bi jih pričakovali glede na otrokovo razvojno raven. Glede na stopnjo izraženosti ovir ločimo otroke z avtističnimi motnjami, ki imajo lažji, zmerni ali težji primanjkljaj v socialni komunikaciji, socialni interakciji in na področju vedenja, interesov ter aktivnosti (Vovk Ornik, 2015):

- *Lažji primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji*

Otrok ima težave pri navezovanju stikov in lahko kaže zmanjšan interes za interakcijo z drugimi ljudmi. Neustrezno vzpostavlja socialne odnose in se odziva na socialne pobude drugih ljudi. Ima težave z integracijo verbalne in neverbalne komunikacije ter s prilagajanjem vedenja različnim socialnim okoliščinam.

- *Zmeren primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji*

Otrok ima pomembne primanjkljaje na področju verbalne in neverbalne socialne komunikacije. Omejeno je vzpostavljanje socialnih odnosov z drugimi ljudmi. Otrok zmanjšano izraža in deli interese in čustva z drugimi ter neustrezno vzpostavlja očesni stik. Otrokova telesna govorica je neobičajna, lahko opazimo težave pri sodelovanju v simbolični igri ter primanjkljaje pri razumevanju in uporabi gest.

- *Težji primanjkljaj v socialni komunikaciji in socialni interakciji*

Otrok ima zelo pomembne primanjkljaje na področju verbalne in neverbalne socialne komunikacije. Zelo omejeno vzpostavlja socialne odnose z drugimi ljudmi in se minimalno odziva na socialne pobude drugih. Obrazna mimika in neverbalna komunikacija sta odsotni.

Otrok se ne zanima za vrstnike in ne zmore začeti ali odgovoriti na pobudo po socialni interakciji.

○ *Lažji primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti*

Nefleksibilno/rigidno vedenje otroka povzroča odstopanja v funkcioniranju na enem ali več področjih. Otrok ima težave pri prehajanju med dejavnostmi in na področju organizacije ter načrtovanja, kar ovira njegovo samostojnost.

○ *Zmeren primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti*

Nefleksibilno/rigidno vedenje otroka povzroča pomembna odstopanja pri prilagajanju spremembam. Otrok je okupiran z interesi in/ali vedenji, ki se pojavljajo zelo pogosto in vplivajo na otrokovo delovanje na več različnih področjih..

○ *Težji primanjkljaj na področju vedenja, interesov in aktivnosti*

Nefleksibilno/rigidno vedenje otroka povzroča zelo pomembna odstopanja pri prilagajanju spremembam. Otrok je tako preokupiran z interesi in/ali vedenji, da to onemogoča njegovo delovanje na več različnih področjih. V primeru, da mora otrok svoje vedenje spremeniti oziroma prilagoditi zahtevam okolja, kaže veliko stisko.

Če so otroci opredeljeni kot otroci z avtističnimi motnjami, ki imajo zmerne ali težje primanjkljaje na področju socialne komunikacije in socialne interakcije in/ali zmerne ali težje primanjkljaje na področju vedenja, interesov in aktivnosti, so upravičeni do začasnega spremljevalca (Vovk Ornik, 2015).

1.2 VZGOJA IN IZOBRAŽEVANJE OTROK Z OVIRAMI

1.2.1 Vrste programov osnovnošolskega izobraževanja

V skladu z ZUOPP-1 (5.člen, 2011) vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami potekata po:

- programu za predšolske otroke s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojenem programu za predšolske otroke,

- vzgojno-izobraževalnih programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo,
- prilagojenih programih vzgoje in izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom,
- prilagojenih programih vzgoje in izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom,
- posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in drugih posebnih programih,
- vzgojnih programih.

Če se omejimo le na osnovnošolsko izobraževanje, vzgoja in izobraževanje otrok z ovirami torej potekata po:

- programih, ki morajo v skladu z ZUOPP-1 (6.člen, 2011) otrokom s posebnimi potrebami omogočati, da pridobijo *enakovreden izobrazbeni standard*, kot ga zagotavljajo izobraževalni programi osnovnošolskega izobraževanja (to so vzgojno-izobraževalni programi s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter prilagojeni programi vzgoje in izobraževanja z enakovrednim izobrazbenim standardom),
- programih z *nižjim izobrazbenim standardom* (to so prilagojeni programi vzgoje in izobraževanja),
- *posebnem programu vzgoje in izobraževanja* za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju (te oddelke v praksi poimenujejo oddelki vzgoje in izobraževanja) in drugih posebnih programih ter
- vzgojnih programih (Murgel, 2014).

Prilagojen izobraževalni program z nižjim izobrazbenim standardom in poseben program za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju se sprejme za otroke s posebnimi potrebami, ki glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje ne morejo doseči izobrazbenega standarda po izobraževalnem programu osnovnošolskega izobraževanja (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011).

ZUOPP-1 (2011) določa tudi prilagoditve, ki so možne za otroke s posebnimi potrebami v sklopu vzgojno-izobraževalnih programov. Citiram 11. člen (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011):

- S prilagojenimi programi osnovnošolskega izobraževanja, ki omogočajo otrokom s posebnimi potrebami pridobiti enakovreden izobrazbeni standard, se lahko prilagodi

predmetnik, organizacija, način preverjanja in ocenjevanja znanja, način eksterne preverjanja znanja, napredovanje in časovna razporeditev pouka.

- S prilagojenimi izobraževalnimi programi za področja poklicnega in strokovnega izobraževanja ter splošnega srednjega izobraževanja, ki omogočajo otrokom s posebnimi potrebami pridobiti enakovreden izobrazbeni standard, se lahko prilagodi predmetnik, organizacija, trajanje, način preverjanja in ocenjevanja znanja, način eksterne preverjanja znanja, napredovanje in časovna razporeditev pouka.
- S prilagojenim izobraževalnim programom z nižjim izobraževalnim standardom in s posebnim programom vzgoje in izobraževanja, ki ne omogočata otrokom s posebnimi potrebami pridobiti enakovrednega izobrazbenega standarda, se lahko prilagodi predmetnik in učni načrt, vzgojno-izobraževalna obdobja, nivojski pouk in prehajanje med nivoji v osnovni šoli, način preverjanja in ocenjevanja ob koncu obdobj, napredovanje in pogoji za dokončanje izobraževanja.

1.2.2 Izvajalci vzgoje in izobraževanja otrok z ovirami

Glede vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami ZUOPP-1 (2011) z 18. členom določa, da:

- vzgojo in izobraževanje po programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo izvajajo javne šole v rednih oddelkih;
- vzgojo in izobraževanje po prilagojenih programih izvajajo javne šole v rednih oddelkih ali v oddelkih s prilagojenimi programi, javne šole oziroma podružnice šol, ki so ustanovljene oziroma organizirane za izvajanje teh programov, in javni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami;
- posebne programe vzgoje in izobraževanja izvajajo javne šole oziroma podružnice šol, ki so ustanovljene ali organizirane za izvajanje prilagojenih programov izobraževanja in posebnega programa vzgoje in izobraževanja, javni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami in javni socialnovarstveni zavodi;
- vzgojne programe izvajajo javni zavodi za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami.

V skladu z 49. členom Zakona o osnovni šoli (1996) imajo starši pravico otroka s posebnimi potrebami vpisati v osnovno šolo v šolskem okolišu, v katerem otrok stalno oziroma začasno prebiva, razen če je otroku z odločbo o usmeritvi določena druga ustrezna osnovna šola.

1.2.3 Dodatna strokovna in fizična pomoč

Opara (2015) poudarja, da je ključna zahteva demokratične in pravične družbe, da imamo vsi enake možnosti, zato je pomembno, da se te možnosti zagotovijo tudi otrokom z ovirami. Zagotoviti jim je treba tako strokovno pomoč, da bodo zmogli skozi ovire in bodo uspešni. Pomembno pa je otroke vključiti tudi v prostočasne in interesne dejavnosti, pri katerih se jim prav tako zagotovi strokovna pomoč.

V skladu z ZUOPP-1 (2011) se otrokom s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, izjemoma pa tudi v drugih programih vzgoje in izobraževanja za otroke s posebnimi potrebami, glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje poleg različnih prilagoditev zagotovi tudi dodatna strokovna pomoč. Izvaja se individualno ali skupinsko v oddelku ali izven oddelka v vzgojno-izobraževalnem ali socialnovarstvenem zavodu, če to ni mogoče, pa lahko tudi na domu. Izvajajo jo strokovni delavci vrtca, šole ali zavoda, lahko pa tudi zunanji strokovni delavci, ki izpolnjujejo s predpisi določene pogoje. Praviloma se dodatna strokovna pomoč izvaja tedensko, če je strokovno utemeljeno, pa lahko tudi v strnjeni obliki in občasno pod pogoji, ki jih določi minister, pristojen za šolstvo. Skupno število ur dodatne strokovne pomoči ne sme presegati pet ur tedensko, od tega mora biti vsaj ena ura svetovalnih storitev. Slepim in slabovidnim otrokom ali otrokom z več motnjami se lahko določi večje število ur za premagovanje primanjkljajev, vendar največ tri ure več tedensko, praviloma v prvem izobraževalnem obdobju. Obseg in način izvajanja dodatne strokovne pomoči se določi z odločbo o usmeritvi v skladu s pravilnikom, ki ga sprejme minister, podrobneje pa se način izvajanja dodatne strokovne pomoči opredeli z individualiziranim programom vzgoje in izobraževanja. Dodatna strokovna pomoč se lahko izvaja kot:

- pomoč za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj,
- svetovalna storitev ali
- učna pomoč.

Več podrobnosti o obsegu, načinu in pogojih za izvajanje dodatne strokovne pomoči je določenih v Pravilniku o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (2013). Ta med drugim določa, da se (lahko):

- dodatna strokovna pomoč za *premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj* določi:
 - v izobraževalnem programu osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo največ štiri ure tedensko, razen za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja največ dve uri,
 - slepim in slabovidnim otrokom ali otrokom z več motnjami, skupno število ur dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, ovir oziroma motenj poveča praviloma v prvem izobraževalnem obdobju za največ tri ure tedensko,
 - dodatna strokovna pomoč izvaja za učence praviloma v času vzgojno-izobraževalnega dela v šoli.
- dodatna strokovna pomoč kot *svetovalna storitev*:
 - lahko določi v izobraževalnih programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo največ eno uro tedensko;
 - zagotavlja kot podporno okolje za uspešnejše vključevanje otroka s posebnimi potrebami, zato je namenjena družinam otroka s posebnimi potrebami, strokovnim delavcem, ki vzgajajo in poučujejo otroka s posebnimi potrebami, ter drugim otrokom, učencem oziroma dijakom iz skupine oziroma oddelka, v katerega je otrok s posebnimi potrebami vključen;
 - izvaja s strani svetovalnih delavcev šole ali javnega zavoda za vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami, učiteljev za dodatno strokovno pomoč izven učne obveznosti ter strokovnih delavcev v vzgojno-izobraževalnih zavodih, opredeljenih v 20. členu Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011).
- dodatna strokovna pomoč kot *učna pomoč* določi največ dve uri tedensko.

Poleg dodatne strokovne pomoči ZUOPP-1 (2011) določa, da je otrokom s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v programe za predšolske otroke in izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo ter v prilagojene programe in posebni program za otroke z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, treba prilagoditi prostor in pripomočke, v skladu z navodili za prilagojeno izvajanje programov in v skladu s prilagojenimi programi, ki jih sprejme ali določi pristojni strokovni svet. Te pripomočke (žoge, valji, stolčki, stojke) zagotovi ustanovitelj javnega zavoda, če jim ti niso zagotovljeni z drugimi predpisi in če otrok zaradi objektivnih razlogov istega pripomočka ne more uporabiti doma in

v vzgojno-izobraževalnem zavodu. Težje in težko gibalno oviranim ter slepim otrokom (in izjemoma dolgotrajno bolnim otrokom, slabovidnim otrokom oziroma otrokom z okvaro vidne funkcije, otrokom z avtističnimi motnjami ter otrokom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami na podlagi kriterijev, ki jih določi minister), ki so usmerjeni v programe za predšolske otroke in izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem z dodatno strokovno pomočjo, pa se lahko v skladu z ZUOPP-1 (2011) in Pravilnikom o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (2013) za izvajanje fizične pomoči v času izvajanja vzgojno-izobraževalnega dela dodeli tudi stalni ali začasni spremljevalec. Opredelitev dejavnosti, pri katerih se bo začasna fizična pomoč izvajala, se določi z individualiziranim programom.

1.2.4 Postopek usmerjanja v programe vzgoje in izobraževanja

Otroke s posebnimi potrebami se usmerja v programe vzgoje in izobraževanja ob upoštevanju njihovih potreb na telesnem, spoznavnem, čustvenem, socialnem področju ter posebnih zdravstvenih potreb. Pri tem se upošteva tudi otrokova dosežena raven razvoja, zmožnost za učenje in doseganje standardov znanja ter prognoza njegovega nadaljnjega razvoja ob upoštevanju otrokovih primanjkljajev, ovir oziroma motenj kakor tudi kriterijev za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011).

Postopek usmerjanja poteka na Zavodu RS za šolstvo (ZRSŠ) v Oddelku za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Postopek usmerjanja se začne, ko območna enota ZRSŠ, ki je pristojna glede na kraj stalnega prebivališča otroka z ovirami, prejme pisno zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja s prilogami (strokovna dokumentacija). Strokovna dokumentacija vključuje že opravljene obravnave otroka ter poročilo vzgojno-izobraževalnega zavoda, ki ga otrok obiskuje in iz katerega je razvidno, da je bil otroku zagotovljen kontinuum pomoči. Za strokovno dokumentacijo se štejejo zdravstvena, psihološka, specialnopedagoška, socialna in druga poročila, ki se nanašajo na utemeljevanje posebnih potreb otroka. Če je potrebno, lahko Zavod Republike Slovenije za šolstvo s soglasjem staršev, razen če so zahtevo za uvedbo postopka podali oni, pridobi dodatno psihološko in medicinsko dokumentacijo. Del strokovne dokumentacije je tudi zapis pogovora z otrokom o postopku usmerjanja, razen če tega zaradi njegove starosti ali sposobnosti razumevanja okoliščin ni mogoče opraviti. Pisno zahtevo za usmerjanje lahko vložijo starši ali oseba sama zase, če je starejša od 15 let. Dolžan pa jo je vložiti vzgojno-izobraževalni oziroma socialnovarstveni zavod, v katerega je ali bo otrok

vključen, kadar oceni, da je treba preveriti ustreznost programa, v katerega je otrok vključen. Če se postopek ne začne na zahtevo staršev, je treba zahtevo za začetek postopka usmerjanja vročiti tudi njim. Zahteva za uvedbo postopka usmerjanja se lahko vloži pred vpisom v vzgojni, vzgojno-izobraževalni program ali posebni program vzgoje in izobraževanja ter ves čas, dokler je otrok vključen v te programe (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011; Zavod republike Slovenije za šolstvo, b.d.).

Vlogo (pisno zahtevo za uvedbo postopka usmerjanja s prilogami) razporeja vodja postopka usmerjanja, ki jo posreduje pristojnemu svetovalcu/svetovalki. Svetovalec oziroma svetovalka zaprosi pristojno komisijo za usmerjanje za strokovno mnenje. Poznamo prvo in drugostopno komisijo za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami. Člane komisije za usmerjanje prve stopnje imenuje in razrešuje direktor oziroma direktorica Zavoda Republike Slovenije za šolstvo, člane komisije za usmerjanje druge stopnje pa imenuje in razrešuje minister. Komisije za usmerjanje prve in druge stopnje so imenovane glede na vrsto ovir, motenj in primanjkljajev v sestavi treh članov: specialni pedagog ustrezne smeri, psiholog in specialist pediater ali specialist pedopsihiater oziroma specialist šolske medicine, praviloma pa tisti, ki otroka obravnava z vidika njegovih posebnih potreb, v soglasju z uradno osebo, ki vodi postopek pa lahko tudi specialist pedopsihiater ali specialist fizikalne medicine in rehabilitacije ali okulist ali audiolog oziroma kateri koli specialist medicine, ki je ključen za ugotavljanje otrokovih posebnih potreb. Komisija za usmerjanje si mora pred odločitvijo pridobiti pisno ali ustno mnenje otrokove vzgojiteljice oziroma vzgojitelja ali učiteljice oziroma učitelja. Predsednik komisije izdelano strokovno mnenje, ki je podlaga za odločbo o usmeritvi, posreduje svetovalcu. Na podlagi strokovnega mnenja svetovalec/svetovalka ZRSS izda odločbo o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami v program vzgoje in izobraževanja ali pa se z odločbo ugotovi, da usmeritev ni potrebna. Če se otroka s posebnimi potrebami usmeri, se z odločbo odloči o vzgojno-izobraževalnih potrebah otroka, programu vzgoje in izobraževanja, v katerega se otroka usmerja, vzgojno-izobraževalnem zavodu, v katerega se bo otrok vključil, datumu vključitve v program ali vzgojno-izobraževalni zavod, obsegu, obliki ter izvajalcu posamezne oblike dodatne strokovne pomoči, pripomočkov, prostoru in opremi ter drugih pogojih, ki morajo biti zagotovljeni za vzgojo in izobraževanje, začasnem ali stalnem spremljevalcu, zmanjšanju števila otrok v oddelku glede na predpisane normative, roku preverjanja ustreznosti usmeritve, pravici do tolmača slovenskega znakovnega jezika (v primeru, da je to potrebno) ter pravicah, za katere tako določa poseben zakon. Uradna oseba, ki vodi postopek, mora izdati odločbo v roku 30 delovnih dni od prejema strokovnega mnenja. V roku 15 dni od njene vročitve lahko

zoper odločbo o usmeritvi, izdano na prvi stopnji, starši ter starejši mladoletnik (oseba, ki je starejša od 15 let) vložijo pritožbo (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011; Zavod Republike Slovenije za šolstvo, b.d.).

V skladu z ZUOPP-1 so starši v roku 15 dni od dokončnosti odločbe o usmeritvi dolžni vključiti otroka s posebnimi potrebami v vrtec, šolo ali zavod, ki je določen v odločbi. Ta vrtec, šola ali zavod je otroka dolžan vključiti. Vzgojno-izobraževalni zavod oziroma socialnovarstveni zavod mora najpozneje v roku 30 dni po dokončnosti odločbe izdelati za otroka s posebnimi potrebami individualizirani program. Z njim se določita organizacija in izvedba dodatne strokovne pomoči za premagovanje primanjkljajev, izvajanje svetovalnih storitev ter izvajanje učne pomoči. Določijo se cilji in oblike dela na posameznih vzgojno-izobraževalnih področjih, strategije vključevanja otroka s posebnimi potrebami v skupino, potrebne prilagoditve pri preverjanju in ocenjevanju znanja, doseganju standardov in napredovanju, uporaba prilagojene in pomožne izobraževalne tehnologije, izvajanje fizične pomoči, izvajanje tolmačenja v slovenskem znakovnem jeziku, prehajanje med programi ter potrebne prilagoditve pri organizaciji, časovna razporeditev pouka, veščine za čim večjo samostojnost v življenju (prilagoditvene spretnosti) in načrt vključitve v zaposlitev. V pripravo in spremljanje individualiziranega programa morajo biti vključeni starši ter otrok s posebnimi potrebami ob upoštevanju njegove zrelosti in starosti. Najmanj v vsakem vzgojno-izobraževalnem obdobju je treba individualiziran program oceniti in ga po potrebi spremeniti. Za pripravo in spremljanje izvajanja individualiziranega programa imenuje ravnatelj vzgojno-izobraževalnega zavoda oziroma direktor socialnovarstvenega zavoda strokovno skupino, ki jo sestavljajo strokovni delavci, ki bodo sodelovali pri izvajanju vzgojno-izobraževalnega programa. Po namestitvi otroka vzgojni zavod sestavi skupino za individualno obravnavo otroka, v kateri sodelujejo predstavnik centra za socialno delo, strokovni delavec tega zavoda in starši otroka, po potrebi pa lahko sodelujejo tudi strokovni delavci z drugih področij. Delo skupine koordinira strokovni delavec zavoda (Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami, 2011; Zavod Republike Slovenije za šolstvo, b.d.).

Rada bi opozorila na to, da je bil včasih postopek usmerjanja enak tako za šolske kot predšolske otroke, zdaj pa postopek usmerjanja, kot sem ga opisala zgoraj, na tak način poteka le za šolske otroke, za predšolske otroke z ovirami pa se od 1. septembra 2019 uveljavljajo določila Zakona o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (2019), v skladu s katerimi delujoči centri za zgodnjo obravnavo po predhodnem priporočilu oziroma napotilu

otrokovega osebnega zdravnika ali drugega zdravnika – specialista po prvem pregledu otroka zanj imenujejo multidisciplinarni tim. Med nalogami multidisciplinarnega tima je med drugim tudi izdelava individualnega načrta pomoči družini, na podlagi katerega se otroka vključi v zanj primeren vzgojno-izobraževalni program. Ob prehodu v osnovno šolo multidisciplinarni tim najpozneje šest mesecev pred vstopom v osnovno šolo predlaga za otroka ustrezen vzgojno-izobraževalni program osnovne šole in ostale oblike otroku dodeljene pomoči. Postopke usmerjanja predšolskih otrok na prehodu iz vrtca v osnovno šolo in v primerih preverjanja ustreznosti predhodne usmeritve še vedno vodi Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Zahtevo za začetek postopka usmerjanja starši oddajo po zaključenem vpisu otroka v šolo, tj. v mesecu februarju tekočega šolskega leta. K zahtevi je treba priložiti poročilo vrtca, zapis razgovora z otrokom, novejšo strokovno dokumentacijo in individualni načrt pomoči družini oziroma zapisnik Centra o zgodnji obravnavi. Če je otroku všolanje odloženo, se obravnava otroka nadaljuje na pristojnem centru za zgodnjo obravnavo (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, b.d.).

1.3 KONCEPT INTEGRACIJE IN INKLUZIJE

1.3.1 Pomembni mednarodni dokumenti

V Sloveniji so vsakomur zagotovljene enake človekove pravice in temeljne svoboščine, ne glede na narodnost, raso, spol, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, gmotno stanje, rojstvo, izobrazbo, družbeni položaj, invalidnost ali katerokoli drugo osebno okoliščino (Ustava Republike Slovenije (1991)).

Konvencija o otrokovih pravicah oziroma Konvencija združenih narodov o pravicah otrok (1989) določa štiri splošna načela: načelo nediskriminacije, načelo največje koristi otroka, načelo zagotavljanja sredstev za preživljanje in razvoj ter načelo spoštovanja otrokovega mnenja. V skladu s to konvencijo morajo države pogodbenice duševno ali telesno prizadetemu otroku zagotoviti uživanje polnega in dostojnega življenja v razmerah, ki jamčijo dostojanstvo, spodbujajo samozavest in olajšujejo njegovo dejavno udeležbo v družbi. Države pogodbenice prizadetemu otroku priznavajo pravico do posebne skrbi in v skladu z razpoložljivimi sredstvi spodbujajo in zagotavljajo, da so otrok, ki je do tega upravičen, in tisti, ki so odgovorni za skrb zanj, deležni pomoči. Podobno Konvencija o pravicah invalidov (2006) določa, da bi morali invalidni otroci polno in enako kakor drugi otroci uživati vse človekove pravice in temeljne

svoboščine. Phillips (2012) v zvezi s tem opozarja, da otroci ne smejo biti obravnavani kot pasivni prejemniki pomoči in varstva, temveč jim je treba omogočiti polno sodelovanje v družbi, skupnosti in državi, na kar lahko navežemo tudi Evropsko socialno listino (1999), ki določa, da imajo invalidne osebe "pravico do samostojnosti, vključitve v družbo in sodelovanja v življenju skupnosti". Demokratične skupnosti si torej na različne načine prizadevajo za vključevanje posameznikov v družbo in v okviru tega tudi za zagotavljanje enakih možnosti v izobraževanju.

Eden najpomembnejših mejnikov v razvoju koncepcije in strategij za zagotavljanje enakih izobraževalnih možnosti je bil dosežen leta 1994, ko je bila pod okriljem organizacije UNESCO v Salamanci organizirana Svetovna konferenca o vzgoji in izobraževanju oseb s posebnimi potrebami. Sprejeta je bila t. i. Salamanška izjava, s katero je bil oblikovan koncept inkluzivnega izobraževanja kot normativ kakovosti na tem področju (Tancig in Dekleva, 2006, str. 10). Salamanška izjava (1994, str. 8, 9) poudarja, da morajo imeti otroci s posebnimi izobraževalnimi potrebami dostop do rednih osnovnih šol in da so redne osnovne šole, ki so inkluzivno naravnane, najučinkovitejše sredstvo za boj proti diskriminaciji in za vključujočo družbo ter doseganje izobraževanja za vse. V tem dokumentu so med drugim pozvali vlade, da naj v zakonih ali v politiki sprejmejo načela vključevalnega izobraževanja z vpisom vseh otrok v redne šole, razen če obstajajo opravičljivi razlogi za drugačno delovanje.

1.3.2. Razlika med integracijo in inkluzijo

"Oba izraza, tako integracijo kot inkluzijo, prevajamo v slovenščino kot vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne šole" (Krapše, 2004, str. 15). Reesman (2003) meni, da lahko oba pojma uporabljamo drug ob drugem, a med njima vseeno obstaja razlika.

Opara (2002, str. 161) pravi, da je "integracija vključevanje v normalno okolje v največji možni meri". "Je adaptacija posameznika na obstoječe učno-vzgojno okolje" (Krapše, 2004, str. 16).

Ko govorimo o vzgojno-izobraževalni integraciji, termin integracija označuje proces, v katerem prihaja do čvrstega združevanja, spajanja vseh tistih elementov in okoliščin, ki sodelujejo v skupnem vzgojno-izobraževalnem delu otrok s posebnimi vzgojno-izobraževalnimi potrebami in otrok brez posebnih potreb (Krapše, 2004, str. 15).

Integracija v vzgojno-izobraževalnem okviru pomeni vključevanje otroka s posebnimi potrebami v običajne razrede otrok, vseeno pa to otroku ne zagotavlja polnega sodelovanja in participacije v izobraževalnem procesu (Globačnik, 2012). Žnidaršič (2005, str. 200, 201) opozarja: "Samo formalna integracija v običajno okolje je mnogo premalo za uspešno socialno umeščanje, pomembna je predvsem in najprej socialna integracija". Tudi Krapše (2004, str. 15) meni, da je "za integracijo otrok s posebnimi potrebami v redno osnovno šolo socialna integracija enako pomembna kot vzgojno-izobraževalna".

Izraz inkluzivno okolje izhaja iz pojma "oblikovanje za vse" oziroma "inkluzivno oblikovanje", ki se je prvič pojavil v devetdesetih letih dvajsetega stoletja. Izraz je skoval ameriški arhitekt Mace. Mace je razmišljal o tem, kako bi načrtoval izdelke, zgradbe in življenjsko okolje, da bi bili prijazni za vse ljudi ne glede na okvare, motnje, ovire, starost in življenjski status. "Prostor za vse" upošteva človeško različnost in hkrati enakost, poudarja pa tudi socialno vključevanje (Albrecht, Bera, Pučnik in Žiberna, 2010).

"Inkluzivna paradigma nalaga ustvarjanje spodbudnega inkluzivnega okolja, ki omogoča aktivno učenje prav vseh otrok s pomočjo raznolikih pristopov in pripomočkov" (Kermauner in Plazar, 2019, str. 152). "Inkluzijo torej lahko opredelimo kot strategijo zagotavljanja pravic in ustvarjanja čim boljših pogojev za razvoj, vzgojo in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami v družbi sovrstnikov" (Založnik, 2006, str. 13). "Gre za spreminjanje socialnega okolja, spreminjanje udeležencev izobraževalnega procesa ter realizacijo izobraževalnih potreb posameznika in oblikovanje takega izobraževalnega sistema, ki omogoča optimalen razvoj vseh oseb" (Tancig in Dekleva, 2006, str. 11).

Opara (2005) in Krapše (2004) navajata, da zagovorniki inkluzije med integracijo in inkluzijo vidijo veliko razliko. Menijo, da gre pri integraciji za to, da se mora oseba s posebnimi potrebami prilagajati okolju, v katerega je vključena, pri inkluziji pa se mora tudi okolje prilagajati tej osebi. "*Integracija* je bolj organizacijski ukrep, medtem ko *inkluzija* pedagoški, socialni in psihološki proces vključevanja otrok s posebnimi potrebami v običajne razmere vzgojno-izobraževalnega dela" (Reesman, 2011, str. 17). Metafora za integracijo učenca bi bila: "Vstopi, toda samo, če se lahko prilagodiš!", za inkluzijo pa: "Vstopi, tukaj spoštujemo razlike!" (Corbett v Reesman, 2011, str. 77, 78).

Lahko bi rekli, da je inkluzija na nek način korak naprej od integracije, vseeno pa Rutar (2017, str. 16) pravi, da "inkluzija ljudi s posebnimi potrebami ne more ustvariti pogojev za družbeno življenje, v katerem izključevanja ne bi bilo, vse dokler ne prepozna in razume globokih ter prikritih sistemskih mehanizmov izključevanja, ki jo pogojujejo in celo omogočajo". Rutar (2017, str. 17) opozarja, da "preveč ljudi verjame v klišeje o tem, da živimo v demokratičnem okolju, a malo ljudi ve, kaj to res pomeni". "Obstajajo klišejska razmišljanja o inkluziji otrok s posebnimi potrebami, ki naj bi bili domnevno nekega dne vključeni v družbo in emancipirani. Nihče pa ne zna konkretno povedati, kako se bo to zgodilo, kako se bo zgodila sprememba, saj se kapitalizem ne bo spremenil sam od sebe na želeni način (Rutar, 2017, str. 81)". Poleg tega je Globačnik (2012), sicer že nekaj let nazaj, ugotavljal, da smo v Sloveniji v šolah in vrtcih, v mnogih primerih še vedno bolj na stopnji integracije, pri kateri otroka prilagajamo okolju, kot na stopnji inkluzije, pri kateri bi okolje prilagajali otroku.

Zdenko Medveš (2003, str. 91) meni, da moramo "preseči predstavo, da sta vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami lastnina ene stroke, specialne pedagogike". Meni, da smo s pojmom integracija usmerjeni "zgolj v tehnična, organizacijska in didaktična vprašanja" (prav tam, str. 86), pojem inkluzija pa izpostavlja tudi etično in socialno dimenzijo vključevanja. Integracija se nanaša na otroke s posebnimi potrebami in zagotavljanje posebne strokovne pomoči ter prilagojene izvedbe učnih aktivnosti, v inkluzivni šoli pa je "vsak otrok upravičen do posebnega pristopa, ne samo prizadeti in nadarjeni, temveč tudi tisti, ki prihajajo iz drugačnih kultur, narodov, bolj ali manj razvitega socialnega okolja. Skratka vsi" (Medveš, 2018, str. 17). Medveš (2003, str. 88) pravi, da je inkluzivna šola "šola za vse otroke, inkluzivni pouk je pouk za vse otroke. Inkluzivna šola je šola brez izločanja, brez kategorizacije, brez vidnega pojava 'specialnopedagoške pomoči', pa vendar mora zagotoviti optimalen razvoj in šolsko napredovanje vsakega otroka posebej" (Medveš, 2003, str. 88).

Rutar (2017, str. 29) pa ne podpira ideje integracije, niti ideje inkluzije, saj pravi, da integracija "pomni zgolj organsko prilagajanje ljudi prevladujočim načinom družbenega življenja, ki je sicer znosno in za silo sprejemljivo za večino okoli centra", inkluzija pa "izhaja iz napačne domneve, da obstaja družba, v katero naj bi se vključevali ljudje s posebnimi potrebami in drugi, ki so iz nje izključeni". Zagovarja tretjo možnost: "boj za družbeno pravičnost in univerzalno emancipacijo vseh ljudi v odprti družbi ter za odprto družbo brez izključevanja (Rutar, 2017, str. 29)" in pravi, da je "vključevanje otrok s posebnimi potrebami v navadne šole le kaplja v morje, je le delček družbene inkluzije za družbeno pravičnost in univerzalno emancipacijo" (Rutar, 2017, str. 148). Nadaljuje z mnenjem, da se sploh ne bi smeli pogovarjati

o inkluziji, temveč o samouresničevanju vseh posameznikov. Cilj inkluzije otrok s posebnimi potrebami tako ni vključevanje v družbo, iz katere naj bi bili izključeni, temveč spreminjanje te družbe (Rutar, 2017).

Dr. Vinko Skalar, ki ga v enem od svojih člankov povzema Zdenko Medveš (2017), izpostavlja še en problem v zvezi z inkluzijo, in sicer da je ta reducirana samo na dodatno strokovno pomoč, katere zagotavljanje in izbor temeljita na kategoriziranju ter diagnosticiranju otrok. Meni, da kakršnakoli dodatna učna pomoč, dodaten učitelj v razredu, specifične vaje, ki jih pripravi defektolog ali psiholog, otroka samo še bolj stigmatizirajo, označujejo in izpostavljajo njegove primanjkljaje. "Diferencirana skrb za različne učence [...] ni samoumevno pozitivna" (Medveš, 2003, str. 87), učenca lahko namreč stigmatizira, "ker ga s posebnim tretmajem postavlja v nekakšno stanje izključenosti" (prav tam). Zdenko Medveš (2003) nadaljuje, da to še ne pomeni, da ni potrebe po specifični pomoči posameznemu učencu, temveč da moramo pomoč zagotoviti tako, da učenca ne bomo stigmatizirali, kar lahko naredimo le z individualizacijo pouka, saj ni "nobene abstraktne 'potrebe po pomoči', ki bi bila lahko učinkovita pri vsakem posamezniku, temveč so učinkovite le specifične oblike pomoči, ki so primerne posamezniku v določeni situaciji" (Medveš, 2003, str. 89). Poleg tega Skalar (v Medveš, 2017) celoten sistem opore in pomoči vidi kot preveč zbirokratiziran. Država šolam namreč zagotavlja pogoje za izvedbo dodatne strokovne pomoči le na podlagi usmerjevalnih odločb, ki jih otroci pridobijo z diagnosticiranjem in kategoriziranjem. Čeprav v večini primerov že učitelji in strokovne službe na šoli identificirajo učne težave otroka, se z usmeritvenim postopkom vse skupaj zavleče ali pa starši celo odklonijo ta postopek, ker ga doživljajo kot obliko stigmatizacije. Tako otrok pomoč dobi pozneje, kot bi jo lahko, če postopka ne bi bilo treba sprožiti, ali pa je sploh ne dobi, ker starši odklonijo celoten postopek. Skalar smisla inkluzije ne vidi v tem, da so otroci z oviro deležni dodatne strokovne pomoči. Meni, da mora inkluzija zagotoviti celovito pomoč in oporo osebnosti vsakega učenca, tudi nadarjenega, povprečnega in zmogljivega, in to ne le takrat, ko to potrebujejo, temveč vedno. Kot skupni imenovalec inkluzije izpostavlja vzgojo, ki najprej nudi oporo in podporo osebni uravnoteženosti, na kateri se lahko šele spodbuja razvoj intelektualnih sposobnosti. V ospredju je torej otrokova osebnost, in ne njegove intelektualne sposobnosti.

To podpoglavje zaključujem z besedami Zdenka Medveša (2006, str. 22), in sicer: "da je treba enotnost v šoli bolj spoštovati kot drugačnost. Mogoče samo v tem kontekstu lahko postane izobrazba javno dobro, če ostane vrednota za vsakega človeka in ne postane simbol družbene moči in simbol posameznikovega položaja". Medveš namreč izpostavlja, da s tem, ko se z

dobrim namenom ukvarjamo z odnosom do "drugačnih", mogoče delamo škodo tem, ki jih izpostavljamo kot "deprivilegirance, in vsem drugim otrokom oz. učencem, ki smo jih zaradi tega zanemarili" (prav tam, str. 23).

1.3.3 Pozitivni in negativni dejavniki za vključitev otrok z oviro v redne oddelke osnovne šole

Zdenko Medveš meni, da je "segregiran koncept izobraževanja legitimen zlasti v dveh primerih, in sicer ko to narekujejo neugodne socialno-ekonomske razmere, v katerih otrok živi, ter takrat, ko je razvoj otroka bolj odvisen od medicinskega tretmaja, ker se na pedagoške spodbude ne odziva" (2003, str. 95). Slovenska šolska zakonodaja pa mejo inkluzije določa na način, da se v redno šolo vključijo otroci, ki lahko z dodatno strokovno pomočjo in prilagojenim izvajanjem (glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje) dosežejo izobrazbeni standard, določen z izobraževalnim programom šole (Medveš, 2002).

Založnik (2006) pravi, da obstajajo "pozitivne" in "negativne" plati vključitve otrok z oviro v redne oddelke osnovne šole. Pod "pozitivno" šteje to, da:

- se učencu, ki obiskuje redni oddelok osnovne šole, uresniči pravica do šolanja skupaj s svojimi vrstniki,
- obiskuje šolo v njegovi bližini in se mu ni treba voziti kam dlje,
- je verjetno bolj socialno vključen v sosesčino, kot če bi obiskoval šolo izven svoje soseske, ker njegovi sošolci bivajo v okolici njegovega doma,
- lahko njegovi sošolci razvijajo odnos do oseb z oviro in spoznavajo drugačnost.

Tudi Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola (2008) izpostavljajo, da sošolci učencev s posebnimi potrebami spoznavajo močna in šibka področja posameznika, podobnosti in razlike med ljudmi ter se naučijo strpnosti in pomoči drugim.

Pod "negativno" Založnik (2006) šteje to, da:

- je učenec vključen v razred, v katerem so vsi učenci v povprečju uspešnejši od njega,
- učenec po pouku ali pred njim obiskuje dopolnilni pouk, kar podaljšuje čas, ki ga preživi v šoli in zahteva dodatno energijo in koncentracijo,
- je učenec pod pritiskom zaradi visokih pričakovanj njegovih staršev,

- ima učenec dodatno strokovno pomoč, za katero se ugotavlja, da je nezadostna in neučinkovita, ker naj učenci vseeno ne bi dosegali pričakovanih standardov znanja.

Mnogi navajajo tudi, da otroci s posebnimi potrebami nimajo veliko prijateljev med vrstniki. Socialni stiki z vrstniki so odvisni od socialnih veščin otroka s posebnimi potrebami, a veliko je odvisno tudi od vrstnikov in predvsem od podpore odraslih (Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola, 2008).

1.3.4 Socialna vključenost otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

Kolenc in Lebarič (2007, str. 95) pravita, da bi moral imeti vidik socialne vključenosti "prednost pred učno storilnostjo in doseganjem primerljivega učnega uspeha vrstnikov, ki nimajo motenj". Bolj bi morali biti torej pozorni na to, kako so otroci vključeni med ostale vrstnike, kot na to, kako učno uspešni so v primerjavi z drugimi.

Veliko raziskav, ki so bile izvedene do zdaj, je pokazalo, da so otroci z ovirami slabo vključeni med vrstnike. Eno izmed takih raziskav sta izvedla Frostad in Pijl (2007), ki sta ugotovila manjšo priljubljenost, redkejšo vključenost v manjše skupine in manj prijateljev pri otrocih z ovirami v primerjavi z njihovimi vrstniki. Peček Čuk in Lesar (2010) sta na podlagi mnenja učiteljev ugotovila podobno, in sicer da so otroci z ovirami v primerjavi z vrstniki manj priljubljeni in sprejeti ter da so bolj zadržani in običajno nimajo velike želje biti v središču pozornosti.

Ena novejših študij pa je privedla do drugačnih rezultatov. Rezultati so namreč pokazali, da so otroci z ovirami večinoma dobro vključeni znotraj svojega razreda, a obstajajo opazne razlike v socialni vključenosti med različnimi skupinami otrok z ovirami. Najmanj vključeni so otroci s senzornimi in gibalnimi težavami, otroci z več motnjami in čustveno-vedenjskimi motnjami. Ugotovljeno je bilo tudi, da vrstniki menijo, da je socialna vključenost njihovih sošolcev z ovirami precej odvisna od razredne klime in od vrstniških odnosov v razredu (Caf, 2018).

1.4 ORGANIZACIJA IN PRILAGOJENO IZVAJANJE POUKA

Zdenko Medveš (2003) meni, da učitelj pri načrtovanju in izvedbi pouka ne bi smel izhajati iz predhodnih sodb, česa učenec ne zmore v primerjavi z večino njegovih vrstnikov. Ne bi smel upoštevati določenih norm in odstopanj od njih, temveč bi moral izhajati iz "individualnih

posebnosti otrokovega razvoja" (prav tam, str. 98). Feuser (v Medveš, 2003) pravi, da je pomembnejše, da razvijamo nove učne strategije za delo z vsemi učenci, kot pa uvajamo konkretne oblike, tehnike in metode le za poučevanje učencev s posebnimi potrebami. Malce kontradiktorno njegovemu mišljenju so bila leta 2003 izdana Navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole za učence s posebnimi potrebami (Kavkler idr., 2003), ki so namenjena strokovnim delavcem, ki poučujejo otroke s posebnimi potrebami, usmerjene v Izobraževalni program osnovne šole s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo. V navodilih so določene prilagoditve glede prostora, časa, preverjanja in ocenjevanja znanja, poučevanja ter učenja, navedeni pa so tudi pripomočki in oprema, ki so lahko otrokom z ovirami v pomoč. V nadaljevanju na kratko povzemam ta navodila in jih dopolnjujem s priporočili drugih avtorjev.

1.4.1 Prilagoditve prostora

Igrić (2015) pravi, da moramo za otroke s posebnimi potrebami urediti kar najbolj spodbudno in prijetno okolje, ki lahko zadovoljuje njihove potrebe in v katerem se počutijo varne ter sprejete. To lahko v osnovnih šolah naredimo že z manjšimi prilagoditvami učilnic in drugih prostorov šole. V nadaljevanju bom po Prosen (2017) povzela idejo "idealne učilnice", ki jo je zasnovala v svojem magistrskem delu in jo dopolnjevala z Navodili za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (Ahčin idr., 2003):

- **Prilagoditve za slepe in slabovidne učence:** Na vratih razreda je napis v večjih črkah in brajici. Učilnica je bolj osvetljena kot običajno in nikjer ni svetlečih površin z odbleskom zaradi preprečevanja bleščanja in belo obarvanih sten. Na tleh so nalepljene stopinje v smeri hoje. Kjer so stopinje nameščene, je struktura tal drugačna, da jo je mogoče zaznati z belo palico ali stopali. Ob straneh miz so obešalniki za torbe. Vhod, pipa, kljuke, ročaji omar, robovi stopnic in ostale nevarne točke so označene s kontrastnim trakom (Prosen, 2017).

Slabovidni naj sedi blizu table, na klopi naj ima dovolj prostora za odlaganje pripomočkov /.../. Slep učenc naj ima svojo mizo postavljeno tako, da jo v prostoru najde in da lahko nanjo položi vse svoje pripomočke. Pri predmetnem pouku pa naj ima v vsaki učilnici mizo na istem mestu (zaradi lažje orientacije) /.../, šola naj zagotovi

dobro označen ali stalen prostor v garderobi oziroma v jedilnici in drugih prostorih / .../. Hojo in orientacijo po šoli olajšamo slepemu z orientacijskimi točkami v obliki reliefnih nalepk ali brajevih števil, ki označujejo nadstropja šole, učilnice ipd. (Ambrožič, Košir, Likar, Majer in Somrak, 2003, str. 15).

- **Prilagoditve za gluhe in naglušne učence:** Vrata učilnice so dobro izolirana, da ne prepuščajo hrupa s hodnika. V učilnici je indukcijska zanka in FM-sistem, na strop so nameščene akustične plošče (Prosen, 2017). Treba je akustično prilagoditi učilnico, za kar se posvetujemo s strokovnjaki. Najbolje je, če učenec sedi v prvi ali drugi klopi, čim bolj na sredini in tako, da učitelja ves čas vidi v obraz (Ambrožič, Košir, Likar, Majer, Somrak, 2003).
- **Prilagoditve za otroke s primanjkljaji na posameznih področjih učenja:** Učenec naj v učilnici sedi čim bližje učitelju, blizu table in stran od oken in drugih distraktorjev. Učenec naj sedi poleg učencev, ki so mu pripravljeni pomagati (npr. kaj ponoviti, prebrati, prepisati), če izrazi željo, pa mu je treba omogočiti, da lahko sedi tudi sam. Učilnica mora biti organizirana tako, da je možno individualno delo (npr. "tihi kotiček" in delo v parih ter skupinah (mize razporejene po dve ali več skupaj), predvideti pa je treba tudi prostor izven učilnice, v katerem lahko poteka individualno delo ali delo v majhnih skupinah. Učni in tehnični pripomočki naj imajo v učilnici svoje stalno mesto, da se bo učenec lažje znašel. Otroku mora biti ob določenih situacijah omogočen tudi prostor, kamor se lahko umakne in pomiri, preden se vrne nazaj k pouku (npr. telovadnica ali knjižnica) (Kavkler idr., 2003).
- **Prilagoditve za učence z govorno-jezikovnimi motnjami:** Posebne prostorske prilagoditve niso potrebne, je pa priporočljivo, da učenec v učilnici sedi nekje, kjer je mogoč neposreden stik z učiteljem in poleg sošolca, ki mu je pripravljen pomagati (npr. ponoviti navodilo ali se spomniti kakšne besede) (Likar, Grobler in Jelenc, 2003, str. 28).
- **Prilagoditve za gibalno ovirane učence:** Učilnica je organizirana tako, da je prilagojena uporabi invalidskega vozička. Vrata v učilnico so široka najmanj 90 cm, prag je visok manj kot 2 cm, tla so iz gume, da ne drsijo. Ob izhodu na prosto je klančina z ograjo. Mize v razredu imajo polkrožni izrez ali so nastavljive višine, da lahko podnjjo zapeljemo voziček. Predali, police in umivalnik so na višini, ki je dostopna vsem učencem (Prosen, 2017). Do šole mora biti urejen dostop brez arhitektonskih ovir, pred šolo mora biti parkirni prostor za invalide, urejen mora biti ustrezen dostop do šolskih

prostorov (knjižnica, jedilnica, telovadnica itd.), med nadstropji šole mora biti zagotovljen prehod (dvigalo, gosenice itd.), sanitarije, prostor za osebno higieno ter miza in stol so prilagojene potrebam učenca (Ahčin, Čuk, Morel Bera in Fučka, 2003).

- **Prilagoditve za dolgotrajno bolne otroke:** Priporočljivo je, "da je matična učilnica takega učenca v pritličju šole, da se, kolikor je mogoče, zmanjša število selitev iz učilnice v učilnico oz. naj se takemu učencu omogoči zamenjava učilnice pred odmori" (Bečan, Čuk, Klinc in Miran Čuk, str. 28, 2003).
- **Prilagoditve za učence s čustvenimi in vedenjskimi motnjami:** Priporočljivo je, da učenec sedi stran od oken, nekje v sredini, najbolje v drugi ali tretji vrsti. V zadnji vrsti se bo namreč lahko počutil izločenega, v prvi vrsti pa bo preveč na očeh sošolcev. Učenec naj v klopi ne sedi sam, ampak poleg sošolca, ki ga sprejema in mu je pripravljen pomagati. Za frontalno, skupinsko in individualno delo pri pouku z učenci z vedenjskimi in čustvenimi težavami je primeren nek večji prostor oziroma Učilnica z opremo, ki omogoča vse naštetе oblike dela, brez premikanja opreme, ali z opremo, ki se jo lahko brez napora in večjega hrupa kadarkoli premakne. To omogoča, da učitelj učni proces prostorsko prilagaja individualnim potrebam učencev. Za reševanje vedenjskih in čustvenih težav in odporov med poukom so primerni razni kotički, v katerih so na primer igrače ali ročne lutke. Kotiček služi simboličnemu odvajanju trenutnih otrokovih napetosti, a določiti moramo pravila glede tega, s kom in kdaj ga lahko otrok uporabi (Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar in Škoflek, 2003).
- **Prilagoditve za učence z ADHD in AM:** Strop, stene in tla učilnice so nevtralnih barv. Vsa oprema je iz naravnih materialov (les, puta, naravna guma), ki so prijetni na otip. Okna učilnice imajo žaluzije, da se lahko omeji moteče zunanje dražljaje. Prostor za razstave je v zadnjem delu razreda. Ob steni je lahko s pregradno steno ustvarjen kotiček z mizo in stolom, kjer lahko učenec samostojno dela ali počiva, če v kotiček namestimo tudi blazine (Prosen, 2017).
- **Prilagoditve za učence iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij:** Učitelj poskrbi, da se bo otrok v novem okolju počutil prijetno, na primer na steno učilnice z ostalimi učenci obesi zemljevid države in fotografijo kraja, od koder prihaja otrok ali zapiše spodbudno besedo v otrokovem jeziku (Prosen, 2017).

1.4.2 Didaktični pripomočki in oprema

- **Slepi in slabovidni učenci:** V pomoč so jim optični pripomočki (teleskopi, lupe, povečevala, kontaktne leče) ter računalniška oprema in elektronski pripomočki (barvni zaslon večje velikosti, optični čitalec, tipkovnica z večjimi tipkami, program za povečavo zaslonske slike, sintetizator govora, računalnik z braillovo vrstico in programom za zvočno sintezo (pretvorba zapisov v zvok), govoreči-zvočni kalkulator itd.) ter bela palica, ki jo uporabljajo za samostojno gibanje. Poleg tega jim lahko pomagajo tudi pripomočki, kot so npr. braillove in zvočne ure, kompasi, prilagojene družabne igre (šah, karte, kocke, človek, ne jezi se) (Pšunder in Bračič, 2010).
- **Gluhi in naglušni učenci:** Poleg akustičnega pripomočka je treba pri pouku uporabiti čim več didaktičnih pripomočkov in učil (diaprojektor, grafoskop, videoposnetki, računalnik) ter zagotoviti čim več pisnega gradiva v razumljivi obliki (miselni vzorci, kratki povzetki, ključne besede), saj s tem učencem zagotavljamo učenje iz korektno pripravljenih virov (Ambrožič, Košir, Likar, Majer in Somrak, 2003). Vedno pogosteje se uporablja tudi interaktivna tabla (orodje, ki med poukom omogoča npr. raziskovanje po spletu in pisanje s svetlobnim črnilom) (Pšunder in Bračič, 2010).
- **Učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja:** Kakšni pripomočki so potrebni, je odvisno od potreb posameznega učenca. Učenci s slabo avtomatiziranimi aritmetičnimi dejstvi in postopki potrebujejo razpredelnice, strukturirane materiale, kalkulator in podobno. Učencem z bralnimi težavami moramo omogočiti, da si kakšno razlago posamežne besede na kasetofon in uporabljajo računalnik, ki bere besedilo. Učenci, ki naredijo veliko napak pri pisanju, potrebujejo slovarje in računalnik s črkovalnikom. Učenci s slabo avtomatizirano tehniko pisanja za pisanje uporabljajo računalnik, daljše zapiske jim fotokopiramo, razlage snovi pa si posamežne na kasetofon. Učenci s slabše razvitimi finomotoričnimi sposobnostmi pa potrebujejo prilagoditve tudi pri rabi tehničnih pripomočkov pri fiziki, kemiji in tehničnem pouku (Kavkler idr., 2003).
- **Učenci z govorno-jezikovnimi motnjami:** Od didaktičnih pripomočkov potrebujejo diaprojektor, grafoskop, računalnik, videoposnetke, nekateri učenci pa tudi diktafon. Poleg ustnih informacij mora biti pridobivanje nove snovi podkrepljeno z uporabo maket, modelov in osebnih izkušenj učenca ter s pisnim gradivom (npr. kratki povzetki, miselni vzorci) (Ambrožič, Košir, Likar, Majer in Somrak, 2003).
- **Gibalno ovirani otroci:** Ti učenci potrebujejo veliko didaktičnih pripomočkov in učil (npr. grafoskop, diaprojektor, komunikator, računalnik s prilagoditvami, dodatno

osvetlitev, prilagojene tipkovnice, blazino za počitek, prilagojena pisala). Učitelj uporablja in prilagaja tudi dodaten učni material (čim več konkretno nazornega materiala), pripravi prilagojeno gradivo, kratke povzetke, učne liste, fotokopira zapiske (Ahčin, Čuk, Morel Bera in Fučka, 2003).

- **Dolgotrajno bolni otroci:** Pšunder in Bračič (2010) pravita, da posebni didaktični pripomočki in oprema za dolgotrajno bolne učence niso potrebni. A ker so ti učenci običajno v slabši psihofizični kondiciji, jim lahko olajšamo delo in uporabimo na primer fotokopije zapisov šolske snovi namesto prepisovanja.
- **Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami:** Didaktični pripomočki in oprema, ki so jim lahko v pomoč, so: računalnik, diktafon in predvajalnik, projektor, govoreči elektronski slovar in leksikon (naprava, ki združuje funkcijo branja in razlage besedila ter sinteze govora), QuickLink Pen (naprava, ki bere in razlaga besede) in Irlenovi filtri (obarvane ali zatemnjene steklene plošče, ki prepuščajo le določene valovne dolžine svetlobe in s tem lajšajo težave Irlenovega sindroma) (Pšunder in Bratič, 2010).
- **Učenci z avtističnimi motnjami:** Tem učencem lahko pomagamo z veliko didaktičnimi pripomočki, pomembno pa je, da so vsi didaktični pripomočki in oprema označeni ter vedno postavljeni na isto mesto v učilnici in urejeni po tematskih sklopih. Pripomočki, ki so najpogostejše uporabljeni, so računalnik, fotoaparat, kamera, projektor. V pomoč pri jasnem določanju trajanja in konca dejavnosti so lahko na primer brenčać, časomer in peščena ura. Za pomoč pri osredotočanju in pozornosti si lahko pomagamo s plastelinom, žogicami ali čim drugim, kar lahko stiskamo v roki. Kot pomoč pri pisanju in orientaciji na ploskvi lahko učenci uporabljajo prilagojena pisala, gumijaste nastavke za pisalo in zvezke s prilagojenim črtovjem. Lahko imajo tudi prilagojene klopi, stole in blazine za ustrezno držo pri sedenju. V primeru senzorične preobčutljivosti moramo zagotoviti senčila, sredstva, ki zmanjšajo zvok, in mirne kotičke, v katerih so na primer blazine in manjši deli pohištva. Ker imajo učenci z avtističnimi motnjami velikokrat težave z organizacijo časa in prostora, lahko uporabimo urnike, slikovno gradivo ali postopkovnike. Pri uravnavanju čustvovanja in vedenja pa lahko uporabljamo različna slikovna pomagala za ponazoritev želj, počutja, dajanje navodil, ponazoritev pravil (Rogič Ožek in Medica, 2019).

1.4.3 Organizacija časa

”Uvajanje časovnih prilagoditev je za šole, ki izvajajo program s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, verjetno največji izziv. Učitelji in učenci so zaradi doseganja ciljev vzgojno-izobraževalnega procesa pod velikim časovnim pritiskom” (Rogič Ožek in Medica, 2019, str. 18).

- **Slepi in slabovidni učenci:** Za branje in pisanje jim moramo dati na voljo več časa kot ostalim normalno videčim vrstnikom.
- **Gluhi in naglušni učenci:** Več časa potrebujejo predvsem v procesu sprejemanja nove učne snovi, razumevanja, utrjevanja in preverjanja znanja.
- **Učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja:** Časovne prilagoditve (v procesu pridobivanja znanja, utrjevanja in preverjanja znanja) potrebujejo predvsem tisti učenci s PPPU, ki imajo slabše avtomatizirano tehniko pisanja, branja in računanja. Količina dodatnega časa, ki je potrebna v posamezni fazi procesa učenja, je odvisna od potreb učenca, ki morajo biti opredeljene v individualiziranem programu. Dodatna strokovna pomoč se načeloma izvaja v času pouka in mora biti poleg učenčevih potreb usklajena tudi z njegovo utrudljivostjo in obremenjenostjo.
- **Učenci z govorno-jezikovnimi motnjami:** V vseh fazah izobraževalnega procesa je treba zagotoviti dovolj časa in se izogibati občutku časovnega pritiska. V procesu pridobivanja, utrjevanja in preverjanja znanja je treba zagotoviti daljši čas za predelovanje informacij ter strategij reševanja zahtev. Ti učenci potrebujejo več dodatne razlage, ponovitve in sprotne preverjanje razumevanja posredovanih informacij. Če čas primerno razporedimo, to za učenca predstavlja možnost biti uspešen in ohraniti pozitivno samopodobo.
- **Gibalno ovirani učenci:** Lahko potrebujejo več časa za pisanje, branje, usvajanje in preverjanje ter ocenjevanje znanja (do 50 %). Časovno je treba prilagoditi pouk ter življenje in delo na šoli v skladu s psihofizičnimi potrebami učenca (npr. dodatni odmori).
- **Dolgotrajno bolni učenci:** Učencu, ki se je na primer ravno vrnil iz bolnišnice, mora biti omogočeno postopno obiskovanje pouka. Pri učno-vzgojnem delu moramo upoštevati, da je učenec morda pogosto odsoten zaradi kontrolnih pregledov ali česa podobnega (ga ne ocenjujemo naslednji dan, ko se je vrnil s kakšnega pregleda ali posebnega postopka zdravljenja).

- **Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami:** Nudenje dodatne strokovne pomoči mora biti podrobneje opredeljeno v individualnem programu. Dodatna individualna strokovna pomoč naj se nudi v oddelku, le v izrednih primerih izven oddelka in to čim krajši čas (Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar, Škoflek, 2003).
- **Učenci z avtističnimi motnjami:** Potrebna sta podaljšani čas v vseh fazah učnega procesa in počasnejši tempo dajanja informacij. Učitelji morajo biti potrpežljivi in ne smejo ustvarjati časovnega pritiska. V primerjavi z vrstniki so lahko ti otroci aktivni veliko krajši čas, če dejavnosti niso dobro strukturirane in vodene. Vse dejavnosti morajo biti jasno časovno opredeljene, vpeljati pa je treba čim več rutin in uporabljati slikovne urnike. Urnika se je treba strogo držati in otroke hkrati učiti, kako sprejeti odmik od urnika. Vse spremembe naj bodo pravočasno najavljene in pojasnjene. Po potrebi lahko v urnik dodamo tudi dodatne odmore, med katerimi gre lahko otrok v miren kotiček in tam na primer riše (Rogič Ožek in Medica, 2019).

1.4.4. Poučevanje in učenje

”Prilagoditve pri izvajanju programov so eden ključnih pogojev za uspešno inkluzijo OPP. To pomeni, da morajo vsi udeleženci oziroma izvajalci programov prilagajati delo vsakemu OPP” (Opara, 2015, str. 24).

- **Slepi in slabovidni učenci:** Učitelji morajo pri učenju izhajati iz značilnosti in sposobnosti učenca. Pozornost je treba posvetiti vsem korakom spoznavnega procesa od pozornosti, percepcije preko vseh preostalih čutil, oblikovanja predstav, priklica v spomin, miselne obdelave do spretnosti, ki so potrebne za učenje. V primeru poslabšanja znanja, pešanja motivacije ali šibkosti organizacije učenja je treba učenca takoj vključiti v dodatno strokovno pomoč. Pri poučevanju oziroma podajanju snovi mora učitelj poskrbeti za: dovolj glasno in razločno govorjenje, primerno bližino opazovanega predmeta, uporabo povečanega tiska, uporabo zvočnega gradiva, možnost sprotnega zapisovanja v brajici ter uporabo didaktičnih sredstev in pripomočkov, ki jih je mogoče zaznavati tudi z drugimi čutili (sluh, tip, voh, okus). Pri športni vzgoji mora učitelj upoštevati oftalmologova navodila glede na diagnozo in prognozo učenca (Florjančič, Gerbec in Hafnar, 2003).
- **Gluhi in naglušni učenci:** Glede oblik dela ima prednost projektno delo, delo v manjših skupinah (par, trojice itd.) ter medpredmetne povezave. Pri komunikaciji z učenci je

pomembno, da učitelj govori z normalnim ritmom, tempom in normalno glasnostjo. Med govorom naj bo bolj statičen in naj se ne premika po učilnici. Na tablo naj piše ključne besede, enostavne kratke stavke. Učitelj naj vsebinsko ne preskakuje iz teme na temo, ko pa temo spremeni, naj na to opozori gluhega oziroma naglušnega učenca. Pri poučevanju mora učitelj učencem dati kratka in jasna navodila ter zapisovati ključne besede na tablo. Uporablja naj tudi veliko vizualnih pripomočkov (grafov, tabel, slik, videoposnetkov, računalniških programov itd.). Vključiti je treba tudi multisenzorno učenje. Pri tem naj učitelj uporablja različne materiale, da jih učenci lahko zaznavajo s kar največ čutili. Pouk glasbe mora upoštevati slušne in govorne sposobnosti učenca. Za prilagajanje usvajanja učnih vsebin je nujno sodelovanje mobilnega pedagoga in učitelja glasbe (Ambrožič, Košir, Likar, Majer in Somrak, 2003).

- **Učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja:** Treba je identificirati tiste metode in pristope, ki posameznemu učencu olajšujejo učenje, in tiste, ki ovirajo učenje, ter ugotovitve upoštevati pri nadaljnjem delu. Najbolje je uporabiti kombinacijo različnih pristopov in metod, ki pripeljejo do optimalnih rezultatov. Kombiniramo lahko strateško poučevanje (učenje strategij reševanja naloge in uporabe znanj pri reševanju problemov) in direktno poučevanje (jasno določena pravila in koraki, ki se natančno razložijo, ter demonstracija korakov in povezav med pojmi). Kurikulum prilagajamo tako, da prilagoditve temeljijo na konceptih aktivnega učenja in razvojno primerni praksi, v okviru katerih se poudarja povezovanje obravnavane snovi z življenjskimi izkušnjami učenca, razumevanje snovi, aktivnost ter udeležенost učenca, konstrukcija lastnega znanja, razvijanje notranje motivacije in učinkovitosti itd. (Kavkler idr., 2003). Kermauner in Plazar (2018, str. 93) navajata, da so za predstavitev vsebin učencem s primanjkljaji na posameznih področjih učenja "zelo primerne alternativne in multisenzorne oblike poučevanja, npr. lutke, kamišibaj".
- **Učenci z govorno-jezikovnimi motnjami:** Učitelj mora iskati močna področja učencev in se izogibati grajam, kaznim ter negativnemu izpostavljanju. Prednost imajo integriran pouk ter delo v manjših skupinah in projektno delo. Podajanje nove snovi ne sme temeljiti samo na verbalnem podajanju. Informacije je treba podkrepiti s pisnim gradivom in v vseh fazah učenja upoštevati multisenzorni pristop (pomembni so vsi čutni kanali: tipni, sušni, vidni, kinestetski in olfaktorni). Informacije morajo biti jasne in kratke, v primeru obsežnejšega gradiva pa je treba celotno vsebino razdeliti na manjše enote (Likar, Grobler in Jelenc, 2003).

- **Gibalno ovirani učenci:** Osnovno vodilo pri načrtovanju in izvajanju dejavnosti v oddelku je prilagajanje metod, oblik ter načinov dela v skladu s teorijo in prakso fibopedagogike (pedagogika za gibalno ovirane otroke). Pomembno je, da smo usmerjeni na otrokova močna področja in da si prizadevamo razvijati ter ohranjati otrokove psihofizične sposobnosti (Kurikulum za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke, 2006). Zelo pomembno je, da ima učenec v šoli občutek pripadnosti, sprejetosti in varnosti sošolcev, staršev drugih učencev ter vseh delavcev na šoli. V okviru svojih zmožnosti in z ustreznimi prilagoditvami naj bo vključen v vse šolske aktivnosti (tabori, kulturni dnevi, športni dnevi). Pri pouku ter preverjanju in ocenjevanju znanja naj se mu omogoči uporaba individualne prilagojene računalniške opreme (Ahčin, Čuk, Morel Bera, Fučka, 2003).
- **Dolgotrajno bolni učenci:** Učitelj mora biti seznanjen z otrokovo boleznijo, saj je od nje in načinov zdravljenja odvisno, kako bo prilagajal poučevanje. Zaradi zdravil ima učenec morda slabšo koncentracijo, morda pri določenih dejavnostih potrebuje več časa ali pa med uro potrebuje tekočino. Vse je odvisno od posamezne bolezni, zato morajo biti podrobnosti opredeljene v individualnem načrtu. Otroka je treba skrbno spremljati (ali sledi pouku) in mu po potrebi nuditi dopolnilni pouk oziroma individualno učno pomoč. Za različne ekskurzije in šole v naravi se otroku, če je potrebno, zagotovi dodatno spremstvo (Bečan, Čuk in Klinc, 2003).
- **Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami:** Pomembno je, da jim omogočimo osebni uspeh in zadovoljstvo ob uspehu na njihovih močnih področjih ter ustvarjamo pozitivne življenjske izkušnje z vrstniki (podpiramo druženje, pomoč med sošolci) in odraslimi (učinkovita pomoč strokovnjakov). Pri podajanju učne snovi uporabljamo čim več aktivnih oblik učenja (delo v skupinah, raziskovanje) in čim več učnih pripomočkov, ki pripomorejo k popestritvi ter boljšemu razumevanju snovi. Učence tudi spodbujamo k različnim aktivnostim, ki so povezane z učenjem (npr. koriščenje spleta ali drugih dodatnih virov). V primeru kršenja pravil se ne poslužujemo klasičnih šolskih ukrepov, temveč se z učencem individualno pogovorimo. Če pride do osebne krize, napetosti ali česa podobnega, lahko uporabimo nekaj minut dolgo sprostitevno dejavnost z vsemi učenci. V izrednih primerih lahko učencu tudi dovolimo, da za kratek čas v spremstvu sošolca odide iz učilnice. Priporočljivo je tudi, da ima učenec stalnega neformalnega varuha (Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar in Škoflek 2003).

- **Učenci z avtističnimi motnjami:** Pomembno je, da učitelj pred začetkom razlage odstrani vizualne in zvočne dražljaje, ki bi lahko preusmerili pozornost nase ali povzročili anksioznost. Preden učitelj učencu postavi kakšno zahtevo, je priporočljivo, da ga najprej pokliče po imenu in tako vzpostavi stik, šele za tem pa pove zahtevo. Priporočljiva je uporaba pristopa majhnih korakov (učencu nudimo pomoč z namigi in usmerjanjem, ki jih potem postopoma opuščamo). Ti učenci potrebujejo pomoč pri urejanju zapiskov, predvsem pa pri sodelovanju v skupini. Tega jih učimo sprva z delom v paru, ki ga vodi odrasla oseba, pozneje pa je lahko že v paru s sošolcem. Posebno pozornost in podporo zahteva tudi šport, saj ima lahko učenec z avtističnimi motnjami težave z razumevanjem iger s pravili. Učenec pogosto ne zmore sprejeti poraza in ne razume smisla igre, kar lahko privede do jeze njega in posledično tudi sošolcev. Zato je treba individualno načrtovati tempo in način vključevanja v športne dejavnosti ter učenca učiti sodelovanja in tekmovanja (kako se vedemo pri kakšni igri, kaj je namen igre ipd.). Glede metod dela so v uporabi metoda TEACCH, metoda ABA, modifikacija vedenja in čustveno opismenjevanje ter senzorna integracija. Če učitelji niso seznanjeni s temi metodami, so jim lahko v pomoč zunanje ustanove in strokovni centri, ki te metode uporabljajo pri svojem delu (Rogič Ožek in Medica, 2019). V veliko pomoč pri komunikaciji je lahko metoda PECS (Pictures Exchange Communication System), ki sta jo za otroke z avtističnimi motnjami ali drugimi socialno-komunikacijskimi težavami razvila Andrew Bondy in Lori Frost. Gre za to, da otrok komunicira s pomočjo sličic. Kot odgovor na vprašanje otrok izbere določeno ikono oziroma sličico in jo pokaže sogovorniku. Sčasoma lahko na ta način oblikuje tudi zahtevne stavke (Kermauner in Plazar, 2018).

1.4.5 Preverjanje in ocenjevanje znanja

- **Slepi in slabovidni učenci:** Slep oziroma slaboviden učenec mora doseči enak standard znanja kot videč sošolec, a mu je treba zagotoviti ustrezne prilagoditve glede na njegove zaznavne in komunikacijske sposobnosti (brajico, povečan tisk, posneto gradivo na avdiokasete in diskete). Preverjanje mora biti pogosto (da se čimprej ugotovi, kje so težave pri učenju). Učencu se lahko podaljša oziroma prilagodi (v več delih) čas preverjanja in ocenjevanja znanja, prilagodi se gradivo za pisno preverjanje znanja in zagotovi ustrezne materialne pogoje (miren prostor, pripomočki, osvetlitev). V izjemnih

primerih lahko pri preverjanju in ocenjevanju pomaga tudi pomočnik (uporaba slovarjev, matematičnih nalog).

- **Glui in naglušni učenci:** Za ocenjevanje znanja mora učitelj uporabiti način, s katerim se učenec najlaže izraža, in ob potrebi podaljšati razpoložljiv čas za ocenjevanje (do 50 %). V procesu ocenjevanja je pomembno, da učenec vidi učitelja v obraz in usta, da učitelj govori jasno in razločno ter da ne stoji dlje kot en meter stran od učenca. Učitelj mora večkrat preveriti, ali ga je učenec razumel, in uporabiti lažjo besedo, kadar ga učenec ne razume. Ocenjevanje naj se izvaja v prvih učnih urah in v čim mirnejšem okolju.
- **Učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja:** V individualiziranem programu učenca mora biti konkretno opredeljeno, katere prilagoditve pri katerih predmetih učenec potrebuje pri preverjanju in ocenjevanju znanja. Prilagajajo se lahko način posredovanja učiteljevih vprašanj in odgovorov učenca, čas ocenjevanja (se lahko podaljša), prostor ocenjevanja (izven učilnice ali v tistem kotičku učilnice, v primeru strahu pri odgovarjanju pred razredom) in organizacija preverjanja (razdelimo na primer na dva dela), oblika pisnih gradiv (npr. povečan tisk). Če je učencu to v pomoč, lahko pri preverjanju in ocenjevanju znanja uporablja tudi kalkulator, računalnik ali druge didaktične materiale.
- **Učenci z govorno-jezikovnimi motnjami:** Tem učencem je treba pri preverjanju znanja zagotoviti dovolj časa za povratno informacijo, način posredovanja informacije pa mora dopuščati uporabo vseh opor, ki jih je uporabljal v procesu pridobivanja in utrjevanja znanja. Pri preverjanju znanja mora učitelj postavljati enostavna in konkretna vprašanja/navodila ter jih po potrebi razčleniti na podvprašanja in sproti preverjati, ali jih je učenec pravilno razumel. Pomembno je, da učitelj ni preveč popustljiv oziroma zahteven, saj to zavira doseganje rezultatov, ki jih je učenec sposoben doseči.
- **Gibalno ovirani učenci:** Način preverjanja in ocenjevanja znanja mora biti opredeljen v individualiziranem programu. Učencu se omogoči individualno preverjanje in ocenjevanje znanja, daljši čas (do 50 %) ali več krajših prekinitev med preverjanjem. Znanje lahko učitelj preverja ustno ali pisno, v pomoč je lahko tudi spremljevalec. Učitelj naj pri pisnem preverjanju izbere najustreznejši tip nalog glede na otrokovo zmožnost komunikacije in glede na stopnjo senzomotorične oviranosti.
- **Dolgotrajno bolni učenci:** Preverjanje in ocenjevanje morata biti napovedani, sprotni in izvedeni tako, da za učenca nista obremenilni. Pri preverjanju in ocenjevanju moramo

upoštevati otrokovo zdravstveno stanje in njegove psiho-fizične sposobnosti. Če otrok uživa zdravila, ki zmanjšajo koncentracijo in upočasnjujejo ritem dela, moramo to upoštevati pri preverjanju in ocenjevanju, in sicer tako, da ocenjujemo manjše sklope, podaljšan čas ali pa preverjanje odložimo.

- **Učenci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami:** Priporočeno je napovedano oziroma dogovorjeno preverjanje in ocenjevanje znanja, ocenjevati pa je treba znanje, ne neznanja. Vsak učenčev uspeh moramo pohvaliti (Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar in Škoflek, 2003).
- **Učenci z avtističnimi motnjami:** Ocenjevanje naj poteka individualno ali v manjši skupini (predvsem ko gre za govorni nastop), napovedano, pogosto in v krajših učnih sklopih. Na dan, ko je bilo napovedano ocenjevanje znanja, ga tudi izvedemo in ga ne predstavljamo, razen če se učenec slabo počuti ali se na ocenjevanje ni pripravil. Lahko pa otroka ustno ocenimo tudi, kadar ne ve, da ga ocenjujemo, če mu to predstavlja manjši stres. Vprašanja morajo biti kratka in konkretna ter sestavljena iz besed in besednih zvez, ki jih otrok pozna. Učitelj mora sproti preverjati, ali učenec razume navodila, ter ga usmerjati, katere naloge naj rešuje, oziroma mu dajati naloge posamično. Pri pisnem preverjanju znanja mora biti pisava lahko berljiva, velikost pisave in razmiki med vrsticami pa morajo biti povečani. Po potrebi se učencu omogoči uporabo računalnika, CD-predvajalnika, didaktičnih gradiv in podobno, če je to uporabljal že v fazah učenja. Čas pisanja lahko po potrebi podaljšamo in smo tolerantni do napak, ki izhajajo iz ovir učenca (Rogič Ožek in Medica, 2019).

1.5 ŠOLSKA SVETOVALNA SLUŽBA

”Šola predstavlja okolje, v katerem otrok preživi večinski del njegovega življenja, in to v obdobju, ko je njegovo osebnostno oblikovanje najbolj intenzivno” (Resman, Bečaj, Bezić, Čačinović Vogrinčič in Musek, 1999, str. 85). Tako z vidika namenov šole kot tudi z vidika socializacijskih, razvojnih in učnih potreb otrok se v osnovni šoli pojavlja veliko potreb po svetovalni pomoči (Resman, 1999).

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (1996) v 67. členu opredeljuje, da v javnem vrtcu oziroma šoli deluje svetovalna služba, ki svetuje otrokom, učencem, vajencem, dijakom, učiteljem in staršem. Sodeluje z vzgojitelji, učitelji in vodstvom šole pri načrtovanju, spremljanju ter evalvaciji razvoja vrtca oziroma šole in opravljanju vzgojno-izobraževalnega

dela ter opravlja poklicno svetovanje. Sodeluje tudi pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami.

Čačinovič Vogrinčič idr. (2008) pravijo, da je šolska svetovalna služba tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja v šoli, kjer se vsakokrat mobilizirajo strokovne ter človeške moči za pomoč in podporo otrokom s ciljem, da se vsakokrat znova zagotovi optimalne pogoje za njihovo napredovanje v razvoju in učenju. Temeljni vzgojno-izobraževalni cilj šole in šolske svetovalne službe je optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo. Delo šolske svetovalne službe je usmerjeno k prilagajanju šole različnim potrebam učencev, saj šolska svetovalna služba sodeluje pri vzpostavljanju optimalnih pogojev za učenje in napredovanje vseh učencev, tudi učencev s posebnimi potrebami (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Šolska svetovalna služba pomaga in sodeluje z namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čim uspešnejši pri uresničevanju temeljnega ter vseh drugih sistemsko zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev. Opravlja interdisciplinarno zasnovano strokovno delo v šoli za šolo. Na podlagi svojega posebnega strokovnega znanja se preko svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela v šoli s tem, da pomaga in sodeluje z vsemi udeleženci v šoli in po potrebi tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Zelo pomembno vlogo šolske svetovalne službe vidi Čačinovič Vogrinčič (1999) tudi v opolnomočenju družine, saj je družinska stiska povezana tudi s samo šolo.

Čačinovič Vogrinčič idr. (2008) poudarjajo, da svetovalne službe v šoli ni mogoče razumeti kot servis, ki naj bi interventno priskočil na pomoč le ob različnih motnjah in težavah, saj svetovalna služba s šolo sodeluje že v izhodišču – pri samem načrtovanju, vzpostavljanju in vzdrževanju ustreznih pogojev za varno in hkrati spodbudno vzgojno-izobraževalno okolje, ki omogoča otrokovo optimalno napredovanje. Svetovalna služba v šoli je torej strokovni sodelavec v šoli, ne pa strokovni servis šole za šolo.

Delo svetovalne službe opravljajo svetovalni delavci, ki so psihologi, pedagogi, socialni delavci, socialni pedagogi in defektologi (Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, 1996). Vsi so strokovno usposobljeni za opravljanje svetovalnega dela v vrtcih in šolah. Koncept oziroma okvir za njihovo strokovno delo jim predstavljajo "Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli" (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008). Za delo v šolski

svetovalni službi mora svetovalni delavec imeti široka znanja in veščine, ki vključujejo znanja s področja razvoja otroka, poznavanja vzgojno-izobraževalnega sistema ter poglobljena znanja in veščine za delo z različnimi specifičnimi skupinami bodisi otrok bodisi učiteljev (Gregorčič Mrvar, 2013, str. 113). "V primeru, da šola nima vseh strokovnih delavcev, ki bi bili potrebni za uspešno delo z otroki s posebnimi potrebami, se za pomoč obrnejo na strokovnjake v svetovalnih centrih, mentalnih oddelkih zdravstvenih domov ali pedopsihiatričnih služb v bolnišnicah" (Kavkler idr., 2003, str. 6).

1.5.1 Osnovne vrste dejavnosti šolske svetovalne službe

Čačinovič Vogrinčič idr. (2008) navajajo, da se svetovalna služba vključuje v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v šoli preko treh osnovnih, med seboj povezanih in pogosto prepletenih vrst dejavnosti svetovalne službe, ki so za svetovalno službo enako pomembne. Te dejavnosti so:

1. Dejavnosti pomoči

Pomoč zajema vse tiste dejavnosti, naloge in projekte svetovalne službe, ki so odgovor na potrebo po pomoči kogar koli od možnih udeležencev vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcu oziroma šoli. Dejavnosti pomoči obsegajo tako najrazličnejše neposredne oblike dajanja pomoči posamezniku ali skupini kakor tudi vrsto posrednih strokovnih aktivnosti, ki so potrebne znotraj ali tudi zunaj šole.

2. Razvojne in preventivne dejavnosti

Razvojne in preventivne dejavnosti svetovalne službe so del razvojnih nalog šole kot ustanove. Svetovalna služba se vključuje v razvojno-analitično delo v šoli, s pomočjo katerega se spremlja in ugotavlja obstoječe stanje. Sodeluje pri načrtovanju raznih sprememb in izboljšav v vzgojno-izobraževalnem procesu, vodi ali koordinira različne razvojne, inovativne in preventivne projekte v vrtcu oziroma šoli. Del razvojnih nalog so različne preventivne oblike dela, za katere je posebno pomembno, da niso usmerjene le neposredno na posameznika ali skupino, temveč se praviloma usmerjajo tudi na odstranjevanje ovir in vzpostavljanje ustreznih pogojev v vzgojno-izobraževalnem okolju.

3. Dejavnosti načrtovanja in evalvacije

Dejavnosti načrtovanja in evalvacije so pomembne za operacionalizacijo, vrednotenje ter zagotavljanje celostnosti in kontinuiranosti prispevka svetovalne službe pri reševanju

individualnih, skupinskih in drugih kompleksnih problemov vrtca oziroma šole. Prav zato predstavljajo bistven pogoj za kakovostno opravljeno delo in ustvarjalni razvoj tako same svetovalne službe kot šole v celoti.

Svetovalna služba preko teh treh osnovnih vrst dejavnosti pomaga vsem možnim udeležencem v vrtcu oziroma šoli (otrokom, učencem, vajencem, dijakom, vzgojiteljem, učiteljem, vodstvu, staršem) in z njimi sodeluje na naslednjih področjih vsakdanjega življenja in dela v šoli:

- učenje in poučevanje,
- šolska kultura, vzgoja, klima in red,
- telesni, osebni (spoznavni in čustveni) in socialni razvoj,
- šolanje in poklicna orientacija (oziroma prehod otrok v šolo)
- ter področje socialno-ekonomskih stisk (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

1.5.2 Sodelovanje svetovalne službe in učiteljev v osnovni šoli

Pri vsakem od področij, ki sem jih navedla v prejšnjem podpoglavju, delo šolske svetovalne službe obsega:

- delo z učenci,
- delo z učitelji,
- delo s starši,
- delo z vodstvom,
- delo z zunanjimi ustanovami (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008).

Ker v tem magistrskem delu med drugim raziskujem, kako med seboj sodelujejo šolski svetovalni delavci in učitelji, se bom osredotočila na "delo z učitelji". Resman, Bečaj, Bezić, Čačinovič Vogrinčič in Musek (1999, str. 148) pravijo, da je sodelovanje med učiteljem in svetovalnim delavcem nujno, saj je učitelj kot pomemben sodelavec svetovalne službe edini, ki je v dnevnem neposrednem stiku z učencem. Tako, kot je učitelj svetovalnemu delavcu nepogrešljiv, je nepogrešljiv tudi svetovalni delavec, ki lahko s svojimi informacijami, ugotovitvami in strokovnimi spoznanji pomaga učitelju razumeti učenca z več vidikov in s pomočjo tehnik in metod, ki so učitelju nedostopne. Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola (2008) poudarjajo, da mora šolski tim (ravnatelj, svetovalni delavec in drugi učitelji) učitelja podpirati in krepiti pri njegovem delu. Šolska svetovalna služba lahko pri delu z otroki učiteljem pomaga v razredu ali zunaj njega, lahko pa mu le

predlaga določene strategije in postopke. V nadaljevanju bom po Čačinovič Vogrinčič idr. (2008, str. 19–27) povzela, kaj obsega delo z učitelji na vsakem od prej navedenih področij:

- **Učenje in poučevanje**

- Neposredna pomoč učiteljem in posvetovalno delo pri izboljšanju učinkovitosti poučevanja (pomoč pri načrtovanju in uvajanju novih didaktičnih pristopov, npr. sodelovalnega učenja, nivojskega pouka, učne diferenciacije, projektnega učnega dela, programov za dvig motivacije ipd.),
- sodelovanje pri oblikovanju individualiziranih učnih programov za nadarjene učence, učence z učnimi težavami in druge učence s posebnimi potrebami,
- neposredna pomoč učiteljem pri uresničevanju individualiziranih učnih programov,
- koordinacija in sodelovanje v razvojnih projektih učiteljev,
- koordinacija in sodelovanje pri strokovnem izpopolnjevanju učiteljev na šoli (predavanja in izkustvene delavnice o sodobnih pristopih k poučevanju).

- **Šolska kultura, vzgoja, klima, red**

- Posvetovanje z učitelji o vzgojno-izobraževalnih ravnanjih,
- posvetovanje z učitelji o zagotavljanju osnovnih pogojev za varno in spodbudno učno okolje,
- posvetovanje z učitelji o zagotavljanju osnovne varnosti in spodbudnega okolja tudi zunaj pouka (med odmori, v garderobi, na igrišču, v umivalnici in na stranišču, v jedilnici ipd.),
- svetovanje učiteljem za učinkovito delo z učenci, ki imajo vzgojne/disciplinske težave,
- posvetovanje z učitelji pri oblikovanju osnovnih vzgojnih smernic za posamezne učence ipd.,
- posvetovanje z učitelji pri delu z oddelčnimi skupnostmi (program razrednih ur, reševanje konfliktov, oblikovanje ustrezne oddelčne klime ipd.).

- **Telesni, osebni (spoznavni in čustveni) in socialni razvoj**

Svetovalno in posvetovalno delo z učitelji:

- pri izdelavi individualnih programov dela z učenci, ki imajo težave v telesnem, osebem in socialnem razvoju,
- neposredna pomoč učiteljem pri delu z učenci s težavami v telesnem, osebem in socialnem razvoju,

- načrtovanje, koordinacija in evalvacija preventivnih programov za učence,
- organizacija, koordinacija ali izvedba predavanj in delavnic za učitelje o značilnostih normalnega telesnega, osebnega in socialnega razvoja ter o značilnostih učencev s tovrstnimi težavami.

• Šolanje

Ker na tem področju svetovalni delavec dela največkrat ne more opraviti sam, na tem področju prevladujejo skupne naloge. Te so:

- načrtovanje, koordinacija in izvedba vpisa ter sprejema otrok v šolo (organizacija vpisa in vpis, sodelovanje v komisiji za ugotavljanje pripravljenosti otrok za vstop v šolo, oblikovanje oddelkov, pomoč učencem pri vključevanju v šolsko življenje),
- podajanje strokovnega mnenja o ponavljanju, akceleraciji in prešolanju učencev,
- posvetovanje z učitelji pri delu z oddelčnimi skupnostmi (program razrednih ur, reševanje sporov, oblikovanje ustrezne oddelčne klime ipd.),
- svetovanje in posvetovanje pri usmerjanju učencev v različne zahtevnostne stopnje ter pri spremembah zahtevnostnih ravni.

• Poklicna orientacija

Svetovalno in posvetovalno delo z učitelji:

- sodelovanje z učitelji pri načrtovanju in izvedbi poklicne vzgoje,
- organizacija in vodenje timskih posvetov o izobraževalno-poklicni nameri učencev. Po potrebi šolska svetovalna služba pri obravnavi posameznega učenca sodeluje z učitelji, zdravniki, poklicnimi svetovalci ZRSZ in drugimi.

• Socialno-ekonomske stiske

Sodelovanje z razredniki (in drugimi učitelji):

- pri oblikovanju programov pomoči učencem, ki imajo zaradi neprimernih socialno-ekonomskih razmer težave z učenjem (npr. organizacija učnega prostora v šoli, pomoč pri zagotavljanju učbenikov in šolskih potrebščin, organizacija in koordinacija dodatne pomoči učencem, ki jim starši ne morejo pomagati ipd.),
- v projektih iskanja in nudenja čim večje podpore za nadaljevanje šolanja učencem, ki izhajajo iz socialno ogroženih in depriviligiranih družin (npr. pomoč učencem pri iskanju štipendij ipd.),

- pri načrtovanju programa reševanja finančnih težav (subvencioniranje prehrane, »šole v naravi« ter drugih dejavnosti iz zagotovljenega in razširjenega programa šole).

1.6 KOMPETENCE ZA DELO Z OTROKI Z OVIRAMI

”Ob inkluzivni vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami ima prav učitelj ključno vlogo, saj samo on lahko poskrbi za inkluzivno ozračje, za ustrezne prilagoditve poučevanja in preverjanja znanja v razredu” (Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola, 2008, str. 16). Vloga učitelja od njega zahteva ”predvsem poznavanje otroka s posebnimi potrebami ter pozitiven odnos do njegovih posebnih potreb” (Kavkler idr., 2003, str. 6). ”Otroci s posebnimi potrebami so uspešnejši, če ima učitelj do njih pozitivna stališča, je osebno zavzet za njihov napredek, ima pozitivne izkušnje pri tovrstnem delu, išče učinkovite pristope itd.” (Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola, 2008, str. 59). Kermauner in Plazar (2019) pravita, da vključevanje otrok in učencev s posebnimi potrebami v inkluzivne oddelke šol za učitelje predstavlja velik izziv, vsekakor pa mora biti to vključevanje usmerjeno v zagotavljanje smiselnih in visokokakovostnih vzgojno-izobraževalnih priložnosti za vse. Sodelovanje in poučevanje učencev z ovirami za učitelje oziroma za vse strokovne delavce, ki z njimi sodelujejo, zato zahtevata kar nekaj kompetenc. Čas, Kastelic in Šter (2003) v okviru potrebnih kompetenc izpostavljajo dodatna znanja, ki posegajo predvsem na poznavanje:

- značilnosti posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami,
- značilnosti družin z otrokom s posebnimi potrebami,
- metod dela, značilnih za posamezno skupino predšolskih otrok s posebnimi potrebami,
- timskega dela,
- opazovanja otroka in spremljanja otrokovega napredka,
- načrtovanja ciljev,
- novih teoretičnih ugotovitev in praktičnih dosežkov,
- prilagajanja didaktičnih sredstev,
- ustrezne uporabe tehničnih, ortopedskih in ortotičnih pripomočkov.

V okviru projekta Agencije Izobraževanje učiteljev za inkluzijo je bil oblikovan Profil inkluzivnih učiteljev (Evropska agencija, 2012), ki določa temeljne vrednote in kompetence, ki jih mora imeti inkluzivni učitelj. Te so:

- **spoštovanje raznolikosti učencev** (razlike med učenci se prepoznajo kot vir in sredstvo izobraževanja),

- **pomoč vsem učencev** (spodbujanje učenja vseh učencev),
- **delo z drugimi** (delo s starši, družinami in drugimi strokovnjaki s področja izobraževanja),
- **osebni strokovni razvoj** (učitelji so odgovorni za svoje vseživljenjsko učenje).

Opara (2005, str. 73) meni, da so "kakovostni in uspešni" tisti učitelji, ki "znajo in zmorejo z otroki vzpostavljati empatično vez". Dodala bi, da mora učitelj znati spodbujati medsebojno empatijo tudi med učenci in z različnimi dejavnostmi razvijati socialne veščine učencev, saj tako pripomore k vključenosti otrok z ovirami med ostale sošolce. "Od otrokovih socialnih veščin je namreč pogosto bolj odvisna uspešnost vključevanja v okolje kot od intelektualnih sposobnosti" (Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola, 2008, str. 15).

Če izhajamo iz socialnega dela je pri sodelovanju z otroki z oviro ključnega pomena tudi to, da znajo biti odrasli (v šoli torej predvsem učitelji in svetovalni delavci) "spoštljivi in odgovorni zavezniki" otrok, medtem, ko so otroci "eksperti iz izkušenj".

"Spoštljivi in odgovorni zavezniki" bi morali biti vsi socialni delavci in socialne delavke, učitelji in učiteljice, svetovalni delavci in svetovalne delavke. Naše uporabnike moramo spoštovati in biti njihovi zavezniki, hkrati pa moramo biti v odnosu z njimi odgovorni (prevzeti odgovornost za vodenje k rešitvam in dobrim izidom). Z izrazom "ekspert iz izkušenj" v socialnem delu poimenujemo naše uporabnike, ki potrebujejo našo pomoč. Uporabniki so "eksperti iz izkušenj", ker samo oni najbolj poznajo situacijo, v kateri so se znašli, ker so prestali različne življenjske izkušnje in zato tudi oni najbolj vedo, kaj potrebujejo na svoji življenjski poti in kam bi radi prišli. Socialni delavci in socialne delavke namreč nimamo moči, da bi posedovali več resnic kot uporabniki in bi zato najbolj vedeli, kaj je za njih dobro in kaj morajo narediti, da bodo prišli do nekega cilja (Čačinovič Vogrinčič et al., 2011, str. 6).

Zelo pomembno se mi zdi izpostaviti tudi, kar omenjata Željeznov Seničar in Šelih (2010), in sicer da pri delu z otroki ne bi smeli ugotavljati, kaj otrok zmore ali nima, temveč prepoznavati, kaj zmore in kaj ima. Ne ugotavljamo ovir in primanjkljajev, temveč iščemo najprimernejši program vzgoje in izobraževanja, v katerem bo otrok uspešen, kjer se bo dobro razvijal navkljub primanjkljajem in oviram. Podobno pišejo Kermauner in Plazar (2019) ter Nemec in Kranjc (2011), in sicer da se morajo učitelji zavedati, da je ovira, okvara ali težava samo ena od

otrokovih značilnosti. Ne bi smeli biti osredotočeni na odpravljanje otrokovih motenj, temveč v spodbujanje otrokovega učenja in razvoja. Preusmeriti bi se morali od osredotočenosti na otrokove primanjkljaje, ovire in motnje k otrokovim sposobnostim, pozitivnim lastnostim ter k iskanju in razvijanju močnih področij otroka. Takemu pristopu v socialnem delu rečemo delo iz perspektive moči. Avtor tega koncepta je Denis Saleebey (1997, str. 3), ki pravi:

Praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš kot socialni delavec, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresniči svoje sanje in razbije okove ovir in nesreč.

"Iz perspektive moči sprašujemo po zaželenih razpletih, po dobrih izidih, po sanjah in upanju; sprašujemo po virih, po opori v skupnosti, po dobrih izkušnjah iz preteklosti itn." (Čačinovič Vogrinčič *et al.*, 2011, str. 12).

Nemec in Kranjc (2011) pravita, da morajo specifični pristopi k vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami izhajati iz otrokovih sposobnosti in potreb. Ker imajo otroci različne potrebe in sposobnosti, morajo učitelji poiskati pot, kako skupino učencev poučevati na različne načine, ki bodo ustrezali različnim otrokom, se pravi morajo svoj način dela prilagajati vsakemu učencu posebej, saj vsakemu otroku ustreza drug način dela. Znanje morajo posredovati raznoliko, s pomočjo različnih senzornih poti, pri tem pa morajo biti kreativni, empatični in naklonjeni otrokom. Da so prilagojene metode in pripomočki pri delu primerni za učence s posebnimi potrebami, pa morajo biti dobro opremljeni tudi z znanjem, potrebnim za delo z otroki s posebnimi potrebami (Kermauner in Plazar, 2019). Najboljše vodilo za prilagajanje pripomočkov ter gradiv je poznavanje ključnih značilnosti posameznih skupin otrok s posebnimi potrebami, ki se lahko kažejo na različnih področjih, npr. pri zaznavanju, komunikaciji, razumevanju, mobilnosti (Kermauner, 2016). Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo (Kavkler idr., 2003, str. 6) določajo, da je potrebno, da učitelj "poleg svojih strokovnih kompetentnosti, ki si jih je pridobil tekom študija, /.../ znanje dopolnjuje z znanji s področja dela z otroki s posebnimi potrebami". Dodatna znanja si strokovni delavci pridobijo na seminarjih, razpisanih v katalogu stalnega strokovnega izpopolnjevanja, na drugih seminarjih in predavanjih ter preko strokovne literature, zelo zaželena je tudi izmenjava izkušenj med strokovnimi delavci (Čas, Kastelic, Šter, 2003). Tudi Vovk Ornik (v Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2022) izpostavlja, da je pomembno, da učitelji sodelujejo med seboj in si izmenjujejo

dobre poučevalne prakse, vseeno pa je najpomembnejša učiteljeva samoiniciativnost. Učitelj namreč ne more biti specialist za različne vrste težav, a mora znati poiskati dodatne informacije, torej mora v prvi vrsti sam poskrbeti za svoj osebni strokovni razvoj.

2 FORMULACIJA PROBLEMA

Z magistrskim delom želim raziskati, kako so otroci z ovirami, ki obiskujejo redno osnovno šolo, vključeni med ostale sošolce in kako se jim pri tem pomaga. Zanima me, kako so učilnice in drugi prostori osnovnih šol prilagojeni otrokom z ovirami ter kakšne pripomočke, metode dela in prilagoditve uporabljajo učiteljice razrednega pouka ter svetovalne delavke pri sodelovanju z učenci. Želim raziskati tudi, kako kompetentne se učiteljice razrednega pouka počutijo za delo z otroki z ovirami, kakšne podpore so deležne v zvezi s tem ter kako svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka gledajo na problematiko vključitve otrok z ovirami v redno osnovno šolo ter kot kako uspešno pri inkluziji ocenjujejo šolo, na kateri so zaposlene.

Idejo za raziskovanje te teme sem dobila pri praksi, ki sem jo med magistrskim študijem opravljala v enem od ljubljanskih vrtcev. Moja mentorica je bila svetovalna delavka in v času prakse sem prisostvovala pri več srečanjih s starši otrok, ki so v okviru vrtca deležni dodatne strokovne pomoči, na katerih je pogovor tekkel o naslednjem šolskem letu in odločitvi glede vpisa otroka v osnovno šolo. Mentorica je staršem razložila, med katerimi možnostmi lahko izberejo. Takrat sem začela razmišljati o tem, kaj je za otroka pravzaprav bolje. Pred to prakso bi verjetno odgovorila, da je za vse otroke bolje, da jih tako kot vse, vključimo v redno osnovno šolo, a po prisostvovanju pogovorom s starši in svetovalno delavko v vrtcu, sem začela razmišljati, če je to res tako. Razmišljala sem o svojih dosedanjih izkušnjah z otroki, ki sem jih pridobila skozi pet študijskih let prakse ter z delom v vrtcu in plesni šoli, ter ugotovila, da imam različne izkušnje. Nekateri otroci z ovirami so bili po mojih izkušnjah dobro vključeni med ostale, nekatere pa so vrstniki izločali in zavračali druženje z njimi. Tudi v vrtcu, v katerem sem delala, so z otroki z ovirami nekatere vzgojiteljice neprimerno ravnale. Velikokrat niso bile potrpežljive in razumevajoče. Skleпам, da se otroci takrat verjetno niso dobro počutili. To me je spodbudilo, da raziščem, kakšna je situacija v osnovni šoli in kaj bi bilo treba izboljšati, da bi bila redna osnovna šola šola za vse.

Ugotovitve in rezultate, do katerih bom prišla v magistrski nalogi, bom na zagovoru magistrskega dela predstavila na Fakulteti za socialno delo, ugotovitve pa bom posredovala tudi razredničarkam in svetovalnim delavkam, ki bodo predstavljale moj vzorec v raziskavi. Menim, da bodo ugotovitve in rezultati zelo koristni za njihovo nadaljnje delo. Razredničarke bodo predvsem dobile vpogled v delo in razmišljanje strokovnih delavk, ki delajo na enakem področju in se morda srečujejo s podobnimi izzivi ter ovirami. Morda bodo dobile kakšno novo

idejo glede pristopa, sodelovanja z otroki, prilagoditev učnih vsebin in pomoči pri vključevanju. Enako velja za svetovalne delavke, ki bodo poleg tega dobile še vpogled v to, kakšne podpore bi si razredničarke želele od njih in bodo morda na podlagi tega izboljšale medsebojno sodelovanje. Ker sem med magistrskim študijem prakso opravljala v enem izmed ljubljanskih vrtcev in je bila moja mentorica svetovalna delavka, bi si želela svoje ugotovitve in rezultate v obliki kratke predstavitve predstaviti tudi na enem od strokovnih timov svetovalnih delavk, ki so zaposlene v vrtcih v Ljubljani, če mi bo mentorica to lahko omogočila. Med prakso sem na enem izmed takih timov že sodelovala in moje ugotovitve se mi zdijo zelo koristne za svetovalne delavke, ki so ob vpisu otroka v šolo v podporo staršem pri odločitvi glede programa, v katerega bodo vpisali otroka. Staršem bi lahko predstavile ugotovitve, do katerih sem prišla in se jim na ta način pomagale lažje odločiti.

Namen mojega diplomskega dela je dobiti vsaj majhen vpogled v to, kako poteka inkluzija otrok z ovirami v redne osnovne šole v osrednji Sloveniji.

Raziskovalna vprašanja, na katera želim dobiti odgovore med raziskavo, so:

- Kako so otroci, ki so na podlagi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) opredeljeni kot "otroci s posebnimi potrebami" (v nadaljevanju otroci z ovirami) in obiskujejo redno osnovno šolo, vključeni med ostale sošolce in kako se jim pri tem pomaga?
- Kako so učilnice in drugi prostori osnovne šole prilagojeni otrokom z ovirami?
- Kakšne pripomočke, metode dela in prilagoditve uporabljajo učiteljice razrednega pouka ter svetovalne delavke pri sodelovanju z otroki z ovirami in kateri učenci so deležni prilagoditev ter pomoči?
- Kako kompetentne se učiteljice razrednega pouka počutijo za delo z otroki z ovirami in kakšne podpore so v zvezi s tem deležne s strani svetovalne delavke ter v sklopu izobraževanj?
- Kako svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka gledajo na problematiko vključitve otrok z ovirami v redno osnovno šolo, na vpliv dodatne strokovne pomoči in prilagoditev na inkluzijo ter kaj je na šoli, na kateri so trenutno zaposlene, najboljše in najslabše urejeno v smislu inkluzije otrok z ovirami?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Ta raziskava je empirična, kvalitativna in eksplorativna oziroma poizvedovalna.

Kot empirično to raziskavo označujem zato, ker "v empiričnih raziskavah zbiramo novo, neposredno izkustveno gradivo, bodisi z opazovanjem ali spraševanjem" (Mesec, 1997, str. 84).

Kvalitativna je zato, ker osnovno izkustveno gradivo, ki je bilo zbrano v raziskovalnem procesu, sestavljajo besedni opisi ali pripovedi in ker sem gradivo tudi obdelala ter analizirala na besedni način. Nisem uporabljala operacij nad števili in merskih postopkov, ki dajo števila (Mesec, 2014/2015). Namen kvalitativne raziskave je priti do "celovitega in vsebinsko bogatega razumevanja, ki nas lahko usmerja tudi pri praktičnem delu" (Mesec, 2007, str. 21), kar je tudi lastnost te raziskave. Niso me namreč zanimali številčni in statistični podatki, temveč posamezna mnenja, izkušnje ter dobre prakse.

Eksplorativna oziroma poizvedovalna pa je raziskava zato, ker je za eksplorativne raziskave značilno seznanjanje z nekaterimi osnovnimi značilnostmi nekega pojava ali področja problematike, ki jih poskušamo opredeliti, definirati in poiskati njihove sestavine. Za te vrste raziskav so značilni tudi manj sistematični postopki zbiranja podatkov in to, da ne proučujemo celotne populacije ali reprezentativnega vzorca, temveč se omejimo na manjše število primerov, kar velja za mojo raziskavo (Mesec, 1997).

Teme, ki so upoštevane v raziskavi:

- Vključenost otrok z ovirami v razredno skupnost.
- Prostorska prilagoditev učilnice in drugih prostorov šole otrokom z ovirami.
- Prilagojeni pripomočki in metode pri delu z učenci.
- Prilagoditve, ki so jih pri pouku deležni učenci.
- Kompetence za delo z otroki z ovirami.
- Izobraževanja na temo otrok z ovirami.
- Sodelovanje svetovalnih delavk in učiteljic razrednega pouka.
- Mnenje glede šolanja otrok s posebnimi potrebami v redni osnovni šoli.
- Vpliv dodatne strokovne pomoči in prilagoditev na inkluzijo otrok z ovirami.

3.2 Merski instrumenti in viri podatkov

Kot merski instrument sem uporabila vprašanja za delno strukturiran intervju, ki jih prilagam v prilogah 9.1. in 9.2. V prilogi 9.1. so vprašanja, ki so namenjena svetovalnim delavkam, v prilogi 9.2. pa vprašanja, namenjena učiteljicam razrednega pouka. Vprašanja sem sestavila sama na podlagi dosedanjih izkušenj, predavanj na fakulteti, literature, ki sem jo prebrala ob pisanju teoretskega dela naloge, in na podlagi raziskovalnih vprašanj, na katera sem želela dobiti odgovore. Ta vprašanja so predstavljala le smernice za intervju in mi pomagala pri tem, da sem pri intervjujih pridobila vse ključne podatke, ki sem jih potrebovala, vseeno pa sem vprašanja sproti dodajala in prilagajala vsakemu sogovorniku. Odvisno od tega, kako je potekal najin pogovor in kako zgovoren je bil sogovornik. Za delno strukturiran intervju sem se odločila, ker sem želela s smernicami, ki sem jih sestavila vnaprej, zagotoviti, da bo imel pogovor neko strukturo in sogovornika ne bom pozabila česa vprašati, hkrati pa sem želela z možnostjo dodatnih vprašanj in prilagoditev vprašanj sogovornikom omogočiti čim bolj odprt prostor za pogovor, v katerem lahko z mano delijo svoje mnenje in izkušnje ter se razgovorijo tudi o kakšni temi, ki je nisem predvidela vnaprej. Za poznejšo lažjo kvalitativno obdelavo podatkov sem vnaprej postavljena vprašanja razdelila na pet tem, in sicer: vključenost, prilagoditev prostora, prilagojeni pripomočki in metode, kompetence za delo z otroki z ovirami in mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli. Teme so enake pri intervjuju s svetovalnimi delavci in učitelji razrednega pouka, vprašanja pa se malo razlikujejo.

3.3 Populacija in vzorec

Populacijo raziskave sestavljajo svetovalni delavci in učitelji razrednega pouka, ki so že vsaj eno leto zaposleni v eni od rednih osnovnih šol v osrednjeslovenski regiji, po stanju na dan 1. 5. 2022. Ker je ta populacija precej velika in ker sem izvedla delno strukturirane intervjuje ter si vzela veliko časa za vsakega intervjuvanca posebej, sem populacijo vzorčila. Moj vzorec je neslučajnostni in priročni. V vzorec sem zajela devet oseb, ki spadajo v opredeljeno populacijo. Od tega pet svetovalnih delavk in štiri učiteljice razrednega pouka. Najprej sem v vzorec zajela tri moje znanke, ki so ustrezale kriterijem opredeljene populacije (dve učiteljici razrednega pouka in ena svetovalna delavka), potem pa sem si pomagala z metodo "snežne kepe" in od teh znank pridobila še nekaj stikov od potencialnih sogovornikov. Na ta način sem pridobila še tri intervjuvanke, s tremi pa sem se za intervju dogovorila tako, da sem na spletnih straneh

osnovnih šol v osrednjeslovenski regiji poiskala stike svetovalnih delavcev in učiteljev razrednega pouka ter jim po elektronski pošti poslala prošnjo za sodelovanje. Želela sem pridobiti še štiri intervjuvanke, a ker so nekatere po tem, ko so že privolile v sodelovanje, zaradi delovnih obveznosti pozneje sporočile, da ne bodo imele časa, sem na koncu na ta način pridobila le tri intervjuvanke.

3.4 Zbiranje podatkov

Podatke za raziskovalni del naloge sem pridobila z intervjuvanjem. Odločila sem se za metodo delno strukturiranega intervjuja, ker sem želela, da se intervjuvanke čim bolj razgovorijo in z mano delijo tudi kakšne zanimive informacije, ki jih sama nisem predvidela, hkrati pa sem želela imeti vnaprej postavljene smernice za intervju, da bi od vsake intervjuvanke izvedela, kar sem si v začetku zastavila in ne bi med intervjuvanjem pozabila na kakšno pomembno temo. Na podlagi literature in raziskovalnih vprašanj sem tako sestavila smernice za intervju s svetovalnimi delavkami in za intervju z učiteljicami razrednega pouka, nato pa sem začela s pridobivanjem intervjuvank, kar sem podrobno opisala že v prejšnjem podpoglavju. Izvedla sem devet intervjujev, v obdobju od 15. 5. 2022 do 9. 9. 2022. Vse intervjuvanke so privolile v osebni intervju v živo. Z vsako posebej sem se dogovorila za točen termin in kraj intervjuja. Pri tem sem se prilagajala njihovim željam. S tremi intervjuvankami sem intervju izvedla v mirnem lokalu v obrobju Ljubljane, s petimi v njihovi pisarni, na šoli, z eno pa pri njej doma. Intervjuji so trajali približno uro in pol. Nekateri malo več, drugi malo manj. Na začetku vsakega intervjuja sem intervjuvanki razložila, kaj je tema mojega magistrskega dela in o čem se bova pogovarjali. Povedala sem, da je intervju anonimen, in vprašala, ali lahko najin intervju posnamem z mobilnim telefonom in ga pozneje, po tem, ko posnetek pretvorim v pisno obliko, izbrišem iz telefona. Vse intervjuvanke so se strinjale s tem. Nekatere intervjuvanke so se bolj razgovorile, druge manj. Te tri, ki so me poznale, so na primer malo več povedale kot tiste, s katerimi sem se srečala prvič. Vse pa so verjetno odgovarjale veliko bolj iskreno, kot če intervjuji ne bi bili anonimni, in si vzele toliko časa, kolikor je bilo potrebno. Pri nobeni nisem imela občutka, da si želi, da čim prej opraviva, kar me je presenetilo, saj so nekatere že na začetku, ko sem jih vprašala, kakšen je njihov dan, potožile, da imajo zelo veliko dela in nimajo časa za vse, kar morajo še opraviti danes. Pri intervjujih sem uporabljala smernice za intervju, vseeno pa sem vprašanja prilagajala vsaki sogovornici in kakšno vprašanje izpustila ali dodala dodatno vprašanje. Sem pa vprašanja prilagajala manj, kot sem mislila, da jih bom morala.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Po izvedbi vseh intervjujev, ki sem si jih zadala, je sledila kvalitativna obdelava pridobljenih podatkov. Ker sem intervjuje posnela, sem s programom Microsoft Word najprej vse intervjuje pretvorila iz zvočne v pisno obliko in intervjuje poimenovala s črkami. Potem sem vse odgovore razdelila na več delov in s tem določila enote kodiranja. Vsako enoto sem tudi oštevilčila s številko in črko intervjuja, ki mu pripada (npr. A1, A2, A3). Dele odgovorov, ki se mi niso zdeli relevantni za rezultate, sem izpustila.

Primer: /Menim, da so dobro vključeni/ (A1), ampak /to ni odvisno od tega, ali ima otrok odločbo ali ne, pač pa od karakternih in vedenjskih značilnosti otroka/ (A2). /Večina naših OPP je dobro vključena v oddelek/ (A3),

Nato sem naredila razpredelnice s petimi stolpci in začela z odprtim kodiranjem. Vsaki enoti kodiranja sem določila pojem, ki jo opisuje. Nadaljevala sem z osnim kodiranjem, kar pomeni, da sem sorodne pojme povezala v kategorije, ki sem jih zopet poimenovala, te kategorije pa sem nato razporedila še med teme oziroma nadkategorije, ki sem jih okvirno določila že v smernicah za intervju.

Primer:

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	Menim, da so dobro vključeni	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
A2	To ni odvisno od tega, ali ima otrok odločbo ali ne, pač pa od karakternih in vedenjskih značilnosti otroka	Karakterne in vedenjske značilnosti otroka	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
A3	Večina naših OPP je dobro vključena v oddelek	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce

Sledilo je odnosno kodiranje, pri katerem sem v obliki miselnih vzorcev vzpostavljala odnose znotraj vsake kategorije in med njimi. Na podlagi celotne kvalitativne obdelave podatkov sem na koncu oblikovala rezultate, sklepe in predloge. Transkripcije intervjujev in vse stopnje kodiranja so v prilogah.

4 REZULTATI

Med kvalitativno analizo intervjujev sem oblikovala glavne teme, s pomočjo katerih v nadaljevanju, v obliki podpoglavij, predstavljam glavne ugotovitve raziskave. Te teme so: vključenost med sošolce, prostorska prilagoditev, metode dela, pripomočki, prilagoditve, kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami, sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami ter mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole.

Na koncu poglavja, v podpoglavju 4.10, odgovorim tudi na raziskovalna vprašanja, ki sem si jih uvodoma zastavila.

4.1 Vključenost med sošolce

V začetku pogovora sem se z intervjuvankami pogovarjala o tem, kako so otroci z ovirami v njihovem razredu, oziroma njihovi osnovni šoli, vključeni med ostale sošolce. Vse intervjuvanke so ocenile, da so ti otroci dobro vključeni med ostale, saj imajo prijatelje (*"Večina ima prijatelje med svojimi sošolci, tako kot vsi ostali njihovi sošolci."* – B5), s katerimi se družijo v šoli in tudi v prostem času (*"Veliko se tudi igrajo skupaj na igrišču in obiskujejo med sabo tudi doma"* – B9). Tri intervjuvanke so povedale, da ne opažajo diskriminacije otrok z ovirami s strani sošolcev. Vse intervjuvanke so tudi povedale, da so otroci z ovirami vključeni v vse šolske aktivnosti, tudi v športne in kulturne dneve, šole v naravi in, če želijo, tudi v šolske popoldanske dejavnosti. Ena intervjuvanka je izpostavila, da otrok z oviro ni vključen v šolo v naravi le v primeru, da ga starši ne prijavijo (*"... ta punca recimo lani ni šla v šolo v naravi, ampak to zato, ker je iz Makedonije in njihova družina nikoli ne pusti otrok v šolo v naravi"* – F19). Intervjuvanke sem vprašala, na kakšen način otroke z ovirami vključijo v športne dneve in druge dejavnosti, ki jih otrok morda ne more v celoti izvesti. Ena izmed njih je izpostavila, da poskušajo na njihovi šoli izbirati take dejavnosti, ki jih lahko izvajajo vsi učenci, a da to ni vedno mogoče (*"... ni vedno izvedljivo, saj potem ostali sošolci ne napredujejo toliko, kolikor bi lahko, in so potem prikrajšani"* – C27). Večina je povedala, da dejavnost, če je potrebno, vedno prilagodijo, ali pa ima otrok na primer na športni dan ali v šolo v naravi s seboj spremljevalca, ki mu pomaga pri dejavnosti, z njim izvede prilagojeno dejavnost ali pa počneta kaj drugega (*"Če gre za specifično aktivnost, npr. planinski pohod, otrok pa je gibalno oviran, se mu ponudi aktivnost, ki jo bo zmoget. Gresta s spremljevalcem potem po poti brez vzponov."* – H14). Ena intervjuvanka pa je povedala, da je otrok v primeru, da dejavnosti ni mogoče

prilagoditi, zgolj prisoten (*"Če v kakšnem primeru ni možno, da dejavnost prilagodimo, potem je otrok prisoten, ampak ne izvaja dejavnosti."* – C32).

Večina intervjuvank torej pravi, da razlik med vključenostjo otrok z ovirami in vključenostjo ostalih otrok ne opaža. Kljub temu pa so nekatere intervjuvanke povedale, da obstajajo tudi posamezni primeri otrok z ovirami, ki niso preveč priljubljeni med ostalimi sošolci. Intervjuvanke na primer poročajo o slabi vključenosti otroka z "jezikovnimi motnjami" (*"... dve sošolki malo ukvarjata z njo/ (F2), drugače pa je /večinoma sama in izključena."* – F1, F2), otroka z "motnjami avtističnega spektra" in otroka s "čustvenimi in vedenjskimi motnjami". Predvsem so slabše vključeni otroci, ki še nimajo dobro razvitih socialnih kompetenc, se burno in agresivno odzovejo na provokacije sošolcev (*"... ne znajo preslišati pripombe in reagirajo agresivno po navadi."* – A6, A7) in imajo težave pri deljenju stvari z drugimi. Drugi otroci opažajo, da so ti otroci "drugačni" (*"... opazijo razlike med njimi in ostalimi sošolci, ki so mogoče drugačni v določenih stvareh."* – C10) in jih zbadajo, namerno izzivajo (*"... ker vedo, da bo otrok burno reagiral in se nekaterim zdi to zabavno ..."* – A10) ter odklanjajo druženje z njimi.

Intervjuvanke sem vprašala tudi, ali in kako otrokom z ovirami pomagajo pri vključevanju med druge otroke. Svetovalne delavke jim pomagajo predvsem z izvajanjem različnih delavnic (*"... se trudim, da vključujem delavnice, kjer se vsak otrok lahko pokaže kot pozitivnega, kjer se otroci med seboj spoznavajo, ugotavljajo medsebojne kvalitete ..."* A18-A20), iger vlog (*"... z učiteljico ali s kakšnim otrokom, ki se javi, zaigram prizor."* – B32), iger z namenom zbliževanja in skupinskih refleksij (*"... po skupinah se pogovarjajo o določeni temi."* – D16) med razrednimi urami. Dve intervjuvanki, če je potrebno, pomagata tudi s pogovorom (*"Če sem priča zbadanju, recimo na hodniku, potem učence probam pomiriti s pogovorom."* – C18) (B22), ena pa na način, da učno uspešne otroke zadolži za pomoč manj uspešnim (*"... v vsakem razredu poiščem otroke, ki so učno zelo uspešni in potem jih zadolžim, da pomagajo tem OPP pri domačih nalogah ..."* – D19, D20). Ena intervjuvanka k vključevanju pripomore s spodbujanjem otroka in staršev, da se otrok udeležuje vseh aktivnosti, kot so športni in kulturni dnevi ter šola v naravi (*"Če kakšni starši otroka ne pripeljejo na kulturni ali športni dan, se kasneje z njimi pogovorim, zakaj otroka niso pripeljali ..."* – A35). Nekatere pa pri vključitvi pomagajo tako, da ukrepajo takoj, ko opazijo, da je otrok osamljen, ne odobravajo zbadanja s strani sošolcev, učence učijo sprejemati drugačnost (*"... poskušamo na ostale otroke vsi zaposleni prenesti miselnost, da drugačnost ni nič takega in da je to čisto normalno."* – E14) in ne delajo razlik med učenci (*"...*

ne delamo razlik med učenci z ovirami in ostalimi, saj nočemo še sami dajati poudarka na drugačnost in to še dodatno izpostavljati, jih tretiramo kot vse ostale" – C24). Učiteljice pa pri vključevanju pomagajo z izvajanjem skupinskih iger (*"Na razrednih urah se vedno igramo kakšne igre, kjer naredim kakšne mešane skupine in se potem povežejo med sabo kakšni otroci, ki se drugače ne bi."* – I6), z aktivnostmi v parih in majhnih skupinah ter s spodbujanjem medsebojnega druženja. Tri so omenile tudi, da spodbujajo sošolce, da pomagajo otrokom z ovirami (*"... da naj jima pomagajo recimo pri kakšni nalogi."* – F16), dve pa pravita, da v njunem razredu velike potrebe po pomoči pri vključevanju sploh ni.

4.2 Prostorska prilagoditev

Intervjuvanke sem vprašala, ali so učilnice ter ostali prostori na njihovi šoli kaj prostorsko prilagojene otrokom z ovirami in na kakšen način. Večina jih je povedala, da učilnice vnaprej niso posebej prilagojene, temveč se jih prilagaja po potrebi. Dve intervjuvanki sta izpostavili, da je prilagojenost predvsem odvisna od tega, kako angažiran je za to učitelj, ki poučuje v tej učilnici (*"Razredi so, ampak predvsem toliko, kolikor se vsak učitelj posebej ukvarja s tem, ker vsi se ne."* – H27). Tri intervjuvanke so tako izpostavile, da v primeru otroka z gibalno oviro razmaknejo mize (*"Smiselno razporeditev miz in stolov imamo, če je v razredu kdo, ki je gibalno oviran, da se lahko tudi on brez težav premika po prostoru."* – D32), ena pa v primeru slabovidnega učenca v razredu uredi talne označbe, označbe na vratih ter velike napise (*"... velike številke in črke obešene nad tablo ..."* – H37). Omenjale so tudi "kotiček za pomiritev" (*"... na razredni stopnji naredimo recimo kotiček znotraj razreda, kjer se lahko otrok umiri."* – A27) in prilagojenost položaja otrokove mize v učilnici (*"... otrokovo mizo damo k oknu, kjer je več svetlobe, ali pa blizu vrat, da lahko čim hitreje in čim lažje prehaja v in iz učilnice ..."* – I31) ter rolete na oknih (*"Rolete so na oknih vseh učilnic, kar je zelo uporabno recimo za tega učenca z motnjo pozornosti, ker ga vse moti."* – H16). Ena od učiteljic je izpostavila tudi, da ne izobeša več izdelkov likovne vzgoje (*"Ker drugače to preučujejo in se ukvarjajo z izdelki med tem, ko jim kaj razlagam pri pouku in je to prevelika distrakcija."* – H23). Ena od intervjuvank je povedala, da učiteljski zbor trenutno dela na tem, da bi učilnice bolj prilagodili, saj jim je dal ravnatelj nalogo, naj vsak učitelj razmisli, kako bi svojo učilnico prilagodil potrebam otrok. Dobro se mi je zdelo, da bodo pri tem upoštevali otrokove želje (*"... sem se oglasila potem in predlagala, da naj učitelji pri oblikovanju predlogov, predvsem otroke, za katere bi karkoli preurejali, vprašajo, česa si oni želijo, kaj bi oni želeli v učilnici, da bi jim bilo lažje."* – B53). Med pogovorom smo z večino intervjuvank ugotovile, da čeprav poudarjajo, da njihove učilnice niso posebej prilagojene, če jih ne prilagodi vsak učitelj sam, kljub temu vsaj delno so,

predvsem za otroke z gibalno oviro, ki se gibljejo s pomočjo invalidskega vozička. Nekatere so namreč povedale, da je z invalidskim vozičkom možen dostop do vseh učilnic, saj so učilnice na razredni stopnji pritlične. V učilnicah tudi ni katedra in stopnic, kar omogoča prost dostop do table z invalidskim vozičkom. Ena od intervjuvank je izpostavila tudi višino šolske table in umivalnika, ki je prilagojena tako, da jo dosežejo vsi učenci. Štiri intervjuvanke so izpostavile prilagojene mize in stole, v primeru, da otrok to potrebuje (*"Otroci, ki to potrebujejo imajo višje ali nižje mize, kot so standardne mize v učilnicah. Lahko je tudi prilagojena miza z naklonom."* – E27, E28). Tudi v primeru otroka "z motnjami ADHD" je ena izmed intervjuvank navedla prilagojeno mizo (*"... recimo imamo po potrebi pod mizo takšno kovinsko palico, ki je kot gugalnica. In z nogami gunca potem otrok lahko cel čas to gugalnico, da se zbere. To je za otroke z ADHD."* – F25), druga pa možen izhod na teraso iz nekaterih učilnic (*"Iz nekaterih učilnic na razredni stopnji imamo tudi izhod na teraso, kjer je prostor za pomirjanje, v kolikor otrok to potrebuje. Naredi kakšen krog, teče, da sprosti napetost."* – D34, D35). Dve pa sta kot možnost različnih načinov podajanja snovi izpostavile prisotnost interaktivne table v učilnici (*"... interaktivne table, da lahko tudi videe predvajajo učitelji in slike pokažejo, ne samo pišejo po tabli"* – D33). Določenim otrokom namreč bolj ustrezajo slike in videoposnetki kot samo pisno in ustno posredovanje informacij.

Glede prilagoditve drugih šolskih prostorov pa so skoraj vse intervjuvanke omenile klančine in večina tudi dvigalo. Dve intervjuvanki sta izpostavili široka vrata in široke hodnike, ki omogočajo lažje premikanje po prostorih v primeru učenca z gibalno oviro, ena pa je navedla tudi prostor pred učilnico za invalidski voziček. Ena intervjuvanka je tudi šolsko knjižnico opisala kot prilagojeno učencem z gibalno oviro (*"... sami izbirajo knjige, ker so na njihovi višini police in tudi regali so toliko narazen, da se lahko mimo peljejo z vozičkom"* – D42, D43). Večina šol, v katerih so zaposlene moje intervjuvanke, je torej prilagojena učencem z gibalno oviro. Le ena intervjuvanka je poudarila, da šolska jedilnica ni prilagojena uporabi invalidskega vozička (*"... jedilnica ni nič prilagojena, da bi bil prostor med vrstami miz recimo za invalidski voziček"* – F35). Ena intervjuvanka je izpostavila, da so zelo dobro, različnim otrokom, prilagojeni prostori, kjer se izvaja DSP (*"Tam so igre, več je blazin, prilagojene mize, ki spreminjajo naklon lahko. Več je barv v prostoru, stene so različnih barv."* G24 – G27), ena pa je kot otrokom z ovirami prilagojen prostor, ki bo urejen po prenovi, omenila "sobo za umirjanje" (*"... naredila se bo posebna soba za umirjanje, ki je namenjena predvsem ADHD in otrokom z vedenjskimi težavami"* – I39).

4.3 Metode dela

Intervjuvanke sem vprašala, kakšne metode dela uporabljajo pri sodelovanju z otroki z ovirami, in dobila precej različne odgovore, zato bom navedla le najpogostejše. Štiri od petih svetovalnih delavk so izpostavile, da z otroki največ delajo individualno (*"... individualno delam z otrokom, ki ima težave."* – A24), (*Individualno delo, ena na ena največ ...* – C53). Dve sta omenili, da velikokrat uporabita tudi delo v paru (*"Na primer zraven otroka z oviro povabim kakšnega njegovega sošolca. Večinoma si lahko sam izbere, kdo gre z nama."* – C54-C56). Med pogostejšimi odgovori so bili tudi spremstvo pri umiku iz razreda (*"... nekateri pa potrebujejo pri tem nadzor. Tiste potem učitelj usmeri k meni, da se lahko pomirijo v varnem okolju."* – A29, A30), igra vlog (*"... odigramo kakšno situacijo. Čisto tako jaz in otrok v pisarni ali pa cel razred v njihovem razredu ali po manjših skupinah."* – B82) in pogovor (*"... se lahko otrok vedno tudi umakne, pride v mojo pisarno na pogovor."* – B71). Ena svetovalna delavka je izpostavila, da pri delu ves čas izhaja iz perspektive moči, kar sem opazila še pri eni svetovalni delavki, ki je povedala: *"Osredotočam se veliko na močna področja otroka in ga spodbujam, da se tudi sam začne zavedati, kaj so njegovi plusi, kje je dober."* – B74.

Tudi vse učiteljice so povedale, da z otroki z ovirami veliko delajo individualno (*"Predvsem je veliko individualnega dela."* – I51), večina pa kakšne dejavnosti v razredu, predvsem zaradi možnosti, da ostali otroci pomagajo otroku z oviro, izvajajo tudi na način, da so učenci razdeljeni v pare (*"Jih dam s kom v par, ki jim pomaga."* – F44) ali v skupine (*"... otroke lahko vključim v skupine in si medsebojno pomagajo. Naredim takšne skupine, da je v vsaki skupini vsaj nekdo, ki je nekako nad povprečjem, ki vodi skupino in pomaga ostalim."* – I92). Dve učiteljici sta povedali, da z otroki z ovirami uporabljata vse metode, ki so v uporabi tudi za ostale učence (*"... vse metode, ki jih uporabljam tudi pri ostalih učencih. Če IP ne narekuje drugače, so metode dela enake kot pri ostalih otrocih."* – I54). Dve pa sta kot pogosto uporabljen pristop pri nekaterih otrocih z ovirami omenili "umik z razreda". Gre za to, da ima otrok *"... v trenutku, ko ne zmore nadzorovati svojega odziva, možnost, da se odstrani in izrazi svoja čustva v varnem okolju, kjer ni izpostavljen posmehovanju vrstnikov. Lahko se na primer umakne na teraso ali na hodnik."* – A25, *"Naredi kakšen krog, teče, da sprosti napetost..."* – D35. Intervjuvanki pravita, da se lahko otrok poleg terase ali hodnika umakne tudi v pisarno svetovalne delavke ali v "miren kotiček", če je ta predviden v razredu. Ena od njiju pravi, da je nekaterim otrokom *"... dovolj, da ima kotiček v razredu, kjer se skrije pred pogledi in ima tam svojo igračo, drugi pa na primer potrebujejo odhod iz razreda in tekanje po hodniku"* – A27. Pri "umiku" otroka

načeloma spremlja svetovalna delavka ali učiteljica, " ... oziroma nek sošolec, ki mu učiteljica zaupa, je odgovoren in ga potem zadolži, da gre z otrokom malo ven" – D36.

Z intervjuvankami sem se pogovarjala tudi o tem, kako se odločijo, na kakšen način bodo sodelovale s posameznim otrokom. Zanimalo me je predvsem, ali uporabljajo enake metode dela za otroke z isto kategorijo "posebnih potreb". Vse so zatrjevale, da načeloma ne, saj se prilagajajo vsakemu otroku posebej in z vsakim otrokom malce drugače sodelujejo, saj so si otroci različni, tudi če so usmerjeni pod enako "kategorijo posebnih potreb". Ena izmed intervjuvank je na primer povedala: *"Pri otroku nikoli ne gledam na to, v katero kategorijo je usmerjen oziroma ali sploh je usmerjen, to sploh ni važno. Vsak otrok je drugačen, vsak rabi nekaj drugega, pač se prilagajam njemu."* – A70-A73. Kljub temu sem intervjuvanke vprašala, iz česa potem izhajajo pri izbiri metode dela, ki jo uporabijo v določenem trenutku pri otroku. Zanimalo me je, kaj vpliva na to, kako pristopajo. Ena intervjuvanka je izpostavila, da otrokove "kategorične usmerjenosti" ne upošteva pri izbiri metode dela (*"Pri otroku nikoli ne gledam na to, v katero kategorijo je usmerjen oziroma ali sploh je usmerjen, to sploh ni važno."* – A70), vsem ostalim pa je skupno to, da upoštevajo usmeritve iz odločbe in izhajajo iz nekih smernic oziroma metod, ki naj bi se uporabljale za določeno "kategorijo posebnih potreb", vendar te smernice potem prilagajajo vsakemu posameznemu otroku (*"Izhajam iz nekih smernic, ampak jih potem prilagajam, ko vidim, kaj komu bolj paše."* – F60), (*"Izhajam iz diagnoze in iz otroka, kako se on na kaj odziva, kako z mano sodeluje."* – G74). Veliko jih pri izbiri metode oziroma pristopa upošteva tudi izkušnje. Tako pretekle izkušnje z določenim otrokom kot izkušnje z ostalimi otroki s podobnimi težavami (*"... imam v ozadju neke smernice in izkušnje, ki sem jih pridobila do zdaj, kar vpliva na to, kako bom pristopala do otroka."* – D74) ter tudi izkušnje drugih ljudi, ki so že sodelovali z določenim otrokom (*"... si povemo med sabo, kaj deluje in kaj ne"* – G77). Štiri intervjuvanke menijo, da izhajajo iz otrokovih potreb (*"Odvisno od tega, kaj otrok potrebuje. Iz tega izhajamo vedno."* – A60) in otrokovega trenutnega razpoloženja ter temu potem prilagajajo sodelovanje z njimi. Veliko intervjuvank pri izbiri metode dela upošteva tudi otrokove želje (*"Veliko tudi sprašujem, če mu ta način pomaga ..."* – C65), (*"... ga sprašujem za mnenje, kako bi on rad, da kaj narediva."* – B73), ena tudi želje staršev.

4.4 Pripomočki

Glede pripomočkov, ki jih uporabljajo pri sodelovanju z otroki z ovirami, so intervjuvanke navedle zelo veliko različnih primerov, zato navajam le najpogostejše. Štiri intervjuvanke so navedle plastelin, ravno tako štiri so navedle slikovne kartice (*"... kot pomoč pri izražanju."*

Recimo za izražanje počutja, kako se danes počutim, imam slikice otrok, ki izražajo različna čustva in potem otrok skozi sliko izrazi, zakaj se ob nečem tako počuti." – B79), družabne igre ter igrače za sproščanje in pomiritev (*"... kakšna igrača za umirjanje."* – H30), (*"... igrača, ki otroka pomirja..."* – I48). Pogosti odgovori so bili tudi plišasta igrača, najrazličnejše žogice, žogice za stiskanje (*"... žogico za stiskanje za pomiritev..."* – B65), (*"Otrok z motnjo pozornosti ima tudi takšno žogico, ki jo potem stiska, da daje ven energijo."* – H31) in blazine za sedenje (*"... blazine, da se lahko z otrokom usedeva tudi na tla ..."* – D48), (*"Lahko recimo dobijo blazine za sedeti."* – G19). Pripomočki, ki so bili omenjeni dvakrat, pa so kocke, peščena ura (*"... peščeno uro za odmerjanje časa."* – F39), številčni kvadrat, knjiga za PESC-komunikacijo, bralna ravnilca (*"... za učenje branja uporabljam ravnilo, da sledijo, v kateri vrstici so ..."* – H33) in natisnjene slike.

4.5 Prilagoditve

Tiste intervjuvanke, ki so učiteljice razrednega pouka, sem vprašala, kakšnih prilagoditev so pri pouku deležni učenci z ovirami. Vse so povedale, da je to odvisno od vsakega posameznega primera, torej lahko sklepamo, da so prilagoditve individualizirane in ustvarjene v skladu s potrebami vsakega otroka. Kljub temu so mi učiteljice razrednega pouka opisale nekaj prilagoditev, ki se jih pogosto poslužujejo. Več se jih na primer poslužuje sprotnega preverjanja razumevanja. Intervjuvanka o učencu z oviro pravi: *"Če vsem razlagam nekaj, potem vedno njega gledam in ga vprašam, če je razumel"* – G64, G65. Tri so izpostavile, da prilagajajo tudi sedežni red in da otroci z ovirami običajno sedijo v prvi vrsti (*"... otroka, ki imata težave, sedita bolj spredaj, čim bolj pri tabli, da jima lahko pomagam, da me dobro slišita in da imam z njima velikokrat očesni kontakt, ker me tako bolj slišita"* – H20). Pogosto otrokom z ovirami učiteljice kaj tudi dodatno razložijo (*"... jaz jim še individualno razložim, kaj morajo pri kakšni nalogi narediti"* – H55) in kakšno informacijo večkrat ponovijo (*"... kaj večkrat povem oziroma drugače, na njim bolj razumljiv način"* – I72). Prilagojeno je lahko tudi učno gradivo (na primer delovni listi) v smislu prilagojenih nalog (*"Ali pa zastaviš nalogo tako, da samo dopolnijo z besedami ..."* – G39), podčrtanih in obkroženih navodil (*"... obkrožena navodila in podčrtana z rumenim markerjem"* – G36) ter manjšega obsega nalog (*"... manj dela jima dam. Če dam ostalim sošolcem deset računov, njima dam sedem računov ..."* – F49). Veliko jih je omenilo tudi možnost prilagojene vrste in velikosti pisave ter da so lahko učenci po potrebi deležni tudi več slikovnega gradiva (*"... kakšne sličice včasih natisnem, da si lažje predstavljajo, o čem govorim ..."* – H34). Ena učiteljica je omenila tudi učne liste na modrem papirju (*"... sem imela dva fanta, ki ju je bolela glava, če sta gledala v bel list in z modrim je bilo lažje."* – G56), veliko

pa jih je pripovedovalo tudi o prilagojenih načinih preverjanja znanja. Učenci imajo lahko na primer več časa, da rešijo pisno preverjanje znanja ("*... več časa imajo za reševanje kontrolne naloge ...*" – H54) in ni jim treba pisati v razredu, temveč lahko pišejo v pisarni svetovalne delavke ("*... ali pa kar pri svetovalni delavki v pisarni rešujejo, da imajo še več miru*" – H56).

Učiteljice sem potem vprašala tudi, na kakšen način usklajujejo podajanje snovi učencem z ovirami in ostalim učencem, in prav vse imajo z usklajevanjem težave. Ena izmed njih je na primer povedala: "*Zelo naporeno je, ker moram dodatno skrbeti za te s posebnimi potrebami.*" – F53. Ena intervjuvanka meni, da je učencev v razredu preveč, časa, da bi se posvetil vsakemu, kolikor potrebuje, pa je premalo. Vse skupaj je opisala kot "multitasking". Dve sta povedali, da jima priprava na uro vzame veliko časa ("*Veliko več časa tudi porabim za pripravo na uro, ker moram imeti ves čas njiju v mislih. Kaj bom njima dala drugače, oziroma manj za delati.*" – F56), tri pa vidijo problem v tem, da se v primeru, da učiteljica otroku, ki potrebuje pomoč, individualno pomaga, ostali otroci začnejo dolgočasiti in postanejo nemirni ("*... ne morem biti samo pri enem otroku več kot nekaj minut, ker potem ostali že začnejo postajati glasni in potem porabimo spet pet minut, da se umirimo in gremo potem naprej*" – H105). Ena učiteljica pripoveduje tudi o pritoževanju ostalih otrok zaradi prilagoditev, ki sta jih deležna njihova sošolca ("*... drugi otroci se potem pritožujejo, zakaj imata onadva lažje naloge oziroma manj nalog*" – F55). Tri učiteljice pa so si bile enotne v tem, da podajanje snovi usklajujejo tako, da snov podajo na podoben način za vse učence, po razlagi pa potem sproti preverjajo razumevanje pri otrocih z ovirami ("*Snov podam na podoben način vsem učencem, ampak za tem sledi preverjanje in spodbujanje pri otrocih s posebnimi potrebami.*" – G71).

Z vsemi intervjuvankami sem se nato pogovarjala o tem, kdo je pravzaprav sploh deležen pomoči in prilagoditev, ki jih omenjajo. Zanimalo me je predvsem, ali so jih deležni le učenci, ki so usmerjeni kot "otroci s posebnimi potrebami". Vse intervjuvanke so povedale, da so prilagoditev in pomoči na njihovi šoli deležni vsi učenci, pri katerih se pojavi potreba po tem. Kljub temu je ena intervjuvanka izpostavila, da je učna pomoč na njihovi šoli pogojna ("*... imajo tudi brez odločbe možnost dodatne pomoči, a le ob pogoju rednega obiskovanja dopolnilnega pouka.*" – E61), tri intervjuvanke pa so pozneje povedale, da so več pomoči vseeno deležni otroci, ki so usmerjeni kot "otroci s posebnimi potrebami" ("*Ampak več prilagoditev in dodatnih ur pomoči ter sodelovanja z več strokovnjaki so sigurno deležni otroci z oviro in to tisti, ki so usmerjeni.*" – B89), in da je pomoč ostalim otrokom manj strukturirana ("*... nima pa potem take strukturirane pomoči, kot bi jo imel, če bi bil usmerjen*" – C73).

4.6 Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami

Učiteljice sem vprašala, ali se jim zdi, da njihove kompetence zadostujejo za sodelovanje z otroki z ovirami, in vse so odgovorile, da ne. Dve sta kot razlog za to navedli dejstvo, da tekom študija nista pridobili dovolj znanja s tega področja.

Vprašala sem jih tudi, v čem se počutijo kompetentne in v čem nekompetentne pri delu z otroki z ovirami ter s kakšnimi težavami se srečujejo pri sodelovanju z njimi. Glede kompetentnosti sta dve učiteljici navedli, da sta empatični (*"Včasih mi gre to dobro od rok, da jih razumem, kako jim je. Kompetentna sem v tem, da imam oči za njih, jih opazim, sem empatična."* – G91), ena od njiju je navedla tudi potrpežljivost (*"Nisem nestrpna, da mora otrok hitro nekaj razumeti, če mu nekaj povem, tudi pravila recimo in ne samo snov. Sem kar potrpežljiva, da se počasi naučijo, jih sproti opominjam in tako."* – H118), tretja je kot kompetenco omenila sposobnost, da tem otrokom nameni toplino in lepe besede, četrta pa se počuti kompetentno pri podajanju snovi. Nekompetentno se tri učiteljice počutijo pri razlagi na način, da bi otrok z oviro razumel, kar mu želijo razložiti (*"Nisem pa dobra v tem, ker ne vem, na kakšen način naj jima nekaj razložim, da bosta razumela ..."* – F81). Ena od teh treh je omenila tudi usklajevanje z ostalim razredom, ena pa se čuti nekompetentno pri postavljanju meja in reševanju vedenjskih težav (*"... ne znam reagirati, ko se otrok ne drži nekih pravil, ki se jih moramo držati."* – I112). Glede težav, s katerimi se srečujejo pri delu, so tri učiteljice navedle, da se s težavami srečujejo zelo pogosto, saj je njihovo delo zelo naporno (*"... za nas učitelje je to večino časa preveč"* – I147), ker je učitelj "sam za vse". Omenjale so zelo različne težave. Dve imata težave pri usklajevanju pozornosti za vse otroke (*"... se jim ne morem tako posvetiti, kot bi potrebovali, to je težava"* – H94), (*"... jo moram imeti ves čas na očeh, imam pa še drugih dvajset učencev"* – F76) in dve pri ocenjevanju (*"... smo velikokrat v precepu, ali naj mu damo slabo oceno, ker preprosto ne dosega znanja, ki naj bi ga dosegel, ali naj z dokaj dobro oceno nagradimo vsaj njegov trud"* – H158). Omenjale pa so tudi težave pri motiviranju otroka za sodelovanje pri določeni dejavnosti (*"Včasih jih ne znam motivirati. Ko pridejo do blokade, ko se jim nekaj ustavi, ne znam naprej"* – G85, G86), pri razumevanju otrokovih želja, pri podajanju navodil in pri sodelovanju s starši, predvsem zaradi njihovih velikih pričakovanj (*"Velikokrat mi je vsega preveč, sploh ko kakšni starši od kakšnega otroka, ki ima težave, od mene pričakujejo, da bom naredila genija iz njega, da se bo čisto spremenil, ko bo prišel v šolo."* – H130). Ena učiteljica pa je omenila tudi težave z umirjanjem otroka v primeru "izpada" (*"... fant z Aspergerjevim sindromom je zelo agresiven,*

joka in ima izpade ter se krega z ostalimi. Težave imam pri vzgoji in pri samem delu z njim. Ne znam ga umiriti." – F68, F69).

4.7 Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

Glede na to, da vse učiteljice, s katerimi sem izvedla intervju, menijo, da nimajo zadostnih kompetenc za delo z otroki z ovirami, sem se z vsemi intervjuvankami pogovarjala o tem, kako učiteljice in svetovalna služba sodelujejo med sabo ter kakšno podporo učiteljicam nudijo svetovalne delavke. Izkazalo se je, da zelo dobro sodelujejo in da so učiteljice deležne velike podpore s strani svetovalnih delavk. Večina jih je namreč navedla, da med seboj ves čas sproti sodelujejo, predvsem na "strokovnih timih" za vsakega usmerjenega otroka ("*... vsako sredo pa v sklopu aktiva DSP evalviramo pretekli teden o delu s temi otroki*" – E13), ("*... na strokovnih timih za usmerjenega otroka seveda tudi sodelujeva*" – I127). Sodelujejo pri izdelavi in spremljanju uresničevanja individualnega načrta ter soustvarjajo rešitve ("*Z mano lahko delijo svoje dileme, vprašanja in izzive in se o tem pogovorimo in skupaj najdemo rešitev.*" – D85). Večina intervjuvank navaja, da so učiteljice deležne podpore vedno, ko se pojavi potreba ("*Kadar potrebujejo pomoč, jim pomagam vedno.*" – C78), ("*Vedno lahko pridejo na svetovanje v mojo pisarno.*" – D84). Deležne so je na rednih sestankih, razrednih učiteljskih zborih ("*... pogoste razredne učiteljske zборе, kjer sem vedno na voljo za pomoč in jim vedno svetujem, če to potrebujejo*" – E66), ("*... na sestankih v zbornici, cel učiteljski zbor sodeluje s svetovalno delavko*" – F90), ena svetovalna delavka pa opravlja tudi mesečne pogovore z učitelji ("*... opravljam tudi mesečne razgovore z učitelji, z vsakim posebej. Na hitro povprašam, če so kje kakšne težave in kako lahko pomagam*" – C75, C76). Tudi izven rednih sestankov so svetovalne delavke vedno na voljo za nasvet ("*Svetovalna delavka dobro pozna otroke v razredu in zato tudi zna svetovati*" – G99), na primer glede ocenjevanja ("*Pri ocenjevanju včasih potrebujejo posvet, recimo kaj šteti kot napako in kaj ne.*" – A84) in prilagajanja podajanja snovi ("*Svetujem jim tudi, kako naj otroku prilagajajo podajanje snovi.*" – B99). Učiteljicam pomagajo pri pogovoru z otrokom ("*... ga pošljejo k meni na pogovor ...*" – A94) in pri pogovoru s starši ("*Večkrat so me že kakšni starši preko maila ali na govorilnih urah izsiljevali, naj dam otroku dve. V takem primeru se vedno obrnem na svetovalno delavko in se potem skupaj najprej pogovarjamo.*" – I120, I121). Pomagajo tudi pri kakšni dejavnosti v razredu ("*Rabijo tudi pomoč pri delu s celotnim razredom recimo pri kakšni dejavnosti.*" – A90), pri razumevanju otrokove ovire ("*... razložim jim, kakšne težave ima učenec ...*" – B95), pri krepitvi odnosa med učiteljico in otrokom ter pri "umirjanju vedenjskih odzivov" otroka. Ena intervjuvanka navaja, da ji

svetovalna delavka nudi tudi tolažbo in krepi njeno samozavest (*"Svetovalna delavka mi potem vedno da moč, da zmorem, in me tolaži, da naj vedno delam samo toliko, kot se v določenem trenutku da in da je to dovolj. Da mi več ni treba."* – H131, H132). Dve intervjuvanki navajata skupno udeležbo na izobraževanjih (*"... ko so kakšna izobraževanja na voljo, na temo, ki se mi zdi, da bi jo učitelj potreboval, povabim s sabo tega učitelja"* – D88) oziroma izmenjavo informacij iz izobraževanj (*"Ne gremo vse na vsa izobraževanja, ampak si razdelimo teme in si potem poročamo med sabo, kar se naučimo tam."* – B120), ena svetovalna delavka pa pravi, da tudi znotraj šole organizira občasna izobraževanja in predavanje za učitelje (E65).

4.8 Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami

V sklopu kompetenc za delo z otroki z ovirami sem se z intervjuvankami pogovarjala tudi o izobraževanjih na to temo. Vse so mi povedale, da imajo v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na izobraževanjih. Dve sta omenili, da so pri tem sicer omejeni glede cene izobraževanja in da je kdaj kakšno izobraževanje potrebno doplačati (A107, G112), a kot pravi ena intervjuvanka: *"... cena pogosto ne odraža tudi kvalitete. Pogosto so tudi brezplačna izobraževanja zlasti vredna, na primer izobraževanja Svetovalnega centra, kjer dobiš res strokovne informacije in podporo"* – A108, A109. Ena intervjuvanka je povedala, da je to, katerega izobraževanja se bo kdo udeležil, odvisno predvsem od vsakega zaposlenega, saj si vsak samoiniciativno izbira, na kaj se bo prijavil. Vse intervjuvanke se teh izobraževanj udeležujejo, od tega pet zelo pogosto. Kot razlog za to jih je večina navedla, da tam pridobijo nove informacije in novo znanje, kar potem pomaga pri delu (*"... da zagotovim tem otrokom z opp boljše razmere, pa tudi celemu oddelku, ker je potem vsem lažje, če jaz vem kako naj delam"* – F98). Nekatere z izobraževanji tudi pridobijo nov zagon in krepijo samozavest (*"... včasih ti da energijo že to, da vidiš, da delaš pravilno, če se že nič prav posebej novega ne naučiš na izobraževanju"* – B105), dve pa sta kot razlog za udeležbo na izobraževanjih navedle tudi nova poznanstva (*"... se z drugimi učitelji, ki jih spoznam na izobraževanjih potem pogovarjamo in skupaj rešujemo kakšne zagate"* – I136). Ostale intervjuvanke se izobraževanj udeležujejo redkeje, ker jim delovne obveznosti tega ne dopuščajo (*"... je že tako veliko dela s pripravo na pouk in nimam časa še za to"* – G115), ena pa tudi zato, ker ji je *"... vseeno za pike za naziv"* – G114. Vprašala sem jih, ali bi si želele več takih izobraževanj, in večina jih je odgovorila, da ja, ima pa vsaka od njih drugo željo glede teme izobraževanja. Omenile so normalizacijo drugačnosti (*"Kako ostalim otrokom predstaviti drugačnost."* – C82), metode dela z otroki z motnjami avtističnega spektra (*"Kako delati z njimi, da bi dobila kakšen nasvet, kako naj ravnam, ko ima kakšen izpad. Za določene situacije, kako bi mu lažje pomagala, me zanima ..."* – F100-F102), specifik različnih

ovir ("... kaj so specifične različnih kategorij opp in kakšne so metode dela za njih." – G105, G106), nove oblike ovir ("Želela bi si, da bi bilo več poudarka na nekih novih oblikah motenj, ki še niso tako dobro raziskane in še ni dostopnih veliko informacij." – D95) in pri delu trenutno najaktualnejšo temo ("Enkrat si želiš bolj eno področje, drugič drugo. Glede na trenutne potrebe, glede na to s katerimi temami se trenutno največ srečuješ." – G119). Štirim intervjuvankam se zdi, da je že zdaj na voljo dovolj izobraževanj ("... jih je že zdaj na to temo veliko in se najdejo ustrezne teme, ki jih potrebuješ" – I131), ena intervjuvanka pa meni, da ne bi bilo treba delati veliko poudarka na tej temi, "... ker nismo šola s prilagojenim programom ..." – C81.

4.9 Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

Intervjuvanke sem vprašala, kakšno je njihovo stališče glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole. Zanimalo me je, ali to podpirajo ali ne in kako to argumentirajo. Ena intervjuvanka pravi, da se ne strinja z vključitvijo, če izhaja iz sebe, ker je delo z njimi zelo naporno, če izhaja iz otrok, pa vključitev vseeno podpira, ker je dobro, da se otroci počutijo sprejete. Samo ena intervjuvanka se nikakor ne strinja ("... redna šola ni primerna za njih." – C92), vse ostale pa se nekako pogojno oziroma delno strinjajo z vključitvijo otrok z ovirami v redni program. Veliko jih meni, da je to zelo odvisno od vsakega posameznega primera ("Težko bi izpostavila, za koga je primerno eno in za koga drugo, odvisno od otroka in njegovih zahtev ..." – B126) in da je za nekatere otroke dobro, da so vključeni v redni program, nekaterim pa to škoduje in bi bilo za njih boljše, da so vključeni v prilagojeni program. Vključitev intervjuvanke podpirajo v primeru "manjše" ovire ("Tisti, ki se srečujejo z manjšimi ovirami, jih je vsekakor smiselno vključiti v redno osnovno šolo ..." – D107) in v primeru napredka ter zmožnostjo funkcioniranja otroka v rednem programu ("Jaz mislim, da je to dobra stvar, če se vidi, da so otroci zmožni funkcionirati ..." – G117). Ena intervjuvanka se strinja z vključitvijo v redni program tudi v primeru, če gre le za vedenjske težave, ki so rešljive ("Če gre samo za vedenjske težave, ki so rešljive, oziroma otroka ne ovirajo toliko pri doseganju znanja v šoli, potem je redna osnovna šola v redu izbira." – H147). Če otrok v rednem programu ne napreduje ("... določeno znanje pa otrok mora osvojiti v enem letu in če ga ne oziroma ga ne more, potem potrebuje nižje standarde, okolje, v katerem se bo od njega manj pričakovalo." – I119), kljub pomoči in prilagoditvam ne zmore programa ali če potrebuje manjše skupine in večji nadzor učitelja ter mu programa ni mogoče dovolj prilagoditi, pa se intervjuvanke z vključitvijo v redni program osnovne šole ne strinjajo. Ena intervjuvanka meni, da bi moral vsak otrok najprej v

redni program osnovne šole, šele potem pa bi se ga usmerilo, če bi se ugotovilo, da je to potrebno (*"Ker vrtec je vseeno drugače kot šola, mogoče mu bo pa šlo, zakaj se bi že vnaprej odločali, da to ni primerno zanj."* – I157). Nekaj intervjuvank je povedalo, da so velika težava včasih tudi starši, ki se ne strinjajo, da bi bil njihov otrok usmerjen kot "otrok s posebnimi potrebami" (*"Velikokrat je tudi tako, da otroci, ki bi morali biti usmerjeni in deležni DSP-ja recimo, ga niso deležni, ker se starši ne strinjajo, da bi bil otrok usmerjen."* – C71) ali da bi bil usmerjen v drug program (*"... v veliki večini primerov tu težava staršev, kateri vztrajajo v rednem osnovnošolskem programu in ne želijo slišati za alternative."* – E81), saj prilagojen program dojemajo kot etiketo za celo življenje. Tako so nekateri otroci, za katere nekatere intervjuvanke menijo, da ne zmorejo rednega programa, na željo staršev vseeno vključeni v redni program (*"... hodijo sem zaradi nestrinjanja staršev z drugim programom."* – A115) in nekateri brez strukturirane pomoči, ker se starši ne strinjajo s tem, da njihov otrok potrebuje dodatne ure pomoči (*"... zdaj ni usmerjen, nima DSP-ja, nič in itak ne bo mogel slediti temu, kar se bo tukaj od njega zahtevalo"* – G128).

Z intervjuvankami sem se nato pogovarjala o tem, kaj vidijo kot prednosti in slabosti vključitve otrok z ovirami v redni program osnovne šole ter kaj kot prednosti in slabosti vključitve v prilagojeni program. Samo ena izmed intervjuvank je povedala, da ne vidi prednosti v tem, da je otrok z oviro vključen v redni program, druge pa so navedle veliko prednosti. Tri so na primer povedale, da je otrok na ta način bolj pripravljen na poznejše življenje (*"... da se lažje prilagodijo za kasnejše življenje, ker ne bodo vedno v nekih posebnih prilagojenih skupinah."* – F117), saj je vključen v običajno okolje (*"... so vključeni v navadno okolje..."* – F116) in ga ne izključujemo (*"... je vključen med ostale otroke"* – E82). Dve intervjuvanki sta izpostavili, da se z vključitvijo v redni program osnovne šole uresničuje zelo pomembna pravica, ki jo imajo vsi otroci (*"Vsi otroci imajo pravico, da se lahko vključijo v redno osnovno šolo ..."* – B132) in da imajo na ta način vsi enakovredno izhodišče za poznejše življenje (*"... da ima enako izhodišče kot vsi in tudi za naprej v življenju, so to definitivno boljši pogoji, če si obiskoval redno osnovno šolo"* – B134, B135). Kot prednost so intervjuvanke navajale tudi višjo motiviranost zaradi obkroženosti z uspešnejšimi učenci (*"... jih mogoče motivira, da so drugi boljši od njih."* – F119), ki so lahko tudi na voljo za pomoč (*"Okrog njih so tudi taki učenci, ki jim lahko pomagajo in jih spodbujajo."* – F118), in možnost večjih dosežkov ter boljšega razvoja (*"... bolj napredujejo, kot če bi jih že v samem začetku dali v nek prilagojen program, kjer je program lažji."* – D108). Dve sta se osredotočili tudi na prednosti za druge otroke in povedali, da se drugi otroci na ta način učijo sodelovanja in medsebojne pomoči ter

imajo možnost spoznavati drugačnost (*"... se normalni otroci in otroci s posebnimi potrebami družijo med sabo in s tem navajajo drug na drugega, znajo sprejeti drugačnost."* – I142).

Kot slabosti vključitve v redni program osnovne šole so intervjuvanke navajale različna dejstva. Nekatere so kot slabost na primer navedle dejstvo, da otrok z oviro v redni osnovni šoli velikokrat doživi neuspeh in posledično ne zaupa vase (*"... veliko jih to težko prenese in zaradi tega niso samozavestni."* – B140) ter ima slabo samopodobo (*"... to vpliva na njegovo samopodobo, ker se zaveda, da drugi znajo že vse, česar on še ne"* – G129). Pogosto je otrok v stiski, ker kljub dopolnilnemu pouku in dodatni strokovni pomoči ne doseže svojih pričakovanj in pričakovanj staršev (*"To otrok vidi in mu je težko. Tudi sam je razočaran, če mu ne uspe."* – I153). Od otroka se v rednem programu namreč veliko zahteva (*"Vsi od njega preveč pričakujejo in vlagajo veliko časa in energije v to, da bi imel dobre ocene in ko mu potem ne gre so razočarani."* – I152). Tri intervjuvanke so povedale, da je slabost tudi to, da je otrok v rednem programu lahko stigmatiziran in ga drugi otroci občasno zbadajo. Več intervjuvank pa je izpostavilo tudi to, da se otroku učitelj v rednem programu ne more dovolj posvetiti (*"Slabost je pa to, da si jaz ne morem vzeti toliko časa za njih, kolikor bi bilo treba."* – F120)

Kot prednost vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program osnovne šole, skoraj vse intervjuvanke navajajo dejstvo, da je tam v vsakem razredu manj otrok (*"... prednost tam to, da gre za manjše skupine."* – A135) in lahko posledično učitelji namenijo več pozornosti vsakemu posameznemu otroku (*"... se lahko tam učitelj z njimi bolj ukvarja, jim bolj pomaga"* – H168). Nekatere intervjuvanke menijo, da ima tam otrok več možnosti za uspeh (*"... lažje in bolj pogosto doživi uspeh ..."* – A141), ker je program lažji in so standardi znanja, ki se jih zahteva od otrok, nižji. Pravijo tudi, da je prednost to, da je tam program prilagojen otrokom z oviro (*"Tam se lahko otrokom veliko bolj prilagodijo kot mi."* – C91), prav tako pa so bolj prilagojeni prostori in na voljo je več pripomočkov. Tri intervjuvanke so kot prednost navedle tudi to, da so tam zaposleni bolj strokovno usposobljeni (*"Tam so pedagogi, ki so se izobraževali za to, da delajo s tovrstnimi otroki. In imajo več znanja, več izkušenj in jim lahko bolj pomagajo."* – C93-C96).

Glede slabosti vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program so intervjuvanke precej različnega mnenja. Ena intervjuvanka na primer ne vidi nobene slabosti, ostale pa jih vidijo precej. Trem intervjuvankam se zdi negativno to, da so otroci z ovirami na ta način izključeni iz običajnega okolja (*"Slabo pa je tam to, da niso vključeni v normalno življenjsko okolje."* –

F130) in ločeni od ostalih otrok (*"je negativno, da nekatere otroke zdaj odrežemo od ostalih, ker je to pa izključevanje"* – B147). Dve intervjuvanki menita, da je otrok na ta način stigmatiziran in etiketiran (*"Slabost pa je to, da je potem otrok nekako označen ..."* – H175), ena intervjuvanka pa je izpostavila, da je vključenost v prilagojen program slabo izhodišče za službo v odrasli dobi. Intervjuvanke so kot slabosti omenjale tudi to, da je v prilagojenem programu manj možnosti za otrokov napredek, saj so tam otroci premalokrat postavljeni pred izziv (*"... ne postavijo dovolj izzivov, da bi vedno bolj napredoval."* – D125), od njih se premalo pričakuje in, če so otrokovi potenciali višji od ciljev tega programa, otrok nazaduje. Dve intervjuvanki sta predstavili še eno perspektivo, in sicer da ta program otroke slabo pripravi na resnično življenje (*"... potem težje otrok funkcionira zunaj šole, recimo v zunajšolskih dejavnostih, popoldan in nasploh v življenju."* – G142), ker so otroci tam, kot pravi ena izmed intervjuvank *"varovani, zaviti v vato"* – F131.

Intervjuvanke sem nato prosila, da razmislijo in mi povedo, kaj menijo, da je na šoli, na kateri so trenutno zaposlene, v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro in kaj najslabše urejeno. Dve dobri stvari, ki sta jih omenili po dve intervjuvanki, sta prostorska prilagoditev za gibalno ovirane (*"Najboljše so urejeni sami fizični prostori, ki so prilagojeni za gibalno ovirane."* – D126) in veliko pozornosti za otroke z ovirami s strani svetovalnih delavk. Ena intervjuvanka je povedala, da na njihovi šoli ne diskriminirajo in so tudi otroci z ovirami vključeni v vse dejavnosti in prireditve (*"Enako kot ostali otroci, tudi oni nastopajo in tudi vodijo kakšno prireditev."* – A160, A161). Kot dober je bil izpostavljen tudi način dela, v smislu truda za normalizacijo drugačnosti (*"Se trudimo, da obravnavamo drugačnost kot nekaj normalnega"* – C105). Podobno je izpostavila intervjuvanka, ki je povedala, da na njihovi šoli veliko komunicirajo na temo inkluzije (*"Dobro je to, da o tem govorimo učitelji med seboj in da se učitelji skupaj z učenci pogovarjajo tudi o tem. Da otroci vedo za posameznika v razredu, ki je drugačen."* – E93-E95). Omenjena je bila tudi prisotnost inkluzivnih pedagogov in spremljevalcev ter velikega števila izvajalcev dodatne strokovne pomoči (*"... da imamo veliko učiteljev dsp-ja"* – G144). Dve intervjuvanki kot prednost na njihovi šoli vidita to, da imajo predviden prostor za umik, ena intervjuvanka pa je izpostavila, da na njihovi šoli staršem zelo dobro predstavijo pomen dodatne strokovne pomoči in prilagoditev, ki jih bo otrok deležen, če se sproži postopek usmerjanja, ter imajo zato malo število staršev, ki so odklonili usmerjanje njihovega otroka.

Kot slabo urejene stvari so tri intervjuvanki navedle, da je v razredih preveliko število učencev. Ena intervjuvanka je povedala, da je slabo to, da je, razen v prvem razredu, en učitelj sam za vse in da so otroci na teden deležni premalo ur pomoči inkluzivnega pedagoga. Več intervjuvank je omenilo težave, ki se nanašajo na dodatno strokovno pomoč. Ena na primer meni, da je na njihovi šoli premalo izvajalcev dodatne strokovne pomoči (*"... je premalo izvajalcev za DSP na voljo. Morali bi jih imeti več glede na potrebe."* – I160), druga je kot težavo navedla prostorsko stisko na njihovi šoli, zaradi česar ure dodatne strokovne pomoči potekajo na hodniku, dve pa vidita problem v tem, da ure dodatne strokovne pomoči potekajo med poukom (*"... otrok potem ni prisoten pri pouku in vedno kakšno uro zamudi, kakšno, za katero naj ne bi bilo tako pomembno, da je zraven. Recimo šport ..."* – B162). Izpostavljena je bila tudi prepozna prepoznavna otrok, ki potrebujejo pomoč, in dolgotrajen postopek pridobitve pomoči (*"Ko se ugotovi, da nekdo potrebuje dodatno pomoč, jo potem vedno zagotovimo, a mislim, da /porabimo preveč časa, da pride do tega, da otrok začne dobivati pomoč. Recimo učitelji prepozno meni sporočijo, če zaznajo pri kakšnem otroku težave in bi lahko otrok prejemal pomoč že veliko prej, če bi oni to prej prepoznali in mi prej povedali."* – D128) ter neusposobljenost učiteljev za delo z otroki z ovirami (*"Bi rabili mogoče več kadra, ki je usposobljen specifično za delo z otroki, ki imajo kakšno oviro."* – C109). Ena intervjuvanka pa kot problem vidi to, da je na njihovi šoli premalo specifičnih prilagoditev, namenjenih točno določenemu otroku (*"Na šoli imamo nek dokument, kakšne naj bi bile prilagoditve za katero kategorijo. Ampak je napisan preveč splošno. Premalo izhajamo iz vsakega specifičnega otroka."* – G146, G146).

Ob pisanju teoretskega dela naloge sem naletela na mnenje o tem, da dodatna strokovna pomoč in prilagoditve, ki jih je otrok na podlagi odločbe deležen v rednem programu osnovne šole, pravzaprav zavirajo inkluzijo, zato sem na koncu intervjuvanki vprašala še za njihovo mnenje o tem. Ena intervjuvanka je odgovorila, da dodatna strokovna pomoč sploh ni povezana z inkluzijo (*"Isto bi bil otrok vključen, če ima DSP in prilagoditve ali če jih nima."* – C112), ena pa meni, da je vpliv odvisen od razreda (*"Odvisno od razredne klime."* – F147). Tri intervjuvanki menijo, da dodatna strokovna pomoč in druge prilagoditve pripomorejo k inkluziji, ker ima otrok zaradi DSP in prilagoditev boljše rezultate na učnem področju in se zato počuti bolj vključenega med ostale sošolce (*"Pripomore v smislu, da se otrok počuti bolj vključenega, ker z dodatno pomočjo in prilagoditvami lahko bolj sledi ostalim na učnem področju"* – A165). Ena intervjuvanka na primer pove: *"... težko bi brez DSP-ur in prilagoditev pri pouku sploh funkcionirali, tako da se mi zdi pomembno, da to obstaja"* – G162. Večina

intervjuvank je povedala, da lahko dodatna pomoč pripomore k inkluziji in jo hkrati tudi zavira. Pripomore v primeru, da se krepi tudi otrokove socialne veščine (*"... pripomore, kadar se z otrokom usmerjeno dela tudi na socialnih veščinah in ko to otrok izboljša, se potem tudi lažje vključi med ostale."* – A166, A167), in v primeru, da otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena (*"... velikokrat se je izkazalo, da če otroci vedo, zakaj pride do določenih stvari, povsem drugače reagirajo, bolj pozitivno in bolj sprejmejo to kot nekaj normalnega in razumejo."* – D134). Glede tega, v katerem primeru dodatna pomoč zavira inkluzijo, pa imata dve intervjuvanki drugačno mnenje. Ena pravi, da jo zavira v primeru, da pred ostalimi otroki izpostavljamo potrebo po prilagoditvah (*"... če učitelj zelo izpostavlja, da ima on prilagoditve in tako, potem pa ga ostali začnejo izločati in ga to izključuje."* – G155), druga pa meni, da ravno v primeru, da otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena, to zavira inkluzijo (*"V primeru, da se otroka samo loči, se ga pelje na DSP in se ostalim ne razloži, kam on gre in zakaj to potrebuje, lahko to sproži veliko zbadljivk in potem otroka to izloča"*. – D131). Štiri intervjuvanke menijo, da to zavira inkluzijo tudi zato, ker dodatna pomoč otroka dela posebnega (*"... ni tak kot ostali, ker ima recimo drugačne naloge na testu, ali pa več časa za pisanje in mora recimo na dodatne ure pomoči, na kar drugi njegovi prijatelji ne rabijo"* – A169). Intervjuvanke so izpostavljale tudi to, da otroci DSP včasih dojemajo kot kazen ter da DSP otroka dodatno obremenjuje (*"... morajo zamujeno od redne ure, ker so šli med poukom na DSP, nadoknaditi in imajo pravzaprav dodatno, dvojno delo, kar se mi zdi zelo slabo urejeno."* – E106) in stigmatizira. Ena intervjuvanka pa prilagoditve in dodatno strokovno pomoč dojema kot prešibko pomoč in pravi, da je DSP *"le pljunek v morje težav, s katerim se inkluzirani otroci srečujejo"* – I161.

4.10 Odgovori na raziskovalna vprašanja

- Kako so otroci, ki so na podlagi Zakona o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (2011) opredeljeni kot "otroci s posebnimi potrebami" (v nadaljevanju otroci z ovirami) in obiskujejo redno osnovno šolo, vključeni med ostale sošolce in kako se jim pri tem pomaga?

Otroci z ovirami so dobro vključeni med ostale, saj imajo prijatelje, s katerimi se družijo v šoli in tudi v prostem času. Vključeni so v vse šolske aktivnosti, tudi v športne in kulturne dneve, šole v naravi in, če želijo, tudi v šolske popoldanske dejavnosti. Otroci z oviro ni vključen v šolo v naravi le v primeru, da ga starši ne prijavijo. Ena izmed intervjuvank je izpostavila, da

poskušajo na njihovi šoli izbirati take dejavnosti, ki jih lahko izvajajo vsi učenci, a da to ni vedno mogoče. Dejavnosti se, če je potrebno, otrokom z ovirami vedno prilagodijo ali pa ima otrok spremstvo spremljevalca, ki mu pomaga pri dejavnosti, z njim izvede prilagojeno dejavnost ali pa počneta kaj drugega. Če dejavnosti ni mogoče prilagoditi, je otrok zgolj prisoten.

Razlik med vključenostjo otrok z ovirami in vključenostjo ostalih otrok večina ne opaža, prav tako redko opazijo diskriminacijo otrok z ovirami s strani sošolcev. Kljub temu pa obstajajo posamezni primeri otrok z ovirami, ki niso preveč priljubljeni med ostalimi sošolci. Intervjuvanke poročajo o slabi vključenosti otroka z "jezikovnimi motnjami", otroka z "motnjami avtističnega spektra" in otroka s "čustvenimi in vedenjskimi motnjami". Predvsem so slabše vključeni otroci, ki še nimajo dobro razvitih socialnih kompetenc, se burno in agresivno odzovejo na provokacije sošolcev in imajo težave pri deljenju stvari z drugimi. Drugi otroci opažajo, da so ti otroci "drugačni" in jih zbadajo, namerno izzivajo ter odklanjajo druženje z njimi.

Pri vključevanju med ostale sošolce svetovalne delavke otrokom z ovirami pomagajo predvsem z dejavnostmi, ki jih izvedejo v razredu, v sklopu razrednih ur. Izvajajo različne delavnice, skupinske refleksije, igre vlog in igre z namenom zbliževanja. Če je potrebno, pomagajo tudi s pogovorom in z zadolžitvijo učno uspešnejših učencev, za pomoč manj uspešnim. Ena intervjuvanka k vključevanju pripomore s spodbujanjem otroka in staršev, da se otrok udeležuje vseh aktivnosti, kot so športni in kulturni dnevi ter šola v naravi, nekatere pa pri vključitvi pomagajo tudi tako, da ukrepajo takoj, ko opazijo, da je otrok osamljen, ne odobravajo zbadanja s strani sošolcev, učence učijo sprejemati drugačnost in ne delajo razlik med učenci. Dve učiteljici pravita, da velike potrebe po pomoči pri vključevanju sploh ni, ostale pa pomagajo z izvajanjem skupinskih iger, z aktivnostmi v parih in majhnih skupinah ter s spodbujanjem medsebojnega druženja in medsebojne pomoči.

- Kako so učilnice in drugi prostori osnovne šole prilagojeni otrokom z ovirami?

Večina intervjuvank poudarja, da učilnice niso vnaprej prilagojene, temveč se jih prilagaja po potrebi. Prilagojenost je predvsem odvisna od tega, kako angažiran je za to učitelj, ki poučuje v tej učilnici. V primeru otroka z gibalno oviro učitelj razmakne mize, v primeru slabovidnega učenca se v učilnici uredi talne označbe, označbe na vratih ter velike napise. Intervjuvanke so

omenile tudi "kotiček za pomiritev" v učilnici in prilagojenost položaja otrokove mize v učilnici (na primer da otroka ne motijo zunanji dražljaji, se mizo postavi daleč od okna). Izpostavljeno je bilo tudi, da izdelki likovne vzgoje niso izobešeni na stenah učilnic, ker lahko to povzroča veliko distrakcijo. Na eni izmed šol je učiteljski zbor v času intervjuvanja delal na tem, da bi učilnice bolj prilagodili in pri tem upoštevali želje otrok.

Čeprav intervjuvanke poudarjajo, da njihove učilnice niso posebej prilagojene, če jih ne prilagodi vsak učitelj sam, delno vseeno so, predvsem za otroke z gibalno oviro, ki se gibljejo s pomočjo invalidskega vozička. Na večini šol so učilnice na razredni stopnji pritlične, zato je dostop do vseh učilnic možen z invalidskim vozičkom. V učilnicah tudi ni katedra in stopnic, kar omogoča prost dostop do table z invalidskim vozičkom. Kot prilagoditev je bila izpostavljena tudi višina šolske table in umivalnika, ki je prilagojena tako, da jo dosežejo vsi učenci. Po potrebi se prilagodi mize in stole. Omenjene pa so bile tudi prilagoditve, ki niso namenjene otrokom z gibalno oviro, in sicer rolete na oknih, ki se uporabijo v primeru, da otrok nameni preveč pozornosti dogajanju zunaj učilnice, ter možen izhod na teraso iz nekaterih učilnic, ki se lahko uporabi zato, da lahko otrok sprost napetost (na primer se sprehodi ali teče). Redko pa je bila omenjena tudi prisotnost interaktivne table v učilnici.

Tudi drugi šolski prostori so na večini šol prilagojeni predvsem otrokom z gibalno oviro. Le ena intervjuvanka je poudarila, da njihova šolska jedilnica ni prilagojena uporabi invalidskega vozička, skoraj vse ostale šole pa imajo na več mestih klančine in večina tudi dvigalo. Redko so bila izpostavljena široka vrata, široki hodniki, ki omogočajo lažje premikanje po prostorih, ter prostor pred učilnico za invalidski voziček. Na eni izmed šol je otrokom z gibalno oviro prilagojena tudi knjižnica. Večina šol, na katerih so zaposlene moje intervjuvanke, je torej prilagojena učencem z gibalno oviro. Drugim učencem pa so na eni izmed šol zelo dobro prilagojeni prostori, kjer se izvaja DSP, na eni šoli pa bo po prenovi "soba za umirjanje", ki bo "namenjena predvsem ADHD in otrokom z vedenjskimi težavami".

- Kakšne pripomočke, metode dela in prilagoditve uporabljajo učiteljice razrednega pouka in svetovalne delavke pri sodelovanju z otroki z ovirami ter kateri učenci so deležni prilagoditev in pomoči?

Pripomočki, ki so najpogostejše v uporabi, so: plastelin, slikovne kartice, družabne igre, igrače za sproščanje in pomiritev, plišasta igrača, najrazličnejše žogice, žogice za stiskanje in blazine za sedenje. Pripomočki, ki so bili omenjeni zgolj dvakrat, pa so: kocke, peščena ura, številčni kvadrat, knjiga za PESC-komunikacijo, bralna ravnilca in natisnjene slike.

Intervjuvanke pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljajo precej različne metode. Svetovalne delavke z otroki največkrat delajo individualno, dve pa velikokrat uporabita tudi delo v paru. Med pogostejšimi odgovori so bili tudi spremstvo pri umiku iz razreda, igra vlog in pogovor. Dve svetovalni delavki pri svojem delu izhajata iz perspektive moči. Tudi vse učiteljice z otroki z ovirami veliko delajo individualno, večina pa kakšne dejavnosti v razredu, predvsem zaradi možnosti, da ostali otroci pomagajo otroku z oviro, izvaja tudi na način, da so učenci razdeljeni v pare ali v skupine. Dve učiteljici z otroki z ovirami uporabljata vse metode, ki jih uporabljata tudi za ostale učence, dve pa kot pogosto uporabljen pristop omenjata "umik iz razreda". Gre za to, da ima otrok *"... v trenutku, ko ne zmore nadzorovati svojega odziva, možnost, da se odstrani in izrazi svoja čustva v varnem okolju ..."*. Otrok se lahko umakne na teraso, hodnik, v pisarno svetovalne delavke ali v "miren kotiček", če je ta predviden v razredu. Pri "umiku" otroka načeloma spremlja svetovalna delavka, učiteljica ali sošolec, ki mu otrok zaupa.

Intervjuvanke ne uporabljajo enakih metod za vse otroke iste "kategorije posebnih potreb", temveč se prilagajajo vsakemu otroku posebej in z vsakim otrokom malce drugače sodelujejo, saj pravijo, da so si otroci različni, tudi če so usmerjeni pod enako "kategorijo". Pri izbiri metode dela, ki jo intervjuvanke uporabijo v določenem trenutku, ena intervjuvanka otrokove "kategorične usmerjenosti" ne upošteva, vse ostale pa upoštevajo usmeritve iz odločbe in izhajajo iz nekih smernic oziroma metod, ki naj bi se uporabljale za določeno "kategorijo posebnih potreb", vendar te smernice prilagajajo vsakemu posameznemu otroku. Veliko jih pri izbiri metode oziroma pristopa upošteva tudi pretekle izkušnje z določenim otrokom, izkušnje z ostalimi otroki s podobnimi težavami in izkušnje drugih ljudi, ki so že sodelovali z določenim otrokom. Štiri intervjuvanke izhajajo iz otrokovih potreb in otrokovega trenutnega razpoloženja ter temu prilagajajo sodelovanje z njimi. Veliko jih pri izbiri metode dela upošteva tudi otrokove želje, ena intervjuvanka tudi želje staršev.

Prilagoditve, ki jih je pri pouku deležen otrok, so odvisne od vsakega posameznega primera. So individualizirane in ustvarjene v skladu s potrebami vsakega otroka, vseeno pa obstajajo prilagoditve, ki se jih učiteljice razrednega pouka pogosto poslužujejo. Poslužujejo se sprotnega preverjanja razumevanja, dodatne razlage in večkratnega ponavljanja informacij. Otroci z ovirami

imajo lahko prilagojeno učno gradivo v smislu prilagojenih nalog, podčrtanih in obkroženih navodil in manjšega obsega nalog. Pri pisnem gradivu imajo po potrebi prilagojeno vrsto in velikost pisave, deležni pa so lahko tudi več slikovnega gradiva. Ena učiteljica uporablja tudi učne liste na modrem papirju, veliko učiteljic pa prilagaja tudi način preverjanja znanja. Učenci imajo lahko več časa, da rešijo pisno preverjanje znanja in lahko pišejo v pisarni svetovalne delavke, ne v razredu. Prilagojen je tudi sedežni red, saj otroci z ovirami običajno sedijo v prvi vrsti.

Učiteljice imajo težave z usklajevanjem podajanja snovi učencem z ovirami in ostalim učencem. Tri učiteljice snov podajo na podoben način vsem učencem, po razlagi pa sproti preverjajo razumevanje pri otrocih z ovirami, a imajo težave, ker se začnejo učenci dolgočasiti in postanejo nemirni, če učiteljica enemu otroku posveti nekaj časa za individualno pomoč. Ena učiteljica nima časa, da bi se vsakemu otroku posvetila toliko, kolikor bi potreboval, ker je učencev v razredu preveč, ena pa ima težave s pritoževanjem ostalih otrok zaradi prilagoditev, ki sta jih deležna njihova sošolca. Nekaterim tudi priprava na uro vzame več časa, kot če v razredu ne bi imele otrok z ovirami.

Pomoči in prilagoditev so deležni vsi učenci, pri katerih se pojavi potreba po tem, a na treh šolah so več in bolj strukturirane pomoči deležni otroci, ki so usmerjeni kot "otroci s posebnimi potrebami". Ena intervjuvanka izpostavlja, da je učna pomoč na njihovi šoli pogojna, saj otrok dobi individualno pomoč le, če hodi k dopolnilnemu pouku.

- Kako kompetentne se učiteljice razrednega pouka počutijo za delo z otroki z ovirami in kakšne podpore so v zvezi s tem deležne s strani svetovalne delavke ter v sklopu izobraževanj?

Vse učiteljice menijo, da njihove kompetence ne zadostujejo za sodelovanje z otroki z ovirami. Dve kot razlog za to navajata dejstvo, da med študijem nista pridobili dovolj znanja s tega področja. Kompetentno se učiteljice počutijo v različnih stvareh. Dve učiteljici sta empatični, ena od njiju kot kompetenco navaja tudi potrpežljivost. Tretja kot kompetenco navaja sposobnost, da tem otrokom nameni toplino in lepe besede, četrta pa se počuti kompetentno pri podajanju snovi. Nekompetentno se tri učiteljice počutijo pri razlagi na način, da bi otrok z oviro razumel, kar mu želijo razložiti. Ena od teh treh se počuti nekompetentno tudi pri usklajevanju z ostalim razredom, ena pa pri postavljanju meja in reševanju vedenjskih težav.

Večina učiteljic se pri sodelovanju z otroki z ovirami zelo pogosto srečuje s težavami in svoje delo dojema kot zelo naporno, ker je učitelj sam za vse. Srečujejo se z različnimi težavami. Dve imata težave pri usklajevanju pozornosti za vse otroke in dve pri ocenjevanju. Težave imajo tudi pri motiviranju otroka za sodelovanje pri določeni dejavnosti, pri razumevanju otrokovih želja, pri podajanju navodil in pri sodelovanju starši, predvsem zaradi njihovih velikih pričakovanj. Ena učiteljica ima težave tudi z umirjanjem otroka v primeru "izpada".

Vse učiteljice razrednega pouka so deležne velike podpore s strani svetovalnih delavk in z njimi zelo dobro sodelujejo. Večina med seboj ves čas sproti sodeluje, predvsem na "strokovnih timih" za vsakega usmerjenega otroka. Sodelujejo tudi pri izdelavi in spremljanju uresničevanja individualnega načrta ter soustvarjajo rešitve. Večina učiteljic je vedno, ko se pojavi potreba, deležna podpore s strani svetovalne delavke. Ena svetovalna delavka izvaja mesečne pogovore z učitelji, ostale pa podporo nudijo na rednih sestankih, razrednih učiteljskih zborih in kadarkoli jih učiteljice prosijo za pomoč. Svetovalne delavke so vedno na voljo za nasvet glede ocenjevanja in prilagajanja podajanja snovi. Učiteljicam pomagajo pri pogovoru z otrokom, pogovoru s starši, pri dejavnostih v razredu, pri razumevanju otrokove ovire, pri krepitvi odnosa med učiteljico in otrokom ter pri "umirjanju vedenjskih odzivov" otroka. Ena intervjuvanka navaja, da ji svetovalna delavka nudi tudi tolažbo ter krepi njeno samozavest. Nekatere svetovalne delavke se skupaj z učitelji udeležujejo izobraževanj in si z njimi izmenjujejo informacije iz izobraževanj. Ena svetovalna delavka organizira občasna izobraževanja in predavanja za učitelje znotraj šole.

Vse intervjuvanke imajo v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na izobraževanjih. Dve sta pri tem omejeni glede cene izobraževanja in morata izobraževanje včasih doplačati. Vse intervjuvanke se teh izobraževanj udeležujejo, od tega pet zelo pogosto. Kot razlog za to jih je večina navedla, da tam pridobijo nove informacije in novo znanje, ki jim pozneje pomaga pri delu. Nekatere z izobraževanji tudi pridobijo nov zagon in si krepijo samozavest, dve pa sta kot razlog za udeležbo na izobraževanjih navedle tudi nova poznanstva. Ostale intervjuvanke se izobraževanj udeležujejo redkeje, ker jim delovne obveznosti tega ne dopuščajo, ena pa tudi zato, ker ji je "*... vseeno za pike za naziv*". Večina bi si želela več takšnih izobraževanj, ima pa vsaka od njih drugo željo glede teme izobraževanja. Kot želeno temo izobraževanja so navedle normalizacijo drugačnosti, metode dela z otroki z motnjami avtističnega spektra, specifične različnih ovir, nove oblike ovir in pri delu trenutno najaktualnejšo temo. Štirim intervjuvankam

se zdi, da je že zdaj na voljo dovolj izobraževanj, ena intervjuvanka pa meni, da ne bi bilo treba dati velik poudarek tej temi "*... ker nismo šola s prilagojenim programom ...*".

- Kako svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka gledajo na problematiko vključitve otrok z ovirami v redno osnovno šolo, na vpliv dodatne strokovne pomoči in prilagoditev na inkluzijo ter kaj je na šoli, na kateri so trenutno zaposlene, najboljše in najslabše urejeno v smislu inkluzije otrok z ovirami?

Ena intervjuvanka se ne strinja z vključitvijo otrok z ovirami v redni program osnovne šole, če izhaja iz sebe, ker je delo z njimi zelo naporno, če izhaja iz otrok, pa vključitev podpira, ker je dobro, da se otroci počutijo sprejete. Samo ena intervjuvanka se nikakor ne strinja, vse ostale pa se delno strinjajo z vključitvijo otrok z ovirami v redni program. Veliko jih meni, da je to zelo odvisno od vsakega posameznega primera in da je za nekatere otroke dobro, da so vključeni v redni program, nekaterim pa to škoduje in bi bilo za njih boljše, da so vključeni v prilagojeni program. Vključitev intervjuvanke podpirajo v primeru "manjše" ovire in v primeru napredka ter zmožnostjo funkcioniranja otroka v rednem programu. Ena intervjuvanka se strinja z vključitvijo v redni program tudi v primeru, če gre le za vedenjske težave, ki so rešljive. Če otrok v rednem programu ne napreduje, kljub pomoči in prilagoditvam ne zmore programa ali če potrebuje manjše skupine in večji nadzor učitelja ter mu programa ni mogoče dovolj prilagoditi, se intervjuvanke z vključitvijo v redni program osnovne šole ne strinjajo. Ena intervjuvanka meni, da bi moral vsak otrok najprej v redni program osnovne šole, šele potem pa bi se ga usmerilo, če bi se ugotovilo, da je to potrebno. Nekaj intervjuvank meni, da so velika težava včasih starši, ki se ne strinjajo, da bi bil njihov otrok usmerjen kot "otrok s posebnimi potrebami" ali da bi bil usmerjen v drug program. Ti starši prilagojeni program dojemajo kot etiketo za vse življenje. Nekateri otroci, za katere intervjuvanke menijo, da ne zmorejo rednega programa, so na željo staršev kljub temu vključeni v redni program, nekateri tudi brez strukturirane pomoči, ker se starši ne strinjajo s tem, da njihov otrok obiskuje ure dodatne strokovne pomoči.

Ena intervjuvanka ne vidi prednosti v tem, da je otrok z oviro vključen v redni program osnovne šole, druge pa navajajo veliko prednosti. Tri intervjuvanke menijo, da je otrok na ta način bolje pripravljen na poznejše življenje, ker je vključen v običajno okolje in ni izključen od ostalih otrok. Dve intervjuvanki menita, da se z vključitvijo v redni program osnovne šole uresničuje zelo pomembna pravica do šolanja v rednem programu osnovne šole, ki jo imajo vsi otroci in

da imajo na ta način vsi otroci enakovredno izhodišče za poznejše življenje. Kot prednost šolanja v rednem programu so intervjuvanke navajale tudi višjo motiviranost zaradi obkroženosti z uspešnejšimi učenci, ki so lahko tudi na voljo za pomoč in možnost večjih dosežkov ter boljšega razvoja. Dve intervjuvanki kot prednost izpostavljata, da se drugi otroci na ta način učijo sodelovanja in medsebojne pomoči ter imajo možnost spoznavati drugačnost.

Veliko intervjuvank kot slabost izpostavlja to, da se otroku učitelj v rednem programu ne more dovolj posvetiti. Od otroka se v rednem programu veliko zahteva, zato pogosto doživi neuspeh. Posledično ne zaupa vase in ima slabo samopodobo. Če kljub dopolnilnemu pouku in dodatni strokovni pomoči ne doseže svojih pričakovanj in pričakovanj staršev, je lahko v stiski. Možna je tudi stigmatizacija in zbadanje s strani drugih otrok.

Kot prednost vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program osnovne šole skoraj vse intervjuvanke navajajo dejstvo, da je tam v vsakem razredu manj otrok in lahko posledično učitelji namenijo več pozornosti vsakemu posameznemu otroku. Nekatere intervjuvanke menijo, da ima tam otrok več možnosti za uspeh, ker je program lažji in so standardi znanja, ki se jih zahteva od otrok, nižji. Kot prednost vidijo tudi to, da je tam program prilagojen otrokom z ovirami, prav tako pa so bolj prilagojeni prostori in na voljo je več pripomočkov. Tri intervjuvanke kot prednost navajajo tudi to, da so tam zaposleni bolj strokovno usposobljeni.

Glede slabosti vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program so intervjuvanke precej različnega mnenja. Ena intervjuvanka ne vidi nobene slabosti, ostale pa jih vidijo precej. Trem intervjuvankam se zdi negativno to, da so otroci z ovirami na ta način izključeni iz običajnega okolja in ločeni od ostalih otrok. Dve intervjuvanki menita, da je otrok na ta način stigmatiziran in etiketiran, ena intervjuvanka pa izpostavlja, da je vključenost v prilagojeni program slabo izhodišče za službo v odrasli dobi. Intervjuvanke so kot slabosti omenjale tudi, da je v prilagojenem programu manj možnosti za otrokov napredek, saj so tam otroci premalokrat postavljeni pred izziv, od njih se premalo pričakuje in, če so otrokovi potenciali višji od ciljev tega programa, otrok nazaduje. Dve intervjuvanki menita, da ta program otroke slabo pripravi na resnično življenje, ker so otroci tam *"varovani, zaviti v vato"*.

Glede vpliva dodatne strokovne pomoči in prilagoditev na inkluzijo otrok z ovirami ena intervjuvanka meni, da dodatna strokovna pomoč ni povezana z inkluzijo, ena pa, da je vpliv odvisen od razreda. Tri intervjuvanke menijo, da to pripomore k inkluziji, ker ima otrok zaradi

DSP in prilagoditev boljše rezultate na učnem področju in se zato počuti bolj vključenega med ostale sošolce. Večina intervjuvank meni, da lahko to pripomore k inkluziji in jo hkrati tudi zavira. Pripomore v primeru, da se krepí tudi otrokove socialne veščine in če otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena. Glede tega, v katerem primeru dodatna pomoč zavira inkluzijo, imata dve intervjuvanki drugačno mnenje. Ena pravi, da jo zavira v primeru, da pred ostalimi otroki izpostavimo potrebo po prilagoditvah, druga pa meni, da ravno če otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena, to inkluzijo zavira. Štiri intervjuvanke menijo, da dodatna pomoč zavira inkluzijo tudi zato, ker to otroka dela posebnega. Nekatere intervjuvanke izpostavljajo da DSP otroka dodatno obremenjuje in stigmatizira ter da nekateri otroci DSP dojemajo kot kaznen.

Dve intervjuvanki kot dobro urejeno stvar v smislu inkluzije na šoli, na kateri sta trenutno zaposleni, izpostavljata dobro prostorsko prilagoditev za gibalno ovirane in veliko pozornosti za otroke z ovirami s strani svetovalnih delavk. Ena intervjuvanka kot dobro ocenjuje to, da na njihovi šoli ne diskriminirajo in so tudi otroci z ovirami vključeni v vse dejavnosti ter prireditve. Tudi njihov način dela ocenjuje kot dober, saj se zaposleni trudijo za normalizacijo drugačnosti. Podobno izpostavi intervjuvanka, ki pove, da na njihovi šoli veliko komunicirajo na temo inkluzije. Kot prednost je bila izpostavljena tudi prisotnost inkluzivnih pedagogov in spremljevalcev ter prisotnost velikega števila izvajalcev dodatne strokovne pomoči. Dve intervjuvanki kot prednost na njihovi šoli vidita to, da imajo predviden prostor za umik, ena intervjuvanka pa kot dobro urejeno stvar izpostavlja to, da na njihovi šoli staršem zelo dobro predstavijo pomen dodatne strokovne pomoči in prilagoditev, ki jih bo otrok deležen, če se sproži postopek usmerjanja ter imajo zato malo število staršev, ki bi odklonili usmerjanje njihovega otroka.

Kot slabo urejene stvari v smislu inkluzije otrok z ovirami na šoli, na kateri so trenutno zaposlene, tri intervjuvanke navajajo, da je v razredih preveliko število učencev. Ena intervjuvanka kot slabo izpostavlja dejstvo, da je, razen v prvem razredu, en učitelj sam za vse in da so otroci na teden deležni premalo ur pomoči inkluzivnega pedagoga. Druga pove, da je na njihovi šoli premalo specifičnih prilagoditev, namenjenih točno določenemu otroku. Več intervjuvank omenja težave, ki se nanašajo na dodatno strokovno pomoč. Ena na primer meni, da je na njihovi šoli premalo izvajalcev dodatne strokovne pomoči, druga kot težavo navaja prostorsko stisko na njihovi šoli, zaradi česar ure dodatne strokovne pomoči potekajo na hodniku, dve pa vidita problem v tem, da ure dodatne strokovne pomoči potekajo med poukom.

Kot slabost je bila izpostavljena tudi prepozna prepoznavna otrok, ki potrebujejo pomoč, in dolgotrajen postopek pridobitve pomoči ter neusposobljenost učiteljev za delo z otroki z ovirami.

5 RAZPRAVA

Ena izmed novejših študij (Caf, 2018) je pokazala, da so otroci z ovirami večinoma dobro vključeni znotraj svojega razreda, več drugih raziskav, ki so bile do zdaj izvedene, pa je privedlo do nasprotnih rezultatov. Na podlagi analize intervjujev sem ugotovila, da so otroci z ovirami dobro vključeni med ostale. Imajo prijatelje, s katerimi se družijo v šoli in tudi v prostem času. Tudi ena izmed novejših študij (Caf, 2018) je pokazala, da so otroci z ovirami večinoma dobro vključeni znotraj svojega razreda. Rezultat, do katerega sem prišla, me je pozitivno presenetil. Če sklepam iz svojih izkušenj, bi namreč pričakovala, da so otroci z ovirami bolj odrinjeni na rob in da veliko učencev odklanja druženje z njimi. Izkazalo pa se je, da razlik med vključenostjo otrok z ovirami in vključenostjo ostalih otrok večina mojih intervjuvank ne opaža, prav tako redko opazijo diskriminacijo otrok z ovirami s strani sošolcev. V zvezi s tem opozarjam, da je način izbora intervjuvancev oziroma to, da je bil vzorec v raziskavi neslučajnostni in priročni, verjetno glavni razlog za nepričakovano optimistične rezultate. V sodelovanje z mano so morda privolili ravno tisti, ki nimajo večjih težav ali odporov do otrok z ovirami ali pa so vse skupaj subjektivno ocenili drugače, kot v resnici je, kar je lahko vplivalo na končne rezultate. Rezultati moje raziskave ne odražajo dejanskega stanja, ker iz izvedenih intervjujev ne moremo posploševati na celotno populacijo, vseeno pa lahko dobimo uvid oziroma določeno razumevanje o problematiki, kar brez intervjujev ne bi bilo mogoče.

Čeprav naj bi bila večina otrok z ovirami dobro vključena, obstajajo posamezni primeri otrok z ovirami, ki niso priljubljeni med sošolci. Intervjuvanke poročajo o slabi vključenosti otroka z "jezikovnimi motnjami", otroka z "motnjami avtističnega spektra" ter otroka s "čustvenimi in vedenjskimi motnjami". Predvsem so slabše vključeni otroci, ki še nimajo dobro razvitih socialnih kompetenc, se burno in agresivno odzovejo na provokacije sošolcev in imajo težave pri deljenju stvari z drugimi. Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola (2008, str. 15) navajajo: "Od otrokovih socialnih veščin je namreč pogosto bolj odvisna uspešnost vključevanja v okolje kot od intelektualnih sposobnosti". Drugi otroci opažajo, da so ti otroci "drugačni" in jih zbadajo, namerno izzivajo ter odklanjajo druženje z njimi. Tudi v že prej omenjeni raziskavi (Caf, 2008) so rezultati pokazali, da so manj vključeni učenci s čustveno-vedenjskimi motnjami. Slabšo vključenost je bilo v isti raziskavi zaznati tudi pri otrocih s senzornimi in gibalnimi težavami ter otrocih z več motnjami, česar moje intervjuvanke niso omenjale.

Menim, da bi morali, če se otrok med svoje vrstnike težko vključi, otroku na različne načine pomagati predvsem svetovalni delavci in učitelji, ki morajo biti otrokovi "spoštljivi in odgovorni zavezniki" (Čačinovič Vogrinčič et al., 2011). Dve intervjuvanki sta sicer izpostavili, da velike potrebe po pomoči ne opažata, ostale pa pomagajo na različne načine. Svetovalne delavke pomagajo predvsem z dejavnostmi, ki jih izvedejo v razredu v sklopu razrednih ur. Izvajajo skupinske refleksije, igre vlog in igre z namenom zbliževanja. Večina v razredu izvaja tudi različne delavnice. Ena intervjuvanka na primer pove: "*... se trudim, da vključujem delavnice, kjer se vsak otrok lahko pokaže kot pozitivnega, kjer se otroci med seboj spoznavaajo, ugotavljajo medsebojne kvalitete ...*" A18-A20. Če je potrebno, svetovalne delavke otrokom z ovirami pri vključitvi med sošolce pomagajo tudi s pogovorom in zadolžitvijo učno uspešnejših učencev, za pomoč manj uspešnim, kar se mi zdi zelo dobro, saj se učenci tako učijo medsebojnega sodelovanja in pomoči, kar jim bo koristilo tudi pozneje v življenju. Ena intervjuvanka k vključevanju pripomore s spodbujanjem otroka in staršev, da se otrok udeležuje vseh aktivnosti, kot so športni in kulturni dnevi ter šola v naravi. Nekatere svetovalne delavke pri vključitvi pomagajo tako, da ukrepajo takoj, ko opazijo, da je otrok osamljen, ne odobravajo zbadanja s strani sošolcev, učence učijo sprejemati drugačnost in ne delajo razlik med učenci, kar se mi zdi zelo pomembno, saj morajo odrasli otroke učiti predvsem z zgledom. Ena izmed intervjuvank je povedala: "*... smo mi zgled otrokom in ne želimo delat razlik, če otroke učimo, da jih ne smejo delat.*" – C22-C24. Učiteljice, ki sem jih intervjuvala, pa pri vključevanju pomagajo z izvajanjem skupinskih iger, z aktivnostmi v parih in majhnih skupinah ter s spodbujanjem medsebojnega druženja in medsebojne pomoči.

Ahčin, Čuk, Morel Bera in Fučka (2003) pravijo, da naj bo učenec v okviru svojih zmožnosti in z ustreznimi prilagoditvami vključen v vse šolske aktivnosti (tabori, kulturni dnevi, športni dnevi). Analiza intervjujev je pokazala, da se to v praksi uresničuje, saj so otroci z ovirami vključeni v vse šolske aktivnosti, tudi v športne in kulturne dneve, šole v naravi in, če želijo, tudi v šolske popoldanske dejavnosti. Otroku z oviro ni vključen v šolo v naravi le v primeru, da ga starši ne prijavijo. Dejavnosti se jim, če je potrebno, vedno prilagodijo ali pa ima otrok spremstvo spremljevalca, ki mu pomaga pri dejavnosti, z njim izvede prilagojeno dejavnost ali pa početa kaj drugega. V skladu z ZUOPP-1 (2011) ter Pravilnikom o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (2013) stalni ali začasni spremljevalec sicer pripada samo težje in težko gibalno oviranim ter slepim otrokom (in izjemoma dolgotrajno bolnim otrokom, slabovidnim otrokom oziroma otrokom z okvaro vidne funkcije, otrokom z avtističnimi motnjami ter otrokom s čustvenimi in vedenjskimi motnjami na podlagi kriterijev,

ki jih določi minister), a intervjuvanke tega niso izpostavile kot težavo, da se spremljevalca ne bi moglo urediti tudi drugim otrokom, če se pojavi potreba za to. Če dejavnosti ni mogoče prilagoditi, je otrok zgolj prisoten. Opara (2015, str. 24) pravi, da so prilagoditve pri izvajanju programov "eden ključnih pogojev za uspešno inkluzijo OPP. To pomeni, da morajo vsi udeleženci oziroma izvajalci programov prilagajati delo vsakemu OPP".

Večina intervjuvank poudarja, da učilnice na njihovi šoli niso vnaprej prilagojene, temveč se jih prilagaja po potrebi, a med pogovorom smo ugotovile, da na večini šol delno vseeno so prilagojene, predvsem otrokom z gibalno oviro, ki se gibljejo s pomočjo invalidskega vozička. Na večini šol so učilnice na razredni stopnji pritlične, zato je dostop do vseh učilnic možen z invalidskim vozičkom. V učilnicah tudi ni katedra in stopnic, kar omogoča prost dostop do table z invalidskim vozičkom. Kot prilagoditev je bila izpostavljena tudi višina šolske table in umivalnika, ki je prilagojena tako, da jo dosežejo vsi učenci. Po potrebi se prilagodi mize in stole. Če te prilagoditve primerjam z določenimi smernicami, ki obstajajo za prilagoditev učilnic otrokom, ki so gibalno ovirani, lahko rečem, da so učilnice kar dobro prilagojene. Stvar, ki je niso omenile in jih priporoča Prosen (2017), so mize s polkrožnim izrezom in tla iz gume, da ne drsijo.

Prostorske prilagoditve učilnic, ki niso namenjene otrokom z gibalno oviro, so: rolete na oknih, ki se uporabijo v primeru, da otrok nameni preveč pozornosti dogajanju zunaj učilnice, ter možen izhod na teraso iz nekaterih učilnic, ki se lahko uporabi za to, da lahko otrok sprost napetost (na primer se sprehodi ali teče). Dve intervjuvanki sta omenili prisotnost interaktivne table v učilnici, ki jo kot vedno pogosteje uporabljen pripomoček omenjata Pšunder in Bračič (2010). Pravita, da je to orodje, ki med poukom omogoča na primer raziskovanje po spletu in pisanje s svetlobnim črnilom, in se uporablja predvsem za gluhe in naglušne otroke.

Intervjuvanke pravijo, da je prilagojenost učilnic otrokom z ovirami predvsem odvisna od tega, kako angažiran je za to učitelj, ki poučuje v tej učilnici. Učitelj lahko, če ima voljo, v učilnici marsikaj prilagodi. V primeru otroka z gibalno oviro razmakne mize, v primeru slabovidnega učenca pa se lahko v učilnici uredi talne označbe, označbe na vratih ter velike napise. Prosen (2017) poleg tega priporoča še več možnih prilagoditev, in sicer napis na vratih v brajici, obešalnike za torbe ob straneh miz in označbo pipe, kljuke, robov ter ročajev s kontrastnim trakom. Priporoča tudi, da je učilnica bolj osvetljena kot običajno in da nikjer ni svetlečih površin z odbleskom zaradi preprečevanja bleščanja in belo obarvanih sten. Intervjuvanke so

kot prilagoditev v učilnici, ki jo lahko naredi učitelj sam, omenile tudi "kotiček za pomiritev". Razne koticke za reševanje vedenjskih in čustvenih težav, v katerih so na primer igrače ali lutke, omenjajo tudi Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar in Škoflek (2003), ki pravijo, da koticek služi simboličnemu odvajanju trenutnih otrokovih napetosti, a določiti moramo pravila glede tega, s kom in kdaj ga lahko otrok uporabi. Intervjuvanke so izpostavile, da lahko učiteljice po potrebi prilagajajo tudi sedežni red. Da otroka na primer ne motijo zunanji dražljaji, se mizo postavi daleč od okna, kar omenjajo tudi Kavkler idr. (2003).

Ena učiteljica je kot veliko distrakcijo izpostavila izobešene izdelke likovne vzgoje in povedala, da jih zato ne izobeša več znotraj razreda. Prosen (2017) iz istega razloga priporoča, da je prostor za razstave v zadnjem delu razreda.

Na eni izmed šol je učiteljski zbor v času mojega intervjuvanja delal na tem, da bi učilnice bolj prilagodili. Ravnatelj je dal vsakemu učitelju nalogo, da razmisli, kako bi učilnico prilagodili. Zelo pozitivno me je presenetila svetovalna delavka, ki je predlagala, da naj vsak učitelj pri tem upošteva tudi želje svojih učencev, in ravnatelj jo je pri tem podprl. Otroci so namreč "eksperti iz izkušenj" in oni najbolj vedo, kaj potrebujejo. Ni res, da odrasli najbolj vemo, kaj je za njih dobro (Čačinovič Vogrinčič et al., 2011).

Ostali šolski prostori so na večini šol prilagojeni predvsem otrokom z gibalno oviro. Ahčin, Čuk, Morel Bera in Fučka (2003) pravijo, da mora biti do šole urejen dostop brez arhitektonskih ovir, pred šolo mora biti parkirni prostor za invalide, urejen mora biti ustrezen dostop do šolskih prostorov (knjižnica, jedilnica, telovadnica itd.), med nadstropji šole mora biti zagotovljen prehod (dvigalo, gosenice itd.), sanitarije in prostor za osebno higieno pa morajo biti prilagojeni. Le ena intervjuvanka je poudarila, da njihova šolska jedilnica ni prilagojena uporabi invalidskega vozička, skoraj vse ostale šole pa imajo na več mestih klančine in večina tudi dvigalo. Redko so kot prostorsko prilagoditev prostorov intervjuvanke navedle široka vrata in široke hodnike, ki omogočajo lažje premikanje po prostorih, ter prostor pred učilnico za invalidski voziček. Na eni izmed šol je otrokom z gibalno oviro prilagojena tudi knjižnica.

Večina šol, kjer so zaposlene moje intervjuvanke, je torej prilagojena predvsem učencem z gibalno oviro. V teoretskem delu naloge sem predstavila kar nekaj prilagoditev, ki jih je mogoče narediti tudi za druge otroke. Moje intervjuvanke so navedle zelo malo drugih prilagoditev. Na eni izmed šol imajo na primer zelo dobro prilagojene prostore, kjer se izvaja DSP, na eni šoli

pa bo po prenovi "soba za umirjanje", ki bo "namenjena predvsem ADHD in otrokom z vedenjskimi težavami". S tem bi se strinjali Kavkler idr. (2003), ki pravijo, da mora biti otroku ob določenih situacijah na šoli omogočen prostor, kamor se lahko umakne in pomiri, preden se vrne nazaj k pouku (npr. telovadnica ali knjižnica).

Pripomočki, ki jih svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka pri sodelovanju z otroki z ovirami najpogosteje uporabljajo, so: plastelin, slikovne kartice, družabne igre, igrače za sproščanje in pomiritev, plišasta igrača, najrazličnejše žogice, žogice za stiskanje in blazine za sedenje. Pripomočki, ki so bili omenjeni zgolj dvakrat, pa so: kocke, peščena ura, številčni kvadrat, knjiga za PESC-komunikacijo, bralna ravnilca in natisnjene slike. Vse pripomočke, ki jih uporabljajo intervjuvanke, sem kot priporočljive našla tudi v literaturi, vseeno pa me je malo presenetilo, da nobena ni omenila nekaterih didaktičnih pripomočkov, ki jih Pšunder in Bratič (2010) priporočata za učence s čustvenimi in vedenjskimi motnjami. Nobena na primer ni omenila govorečega elektronskega slovarja in leksikona (naprava, ki združuje funkcijo branja in razlage besedila ter sinteze govora), QuickLink Pena (naprava, ki bere in razlaga besede) in Irlenovih filtrov (obarvane ali zatemnjene steklene plošče, ki prepuščajo le določene valovne dolžine svetlobe in s tem lajšajo težave Irlenovega sindroma).

Intervjuvanke pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljajo precej različne metode. Svetovalne delavke z otroki največkrat delajo individualno, dve pa velikokrat uporabita tudi delo v paru. Več svetovalnih delavk kot metodo dela uporablja igro vlog, pogovor in spremstvo pri "umiku iz razreda". Kar me je pozitivno presenetilo je, da dve svetovalni delavki pri svojem delu izhajata iz perspektive moči. "Praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš kot socialni delavec, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresniči svoje sanje in razbije okove ovir in nesreč" (Saleebey, 1997, str. 3). Seveda bi to pričakovala od vseh svetovalnih delavk in tudi od učiteljic, a že to, da dve svetovalni delavki to izpostavljata, se mi zdi dobro, glede na to, da na drugih fakultetah pomena dela iz perspektive moči verjetno ne izpostavljajo toliko, kolikor bi bilo potrebno.

Vse učiteljice z otroki z ovirami veliko delajo individualno, večina pa kakšne dejavnosti v razredu, predvsem zaradi možnosti, da ostali otroci pomagajo otroku z oviro, izvaja tudi na način, da so učenci razdeljeni v pare ali skupine. Ena intervjuvanka na primer pove: "*... otroke lahko vključim v skupine in si medsebojno pomagajo. Naredim takšne skupine, da je v vsaki skupini vsaj nekdo, ki je nekako nad povprečjem, ki vodi skupino in pomaga ostalim*" – 192. Dve

učiteljici z otroki z ovirami uporabljata vse metode, ki jih uporabljata tudi za ostale učence, dve pa kot pogosto uporabljen pristop omenjata "umik z razreda". Gre za to, da ima otrok "... v trenutku, ko ne zmore nadzorovati svojega odziva, možnost, da se odstrani in izrazi svoja čustva v varnem okolju ...". Otrok se lahko umakne na teraso, hodnik, v pisarno svetovalne delavke ali v "miren kotiček", če je ta predviden v razredu. Pri "umiku" otroka načeloma spremlja svetovalna delavka, učiteljica ali sošolec, ki mu otrok zaupa. Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar in Škoflek (2003) pravijo, da lahko v izrednih primerih učencu dovolimo, da za kratek čas v spremstvu sošolca odide iz učilnice. Priporočajo pa tudi, da ima učenec stalnega neformalnega varuha, česar ni kot prakso omenila nobena izmed intervjuvank.

Če prebiramo literaturo, opazimo, da je večina smernic in priporočil za delo z otroki z ovirami napisana na način, da za vsako "kategorijo posebnih potreb" obstajajo druga priporočila. Zanimalo me je, ali intervjuvanke sledijo tem smernicam oziroma na kakšen način se odločijo, kako bodo sodelovale s posameznim otrokom. Vse intervjuvanke so povedale, da ne uporabljajo enakih metod za vse otroke iste "kategorije posebnih potreb", temveč se prilagajajo vsakemu otroku posebej in z vsakim otrokom malce drugače sodelujejo, saj so si otroci različni, tudi če so usmerjeni pod enako "kategorijo". Pri izbiri metode dela, ki jo intervjuvanke uporabijo v določenem trenutku, ena intervjuvanka otrokove "kategorične usmerjenosti" ne upošteva, vse ostale pa upoštevajo usmeritve iz odločbe in izhajajo iz nekih smernic oziroma metod, ki naj bi se uporabljale za določeno "kategorijo posebnih potreb", a te smernice prilagajajo vsakemu posameznemu otroku. Veliko intervjuvank pri izbiri metode oziroma pristopa upošteva pretekle izkušnje z določenim otrokom, izkušnje z ostalimi otroki s podobnimi težavami in izkušnje drugih ljudi, ki so že sodelovali z določenim otrokom. Štiri intervjuvanke pri izbiri metode oziroma pristopa dela izhajajo iz otrokovih potreb in otrokovega trenutnega razpoloženja ter temu prilagajajo sodelovanje z njimi. Več intervjuvank pri izbiri metode dela upošteva otrokove želje, ena intervjuvanka tudi želje staršev.

Prilagoditve, ki jih je pri pouku deležen otrok, so individualizirane in ustvarjene v skladu s potrebami vsakega otroka, obstajajo pa določene prilagoditve, ki se jih učiteljice razrednega pouka pogosto poslužujejo. Pravijo, da ves čas sproti preverjajo, ali je otrok z oviro razumel, kar so povedale, kakšno informacijo večkrat ponovijo in kakšno stvar dodatno razložijo.

V teoretskem delu sem predstavila kar nekaj prilagoditev, ki jih lahko učitelji uporabijo pri ocenjevanju, poučevanju in učenju ter pri organizaciji časa, in kar nekaj so jih intervjuvanke tudi omenile. Povedale so, da imajo otroci z ovirami lahko prilagojeno učno gradivo v smislu

prilagojenih nalog, podčrtanih in obkroženih navodil ter manjšega obsega nalog. Pri pisnem gradivu imajo po potrebi prilagojeno vrsto in velikost pisave, deležni pa so lahko tudi več slikovnega gradiva. Ena učiteljica uporablja tudi učne liste na modrem papirju.

Glede organizacije časa me je presenetilo, da je samo ena intervjuvanka kot prilagoditev navedla pogostejše odmore, pričakovala sem namreč, da to prakticirajo vse učiteljice. Rogič Ožek in Medica (2019) pravita, da lahko za otroke z motnjami avtističnega spektra v urnik po potrebi dodamo dodatne odmore, med katerimi gre lahko otrok v miren kotiček in tam na primer riše. Pričakovala sem tudi, da dajo učiteljice učencem več časa za določene dejavnosti, če to potrebujejo. Rogič Ožek in Medica (2019) namreč poudarjata, da morajo biti učitelji potrpežljivi in ne smejo ustvarjati časovnega pritiska ter da sta potrebna podaljšani čas v vseh fazah učnega procesa in počasnejši tempo dajanja informacij. Pri pisnem preverjanju znanja so tri učiteljice sicer navedle, da dajo otroku, če je to potrebno, več časa kot ostalim, za reševanje delovnih listov pa to izvajata le dve učiteljici.

Večina učiteljic, ki sem jih intervjuvala, otrokom z ovirami prilagaja način preverjanja znanja. Učenci imajo lahko, kot sem že omenila, več časa, da rešijo pisno preverjanje znanja in lahko pišejo v pisarni svetovalne delavke, ne v razredu. Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar in Škoflek (2003) kot prilagoditev pri ocenjevanju omenjajo tudi možnost pomoči pomočnika in možnost uporabe kalkulatorja, računalnika ali drugih didaktičnih materialov, ki so lahko otroku v pomoč, česar ni omenila nobena od intervjuvanih učiteljic. Pričakovala sem tudi, da bo katera izmed njih izpostavila, da pisno preverjanje znanja otroku po potrebi razdelijo na več delov in da imajo otroci z ovirami ali pa vsi učenci možnost napovedanega ustnega ocenjevanja znanja.

Večina učiteljic otroke z ovirami posede v prvo vrsto, kar je v skladu z večino avtorjev, ki sem jih povzela v teoretskem delu. Le za "otroke s čustvenimi in vedenjskimi motnjami" Horvat, Juhant, Kožuh, Ravnikar in Škoflek (2003) priporočajo, da nekje v sredini, najbolje v drugi ali tretji vrsti, saj se lahko v zadnji vrsti počutijo izločene, v prvi vrsti pa so preveč na očeh sošolcev.

Glede usklajevanja podajanja snovi učencem z ovirami in ostalim učencem imajo učiteljice kar nekaj težav. Tri učiteljice snov podajo na podoben način vsem učencem, po razlagi pa sproti preverjajo razumevanje pri otrocih z ovirami, a imajo težave, saj se začnejo učenci dolgočasiti in postanejo nemirni, če učiteljica enemu otroku posveti nekaj časa za individualno pomoč. Ena učiteljica nima časa, da bi se vsakemu otroku posvetila toliko, kolikor bi potreboval, ker je

učencev v razredu preveč, ena učiteljica ima težave s pritoževanjem ostalih otrok zaradi prilagoditev, ki sta jih deležna njihova sošolca, nekatere učiteljice pa pravijo, da jim priprava na uro vzame več časa, kot če v razredu ne bi imele otrok z ovirami. To potrjuje besede Kermauner in Plazar (2019), ki pravita, da vključevanje otrok in učencev s posebnimi potrebami v inkluzivne oddelke šol za učitelje predstavlja velik izziv.

Zdenko Medveš (2018, str. 17) pravi, da je "vsak otrok upravičen do posebnega pristopa, ne samo prizadeti in nadarjeni, temveč tudi tisti, ki prihajajo iz drugačnih kultur, narodov, bolj ali manj razvitega socialnega okolja. Skratka vsi.". Na podlagi teh besed sem se odločila, da se bom z intervjuvankami pogovarjala tudi o tem, kateri učenci so pravzaprav deležni prilagoditev in dodatne pomoči. Vse so povedale, da so jih deležni vsi učenci, pri katerih se pojavi potreba po tem, vseeno pa sem ugotovila, da so na treh šolah več in bolj strukturirane pomoči deležni otroci, ki so usmerjeni kot "otroci s posebnimi potrebami", kar bi lahko označili kot problem, saj to pomeni, da je pomoč pravzaprav pogojena s kategorizacijo in odločbo. Ena intervjuvanka je na primer pripovedovala o fantu, čigar starši se niso strinjali s tem, da bi bil usmerjen kot "otrok s posebnimi potrebami" in kot lahko razberemo iz izjave: *"zdaj ni usmerjen, nima DSP-ja, nič, in itak ne bo mogel slediti temu, kar se bo tukaj od njega zahtevalo."* – G128, se temu fantu na noben način ne pomaga, ker nima odločbe.

Z učiteljicami sem se pogovarjala tudi o tem, kako kompetentne se počutijo za sodelovanje z otroki z ovirami. Ugotovila sem, da vse intervjuvane učiteljice menijo, da njihove kompetence nikakor ne zadostujejo. Dve kot razlog za to navajata dejstvo, da med študijem nista pridobili dovolj znanja z tega področja. Kljub temu sem jih vprašala, v čem se počutijo kompetentne in v čem ne. Kompetentno se počutijo v različnih stvareh. Opara (2005, str. 73) meni, da so "kakovostni in uspešni" tisti učitelji, ki "znajo in zmorejo z otroki vzpostavljati empatično vez", kar sta kot svojo kompetenco izpostavili dve intervjuvani učiteljici. Ena od njiju kot kompetenco navaja tudi potrpežljivost. Tretja kot kompetenco navaja sposobnost, da tem otrokom nameni toplino in lepe besede, četrta pa se počuti kompetentno pri podajanju snovi.

Nekompetentno se tri učiteljice počutijo pri razlagi na način, da bi otrok z oviro razumel, kar mu želijo razložiti. Ena od teh treh se počuti nekompetentno tudi pri usklajevanju z ostalim razredom, ena pa pri postavljanju meja in reševanju vedenjskih težav.

Večina učiteljic se pri sodelovanju z otroki z ovirami zelo pogosto srečuje s težavami in svoje delo dojema kot zelo naporno, predvsem ker je otrok v razredu preveč in ima vsak svoje želje

ter potrebe, učitelj pa je sam za vse. Težave imajo z usklajevanjem pozornosti vsem otrokom in s postavitvijo kriterija za ocenjevanje otrok z ovirami. Ena intervjuvanka na primer pove: ... *"smo velikokrat v precepu, ali naj mu damo slabo oceno, ker preprosto ne dosega znanja, ki naj bi ga dosegel, ali naj z dokaj dobro oceno nagradimo vsaj njegov trud"* – H158. Nekatere učiteljice imajo težave tudi pri motiviranju otroka za sodelovanje pri določeni dejavnosti, pri razumevanju otrokovih želja, pri podajanju navodil in pri sodelovanju s starši, predvsem zaradi njihovih velikih pričakovanj. Intervjuvanka pravi: *"Velikokrat mi je vsega preveč, sploh ko kakšni starši od kakšnega otroka, ki ima težave, od mene pričakujejo, da bom naredila genija iz njega, da se bo čisto spremenil, ko bo prišel v šolo."* – H130. Ena učiteljica ima težave tudi z umirjanjem otroka v primeru "izpada". Pove: *"fant z Aspergerjevim sindromom je zelo agresiven, joka in ima izpade ter se krega z ostalimi. Težave imam pri vzgoji in pri samem delu z njim. Ne znam ga umiriti."* – F67-F69. Menim, da je to, da se učiteljicam zdi, da njihove kompetence ne zadostujejo za sodelovanje z otroki z ovirami, predvsem posledica tega, da se srečujejo z veliko težavami, in tega, da svoje delo dojemajo kot naporno.

Resman, Bečaj, Bezić, Čaćinović Vogrinčič in Musek (1999, str. 148) pravijo, da je sodelovanje med učiteljem in svetovalnim delavcem nujno, saj je učitelj kot pomemben sodelavec svetovalne službe edini, ki je v dnevnem neposrednem stiku z učencem. Tako, kot je učitelj svetovalnemu delavcu nepogrešljiv, je nepogrešljiv tudi svetovalni delavec, ki lahko s svojimi informacijami, ugotovitvami in strokovnimi spoznanji pomaga učitelju razumeti učenca z več vidikov ter s pomočjo tehnik in metod, ki so učitelju nedostopne. Na podlagi analize intervjujev sem ugotovila, da so vse učiteljice razrednega pouka deležne velike podpore s strani svetovalnih delavk in z njimi zelo dobro sodelujejo, kar je zelo pozitivna informacija. Večina učiteljic in svetovalnih delavk med seboj ves čas sproti sodeluje, predvsem na "strokovnih timih" za vsakega usmerjenega otroka. Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola (2008) poudarjajo, da mora šolski tim (ravnatelj, svetovalni delavec in drugi učitelji) učitelja podpirati in krepiti pri njegovem delu, kar svetovalne delavke, na podlagi odgovorov, ki sem jih dobila, res počnejo v praksi. Svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka sodelujejo pri izdelavi in spremljanju uresničevanja individualnega načrta ter soustvarjajo rešitve. Večina učiteljic je vedno, ko se pojavi potreba, deležna podpore s strani svetovalne delavke. Ena svetovalna delavka izvaja mesečne pogovore z učitelji, ostale pa podporo nudijo na rednih sestankih, razrednih učiteljskih zborih in kadarkoli jih učiteljice prosijo za pomoč. Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola (2008) pravijo, da lahko šolska svetovalna služba pri delu z otroki učiteljem pomaga v razredu ali zunaj njega, lahko pa mu le

predlaga določene strategije in postopke. Intervjuvanke so mi povedale podobno, in sicer da svetovalne delavke učiteljicam pomagajo pri pogovoru z otrokom, pogovoru s starši, pri dejavnostih v razredu, pri razumevanju otrokove ovire, pri krepitvi odnosa med učiteljico in otrokom ter pri "umirjanju vedenjskih odzivov" otroka ter so vedno na voljo za nasvet glede ocenjevanja in prilagajanja podajanja snovi. Ena intervjuvanka navaja, da ji svetovalna delavka nudi tolažbo ter krepi njeno samozavest: *"Svetovalna delavka mi potem vedno da moč, da zmorem in me tolaži, da naj vedno delam samo toliko, kot se v določenem trenutku da, in da je to dovolj. Da mi več ni treba."* – H131, H132. Nekatere svetovalne delavke se skupaj z učitelji tudi udeležujejo izobraževanj in si z njimi izmenjujejo informacije z izobraževanj, ena svetovalna delavka pa občasno tudi znotraj šole organizira izobraževanja in predavanja za učitelje.

Čas, Kastelic in Šter (2003) v okviru potrebnih kompetenc učitelja, ki sodeluje z otroki s posebnimi potrebami, izpostavljajo dodatna znanja, ki posegajo predvsem na poznavanje:

- značilnosti posamezne skupine otrok s posebnimi potrebami,
- značilnosti družin z otrokom s posebnimi potrebami,
- metod dela, značilnih za posamezno skupino predšolskih otrok s posebnimi potrebami,
- timskega dela,
- opazovanja otroka in spremljanja otrokovega napredka,
- načrtovanja ciljev,
- novih teoretičnih ugotovitev in praktičnih dosežkov,
- prilagajanja didaktičnih sredstev,
- ustrezne uporabe tehničnih, ortopedskih in ortotičnih pripomočkov.

Razmišljala sem, ali morajo intervjuvanke to znanje pridobiti samoiniciativno ali je za to kaj poskrbljeno že v sklopu zaposlitve. Vse intervjuvanke so povedale, da imajo v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na izobraževanjih. Dve intervjuvanki sta pri izbiri izobraževanj v sklopu zaposlitve sicer omejeni glede cene izobraževanja in morata izobraževanje včasih doplačati, a ena intervjuvanka izpostavlja, da visoka cena izobraževanja še ne pomeni, da je izobraževanje tudi kakovostno, in pove, da so zelo kakovostna brezplačna izobraževanja, ki jih organizira Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše. To, da imajo intervjuvanke možnost udeležbe na izobraževanjih, sem pričakovala, zanimalo pa me je, koliko se jih dejansko udeležujejo. Ugotovila sem, da se jih vse udeležujejo, od tega pet celo zelo pogosto, kar je morda posledica tega, da se počutijo nekompetentne za delo. Kot razlog za pogosto udeležbo

na izobraževanjih večina intervjuvank navaja, da tam pridobijo nove informacije in novo znanje, ki jim pozneje pomaga pri delu, nekatere intervjuvanke pa z izobraževanji pridobijo tudi nov zagon in krepijo samozavest. Dve intervjuvanki se izobraževanj udeležujeta tudi zaradi novih poznanstev. Ena od njiju pove: *"Splača se imeti veze na področju na katerem delaš, ker potem nisi sam. Vedno lahko koga kaj vprašaš ali pa ta pozna nekoga drugega, ki ti lahko pomaga, in tako. Se mi zdi dobro imeti mrežo strokovnjakov, na katere se lahko obrneš."* – B116. Intervjuvanke, ki se izobraževanj udeležujejo, redkeje kot razlog za to navajajo, da nimajo časa zaradi količine delovnih obveznosti, ena pa tudi zato, ker ji je *"... vseeno za pike za naziv"* – G114. Z udeleževanjem na izobraževanjem namreč dobivajo točke za napredovanje. Štirim intervjuvankam se zdi, da je že zdaj na voljo dovolj izobraževanj, ostale pa bi si želele, da bi bilo na razpolago še več izobraževanj, vsaka pa ima drugo željo glede teme izobraževanja, ki bi si je želela v prihodnosti. Navedle so: normalizacijo drugačnosti, metode dela z otroki z motnjami avtističnega spektra, specifične različnih ovir, nove oblike ovir in pri delu trenutno najaktualnejšo temo. Presenetilo me je mnenje svetovalne delavke, ki je povedala, da ni potrebe po veliko izobraževanjih, saj ne bi bilo treba dati velikega poudarka temi otrok z ovirami *"... ker nismo šola s prilagojenim programom ..."* – C81.

Z intervjuvankami sem se pogovarjala tudi o tem, kakšno je njihovo mnenje glede vključitve otrok z ovirami v redni program osnovne šole. Zgolj ena intervjuvanka se nikakor ne strinja, vse ostale pa se delno strinjajo z vključitvijo otrok z ovirami v redni program. Ena intervjuvanka se ne strinja z vključitvijo otrok z ovirami v redni program osnovne šole, če izhaja iz sebe, ker pravi, da je delo z njimi zelo naporno, če izhaja iz otrok, pa vključitev podpira, ker meni, da je dobro, da se otroci počutijo sprejete. Veliko intervjuvank meni, da je izbira primerne programa šolanja za otroke z ovirami zelo odvisna od vsakega posameznega primera in da je za nekatere otroke dobro, da so vključeni v redni program, nekaterim pa to škoduje in bi bilo za njih boljše, da so vključeni v prilagojeni program.

Vključitev intervjuvanke podpirajo v primeru "manjše" ovire in v primeru napredka ter zmožnostjo funkcioniranja otroka v rednem programu, če gre pri otroku, kot pravi ena izmed intervjuvank, za *"... vedenjske težave, ki so rešljive, oziroma otroka ne ovirajo toliko pri doseganju znanja v šoli ..."* – H147. To mnenje je precej v skladu s slovensko šolsko zakonodajo, ki mejo inkluzije določa na način, da se v redno šolo vključijo otroci, ki lahko z dodatno strokovno pomočjo in prilagojenim izvajanjem (glede na vrsto in stopnjo

primanjkljaja, ovire oziroma motnje) dosežejo izobrazbeni standard, določen z izobraževalnim programom šole (Medveš, 2002).

Če otrok v rednem programu ne napreduje, kljub pomoči in prilagoditvam ne zmore programa ali če potrebuje manjše skupine in večji nadzor učitelja ter mu programa ni mogoče dovolj prilagoditi, se intervjuvanke z vključitvijo v redni program osnovne šole ne strinjajo. Ena intervjuvanka meni, da bi moral vsak otrok najprej v redni program osnovne šole, šele potem pa bi se ga usmerilo, če bi se ugotovilo, da je to potrebno.

Nekaj intervjuvank izpostavlja, da so velika težava včasih starši, ki se ne strinjajo, da bi bil njihov otrok usmerjen kot "otrok s posebnimi potrebami" ali da bi bil usmerjen v drug program. Ti starši prilagojeni program dojemajo kot etiketo za vse življenje. Nekateri otroci, za katere intervjuvanke menijo, da ne zmorejo rednega programa, so na željo staršev kljub temu vključeni v redni program, nekateri tudi brez strukturirane pomoči, ker se starši ne strinjajo s tem, da njihov otrok obiskuje ure dodatne strokovne pomoči.

Založnik (2006) pravi, da obstajajo "pozitivne" in "negativne" plati vključitve otrok z oviro v redne oddelke osnovne šole. Pod "pozitivno" šteje to, da:

- se učencu, ki obiskuje redni oddelek osnovne šole, uresniči pravica do šolanja skupaj s svojimi vrstniki,
- obiskuje šolo v njegovi bližini in se mu ni treba voziti kam dlje,
- je verjetno bolj socialno vključen v soseščino, kot če bi obiskoval šolo izven svoje soseske, ker njegovi sošolci bivajo v okolici njegovega doma,
- lahko njegovi sošolci razvijajo odnos do oseb z oviro in spoznavajo drugačnost.

Zgolj ena izmed mojih intervjuvank prednosti v tem, da je otrok z oviro vključen v redni program osnovne šole, ne vidi, druge pa navajajo veliko prednosti. Tri intervjuvanke menijo, da je otrok, če je vključen v redni program osnovne šole, bolj pripravljen na poznejše življenje, ker je vključen v običajno okolje in ni izključen od ostalih otrok. Kot prednost šolanja v rednem programu so intervjuvanke navajale tudi možnost večjih dosežkov ter boljšega razvoja in višjo motiviranost otrok z ovirami zaradi obkroženosti z uspešnejšimi učenci, ki so lahko tudi na voljo za pomoč. Dve intervjuvanki kot prednost šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole izpostavljata, da se drugi otroci na ta način učijo sodelovanja in medsebojne pomoči ter imajo možnost spoznavati drugačnost, dve pa menita, da se z vključitvijo v redni

program osnovne šole uresničuje zelo pomembna pravica do šolanja v rednem programu osnovne šole, ki jo imajo vsi otroci in da imajo na ta način vsi otroci enakovredno izhodišče za poznejše življenje.

Pod "negativno" pri vključitvi otrok z ovirami v redni program osnovne šole Založnik (2006) šteje to, da:

- je učenec vključen v razred, v katerem so vsi učenci v povprečju uspešnejši od njega,
- učenec po pouku ali pred njim obiskuje dopolnilni pouk, kar podaljšuje čas, ki ga preživi v šoli in zahteva dodatno energijo in osredotočanje,
- je učenec pod pritiskom zaradi visokih pričakovanj njegovih staršev,
- ima učenec dodatno strokovno pomoč, za katero se ugotavlja, da je nezadostna in neučinkovita, ker naj učenci vseeno ne bi dosegali pričakovanih standardov znanja.

Intervjuvanke so podobnega mnenja. Pravijo, da se od otroka v rednem programu veliko zahteva, zato pogosto doživi neuspeh. Posledično ne zaupa vase in ima slabo samopodobo. Če kljub dopolnilnemu pouku in dodatni strokovni pomoči ne doseže svojih pričakovanj ter pričakovanj staršev, je lahko v stiski. Možna je tudi stigmatizacija in zbadanje s strani drugih otrok. Večina intervjuvank kot slabost izpostavlja tudi to, da se otroku učitelj v rednem programu ne more dovolj posvetiti.

Kot prednost vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program osnovne šole skoraj vse intervjuvanke navajajo dejstvo, da je tam v vsakem razredu manj otrok in lahko posledično učitelji namenijo več pozornosti vsakemu posameznemu otroku. Nekatere menijo, da ima otrok v prilagojenem programu več možnosti za uspeh, ker je program lažji in so standardi znanja, ki se jih zahteva od otrok, nižji. Kot prednost vidijo tudi to, da je tam program prilagojen otrokom z ovirami, prav tako pa so bolj prilagojeni prostori in na voljo je več pripomočkov. Tri intervjuvanke menijo, da so tam zaposleni bolj strokovno usposobljeni kot v rednem programu, kar verjetno zopet izhaja iz tega, da se učiteljice v rednem programu ne čutijo dovolj kompetentne.

Glede slabosti vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program pa so intervjuvanke precej različnega mnenja. Ena intervjuvanka ne vidi nobene slabosti, ostale pa jih vidijo precej. Tri intervjuvanke kot negativno vidijo to, da so otroci z ovirami na ta način izključeni iz običajnega

okolja in ločeni od ostalih otrok. Dve menita, da je otrok v prilagojenem programu stigmatiziran in etiketiran, ena pa izpostavlja, da je vključenost v prilagojeni program slabo izhodišče za službo v odrasli dobi. Omenjajo tudi, da je tam manj možnosti za napredek, saj so tam otroci premalokrat postavljeni pred izziv, od njih se premalo pričakuje in v primeru, da so otrokovi potenciali višji od ciljev tega programa, otrok nazaduje. Dve intervjuvanki menita, da prilagojeni program otroke slabo pripravi na resnično življenje, ker so otroci tam *"varovani, zaviti v vato"* – F131.

V skladu z ZUOPP-1 (2011) se otrokom s posebnimi potrebami, ki so usmerjeni v izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo, izjemoma pa tudi v drugih programih vzgoje in izobraževanja za otroke s posebnimi potrebami, glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje poleg različnih prilagoditev zagotovi tudi dodatna strokovna pomoč. Dr. Vinko Skalar, ki ga v enem od svojih člankov povzema Zdenko Medveš (2017), izpostavlja, da je inkluzija reducirana samo na dodatno strokovno pomoč, katere zagotavljanje in izbor temeljita na kategoriziranju ter diagnosticiranju otrok. Meni, da kakršnakoli dodatna učna pomoč, dodaten učitelj v razredu, specifične vaje, ki jih pripravi defektolog ali psiholog, otroka samo še bolj stigmatizirajo, označujejo in izpostavljajo njegove primanjkljaje. Na podlagi tega sem se z intervjuvankami pogovarjala o tem, ali menijo, da dodatna pomoč in prilagoditve zavirajo ali pripomorejo k inkluziji. Ena intervjuvanka meni, da dodatna strokovna pomoč sploh ni povezana z inkluzijo. Ena pa pravi, da je vpliv DSP in prilagoditev odvisen od razredne klime: *"Včasih je dobro, da vedo ostali otroci, da ima nekdo dodatno pomoč in da mu zato tudi oni potem bolj pomagajo. V kakšnem razredu pa potem otroka še bolj izključujejo, ker je on drugačen od njih, ker ima dodatno pomoč in določene prilagoditve. Odvisno od razredne klime."* – F145-F147. Tri intervjuvanke menijo, da DSP in prilagoditve pripomorejo k inkluziji, ker ima otrok ravno zaradi tega boljše rezultate na učnem področju in se zato počuti bolj vključenega med ostale sošolce.

Večina intervjuvank meni, da lahko DSP in prilagoditve pripomorejo k inkluziji in jo hkrati tudi zavirajo. Pripomore v primeru, da se krepí tudi otrokove socialne veščine in če otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena. *"Od otrokovih socialnih veščin je namreč pogosto bolj odvisna uspešnost vključevanja v okolje kot od intelektualnih sposobnosti"* (Kavkler, Clement Morrison, Košak Babuder, Pulec Lah in Viola, 2008, str. 15).

Glede tega, v katerem primeru dodatna pomoč zavira inkluzijo, imata dve intervjuvanki drugačno mnenje. Ena pravi, da jo zavira v primeru, da pred ostalimi otroki izpostavljamo

potrebo po prilagoditvah, druga pa meni, da ravno v primeru, da otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena, to inkluzijo zavira. Štiri intervjuvanke menijo, da dodatna pomoč zavira inkluzijo tudi zato, ker to otroka dela posebnega. "Diferencirana skrb za različne učence [...] ni samoumevno pozitivna" (Medveš, 2003, str. 87), učenca lahko namreč stigmatizira, "ker ga s posebnim tretmajem postavlja v nekakšno stanje izključenosti" (prav tam). Nekatere intervjuvanke izpostavljajo, da DSP otroka dodatno obremenjuje in stigmatizira ter da nekateri otroci DSP dojemajo kot kazni.

Na koncu intervjuja sem se z intervjuvankami pogovarjala tudi o tem, kaj na šoli, na kateri so trenutno zaposlene, ocenjujejo kot dobro in kaj kot slabo urejeno v smislu inkluzije. Naštele so kar nekaj stvari, ki jih ocenjujejo kot dobro urejene, in sicer:

- dobro prostorsko prilagoditev za gibalno ovirane,
- veliko pozornosti za otroke z ovirami s strani svetovalnih delavk,
- odsotnost diskriminacije,
- vključenost otrok z ovirami v vse dejavnosti in prireditve,
- trud za normalizacijo "drugačnosti",
- veliko komunikacije znotraj šole na temo inkluzije, prisotnost inkluzivnih pedagogov in spremljevalcev,
- prisotnost velikega števila izvajalcev dodatne strokovne pomoči,
- predviden prostor za "umik",
- dobra predstavitev pomena dodatne strokovne pomoči in prilagoditev, ki jih bo otrok deležen, če se sproži postopek usmerjanja, ter posledično zelo malo število staršev, ki bi odklonili usmerjanje njihovega otroka.

Kot slabo urejene stvari v smislu inkluzije otrok z ovirami na šoli, na kateri so trenutno zaposlene, pa so navedle:

- preveliko število učencev,
- razen v prvem razredu, en učitelj "sam za vse",
- premalo ur pomoči inkluzivnega pedagoga na teden,
- premalo specifičnih prilagoditev, namenjenih točno določenemu otroku,
- prepozna prepoznavna otrok, ki potrebujejo pomoč,
- dolgotrajen postopek pridobitve pomoči ter neusposobljenost učiteljev za delo z otroki z ovirami.

Več intervjuvank omenja tudi težave na njihovi šoli, ki se nanašajo na dodatno strokovno pomoč. Ena na primer meni, da je na njihovi šoli premalo izvajalcev dodatne strokovne pomoči, druga kot težavo navaja prostorsko stisko na njihovi šoli, zaradi česar ure dodatne strokovne pomoči potekajo na hodniku, dve pa vidita problem v tem, da ure dodatne strokovne pomoči potekajo med poukom. Rogič Ožek in Medica (2019, str. 18) navajata, da se dodatna strokovna pomoč načeloma izvaja v času pouka in mora biti poleg učenčevih potreb usklajena tudi z njegovo utrudljivostjo in obremenjenostjo, kar menim, da bi morali upoštevati na vseh šolah.

Zavedam se, da moj vzorec ni reprezentativen in iz njega ne morem sklepati, da so otroci z ovirami v rednih osnovnih šolah v osrednjeslovenski regiji dobro socialno vključeni, vseeno pa mislim, da sem dobila kar nekaj uporabnih podatkov in je večina teh podatkov tudi pozitivnih za prihodnost inkluzije. Seveda bi bilo vse skupaj bolj pristno, če bi v raziskavo vključila tudi otroke z ovirami na razredni stopnji, ki bi mi lahko predstavili svojo perspektivo, a se zaradi časa, ki bi mi ga to vzelo zaradi soglasja staršev, ki bi jih morala pridobivati, ker so ti otroci mladoletni, za to nisem odločila. Če bi se raziskovanja lotila še enkrat, bi si zadala manj raziskovalnih vprašanj, saj sem zato, ker jih je tako veliko, na vsakega sicer dobila odgovor, a verjetno manj poglobljen, kot če bi bilo raziskovalnih vprašanj manj.

6 SKLEPI

Na podlagi intervjujev, ki sem jih opravila s petimi svetovalnimi delavkami in štirimi učiteljicami razrednega pouka, ki so že vsaj eno leto zaposlene v eni od rednih osnovnih šol v osrednjeslovenski regiji, po stanju na dan 1. 5. 2022, sem prišla do sklepov, ki jih navajam v nadaljevanju. Poudarjam, da se posploševanja v sklepnih alinejah ne nanašajo na celotno populacijo slovenskih otrok z ovirami, pač pa na izkušnje mojih intervjuvank in spoznanja, do katerih sem prišla na tej podlagi:

- Otroci z ovirami so dobro vključeni med ostale, saj imajo prijatelje, s katerimi se družijo v šoli in tudi v prostem času.
- Otroci z ovirami so vključeni v vse šolske aktivnosti, tudi v športne in kulturne dneve, šole v naravi in, če želijo, tudi v šolske popoldanske dejavnosti. Otrok z oviro ni vključen v šolo v naravi le v primeru, da ga starši ne prijavijo.
- Dejavnosti se, če je potrebno, otrokom z ovirami vedno prilagodijo, ali pa ima otrok spremstvo spremljevalca, ki mu pomaga pri dejavnosti, z njim izvede prilagojeno dejavnost ali pa početa kaj drugega. V primeru, da dejavnosti ni mogoče prilagoditi, je otrok zgolj prisoten.
- Razlik med vključenostjo otrok z ovirami in vključenostjo ostalih otrok večina intervjuvank ne opaža, prav tako redko opazijo diskriminacijo otrok z ovirami s strani sošolcev.
- Obstajajo posamezni primeri otrok z ovirami, ki niso priljubljeni med ostalimi sošolci. Intervjuvanke poročajo o slabi vključenosti otroka z "jezikovnimi motnjami", otroka z "motnjami avtističnega spektra" ter otroka s "čustvenimi in vedenjskimi motnjami". Predvsem so slabše vključeni otroci, ki še nimajo dobro razvitih socialnih kompetenc, se burno in agresivno odzovejo na provokacije sošolcev in imajo težave pri deljenju stvari z drugimi. Drugi otroci opažajo, da so ti otroci "drugačni" in jih zbadajo, namerno izzivajo ter odklanjajo druženje z njimi.
- Pri vključevanju med sošolce svetovalne delavke otrokom z ovirami pomagajo predvsem z dejavnostmi, ki jih izvedejo v razredu v sklopu razrednih ur. Izvajajo različne delavnice, skupinske refleksije, igre vlog in igre z namenom zbliževanja.

- Če je potrebno, svetovalne delavke otrokom z ovirami pri vključitvi med sošolce pomagajo tudi s pogovorom in zadolžitvijo učno uspešnejših učencev za pomoč manj uspešnim.
- Ena intervjuvanka k vključevanju pripomore s spodbujanjem otroka in staršev, da se otrok udeležuje vseh aktivnosti, kot so športni in kulturni dnevi ter šola v naravi.
- Nekatere intervjuvanke pri vključitvi pomagajo tako, da ukrepajo takoj, ko opazijo, da je otrok osamljen, ne odobravajo zbadanja s strani sošolcev, učence učijo sprejemati drugačnost in ne delajo razlik med učenci.
- Dve učiteljici ne zaznavata velike potrebe po pomoči otrokom z ovirami pri vključevanju med sošolce, ostale pa pomagajo z izvajanjem skupinskih iger, z aktivnostmi v parih in majhnih skupinah ter s spodbujanjem medsebojnega druženja in medsebojne pomoči.
- Večina intervjuvank poudarja, da učilnice niso vnaprej prilagojene, temveč se jih prilagaja po potrebi.
- Čeprav intervjuvanke poudarjajo, da njihove učilnice niso posebej prilagojene, delno vseeno so, predvsem za otroke z gibalno oviro, ki se gibljejo s pomočjo invalidskega vozička. Na večini šol so učilnice na razredni stopnji pritlične, zato je dostop do vseh učilnic možen z invalidskim vozičkom. V učilnicah tudi ni katedra in stopnic, kar omogoča prost dostop do table z invalidskim vozičkom. Kot prilagoditev je bila izpostavljena tudi višina šolske table in umivalnika, ki je prilagojena tako, da jo dosežejo vsi učenci. Po potrebi se prilagodi mize in stole.
- Prostorske prilagoditve učilnic, ki niso namenjene otrokom z gibalno oviro, so: rolete na oknih, ki se uporabijo v primeru, da otrok nameni preveč pozornosti dogajanju zunaj učilnice, ter možen izhod na teraso iz nekaterih učilnic, ki se lahko uporabi zato, da lahko otrok sprost napetost (na primer se sprehodi ali teče).
- Dve intervjuvanki sta omenili prisotnost interaktivne table v učilnici.
- Prilagojenost učilnic otrokom z ovirami je predvsem odvisna od tega, kako angažiran je za to učitelj, ki poučuje v tej učilnici.
- V primeru otroka z gibalno oviro učitelj razmakne mize.
- V primeru slabovidnega učenca se v učilnici uredi talne označbe, označbe na vratih ter velike napise.

- Intervjuvanke so kot prilagoditev v učilnici omenile tudi "kotiček za pomiritev" ter prilagojenost položaja otrokove mize v učilnici (na primer, da otroka ne motijo zunanji dražljaji, se mizo postavi daleč od okna).
- Ena učiteljica izpostavlja, da izdelki likovne vzgoje niso izobešeni na stenah učilnic, ker lahko to povzroča veliko distrakcijo.
- Na eni izmed šol je učiteljski zbor v času mojega intervjuvanja delal na tem, da bi učilnice bolj prilagodili in pri tem upoštevali želje otrok.
- Ostali šolski prostori so na večini šol prilagojeni predvsem otrokom z gibalno oviro.
- Le ena intervjuvanka je poudarila, da njihova šolska jedilnica ni prilagojena uporabi invalidskega vozička, skoraj vse ostale šole pa imajo na več mestih klančine in večina tudi dvigalo.
- Redko so kot prostorsko prilagoditev prostorov intervjuvanke navedle široka vrata in široke hodnike, ki omogočajo lažje premikanje po prostorih, ter prostor pred učilnico za invalidski voziček.
- Na eni izmed šol je otrokom z gibalno oviro prilagojena tudi knjižnica.
- Večina šol, na katerih so zaposlene moje intervjuvanke, je prilagojena učencem z gibalno oviro. Drugim učencem so na eni izmed šol zelo dobro prilagojeni prostori, v katerih se izvaja DSP, na eni šoli pa bo po prenovi "soba za umirjanje", ki bo "namenjena predvsem ADHD in otrokom z vedenjskimi težavami".
- Pripomočki, ki jih svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka pri sodelovanju z otroki z ovirami najpogosteje uporabljajo, so: plastelin, slikovne kartice, družabne igre, igrače za sproščanje in pomiritev, plišasta igrača, najrazličnejše žogice, žogice za stiskanje in blazine za sedenje.
- Pripomočki, ki so bili omenjeni zgolj dvakrat, so: kocke, peščena ura, številčni kvadrat, knjiga za PESC-komunikacijo, bralna ravnilca in natisnjene slike.
- Intervjuvanke pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljajo precej različne metode.
- Svetovalne delavke z otroki največkrat delajo individualno, dve pa velikokrat uporabita tudi delo v paru.
- Več svetovalnih delavk kot metodo dela uporablja spremstvo pri umiku iz razreda, igro vlog in pogovor.
- Dve svetovalni delavki pri svojem delu izhajata iz perspektive moči.

- Vse učiteljice z otroki z ovirami veliko delajo individualno, večina pa kakšne dejavnosti v razredu, predvsem zaradi možnosti, da ostali otroci pomagajo otroku z oviro, izvajajo tudi na način, da so učenci razdeljeni v pare ali skupine.
- Dve učiteljici z otroki z ovirami uporabljata vse metode, ki jih uporabljata tudi za ostale učence.
- Dve učiteljici kot pogosto uporabljen pristop omenjata "umik z razreda". Gre za to, da ima otrok *"... v trenutku, ko ne zmore nadzorovati svojega odziva, možnost, da se odstrani in izrazi svoja čustva v varnem okolju ..."*. Otrok se lahko umakne na teraso, hodnik, v pisarno svetovalne delavke ali v "miren kotiček", če je ta predviden v razredu. Pri "umiku" otroka načeloma spremlja svetovalna delavka, učiteljica ali sošolec, ki mu otrok zaupa.
- Intervjuvanke ne uporabljajo enakih metod za vse otroke iste "kategorije posebnih potreb", temveč se prilagajajo vsakemu otroku posebej in z vsakim otrokom malce drugače sodelujejo, saj pravijo, da so si otroci različni, tudi če so usmerjeni pod enako "kategorijo".
- Pri izbiri metode dela, ki jo intervjuvanke uporabijo v določenem trenutku, ena intervjuvanka otrokove "kategorične usmerjenosti" ne upošteva, vse ostale pa upoštevajo usmeritve iz odločbe in izhajajo iz nekih smernic, oziroma metod, ki naj bi se uporabljale za določeno "kategorijo posebnih potreb", a te smernice prilagajajo vsakemu posameznemu otroku.
- Veliko intervjuvank pri izbiri metode oziroma pristopa upošteva pretekle izkušnje z določenim otrokom, izkušnje z ostalimi otroki s podobnimi težavami in izkušnje drugih ljudi, ki so že sodelovali z določenim otrokom.
- Štiri intervjuvanke pri izbiri metode oziroma pristopa dela izhajajo iz otrokovih potreb in otrokovega trenutnega razpoloženja ter temu prilagajajo sodelovanje z njimi.
- Več intervjuvank pri izbiri metode dela upošteva otrokove želje, ena intervjuvanka tudi želje staršev.
- Prilagoditve, ki jih je pri pouku deležen otrok, so individualizirane in ustvarjene v skladu s potrebami vsakega otroka.
- Obstajajo prilagoditve, ki se jih učiteljice razrednega pouka pogosto poslužujejo, in sicer sprotno preverjanja razumevanja, dodatna razlaga in večkratno ponavljanje informacij.

- Otroci z ovirami imajo lahko prilagojeno učno gradivo v smislu prilagojenih nalog, podčrtanih in obkroženih navodil in manjšega obsega nalog. Pri pisnem gradivu imajo po potrebi prilagojeno vrsto in velikost pisave, deležni pa so lahko tudi več slikovnega gradiva. Ena učiteljica uporablja tudi učne liste na modrem papirju.
- Več učiteljic otrokom z ovirami prilagaja način preverjanja znanja. Učenci imajo lahko več časa, da rešijo pisno preverjanje znanja in lahko pišejo v pisarni svetovalne delavke, ne v razredu.
- Prilagojen je lahko sedežni red, saj otroci z ovirami običajno sedijo v prvi vrsti.
- Učiteljice imajo težave z usklajevanjem podajanja snovi učencem z ovirami in ostalim učencem.
- Tri učiteljice snov podajo na podoben način vsem učencem, po razlagi pa sproti preverjajo razumevanje pri otrocih z ovirami, a imajo težave, ker se začnejo učenci dolgočasiti in postanejo nemirni, če učiteljica enemu otroku posveti nekaj časa za individualno pomoč.
- Ena učiteljica nima časa, da bi se vsakemu otroku posvetila toliko, kolikor bi potreboval, ker je učencev v razredu preveč.
- Ena učiteljica ima težave s pritoževanjem ostalih otrok zaradi prilagoditev, ki sta jih deležna njihova sošolca.
- Nekaterim učiteljicam priprava na uro vzame več časa, kot če v razredu ne bi imele otrok z ovirami.
- Pomoči in prilagoditev so deležni vsi učenci, pri katerih se pojavi potreba po tem.
- Na treh šolah so več in bolj strukturirane pomoči deležni otroci, ki so usmerjeni kot "otroci s posebnimi potrebami".
- Ena intervjuvanka izpostavlja, da je učna pomoč na njihovi šoli pogojna, saj otrok dobi individualno pomoč le, če hodi k dopolnilnemu pouku.
- Vse učiteljice menijo, da njihove kompetence ne zadostujejo za sodelovanje z otroki z ovirami. Dve kot razlog za to navajata dejstvo, da med študijem nista pridobili dovolj znanja s tega področja.
- Kompetentno se učiteljice počutijo v različnih stvareh. Dve učiteljici sta empatični, ena od njiju kot kompetenco navaja tudi potrpežljivost. Tretja kot kompetenco navaja sposobnost, da tem otrokom nameni toplino in lepe besede, četrta pa se počuti kompetentno pri podajanju snovi.

- Nekompetentno se tri učiteljice počutijo pri razlagi na način, da bi otrok z oviro razumel, kar mu želijo razložiti. Ena od teh treh se počuti nekompetentno tudi pri usklajevanju z ostalim razredom, ena pa pri postavljanju meja in reševanju vedenjskih težav.
- Večina učiteljic se pri sodelovanju z otroki z ovirami zelo pogosto srečuje s težavami in svoje delo dojema kot zelo naporno, ker je učitelj sam za vse.
- Učiteljice razrednega pouka se pri sodelovanju z otroki z ovirami srečujejo z različnimi težavami.
- Dve učiteljici imata težave pri usklajevanju pozornosti za vse otroke.
- Dve učiteljici imata težave pri ocenjevanju otrok z ovirami, saj ne vesta, kakšen kriterij naj imata.
- Nekateri učiteljice imajo težave pri motiviranju otroka za sodelovanje pri določeni dejavnosti, pri razumevanju otrokovih želja, pri podajanju navodil in pri sodelovanju s starši, predvsem zaradi njihovih velikih pričakovanj.
- Ena učiteljica ima težave z umirjanjem otroka v primeru "izpada".
- Vse učiteljice razrednega pouka so deležne velike podpore s strani svetovalnih delavk in z njimi zelo dobro sodelujejo.
- Večina učiteljic in svetovalnih delavk med seboj ves čas sproti sodeluje, predvsem na "strokovnih timih" za vsakega usmerjenega otroka.
- Svetovalne delavke in učiteljice razrednega pouka sodelujejo pri izdelavi in spremljanju uresničevanja individualnega načrta ter soustvarjajo rešitve.
- Večina učiteljic je vedno, ko se pojavi potreba, deležna podpore s strani svetovalne delavke.
- Ena svetovalna delavka izvaja mesečne pogovore z učitelji, ostale pa podporo nudijo na rednih sestankih, razrednih učiteljskih zborih in kadarkoli jih učiteljice prosijo za pomoč.
- Svetovalne delavke so vedno na voljo za nasvet glede ocenjevanja in prilagajanja podajanja snovi.
- Svetovalne delavke učiteljicam pomagajo pri pogovoru z otrokom, pogovoru s starši, pri dejavnostih v razredu, pri razumevanju otrokove ovire, pri krepitevi odnosa med učiteljico in otrokom ter pri "umirjanju vedenjskih odzivov" otroka.
- Ena intervjuvanka navaja, da ji svetovalna delavka nudi tolažbo in krepi njeno samozavest.

- Nekatere svetovalne delavke se skupaj z učitelji udeležujejo izobraževanj in si z njimi izmenjujejo informacije z izobraževanj.
- Ena svetovalna delavka organizira občasna izobraževanja in predavanja za učitelje znotraj šole.
- Vse intervjuvanke imajo v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na izobraževanjih.
- Dve intervjuvanki sta pri izbiri izobraževanj v sklopu zaposlitve omejeni glede cene izobraževanja in morata izobraževanje včasih doplačati.
- Vse intervjuvanke se izobraževanj v sklopu zaposlitve udeležujejo, od tega pet zelo pogosto.
- Kot razlog za pogosto udeležbo na izobraževanjih večina intervjuvank navaja, da tam pridobijo nove informacije in novo znanje, ki jim pozneje pomaga pri delu.
- Nekatere intervjuvanke z izobraževanji pridobijo nov zagon in si krepijo samozavest.
- Dve intervjuvanki se izobraževanj udeležujeta zaradi novih poznanstev.
- Nekatere intervjuvanke se izobraževanj udeležujejo redkeje, ker jim delovne obveznosti tega ne dopuščajo, ena pa tudi zato, ker ji je "*... vseeno za pike za naziv*".
- Večina intervjuvank bi si želela več izobraževanj.
- Vsaka intervjuvanka ima drugo željo glede teme izobraževanja, ki bi si ga želele v prihodnosti. Kot zeleno temo izobraževanja so navedle normalizacijo drugačnosti, metode dela z otroki z motnjami avtističnega spektra, specifične različnih ovir, nove oblike ovir in pri delu trenutno najaktualnejšo temo.
- Štirim intervjuvankam se zdi, da je že zdaj na voljo dovolj izobraževanj.
- Ena intervjuvanka meni, da ne bi bilo treba dati velikega poudarka temi otrok z ovirami "*... ker nismo šola s prilagojenim programom ...*".
- Samo ena intervjuvanka se nikakor ne strinja, vse ostale pa se delno strinjajo z vključitvijo otrok z ovirami v redni program.
- Ena intervjuvanka se ne strinja z vključitvijo otrok z ovirami v redni program osnovne šole, če izhaja iz sebe, ker je delo z njimi zelo naporno, če izhaja iz otrok, pa vključitev podpira, ker je dobro, da se otroci počutijo sprejete.
- Veliko intervjuvank meni, da je izbira primernega programa šolanja za otroke z ovirami zelo odvisna od vsakega posameznega primera in da je za nekatere otroke dobro, da so vključeni v redni program, nekaterim pa to škoduje in bi bilo za njih boljše, da so vključeni v prilagojeni program.

- Vključitev intervjuvanke podpirajo v primeru "manjše" ovire in v primeru napredka ter možnostjo funkcioniranja otroka v rednem programu.
- Ena intervjuvanka se strinja z vključitvijo v redni program v primeru, če gre pri otroku le za vedenjske težave, ki so rešljive.
- Če otrok v rednem programu ne napreduje, kljub pomoči in prilagoditvam ne zmore programa ali če potrebuje manjše skupine in večji nadzor učitelja ter mu programa ni mogoče dovolj prilagoditi, se intervjuvanke z vključitvijo v redni program osnovne šole ne strinjajo.
- Ena intervjuvanka meni, da bi moral vsak otrok najprej v redni program osnovne šole, šele potem pa bi se ga usmerilo, če bi se ugotovilo, da je to potrebno.
- Nekaj intervjuvank meni, da so velika težava včasih starši, ki se ne strinjajo, da bi bil njihov otrok usmerjen kot "otrok s posebnimi potrebami", ali da bi bil usmerjen v drug program. Ti starši prilagojen program dojemajo kot etiketo za vse življenje. Nekateri otroci, za katere intervjuvanke menijo, da ne zmorejo rednega programa, so na željo staršev kljub temu vključeni v redni program, nekateri tudi brez strukturirane pomoči, ker se starši ne strinjajo s tem, da njihov otrok obiskuje ure dodatne strokovne pomoči.
- Ena intervjuvanka ne vidi prednosti v tem, da je otrok z oviro vključen v redni program osnovne šole, druge pa navajajo veliko prednosti.
- Tri intervjuvanke menijo, da je otrok, če je vključen v redni program osnovne šole, bolje pripravljen na poznejše življenje, ker je vključen v običajno okolje in ni izključen od ostalih otrok.
- Dve intervjuvanki menita, da se z vključitvijo v redni program osnovne šole uresničuje zelo pomembna pravica do šolanja v rednem programu osnovne šole, ki jo imajo vsi otroci, in da imajo na ta način vsi otroci enakovredno izhodišče za poznejše življenje.
- Kot prednost šolanja v rednem programu so intervjuvanke navajale višjo motiviranost zaradi obkroženosti z uspešnejšimi učenci, ki so lahko tudi na voljo za pomoč in možnost večjih dosežkov ter boljšega razvoja.
- Dve intervjuvanki kot prednost šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole izpostavljata, da se drugi otroci na ta način učijo sodelovanja in medsebojne pomoči ter imajo možnost spoznavati drugačnost.
- Veliko intervjuvank kot slabost šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole izpostavlja to, da se otroku učitelj v rednem programu ne more dovolj posvetiti.

- Od otroka se v rednem programu veliko zahteva, zato pogosto doživi neuspeh. Posledično ne zaupa vase in ima slabo samopodobo.
- Če otrok kljub dopolnilnemu pouku in dodatni strokovni pomoči ne doseže svojih pričakovanj ter pričakovanj staršev, je lahko v stiski.
- V rednem programu osnovne šole je možna stigmatizacija in zbadanje s strani drugih otrok.
- Kot prednost vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program osnovne šole skoraj vse intervjuvanke navajajo dejstvo, da je tam v vsakem razredu manj otrok in lahko posledično učitelji namenijo več pozornosti vsakemu posameznemu otroku.
- Nekatere intervjuvanke menijo, da ima otrok v prilagojenem programu več možnosti za uspeh, ker je program lažji in so standardi znanja, ki se jih zahteva od otrok, nižji.
- Kot prednost šolanja v prilagojenem programu intervjuvanke vidijo tudi to, da je tam program prilagojen otrokom z ovirami, prav tako pa so bolj prilagojeni prostori in na voljo je več pripomočkov.
- Tri intervjuvanke kot prednost šolanja v prilagojenem programu navajajo tudi to, da so tam zaposleni bolj strokovno usposobljeni.
- Glede slabosti vključitve otrok z ovirami v prilagojeni program so intervjuvanke precej različnega mnenja. Ena intervjuvanka ne vidi nobene slabosti, ostale pa jih vidijo precej.
- Trem intervjuvankam se zdi pri vključitvi otrok z ovirami v prilagojeni program negativno to, da so otroci z ovirami na ta način izključeni iz običajnega okolja in ločeni od ostalih otrok.
- Dve intervjuvanki menita, da je otrok v prilagojenem programu stigmatiziran in etiketiran.
- Ena intervjuvanka izpostavlja, da je vključenost v prilagojeni program slabo izhodišče za službo v odrasli dobi.
- Intervjuvanke kot slabosti prilagojenega programa omenjajo tudi, da je tam manj možnosti za napredek, saj so tam otroci premalokrat postavljeni pred izziv, od njih se premalo pričakuje in v primeru, da so otrokovi potenciali višji od ciljev tega programa, otrok nazaduje.
- Dve intervjuvanki menita, da prilagojeni program otroke slabo pripravi na resnično življenje, ker so otroci tam *"varovani, zaviti v vato"*.

- Glede vpliva dodatne strokovne pomoči in prilagoditev na inkluzijo otrok z ovirami ena intervjuvanka meni, da dodatna strokovna pomoč ni povezana z inkluzijo.
- Ena intervjuvanka meni, da je vpliv DSP in prilagoditev odvisen od razredne klime.
- Tri intervjuvanke menijo, da DSP in prilagoditve pripomorejo k inkluziji, ker ima otrok ravno zaradi tega boljše rezultate na učnem področju in se zato počuti bolj vključenega med ostale sošolce.
- Večina intervjuvank meni, da lahko DSP in prilagoditve pripomorejo k inkluziji in jo hkrati tudi zavirajo.
- DSP in prilagoditve pripomore k inkluziji v primeru, da se krepí tudi otrokove socialne veščine in če otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena.
- Glede tega, v katerem primeru dodatna pomoč zavira inkluzijo, imata dve intervjuvanki drugačno mnenje. Ena pravi, da jo zavira v primeru, da pred ostalimi otroki izpostavimo potrebo po prilagoditvah, druga pa meni, da ravno v primeru, da otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena, to inkluzijo zavira.
- Štiri intervjuvanke menijo, da dodatna pomoč zavira inkluzijo tudi zato, ker to otroka dela posebnega.
- Nekateri intervjuvanke izpostavljajo, da DSP otroka dodatno obremenjuje in stigmatizira ter da nekateri otroci DSP dojemajo kot kazen.
- Dve intervjuvanki kot dobro urejeno stvar v smislu inkluzije na šoli, na kateri sta trenutno zaposleni, izpostavljata dobro prostorsko prilagoditev za gibalno ovirane in veliko pozornosti za otroke z ovirami s strani svetovalnih delavk.
- Ena intervjuvanka kot dobro na njihovi šoli ocenjuje to, da ne diskriminirajo in so tudi otroci z ovirami vključeni v vse dejavnosti in prireditve. Tudi njihov način dela ocenjuje kot dober, saj se zaposleni trudijo za normalizacijo drugačnosti.
- Ena intervjuvanka kot dobro na njihovi šoli izpostavi dejstvo, da veliko komunicirajo na temo inkluzije.
- Kot prednost šole ena intervjuvanka izpostavlja prisotnost inkluzivnih pedagogov in spremljevalcev.
- Kot prednost šole ena intervjuvanka izpostavlja prisotnost velikega števila izvajalcev dodatne strokovne pomoči.
- Dve intervjuvanki kot prednost na njihovi šoli vidita to, da imajo predviden prostor za umik.

- Ena intervjuvanka kot dobro urejeno stvar na njihovi šoli izpostavlja to, da staršem zelo dobro predstavijo pomen dodatne strokovne pomoči in prilagoditev, ki jih bo otrok deležen, če se sproži postopek usmerjanja, ter imajo zato malo število staršev, ki bi odklonili usmerjanje njihovega otroka.
- Kot slabo urejene stvari v smislu inkluzije otrok z ovirami na šoli, na kateri so trenutno zaposlene, tri intervjuvanke navajajo, da je v razredih preveliko število učencev.
- Ena intervjuvanka kot slabo na njihovi šoli izpostavlja dejstvo, da je, razen v prvem razredu, en učitelj sam za vse in da so otroci na teden deležni premalo ur pomoči inkluzivnega pedagoga.
- Ena intervjuvanka kot slabo na njihovi šoli izpostavlja dejstvo, da je na njihovi šoli premalo specifičnih prilagoditev, namenjenih točno določenemu otroku.
- Več intervjuvank omenja težave na njihovi šoli, ki se nanašajo na dodatno strokovno pomoč. Ena na primer meni, da je na njihovi šoli premalo izvajalcev dodatne strokovne pomoči, druga kot težavo navaja prostorsko stisko na njihovi šoli, zaradi česar ure dodatne strokovne pomoči potekajo na hodniku, dve pa vidita problem v tem, da ure dodatne strokovne pomoči potekajo med poukom.
- Kot slabo urejeno stvar na njihovi šoli ena intervjuvanka izpostavlja prepozno prepoznavo otrok, ki potrebujejo pomoč, in dolgotrajen postopek pridobitve pomoči ter neusposobljenost učiteljev za delo z otroki z ovirami.

7 PREDLOGI

Na podlagi prebrane literature ter izvedbe in analize devetih intervjujev sem oblikovala naslednje predloge:

- Glede na to, da je več učiteljic povedalo, da je njihovo delo zelo naporno, da imajo težave z usklajevanjem posvečanja pozornosti vsem učencem, ker jih je v razredu preveč, bi predlagala, da bi bilo na osnovni šoli več razredov z manj učenci. Posledično bi na vsaki šoli potrebovali več učiteljev, a mislim, da bi bila to dobra rešitev, saj bi se lahko v primeru, da bi bilo učencev v razredu največ petnajst, učitelj vsakemu učencu veliko bolj posvetil in mu namenil toliko pozornosti in pomoči, kot jo potrebuje.
- Druga možnost, da bi bilo lahko učencev v razredu manj, so zmanjšani normativi. Predlagam, da bi se za vsakega otroka z oviro normativ v razredu zmanjšal za vsaj tri otroke. Mislim, da bi se učiteljem situacija potem zdela bolj obvladljiva.
- Predlagam tudi, da bi bila na razredni stopnji osnovne šole v vseh razredih po dva učitelja. En učitelj bi lahko tako razlagal frontalno, drug pa bi individualno pomagal otrokom, ki bi v določenem trenutku potrebovali dodatno pomoč, dodatno razlago ali samo spodbudne besede. Tako bi rešili problem, ki so ga izpostavile nekatere učiteljice, in sicer da v primeru, da učiteljica med poukom nudi individualno pomoč enemu učencu in mu posveti nekaj časa, se drugi učenci medtem začnejo dolgočasiti. V razredu postane nemir in učiteljica zapravi čas za umirjanje razreda, šele nato pa lahko nadaljuje s snovjo.
- Moj naslednji predlog je na vsaki šoli dodaten svetovalni delavec, ki bi bil v vsakem razredu razredne stopnje pri pouku prisoten vsaj enkrat tedensko. Učiteljice, ki sem jih intervjuvala, imajo namreč občutek, da njihove kompetence ne zadostujejo pri sodelovanju z otroki z ovirami, čeprav se na tem področju izobražujejo in so že deležne sprotne podpore s strani svetovalnih delavk. Če bi bil z njimi vsaj občasno v razredu nekdo, za katerega menijo, da je strokovno dobro usposobljen za delo z vsemi otroki, bi jih to morda razbremenilo. Svetovalne delavke, ki sem jih intervjuvala, sicer pomagajo tudi neposredno v razredu, a sklepam, da imajo toliko drugih delovnih obveznosti, da bi bilo neizvedljivo, da bi bile v enem razredu več kot eno šolsko uro naenkrat. Zato mislim, da bi morala biti na vsaki šoli zaposlena še ena dodatna oseba v šolski svetovalni službi, po možnosti z izobrazbo na področju socialnega dela.

- Predlagam tudi, da bi se ure dodatne strokovne pomoči izvajale izključno pred ali po pouku, da otrok ne bi zamudil šolske ure, ki mu je všeč, ali pa ure, pri kateri mora nato pozneje nadoknaditi, kar so drugi učenci že opravili med uro. Če mora zaradi organizacije in pomanjkanja izvajalcev dodatna strokovna pomoč potekati med poukom, pa bi morala otrok in izvajalec med uro dodatne strokovne pomoči predelovati enako snov, kot jo njegovi sošolci predelujejo v razredu, le da je ta otrok deležen individualne razlage, ki je prilagojena specifično njemu.
- Predlagam tudi, da bi imele vse osnovne šole vsaj en miren, poseben prostor, namenjen izvajanju dodatne strokovne pomoči. Ena intervjuvanka je namreč povedala, da pri njih ure dodatne strokovne pomoči potekajo na hodniku, kar se mi zdi neprimerno, ker je lahko na hodniku zelo glasno in veliko motenj, ki lahko motijo otrokovo pozornost. Tako je vse skupaj veliko manj kakovostno, kot bi lahko bilo v nekem ločenem, tihem prostoru. Ta prostor je lahko na primer posebna učilnica, kabinet ali kotiček v mirnem delu knjižnice ali v jedilnici (ne v času kosila).
- Predlagam tudi ukinitvev kategorizacije "posebnih potreb" otrok in dostopnost dodatne strokovne pomoči za vse. Mislim namreč, da s tem, da otroke razvrščamo v kategorije in jih na nek način diagnosticiramo, zanje ne naredimo veliko dobrega. Glede na to, da večina mojih intervjuvank uporablja individualiziran pristop in pravi, da metode dela prilagaja glede na potrebe, počutje in želje posameznega otroka, kategorije niso potrebne. Vsaj ne na papirju, z odločbo, ki jo dobi otrok, in šele na podlagi te odločbe mu pripada pomoč. Pomoč bi morali dobiti vsi otroci, ki pomoč potrebujejo, in pomoč ne bi smela biti pogojena z odločbo. Celoten proces usmerjanja se mi zdi preveč zbirokratiziran. Vsak otrok, ki sam prosi za pomoč, ali za pomoč prosijo starši oziroma učitelj ali svetovalni delavec oceni, da bi otrok potreboval pomoč na določenem področju, bi jo moral čim prej, brez nepotrebne birokratizacije, dobiti v enaki meri kot vsi otroci, ki so usmerjeni z odločbo. Seveda pa to zahteva tudi več zaposlenih v svetovalni službi in več izvajalcev, ki bi pomoč izvajali izven pouka, zato predlagam, da bi bilo na vsaki šoli zaposlenih več kot le dva svetovalna delavca in dva izvajalca dodatne strokovne pomoči. Ko se pojavi potreba po pomoči, bi se morali učiteljica, svetovalna služba, otrok in starši dogovoriti, kakšno pomoč otrok potrebuje in kakšno pomoč mu lahko kdo od zaposlenih nudi. Šlo bi za interni dogovor, brez kategorizacije in odločb. Nek otrok morda potrebuje le enkrat tedensko pomoč pri matematiki, pa je razen v obliki dopolnilnega pouka na veliko šolah ne bo dobil, če ni usmerjen z odločbo.

8 UPORABLJENA LITERATURA

1. Ahčin, B., Ambrožič, K., Bečan, T., Bera, I., Bregar G., Čuk, M., Florjančič, S., Gerbec, I., Grobler, M., Hafnar, M., Horvat, J., Jelenc, D., Juhant, M., Klinc, A., Košir, S., Kožuh, B., Likar, L., Majer, T., Morel Fučka, Z., Ravnikar, F., Somrak, T., Škoflek, I., & Vernik, K. (2003). *Navodila za izobraževalne programe s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za devetletno osnovno šolo*. Ljubljana.
2. Albreht, A., Bera, A., Pučnik, P. in Žiberna F. (2010) *Prostor za vse. Priročnik za načrtovanje brez ovir v zunanjem javnem prostoru*. Maribor: Mestna občina Maribor.
3. Caf, B. (2018) Socialne spretnosti in socialna vključenost otrok s posebnimi potrebami ter pozornost učiteljev do otrokovega počutja in vedenja v razredu. *Socialna pedagogika* (Ljubljana), 22, številka (3/4), str. 175–198. Pridobljeno 10. 9. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-925AHDDS/debb324e-c930-439a-a019-8de9810153fd/PDF>
4. Čačinovič Vogrinčič, G. idr. (ur.) (1999). *Programske smernice: Svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.
5. Čačinovič Vogrinčič, G. (2003). Jezik socialnega dela. *Socialno delo*, 42 (4/5), 199–203. Pridobljeno 12. 6. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-50NB4DJ3/0bc28f86-56fa-4a53-8076-4c96cd14494a/PDF>
6. Čačinovič Vogrinčič, G. et al. (2008). *Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
7. Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2011), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
8. Čas, M., Kastelic, L., Šter, M. (2003). Navodila h kurikulumu za vrtce v programih s prilagojenim izvajanjem in dodatno strokovno pomočjo za otroke s posebnimi potrebami. Ljubljana: Strokovni svet RS za splošno izobraževanje. Pridobljeno 1. 5. 2022 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/kurikulum_navodila.pdf
9. Evropska agencija za razvoj izobraževanja na področju posebnih potreb. (2012). Profile of Inclusive Teachers. Pridobljeno 11. 3. 2022 s <https://www.european-agency.org/resources/publications/teacher-education-inclusion-profile-inclusive-teachers>

10. Evropska socialna listine (spremenjena) (1999). Uradni list RS, št. 24/1999 (10. 4. 1999)- MP, št. 7/99. Pridobljeno 11. 11. 2021 s
http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/163/index.html
11. Frostad, P. in Pijl, S. J. (2007). Does Being Friendly Help in Making Friends? The Relation Between the Social Position and Social Skills of Pupils with Special Needs in Mainstream Education. *European Journal of Special Needs Education*, 22(1), 15–30.
12. Globačnik, B. (2012). *Zgodnja obravnava*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
13. Gregorčič Mrvar, P. (2013). Pomen svetovalne službe za kakovostno vzgojo in izobraževanje: sklepi okrogle mize. *Sodobna pedagogika*, 64(1), 112–114.
14. Globačnik, B. (2012). *Zgodnja obravnava*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
15. Happe, F. (1996). *Autism, an introduction to psychology theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
16. Igrić, L. (2005). Škola i upravljanje procesima inkluzije. V Krznarić-Vohalski (ur.), *Osnove edukacijskog uključivanja: Škola po mjeri svaog djeteta je moguća*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
17. Kavkler, M., Clement Morrison, A., Košak Babuder, M., Pulec Lah, S. & Viola, S. (2008). *Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja-izbrana poglavja v pomoč šolskim timom*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
18. Kermauner, A. (2014). Umetnost za vse. *Revija za elementarno izobraževanje*, 7(3-4), 17–31. Pridobljeno 2. 12. 2021 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-FWVUU0NM/a64a7ba9-68da-4042-b327-dbccd00cfa0/PDF>
19. Kermauner, A. (2016) Književnost za decu i inkluzivna paradigma (ideologija). *Detinjstvo, Časopis o književnosti za decu*. 1/2016 (XLII).
20. Kermauner, A., Plazar, J. (2019). *Prilagojeni pripomočki in metode pri vzgojno-izobraževalnem delu z otroki s posebnimi potrebami*. Nova Gorica: Educa Izobraževanje.
21. Kolenc, J. in Lebarič, N. (2007). K inkluzivni obravnavi otrok s posebnimi potrebami. *Šolsko polje*. 18 (3/). 95–108.
22. Konvencija o otrokovih pravicah (KOP) (1989). Uradni list SFRJ – MP, št. 15/1990, Uradni list RS – MP, št. 9/1992. Pridobljeno 11. 11. 2021 s
<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MZZ/Dokumenti/multilateral/clovekove->

- [pravice/porocila-SLO-po-instrumentih-o-clovekovih-pravicah/73241a9c65/Konvencija-o-otrokovih-pravicah.pdf](#)
23. Konvencija o pravicah invalidov (KPI) (2008). Uradni list RS, št. 37/2008.
Pridobljeno 11. 11. 2021 s https://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/PRAVNE_PODLAGE/Mednarodne_konvencije_-_OZN/Konvencija_o_pravicah_invalidov/A_-_Konvencija_o_pravicah_invalidov.pdf
24. Košir, S. (2008). *Otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja: navodila za prilagojeno izvajanje programa osnovne šole z dodatno strokovno pomočjo*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije.
25. Krapše, Š. (ur.). (2004). *Otroci s posebnimi potrebami*. Nova Gorica: Educa.
26. Kurikulum za vrtce v prilagojenem programu za predšolske otroke (2006). Pridobljeno 1. 8. 2022 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/kurikulum_prilag_program.pdf
27. Medveš, Z. (2002). Nova paradigma pravičnosti v šoli. *Sodobna pedagogika*, 53(5), 24–41.
28. Medveš, Z. (2003). Šola zate in zame. *Sodobna pedagogika*, 54(posebna izdaja), 84–102.
29. Medveš, Z. (2006). Upoštevanje drugačnosti - korak k šoli enakih možnosti. *Sodobna pedagogika*, 57(123), posebna izdaja, str. 10–24. Pridobljeno 2. 6. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1KO8OBAG/0fba89bf-7b58-4b5d-8f34-26439045236f/PDF>
30. Medveš, Z. (2017). Inkluzija je tema obče pedagogike – pedagoški diskurz Vinka Skalarja. *Sodobna pedagogika*, 21(01-02), 7–24. Pridobljeno 3. 6. 2022 s https://www.revija.zzsp.org/pdf/SocPed_2017_01_02.pdf
31. Medveš, Z. (2018). Vzgoja med etičnim diskurzom in zdravo pametjo. *Sodobna pedagogika*, 22(1), 44–69. Pridobljeno 12. 5. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HIWJ9M0N/7046ae89-0550-42c5-84a0-9031c8127731/PDF>
32. Mesec, B. (1997), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I. del. Študijsko gradivo za interno uporabo*. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.
33. Mesec, B. (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II (študijsko gradivo)*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

34. Mesec, B. (2014/2015), Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Kvalitativne raziskave. Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (druga izdaja).
35. Murgel, J. (2014). *Vodnik po pravicah otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: IUS Software, GV Založba.
36. Nemec, B., Kranjc, M. (2011). *Razvoj in učenje predšolskega otroka*. Ljubljana: Založba Grafenauer.
37. Opara, B. (2002). Nekateri problemi terminologizacije v defektologiji. V K. Destovnik (ur.), *Osebe s posebnimi potrebami v procesu inkluzije ter vloge defektologov in specializiranih institucij*. Ljubljana: Društvo defektologov Slovenije.
38. Opara, B. (2005). *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcih in šolah: vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami: uresničevanje vzgojno-izobraževalnih programov s prilagojenim izvajanjem in z dodatno strokovno pomočjo*. Ljubljana: Centerkontura.
39. Opara, B. (2015). *Dodatna strokovna pomoč in prilagoditve pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura.
40. Peček Čuk, M. in Lesar, I. (2010). Učitelji o vedenjskih reakcijah in učnem uspehu učencev s posebnimi potrebami v redni osnovni šoli. V A. Kobolt (ur.), *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi* (str. 165–208). Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
41. Phillips, D. (ur.) (2012). *Early Childhood Development and Disability: A discussion Paper*. Geneva: World Health Organisation. Pridobljeno 11. 11. 2021 s <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/75355/?sequence=1>
42. Prosen, S. (2017). *Načrtovanje prenove razredne učilnice v inkluzivni učni prostor*. Magistrsko delo. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
43. Pšunder, M. in Bračič, S. (2010). Didaktični pripomočki in oprema za vzgojnoizobraževalni proces otrok s posebnimi potrebami. *Revija za elementarno izobraževanje*, 3(1), 5–18. Pridobljeno 5. 7. 2022 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-IVZZE6P7/b2c2742a-810f-4bb7-822a-c280a5e3fc4e/PDF>
44. Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čaćinović Vogrinčič, G. in Musek, J. (1999). *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
45. Resman, M. (2001). Dileme uresničevanja šolske integracije in inkluzije. *Sodobna pedagogika*, letnik 52, št. 5, str. 72–90.

46. Resman, M. (2003). Integracija/inkluzija med zamislijo in uresničevanjem. V. M. Resman (ur.), *Integracija, inkluzija v vrtcu, osnovni in srednji šoli: teorija in praksa*. Sodobna pedagogika, 54(102), pos. izd., 64–83. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije.
47. Rogič Ožek, S., & Medica, I. (ur.) (2019). *DOPOLNITEV NAVODIL ZA IZOBRAŽEVALNE PROGRAME S PRILAGOJENIM IZVAJANJEM IN DODATNO STROKOVNO POMOČJO ZA DEVETLETNO OSNOVNO ŠOLO* Navodila za delo z učenci z avtističnimi motnjami. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 20. 6. 2022 s <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Dopolnitev-navodil-Navodila-za-delo-z-ucenci-z-avtisticnimi-motnjami-.pdf>
48. Rutar, D. (2017). *Inkluzija otrok s posebnimi potrebami: za družbeno pravičnost*. Kamnik: CIRIUS.
49. Tancig, S., Dekleva, B. (2006). *Priloga 3: Izhodišča za uveljavljanje enakih možnosti pri izvajanju novih študijskih programov na vseh treh stopnjah*. Ljubljana: Strukturni skladi EU v Sloveniji. Pridobljeno 15. 8. 2022 s http://www.pef.uni-lj.si/bologna/ess2/ESS-2_02%20OK%20Izhodisca%20za%20uveljavljanje%20enakih%20moznosti%20-%20Tancig%20+%20Bojan%20ver%202.pdf
50. The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education (1994). *World Conference on Special Needs Education: Access and Quality*. Spain: Ministerio de Educación y Ciencia. Pridobljeno 12. 6. 2022 s <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>
51. Ustava Republike Slovenije (URS) (1991). Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a. Pridobljeno 11. 11. 2021 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>
52. Vovk-Ornik, N. (ur). (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
53. Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami (ZOPOPP) (2017). Ur. l. RS 41/17. Pridobljeno 13. 10. 2021 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>

54. Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI) (1996). Ur. l. RS, št. 16/07 – uradno prečiščeno besedilo, 36/08, 58/09, 64/09 – popr., 65/09 – popr., 20/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 47/15, 46/16, 49/16 – popr., 25/17 – ZVaj, 123/21, 172/21, 207/21 in 105/22 – ZZNŠPP. Pridobljeno 20. 6. 2022 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>
55. Zakon o osnovni šoli (ZOsni) (1996). Ur. l. RS, št. 81/06 – uradno prečiščeno besedilo, 102/07, 107/10, 87/11, 40/12 – ZUJF, 63/13 in 46/16 – ZOFVI-K. Pridobljeno 3. 11. 2021 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO448>
56. Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih (ZSDP-1) (2014). Uradni list RS, št. 26/14, 90/15, 75/17 – ZUPJS-G, 14/18, 81/19, 158/20 in 92/21. Pridobljeno 11. 11. 2021 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO6688>
57. Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1) (2011). Ur. l. RS 58/11, 40/12 – ZUJF, 90/12 in 41/17 – ZOPOPP. Pridobljeno 13. 10. 2021 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681>
58. Zakon o vrtcih (ZVrt) (1996). Uradni list RS, št. 100/05 – uradno prečiščeno besedilo, 25/08, 98/09 – ZIUZGK, 36/10, 62/10 – ZUPJS, 94/10 – ZIU, 40/12 – ZUJF, 14/15 – ZUUJFO, 55/17 in 18/21. Pridobljeno 11. 11. 2021 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO447>
59. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ) (1992). Uradni list RS, št. 72/06 – uradno prečiščeno besedilo, 114/06 – ZUTPG, 91/07, 76/08, 62/10 – ZUPJS, 87/11, 40/12 – ZUJF, 21/13 – ZUTD-A, 91/13, 99/13 – ZUPJS-C, 99/13 – ZSVarPre-C, 111/13 – ZMEPIZ-1, 95/14 – ZUJF-C, 47/15 – ZZSDT, 61/17 – ZUPŠ, 64/17 – ZZDej-K, 36/19, 189/20 – ZFRO, 51/21 in 159/21. Pridobljeno 11. 11. 2021 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO213>
60. Založnik, B. (ur.) (2006). *Otroci s posebnimi potrebami: integracija in inkluzija*. Nova gorica: Educa, Melior.
61. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (2022). *Intervju z Natalijo Vovk Ornik*. Pridobljeno 12. 3. 2022 s <https://arhiv.zrss.si/objava/intervju-z-natalijo-vovk-ornik>
62. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. (b.d.). *Usmerjanje otrok s posebnimi potrebami-Pogosta vprašanja in odgovori*. Pridobljeno 4. 11. 2021 s <https://www.zrss.si/usmerjanje-otrok-posebne-potrebe/pogosta-vprasanja-in-odgovori/>
63. Žagar, D. (2012). *Drugačni učenci*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.

64. Željeznov Seničar, M., Šelih E. (2018). *Otroci s posebnimi potrebami v vrtcu*. Ljubljana: MiB d.o.o.
65. Žnidaršič, D. (2005). Drugačnost skozi prizmo socialnopedagoške prakse. *Socialna pedagogika (Ljubljana)*, 9(2). Pridobljeno 22. 6. 2022 s <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-EPGCI53F/2d4ba7d8-2fe1-415b-b12e-4d9fc62689d1/PDF>

9 PRILOGE

9.1 Vprašanja za intervju (svetovalne delavke)

Vključenost

- 1) *Kako menite, da so otroci z ovirami na vaši osnovni šoli vključeni med ostale sošolce?*
- 2) *Ali jim pri tem pomagata in kako?*
- 3) *So otroci z ovirami na vaši šoli vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

Prilagoditev prostora

- 1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z ovirami? Na kakšen način?*
- 2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

Prilagojeni pripomočki in metode

- 1) *Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?*
- 2) *Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z ovirami?*
- 3) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom? Ali se poslužujete enakih metod za enako kategorijo "posebnih potreb"?*
- 4) *Ali so posebne podpore, dodatne pomoči in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti na vaši šoli deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

Kompetence za delo z otroki z ovirami

- 1) *Ali v zvezi z delom z otroki z ovirami učiteljem nudite kakšno podporo? Na kakšen način?*
- 2) *Ali bi si za delo z otroki z ovirami želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj?*
- 3) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z ovirami? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*
- 4) *Bi si želeli več takšnih izobraževanj? Na katero temo?*

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

- 1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z ovirami v redni program OŠ?*
- 2) *Katera izbira je za otroke z ovirami po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim programom ali redna osnovna šola? Zakaj? Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*
- 3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*
- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

9.2 Vprašanja za intervju (učiteljice razrednega pouka)

Vključenost

- 1) *Katere kategorije "otrok s posebnimi potrebami" so v vašem razredu in koliko?*
- 2) *Kako menite, da so otroci z ovirami v vašem razredu vključeni med ostale sošolce?*
- 3) *Ali jim pri tem pomagata in kako?*
- 4) *So otroci z ovirami vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

Prilagoditev prostora

- 1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z ovirami? Na kakšen način?*

- 2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

Prilagojeni pripomočki in metode

- 1) *Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?*
- 2) *Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z ovirami?*
- 3) *So otroci z ovirami pri pouku deležni kakšnih prilagoditev? Katerih?*
- 4) *Kako usklajujete podajanje učne snovi otrokom z ovirami in ostalim učencem?*
- 5) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom? Ali se poslužujete enakih metod za enako kategorijo "posebnih potreb"?*
- 6) *Ali so posebnega pristopa in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

Kompetence za delo z otroki z ovirami

- 1) *Ali se pri delu z otroki z ovirami srečujete s kakšnimi težavami? Kakšnimi?*
- 2) *Ali se vam zdi, da vaše kompetence zadostujejo za delo z otroki z ovirami? V čem se počutite kompetentne in v čem ne?*
- 3) *Ali ste v zvezi s tem deležni kakšne podpore s strani svetovalne delavke? Kakšne?*
- 4) *Ali bi si za delo z otroki z ovirami želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj?*
- 5) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z ovirami? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*
- 6) *Bi si želeli več takšnih izobraževanj? Na katero temo?*

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

- 1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z ovirami v redni program OŠ?*
- 2) *Katera izbira je za otroke z ovirami po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim programom ali redna osnovna šola? Zakaj? Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*
- 3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*
- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

9.2 Intervju A

Vključenost

- 1) *Kako menite, da so otroci z oviro na vaši osnovni šoli vključeni med ostale sošolce?*

/Menim, da so dobro vključeni/ (A1), ampak /to ni odvisno od tega, ali ima otrok odločbo ali ne, pač pa od karakternih in vedenjskih značilnosti otroka/ (A2). /Večina naših OPP je dobro vključena v oddelek/ (A3), /posebnosti opažam predvsem pri otrocih, ki so usmerjeni kot otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami oziroma otroci z motnjami avtističnega spektra, ki imajo izrazite vedenjske posebnosti/ (A4). /Da se jih zlahka sprovcirati, da burno reagirajo/ (A5), /ne znajo preslišati pripombe/ (A6) in /reagirajo agresivno po navadi/ (A7). /Težave imajo pri navezovanju stikov in iskanju svojega mesta v skupini/ (A8). /Drugi otroci jih velikokrat kaj zbadajo/ (A9), ravno zato, /ker vedo, da bo otrok burno reagiral in se nekaterim zdi to zabavno/ (A10). Ali pa /so preveč vsiljivi včasih/ (A11), pa /otrokom z avtizmom bližina velikokrat ne prija/ (A12), /sošolci pa tega ne razumejo/ (A13) in /nekateri potem še namerno izzivajo in se mu približujejo, ga kaj sprašujejo, objemajo/ (A14). Tako da /oni imajo največ težav pri vključevanju/ (A15), /drugi nimajo velikih težav/ (A16).

- 2) *Ali otrokom pomagata pri vključevanju in kako?*

/V razred se vključujem z izvajanjem delavnic, se pravi delo s skupino/ (A17). Pri tem /se trudim, da vključujem delavnice, kjer se vsak otrok lahko pokaže kot pozitivnega/ (A18), /kjer se otroci med seboj spoznavajo/ (A19), /ugotavljajo medsebojne kvalitete/ (A20), /učim jih, kako se postaviti zase/ (A21), /kako reči ne/ (A22), /kako pristopiti pri navezovanju stikov/ (A23) in podobno... /Poleg tega individualno delam z otrokom, ki ima težave/ (A24). Pomembno se mi zdi, da /ima v trenutku, ko ne zmora nadzorovati svojega odziva, možnost, da se odstrani in izrazi svoja čustva v varnem okolju, kjer ni izpostavljen posmehovanju vrstnikov/ (A25). Navadno /se z

učiteljem dogovorimo, kje bo ta kotichek/ (A26). / / (A28), /nekateri pa potrebujejo pri tem nadzor/ (A29). /Tiste potem učitelj usmeri k meni, da se lahko pomirijo v varnem okolju/ (A30). /Pomembno je, da se otrok v razredu ne zlomi/ (A31), ker /tega ostali ne pozabijo zlahka in ga potem zafrkavajo lahko in se nočejo družiti z njim/ (A32).

- 3) *So otroci z ovirami vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

/Ja, vključeni so v vse šolske aktivnosti/ (A33). /To celo zelo spodbujamo/ (A34). /Če kakšni starši otroka ne pripeljejo na kulturni ali športni dan, se kasneje z njimi pogovorim zakaj otroka niso pripeljali/ (A35) in /jih spodbujam, da ga naslednjič pripeljejo/ (A36). /V primeru, da ima otrok pri pouku stalnega spremljevalca, gre ta z njim/ (A37). /Če ga nima, pa ga vseeno tisti dan potrebuje, pa grem zraven jaz, ali pa oseba, ki z njim izvaja dsp/ (A38), /ker je pomembno, da je to oseba, ki jo otrok pozna in ji zaupa/ (A39). /Tudi za šole v naravi spodbujamo, da gredo zraven/ (A40) in /gre zraven nekdo kot spremljevalec, če je potrebno/ (A41). /V šolske popoldanske dejavnosti pa so tudi normalno vključeni/ (A42), /v vse kar si želijo/ (A43).

- 4) *Približno koliko otrok je na vaši šoli usmerjenih kot "otroci s posebnimi potrebami"?*

Letos smo imeli 31 otrok usmerjenih kot otroci s posebnimi potrebami, od tega 17 otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, od tega pri nekaterih s kombinacijo drugih motenj. 1 smo imeli z lažjo okvaro sluha, 1 z okvaro vidne funkcije, 4 z lažjo govorno jezikovno motnjo, 3 z lažjo motnjo v duševnem razvoju, 4 dolgotrajno bolne. Med dolgotrajno bolne sodi tudi ADHD ali motnje avtističnega spektra, 1 z lažjo motnjo avtističnega spektra.

Prilagoditev prostora

- 1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z oviro? Na kakšen način?*

/Učilnice niso nič posebej prilagojene že vnaprej/ (A44). /Prilagoditev naredimo znotraj učilnice, ko je ta potrebna/ (A45). Recimo /razmaknemo mize, če je kdo gibalno oviran in rabi več prostora/ (A46), /na razredni stopnji naredimo recimo kotichek znotraj razreda kjer se lahko otrok umiri/ (A47). /Za slabovidne otroke na primer kakšne napise, ki so pomembni, napišemo na veliko, da so bolj vidni/ (A48).

- 2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

/Ne, vse prilagoditve delamo po potrebi, kot sem že rekla/ (A49). /Prilagoditev smo naredili za deklico z okvaro vidne funkcije letos. Naredili smo talne označbe/ (A50) in /označbe na vratih/ (A51). Že nekaj let nazaj /smo naredili tudi klančine, ko je bil pri nas prvič učenec na vozičku/ (A52), /nekih splošnih prilagoditev pa nimamo/ (A53).

Prilagojeni pripomočki in metode

- 1) *Ali pri sodelovanju z otroki z oviro uporabljate kakšne pripomočke? Katere?*

/Ja, pri delu z otroki uporabljamo različne pripomočke/ (A54). Od didaktičnega materiala in /kartončkov za lažje usvajanje učne snovi/ (A55), /socialnih kartic za predelovanje možnih socialnih situacij/ (A56), /plastelin/ (A57), /kocke/ (A58), kakšne /igračke za sproščanje in pomiritev/ (A59). /Odvisno od tega, kaj otrok potrebuje. Iz tega izhajamo vedno/ (A60).

- 2) *Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z oviro?*

Različne. /Za usvajanje učne snovi recimo njemu prilagojeno razlago uporabim/ (A61). /Različne ponazoritve s konkretnim materialom, ki ga lahko otrok potipa in si potem lažje predstavlja/ (A62). /Veliko tudi učim otroke strategij učenja, kako naj se učijo sami, kaj jim najbolj ustreza/ (A63). Potem uporabljam /pogovor/ (A64), /sprostitvene tehnike/ (A65), /meditativne tehnike/ (A66). Pa tudi /gibalne tehnike/ (A67). /Včasih s kakšnim otrokom kakšno snov usvaja s pomočjo različnih gibov, tako si lažje zapomnijo/ (A68). Ali pa se /vmes, ko vidim, da otrok postane nemiren malo razgibava/ (A69).

- 3) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom? Ali se poslužujete enakih metod za enako kategorijo posebnih potreb ali z vsakim otrokom sodelujete drugače?*

/Pri otroku nikoli ne gledam na to, v katero kategorijo je usmerjen, oziroma, ali sploh je usmerjen, to sploh ni važno/ (A70). /Vsak otrok je drugačen/ (A71), /vsak rabi nekaj drugega/ (A72), pač /se prilagajam njemu/ (A73),

/njegovemu karakterju/ (A74), /njegovi sposobnosti komunikacije/ (A75), /njegovim vedenjskim in čustvenim značilnostim/ (A76) ter /trenutnim potrebam/ (A77). /Velikokrat ga tudi vprašam kako bi rad da nekaj narediva/ (A78).

- 4) *Ali so posebne podpore, dodatne pomoči in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti na vaši šoli deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

/Ne ne, vsi, pri katerih jaz, ali učitelji ocenimo, da bi potrebovali kakršnokoli pomoč, jo dobijo/ (A79). /Velikokrat tudi sami prosijo za pomoč pri učitelju/ (A80), /večkrat pa tudi starši meni ali pa učiteljici povedo, kje ima otrok težave in potem poskušamo pomagati vedno/ (A81).

Kompetence za delo z otroki s posebnimi potrebami

- 1) *Ali v zvezi z delom z otroki z oviro učiteljem nudite kakšno podporo? Na kakšen način?*

/Učitelji pogosto potrebujejo podporo/ (A82) in /takrat jim jo nudim, ja/ (A83). /Pri ocenjevanju včasih potrebujejo posvet, recimo kaj šteti kot napako in kaj ne/ (A84). /To se zgodi predvsem, če gre za otroka, ki ima primanjkljaje na posameznih področjih učenja/ (A85). /Precej podpore potrebujejo tudi pri otrocih, ki imajo težave z vedenjem/ (A86). /Sploh kako umirati vedenjske odzive/ (A87), /kako delati na odnosu z otrokom/ (A88), /kako delati s celotno skupino/ (A89). /Rabijo tudi pomoč pri delu s celotnim razredom recimo pri kakšni dejavnosti/ (A90), /takrat pridem tudi v razred pomagat/ (A91), /če me vnaprej prosijo, da si zorganiziram čas/ (A92). /Pomoč rabijo tudi individualno seveda, s kakšnim otrokom/ (A93), /ga pošljejo k meni na pogovor/ (A94), ali pa prideta oba skupaj k meni/ (A95). Pa /pri pogovorih s starši me velikokrat prosijo za pomoč. Da jaz staršem kaj razložim na primer/ (A96).

- 2) *Ali bi si za delo z otroki z oviro želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj?*

/Ne, ker izobraževanja poiščem in se jih udeležujem sama, v svoji režiji/ (A97). /Ko potrebujem kakšno izobraževanje, se prijavim/ (A98), tako da težko rečem, da bi si jih želela več. /Dovolj jih je na voljo, od različnih organizatorjev/ (A99) in /na različne teme/ (A100). /Po navadi se udeležim tistih, ki so na tako temo, ki je pri mojem delu trenutno najbolj aktualna/ (A101). /Skoraj vedno, ko sodelujem s kakšnim otrokom, s katerim ne vem točno kako bi postopala, se pojavi neko izobraževanje, ki se ga potem udeležim/ (A102). In načeloma /vedno potem kaj novega izvem, dobim kakšno idejo, nov pristop in to uporabim potem/ (A103).

- 3) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z oviro? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*

/Da, imamo/ (A104) in /se jih pogosto udeležujem/ (A105). /Pogosto smo sicer omejeni glede višine stroška izobraževanja/ (A106), /ne moremo recimo na kakšna dražja, oziroma bi jih morali sami doplačati/ (A107), vendar /cena pogosto ne odraža tudi kvalitete. Pogosto so tudi brezplačna izobraževanja zlata vredna/ (A108), na primer /izobraževanja Svetovalnega centra, kjer dobiš res strokovne informacije in podporo/ (A109). /Tam so kvalitetna izobraževanja/ (A110).

Mnenje glede šolanja otrok s posebnimi potrebami v redni osnovni šoli

- 1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z oviro v redni program OŠ?*

/Otroci s posebnimi potrebami so bili vedno vključeni v redne osnovne šole/ (A111), /le da imajo zdaj več pravic/ (A112). /Zdi se mi prav, da tovrstna pomoč obstaja/ (A113), res pa je, da /so tudi primeri, ki ne sodijo v redno osnovno šolo/ (A114), pa /hodijo sem zaradi nestrinjanja staršev z drugim programom/ (A115). /Pri teh porabimo veliko energije, da jih preusmerimo v ustrežnejši program/ (A116). /Včasih starši nikakor ne sprejmejo, da njihov otrok ne bi bil v redni šoli/ (A117) in /ne želijo, da bi bil njihov otrok etiketiran za celo življenje/ (A118). /Želijo si da bi bil njihov otrok uspešen po kriterijih za redni program osnovne šole/ (A119) in /pravijo, da bo že nekako šlo/ (A120), /da njihov otrok že ni neumen/ (A121) in /da bo zmožel osnovno šolo tako kot vsi ostali otroci/ (A122). /Se jim zdi, da je vsak drug program manjvreden/ (A123) in /pravijo, da se otrok recimo samo premalo uči/ (A124), /da je len/ (A125), /ne da ima težave in mu zaradi tega ne gre/ (A126).

- 2) *Katera izbira je za otroke z oviro po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim program ali redna osnovna šola? Zakaj? Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

Spet /je to odvisno od otroka/ (A127). /Osnovna šola s prilagojenim programom je primerna za otroke, ki v rednem programu kljub pomoči ne zmorejo programa/ (A128). Poleg tega pa /opažamo zaradi stalnih neuspehov otroka in slabih ocen tudi posledice na otrokovi samopodobi in osebnosti/ (A129). /Se kar radi sekirajo, ko ne dosežejo tega kar sami od sebe pričakujejo, ali pa kar od njih pričakujejo starši/ (A130). /Ko imajo recimo veliko enic pri kakšnem predmetu, pa kljub dopolnilnemu pouku in uram dodatne strokovne pomoči vseeno ne popravijo ocen/ (A131). Mislim, da /za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor učitelja ni primeren redni program/ (A132). /Primernejši je program na osnovni šoli pri ZGNL/ (A133) ali /Osnovna šola pri MD Jarše/ (A134). Vsekakor je /prednost tam to, da gre za manjše skupine/ (A135), /več je strokovne podpore/ (A136), /prilagojen program/ (A137) in /več možnosti za uspeh otroka/ (A138), saj /pridobi na samozavesti/ (A139). /Tam je otroku lažje/ (A140), in /lažje in bolj pogosto doživi uspeh/ (A141), /osvoji znanje/ (A142). Seveda pa je pa /v drugih programih problem tudi v tem, da gre lahko za stigmatizacijo s strani otrokovega družinskega okolja/ (A143), /druženje s posamezniki s podobnimi težavami/ (A144) in /manj možnosti za napredek je/ (A145). Tako, da /težko rečem kaj je za otroka boljše/ (A146). /Oboje ima pluse in minuse/ (A147). Dejstvo je, da /za nekatere otroke preprosto ne moremo poskrbeti znotraj redne OŠ/ (A148), ker /enostavno učitelj ne zmore toliko/ (A149). Težko je. /Zaradi veliko otrok s posebnimi potrebami, poleg tega pa še veliko takih, ki imajo različne težave, pa niso usmerjeni, se težko učitelj posveča svojemu osnovnemu poslanstvu, poučevanju/ (A150). /Včasih usmerjanj ni bilo veliko, oziroma se temu ni posvečalo veliko pozornosti/ (A151). /Zdaj pa imamo oddelke, kjer je polovica otrok s takšnimi in drugačnimi posebnostmi/ (A152), /učitelja pa nato ocenjujejo glede na to, kako dobro so se otroci odrezali pri NPZ-ju/ (A153). V primeru, da želijo tako široko vključenost otrok s posebnimi potrebami v redne OŠ, /bi morali zmanjšati normative v šolah/ (A154) in /omogočiti več strokovne podpore v šoli/ (A155). /Trenutno je normativ oddelka 28, če ima otrok vpisan v odločbi zmanjšan normativ, pa na ministrstvu odgovarjajo, da je zmanjšan normativ že 27/ (A156). /V takem okolju težko poučuješ in upoštevaš vse posebnosti in prilagodiš/ (A157), /hkrati pa si otrokom še starš, ker to veliko otrok potrebuje. To ne gre/ (A158).

- 3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Dobro je urejeno to, da so otroci z ovirami vključeni v vse dejavnosti in tudi vse prireditve/ (A159). /Enako kot ostali otroci, tudi oni nastopajo/ (A160) in /tudi vodijo kakšno prireditev/ (A161). /Trudimo se, da jih ne diskriminiramo na način, da bi jih iz kjerkoli izločali/ (A162). /Slabo urejeno pa je to, da so normativi premalo zmanjšani ob odločbah/ (A163), kot sem že omenila.

- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

Težko vprašanje. /Zavira in hkrati pripomore to k vključenosti/ (A164). /Pripomore v smislu, da se otrok počuti bolj vključenega, ker z dodatno pomočjo in prilagoditvami lahko bolj sledi ostalim na učnem področju/ (A165). Predvsem pa /pripomore, kadar se z otrokom usmerjeno dela tudi na socialnih veščinah/ (A166) in /ko to otrok izboljša, se potem tudi lažje vključi med ostale/ (A167). /Po drugi strani pa to vse skupaj lahko zavira inkluzijo, ker je usmerjen otrok na nek način vedno nekaj posebnega/ (A168) in /ni tak kot ostali, ker ima recimo drugačne naloge na testu ali pa več časa za pisanje in mora recimo na dodatne ure pomoči, na kar drugi njegovi prijatelji ne rabijo/ (A169).

9.3 Intervju B

Vključenost

- 1) *Kako menite, da so otroci z oviro na vaši osnovni šoli vključeni med ostale sošolce?*

/Menim, da so učenci večinoma dobro vključeni/ (B1). /Ne opažam zbadanja/ (B2), /izločanja/ (B3) ali /diskriminiranja na kakršenkoli način/ (B4). /Večina ima prijatelje med svojimi sošolci, tako kot vsi ostali njihovi sošolci/ (B5). Sicer nimam ravno toliko vpogleda v to, kot same učiteljice, ki z učenci preživijo več ur dnevno, ampak glede na to kar mi povedo učiteljice in otroci sami, ko sodelujem z njimi, /bi rekla, da je večina dobro vključenih/ (B6). /Velikokrat mi pripovedujejo o kakšnem prijatelju/ (B7). /Povedo kaj sta danes skupaj počela med odmorom/ (B8), /ali včeraj po šoli. Veliko se tudi igrajo skupaj na igrišču in obiskujejo med sabo tudi doma/

(B9), za kar /se je treba zahvaliti staršem, ki so očitno v dobrih odnosih/ (B10) in /jih ne moti, da se njihov otrok recimo druži z otrokom, ki je usmerjen/ (B11). To se mi zdi super. /Seveda obstajajo tudi izjeme/ (B12), saj /imajo nekateri učenci izrazitejša težava na področju čustveno- vedenjskih motenj ali socialnih odnosov in ti imajo potem več težav pri vključevanju/ (B13). /Težave imajo pri sklepanju prijateljstev/ (B14), /pri vključitvi med vrstnike/ (B15), /pri spontani igri z njimi/ (B16), /pri tem kako biti prijazen/ (B17), /kako deliti stvari z drugimi, jim kaj posoditi/ (B18), /kako se odzvati, ko te nekdo zmerja/ (B19) in podobno. /Z otrokom, ki ne želi posojati svojih stvari in se ne zna vključiti v igro pa se večina ostalih otrok bolj redko spoprijatelji/ (B20).

2) *Ali otrokom kdaj pomagata pri vključevanju med ostale sošolce in kako?*

/Ja, pri tem jim seveda pomagamo, če je to potrebno/ (B21). /Predvsem pomagamo s pogovori z njimi, s sošolci, starši in učitelji/ (B22). /Vedno pa je odvisno tudi od tega, kako je nek učenec pripravljen in sposoben upoštevati naša navodila in usmeritve/ (B23). /Če mu nekaj svetujem, ni nujno, da bo to tudi upošteval/ (B24), ker /mogoče ne vidi smisla v tem, kar sem mu svetovala/ (B25), /ali pa ne zna sam ravnati drugače/ (B26). /Pri takih potem poskušam večkrat/ (B27), /na različne načine, pa probaj tako in tako/ (B28). Na primer /se z otrokom pogovorim o tem, da ne želi posojati svojih stvari ostalim učencem. Če se pogovoriva in potem v praksi tega še vedno ne izpelje, poskusim s kakšnim konkretnim primerom/ (B29). Recimo /pridem v razred po dogovoru z učiteljico na razredno uro in naredim kakšno delavnico/ (B30) /in potem skupinsko refleksijo/ (B31). Recimo /z učiteljico ali s kakšnim otrokom, ki se javi, zaigram prizor/ (B32). Na primer pridem z vrečko bonbonov in se delam, da bom vse pojedla sama in da bonbonov ne bom z nikomer delila. Učiteljica potem zaigra, da je zelo žalostna in ko jo prosim, če bi mi posodila škarje, da lahko razrežem list na pol, mi jih ne želi posoditi, ker prej jaz njej nisem hotela dati bonbona. In potem igram, da sem žalostna. /Potem imamo refleksijo z učenci o tem, kaj se je dogajalo in potegnemo iz prizora nauk/ (B33). To je recimo en primer, /z igranimi prizori največkrat to izvajam/ (B34), ker mi to leži in /se mi zdi, da otroci s konkretnim primerom najbolj razumejo/ (B35). /Sploh, če kakšen izmed njih igra v prizoru, da koga vključim. Potem se zares vživijo in se mi zdi da tako veliko odnesejo/ (B36). /Prilagam pa teme glede na trenutni problem pri kakšnem otroku/ (B37), ampak, ko pridem v razred nikoli ne povem, da je to sedaj zaradi tega, ker Matija ne želi deliti stvari z ostalimi in se bomo sedaj naučili, da to ni v redu. /Vedno pridem brez, da razkrijem na koga sem prvotno ciljala/ (B38) in /po navadi po tej skupinski refleksiji čez par dni, oziroma enkrat, ko vidim priložnost tudi individualno govorim s tistim otrokom, ki me je spodbudil, da to sploh izvedem/ (B39).

3) *So otroci z ovirami vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

/V športne dneve, šole v naravi, kulturne dneve in to se seveda vključeni normalno/ (B40). /Če je treba, se jim kaj prilagodi, da po svojih zmožnostih izvedejo dejavnost/ (B41). /V popoldanske dejavnosti, različne krožke, ki jih imamo, pa imajo možnost tudi biti vključeni/ (B42), a /se mi zdi, da je to povezano s tem, koliko ima otrok razvite socialne veščine/ (B43). /Na krožkih so namreč tudi otroci, ki niso njihovi sošolci in kakšni otroci, ki težko navežejo stike, se potem tudi neradi vpišejo na kakšne krožke/ (B44). /Je pa to vse prostovoljno, tako, da nikogar ne silimo/ (B45).

4) *Približno koliko otrok je na vaši šoli usmerjenih kot "otroci s posebnimi potrebami"?*

Na naši šoli imamo 46 učencev, oziroma 44, ker sta se spomladi dva prešolala. Imamo 14 otrok z govorno-jezikovno motnjo, 11 otrok s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, 6 otrok, ki so dolgotrajno bolni, 1 gibalno oviranega in 1 gluhega ter 13 otrok, ki ima več motenj, od tega dva tudi z motnjami avtističnega spektra, 4 s čustveno-vedenjskimi motnjami in PPPU.

Prilagoditev prostora

1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z oviro? Na kakšen način?*

/Ne dolgo nazaj smo imeli sestanek na to temo, ker je vodstvo opozorilo na to, da bi morali učilnice bolj prilagoditi posebnim potrebam nekaterih otrok/ (B46). /Učilnice na predmetni stopnji niso nič prilagojene, razen tega, da so tla ravna, ni nobene stopničke ali kaj takega/ (B47). /Na razredni stopnji pa učilnice prilagajajo učitelji, ki tam učijo/ (B48) in potem /sami improvizirajo in prilagajajo glede na potrebe v tekočem šolskem letu. Odvisno od otrok, ki jih imajo tisto leto in od potreb, ki se pojavijo/ (B49). /Zdaj so od vodstva vsi učitelji dobili nalogo, da razmislijo kako bi lahko učilnice bolj prilagodili, kaj bi lahko spremenili, da bi bile bolj prijazne do otrok z oviro/ (B50). /Čez dva tedna imamo spet sestanek in mora vsak povedati svoje predloge/ (B51) in /bomo po končanem pouku, ko še dva tedna delamo med počitnicami, baje preurejali učilnice/ (B52). Sama zelo pozdravljam ta predlog,

ampak /sem se oglasila potem in predlagala, da naj učitelji pri oblikovanju predlogov, predvsem otroke, za katere bi karkoli preurejali, vprašajo, česa si oni želijo, kaj bi oni želeli v učilnici, da bi jim bilo lažje/ (B53). Ne vem kako lahko nekaj spreminjamo, ne da bi vprašali tistega, za katerega sploh to spreminjamo. Pa /se je ravnatelj potem strinjal s tem in dal navodilo, da naj pri pisanju predlogov upoštevajo mnenje otrok/ (B54).

2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

/Imamo klančine in dvigalo, to pa je pravzaprav to česar se spomnim/ (B55).

Prilagojeni pripomočki in metode

1) *Ali pri sodelovanju z otroki z oviro uporabljate kakšne pripomočke? Katere?*

/Predvsem didaktični material/ (B56). /Različne družabne igre/ (B57), /plastelin/ (B58), /slikovna ponazorila/ (B59), /lim kocke/ (B60), /bralna ravnilca/ (B61), /kalkulator/ (B62), /tabele/ (B63), /delovne liste/ (B64), /žogico za stiskanje za pomiritev/ (B65) in /kakšno plišasto igračo/ (B66).

2) *Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z "otroki s posebnimi potrebami"?*

/Zelo različne, to je precej individualno/ (B67). /Odvisno od otroka/ (B68), ampak /z večino uporabljam konkretne ponazoritve s predmeti, ki jih lahko otrok prime v roko/ (B69). Recimo kakšnemu /pomagam pri seštevanju in mu dam na mizo svinčnike in jih vzame stran, toliko kolikor jih mora odšteti/ (B70). /Veliko delam na pogovoru/ (B71), /na tem, da mi otrok zaupa/ (B72), /ga sprašujem za mnenje, kako bi on rad da kaj narediva/ (B73). /Osredotočam se veliko na močna področja otroka in ga spodbujam, da se tudi sam začne zavedati kaj so njegovi plusi, kje je dober/ (B74). /To veliko vpliva na samozavest otroka/ (B75) in /potem je bolj pogumen/ (B76) in /bolj verjame vase tudi pri kakšnem predmetu ali pri čem, kar mu ne gre/ (B77). /Zelo veliko uporabljam tudi slikovnega gradiva, za kakšno razlago/ (B78), ali pa samo /kot pomoč pri izražanju. Recimo za izražanje počutja, kako se danes počutim imam slikice otrok, ki izražajo različna čustva in potem otrok skozi sliko izrazi zakaj se ob nečem tako počuti/ (B79). /Igra vlog tudi velikokrat prav pride/ (B80), /ker se otroci včasih težko postavijo v kožo drug drugega/ (B81) in potem /odigramo kakšno situacijo. Čisto tako jaz in otrok v pisarni, ali pa cel razred v njihovem razredu, ali po manjših skupinah/ (B82).

3) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom? Ali se poslužujete enakih metod za enako kategorijo posebnih potreb ali z vsakim otrokom sodelujete drugače?*

/Nikoli ne gledamo samo usmeritve, ampak prilagajamo vse glede na otroka/ (B83). Tudi dva otroka z motnjami avtističnega spektra se lahko zelo razlikujeta. /Vedno izhajam iz vsakega otroka posebej/ (B84), /res pa je, da na začetku upoštevam pretekle izkušnje/ (B85). /Kaj je recimo že pri kakšnem drugem otroku z avtistično motnjo delovalo, pa poskušam potem na podoben način, ni pa to pravilo/ (B86). /Odvisno kako se otrok odzove. Če se mi zdi, da mu ustreza nek pripomoček na primer in mu pomaga, potem ga uporabljam še naprej, drugače pa probam s čim novim, kar recimo pri kakšnem drugem otroku z avtizmom ni delovalo/ (B87).

4) *Ali so posebne podpore, dodatne pomoči in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti na vaši šoli deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

/Bi rekla, da vsi/ (B88). /Ampak več prilagoditev in dodatnih ur pomoči, ter sodelovanja z več strokovnjaki so sigurno deležni otroci z oviro in to tisti, ki so usmerjeni/ (B89). /Če otrok ni usmerjen se mu seveda tudi pomaga pri pouku in na dopolnilnem pouku, če gre za učne težave/ (B90), /če gre za karkoli drugega tudi jaz pomagam/ (B91). /Ampak sigurno so usmerjeni otroci deležni več pomoči/ (B92), ker je /že takoj vključenih več strokovnjakov in se redno potem to izvaja in spremlja napredek/ (B93).

Kompetence za delo z otroki s posebnimi potrebami

1) *Ali v zvezi z delom z otroki z oviro učiteljem nudite kakšno podporo? Na kakšen način?*

/Ja, na dnevni bazi/ (B94). Predvsem /razložim jim, kakšne težave ima učenec/ (B95) in /dam kakšen nasvet kako mu lahko pomagajo/ (B96). /Poslušam njihova opažanja, kje je otrok dober, kaj mu ne gre/ (B97), /kje se njim zdi, da bi mu mogli pomagati pa na primer ne vejo kako/ (B98). /Svetujem jim tudi, kako naj otroku prilagajajo podajanje snovi in ocenjevanje in sproti potem to dopolnjujemo/ (B99). Seveda se /za vsakega naredi individualni

načrt/ (B100) /iz katerega potem izhajamo/ (B101), /a z učitelji vseeno sproti sodelujem/ (B102). /Smo dogovorjeni, da me lahko kadarkoli pridejo vprašat za nasvet in jim potem probam pomagat/ (B103).

2) *Ali bi si za delo z otroki z oviro želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj?*

/Ja, to je vedno dobrodošlo/ (B104). /Moje delo je zelo naporno in zahtevno in včasih ti da energijo že to, da vidiš, da delaš pravilno, če se že nič prav posebej novega ne naučiš na izobraževanju/ (B105). /Dobiš samozavest in zagon za naprej/ (B106).

3) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z oviro? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*

/Ja, imamo možnost/ (B107) in /se jih udeležujem kar redno/ (B108). Zato, ker kot sem že rekla /mi dajo nov zagon/ (B109) in /se dobro počutim, če tam izvem, da kaj dobro delam/ (B110). In /seveda zaradi novega znanja, novih izkušenj/ (B111). Pa /zaradi tega, da izveš kakšne dobre prakse/ (B112) in /tudi zaradi novih poznanstev/ (B113). /Vedno koga novega spoznam in velikokrat si izmenjamo kontakte in si večkrat potem kasneje pomagamo/ (B114). Recimo kdaj ne vem kaj storiti v določeni situaciji in /koga pokličem za nasvet, ki je iz te stroke. Tisti, ki je iz te stroke kot ti, veliko bolj ve, kot, če vprašam ostale zaposlene na šoli/ (B115). /Splača se imeti veze na področju na katerem delaš, ker potem nisi sam. Vedno lahko koga kaj vprašaš, ali pa ta pozna nekoga drugega, ki ti lahko pomaga in tako. Se mi zdi dobro imeti mrežo strokovnjakov na katere se lahko obrneš/ (B116). Potem /tudi skupaj hodimo na izobraževanja, si svetujemo na katerega naj kdo gre in tako/ (B117).

4) *Bi si želeli več takšnih izobraževanj? Na katero temo?*

Izobraževanj ni nikoli preveč, tako, da bi jih lahko bilo še več, ja. Ampak /načeloma jih je dovolj/ (B118). /Glede tem pa so vse teme dobrodošle. Enkrat si želiš bolj eno področje, drugič drugo. Glede na trenutne potrebe, glede na to s katerimi temami se trenutno največ srečuješ/ (B119). /Si pa s sodelavkami tudi razdelimo teme in nato obveščamo druga drugo. Ne gremo vse na vsa izobraževanja ampak si razdelimo teme in si potem poročamo med sabo, kar se naučimo tam/ (B120). Ker /delovne obveznosti ne dopuščajo veliko časa, da bi se udeležil še vseh tistih izobraževanj, ki bi te zanimalo/ (B121).

Mnenje glede šolanja otrok s posebnimi potrebami v redni osnovni šoli

1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z oviro v redni program osnovne šole?*

/Za večino otrok je to dobro in koristno/ (B122). /Seveda pa so primeri, ko je povsem zgrešeno, da je otrok v redni osnovni šoli/ (B123).

2) *Katera izbira je za otroke z oviro po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim program ali redna osnovna šola? Zakaj?*

/Težko je splošno govoriti, saj je to odvisno od več dejavnikov/ (B124). Za večino otrok, ki se izobražujejo je primerno, da so pri nas, za nekatere pa je bolje, da so na prilagojenem programu izobraževanja. /Težko bi izpostavila za koga je primerno eno in za koga drugo, odvisno od otroka in njegovih zahtev/ (B125), /od tega koliko potrebuje, da se mu učitelj posveča/ (B126), /koliko dodatnega spodbujanja potrebuje/ (B127), /koliko prilagoditev/ (B128). Ravno zadnjič smo debatirali s kolegi, da /bi bilo za nekatere od teh učencev, ki imajo čustveno-vedenjske motnje res ustreznejše šolanje v okviru prevzgojnih domov, kot pri nas, v redni osnovni šoli/ (B129). /Ti otroci navadno tudi doma nimajo prave opore, zato je še toliko težje/ (B130).

3) *Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

/Prednost vključitve v redno osnovno šolo je definitivno to, da nobenega ne izključujemo/ (B131). /Vsi otroci imajo pravico, da se lahko vključijo v redno osnovno šolo/ (B132), tega se zavedam. Se pravi /dobro je to, da ni odrinjen/ (B133), /da ima enako izhodišče kot vsi/ (B134) in /tudi za naprej v življenju so to definitivno boljši pogoji, če si obiskoval redno osnovno šolo/ (B135). /Dobro je tudi to, da se ti otroci v redni osnovni šoli večkrat znajdejo pred situacijo, ki jim recimo predstavlja velik izziv in jim ne gre in se potem naučijo spopasti s tem, vztrajati, sprejeti pomoč/ (B136) in tako. /Dobro je tudi za vse ostale otroke, da so si zelo različni med sabo, da so eni dobri na enih področjih, drugi na drugih pa jim to vse postane normalno/ (B137). /Naučijo se otroci sodelovanja, pomoči med seboj/ (B138). /Negativno pa je v redni osnovni šoli to, da otrok z oviro velikokrat doživi neuspeh/ (B139) in /veliko jih to težko prenese in zaradi tega niso samozavestni/ (B140). In /tukaj se jim tudi

učitelji ne morejo tako zelo posvetiti pri pouku/ (B141), ampak /se jim potem dodatno še pomaga pri urah dodatne strokovne pomoči, ampak je to po eni strani za otroka dodatna obremenitev tudi lahko/ (B142) in /tudi stigmatizira to otroka na nek način, ker se zdi ostalim otrokom potem poseben, ker ima neko pomoč, neke dodatne ure, ki jih oni nimajo/ (B143). /Na šoli s prilagojenim programom pa se mi zdi prednost to, da so tam strokovni delavci bolj strokovno podkovani na tem področju/ (B144) in /otrok je tam manj/ (B145) in /se lahko vsakemu mogoče bolj posvetimo/ (B146). Ampak /po drugi strani pa je negativno, da nekatere otroke zdaj odrežemo od ostalih, ker je to pa izključevanje/ (B147), težka tema, nimam nekega splošnega pravilnega odgovora na to temo.

- 4) *Torej menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

/Stigmatizirajo/ (B148). /Otrok je vedno nekaj posebnega, drugačen od ostalih/ (B149). In /večina, ki jih ima prilagoditve in dodatno pomoč tega ne dojema kot privilegij/ (B150), /ampak kot neko dodatno obremenitev/ (B151), /kot kazen tudi/ (B152). In /drugi otroci vedo, da je nekdo drugačen/ (B153), /da on ne zna sam določenih stvari, ampak mu je treba pomagati/ (B154). /Mislim, da bi moralo to vse potekati na bolj diskreten način, da se ne bi to toliko izpostavljalo/ (B155). In /definitivno bi ure dsp-ja morale biti po pouku. Čeprav potem pa otroku ukrademo prosti čas, ki ga imajo drugi otroci med podaljšanim bivanjem/ (B156). /Ne vem, nimam rešitve kako bi bilo to boljše urediti/ (B157).

- 5) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Dobro je urejeno to, da, ko se odločimo, da gre otrok v postopek usmerjanja, mislim, da opravimo dobro delo glede tega, da staršem dobro predstavimo dodatno pomoč in prilagoditve, ki jih bo imel otrok/ (B158). /Predstavimo to kot nekaj dobrega, nekaj kar bo otroku veliko pripomoglo/ (B159) in /imamo zelo malo takih primerov, ko bi starši odklonili usmerjanje in otrok potem nebi dobil ur dodatne strokovne pomoči/ (B160). /Kritično urejeno pa je to, da veliko ur dsp-ja poteka med poukom/ (B161) in /otrok potem ni prisoten pri pouku in vedno kakšno uro zamudi, kakšno, za katero naj ne bi bilo tako pomembno, da je zraven. Recimo šport/ (B162), ampak /veliko otrok potem to dojema kot kazen/ (B163) in /ni dobro, da otroka prikrajšamo za nek predmet, ki mu je všeč/ (B164).

9.4 Intervju C

Vključenost

- 1) *Kako menite, da so otroci z ovirami na vaši osnovni šoli vključeni med ostale sošolce?*

Mislim, da so /otroci z ovirami dobro vključeni med ostale/ (C1). Predvsem zato, ker /se trudimo, da pri svojem delu na delamo razlik/ (C2). /Uporabljamo različne koncepte dela, ki so prilagojeni tem otrokom/ (C3).

- 1a) *Ali imajo prijatelje?*

/Ja, imajo prijatelje/ (C4), ker so /vsi enakovredno vključeni v učni proces dela/ (C5) in tako /ves čas sodelujejo z drugimi sošolci, tudi, če drugače, če ne bi bili v to prisiljeni, ne bi želeli/ (C6), zato /ne opažam razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalih otrok/ (C7).

- 1b) *Ali imate kakšno izkušnjo, da so ostali učenci zbadali učence z ovirami?*

/Ja, včasih pride do tega, da usmerjene otroke drugi otroci zbadajo/ (C8), saj so /otroci predvsem v prvi triadi nekako še v procesu spoznavanja drugačnosti/ (C9) in /hitreje pride do tega, da opazijo razlike med njimi in ostalimi sošolci, ki so mogoče drugačni v določenih stvareh/ (C10). In zaradi tega se /včasih zgodi, da je potrebno učence opozoriti in pokazati, da tega ne odobravamo/ (C11), ampak /poskušamo na naši šoli te situacije izkoristiti kot možnost za učenje o sprejemanju drugačnosti/ (C12). Ko pride do tega, potem /poskušamo otroke iz take situacije nekaj naučiti/ (C13). /Do zbadanja sicer prihaja zelo redko/ (C14), /načeloma, globalno gledano je situacija dobra/ (C15). /Ni neke opazne razlike med vključenostjo učencev, ki so usmerjeni in ki niso/ (C16). /Do zbadanja pa je normalno, da prihaja pri teh letih/ (C17).

1c) In kako postopate, če pride do zbadanja?

/Če sem priča zbadanju, recimo na hodniku potem učence probam pomiriti s pogovorom/ (C18). /Poskušam si vzeti čas za to/ (C19) in /situacijo analizirati tako, da recimo tisti, ki je bil pobudnik za določeno zbadanje, ugotovi, da je to vedenje nezaželeno, ker drugemu otroku s tem povzroča nelagodje in tesnobo/ (C20). V primeru, da je otrok zbadan zaradi svoje ovire, poskušamo dati poudarek na to, da /povemo, da ima vsak človek neke lastnosti, ki so posebne in da to ni nič narobe s tem, da smo si različni/ (C21).

2) Ali učencem pomagata pri vključevanju in kako?

/Od vsega začetka šolanja se trudimo, da pri učencu spremljamo kako poteka njegov proces vključevanja/ (C22). /Pri otrocih s posebnimi potrebami je ta proces dodatno otežen, že zaradi njihovega statusa, oziroma stigme, ki jo prinaša naziv otrok s posebnimi potrebami/ (C23). Kljub temu, da /ne delamo razlik med učenci z ovirami in ostalimi, saj nočemo še sami dajati poudarka na drugačnost in to še dodatno izpostavljati, jih tretiramo kot vse ostale/ (C24). V primeru, da otrok potrebuje pomoč, pa mu seveda pomagamo. Recimo, /če neke dejavnosti učenec ne zmore, potem izberejo učitelji tako dejavnost, ki jo lahko izvajajo vsi, tudi učenec z oviro. Ne izbirajo takih dejavnosti, ki jih kdo ne more izvajati zaradi svoje ovire. Na tak način jih vključujemo/ (C25), da /so vedno povsod zraven/ (C26). Res pa je, da to /ni vedno izvedljivo, saj potem ostali sošolci ne napredujejo toliko, kolikor bi lahko in so potem prikrajšani/ (C27). V takem primeru potem /otroku z oviro dejavnost čim bolj prilagodimo, da je vsaj minimalno vključen/ (C28).

3) So otroci z ovirami na vaši šoli vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?

/Vključeni so v vse aktivnosti/ (C29), ampak uporabljamo isti princip, ki sem ga že opisala. /Če ga je možno vključiti, ga vključimo v polni meri/ (C30), /če je treba mu prilagodimo stvari/ (C31). /Če v kakšnem primeru ni možno, da dejavnost prilagodimo, potem je otrok prisoten, ampak ne izvaja dejavnosti/ (C32), /ali pa ima kakšnega spremljevalca zraven, ki potem z njim kaj drugega dela/ (C33). /Načeloma so otroci z ovirami vključeni v vse aktivnosti/ (C34).

Prilagoditev prostora

1) Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z ovirami? Na kakšen način?

/Ne, ne bi rekla, da so kaj posebej prilagojene učilnice/ (C35). /Imamo klančine/ (C36), /do vseh učilnic je dostop možen za učence na vozičku/ (C37) recimo. /Ostalo pa na splošno ni prilagojeno/ (C38). /Prilagaja se potem za vsakega otroka posebej, ko se pojavi potreba/ (C39).

2) So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?

Kot sem že rekla, klančine. Drugače /nekih posebnih prilagoditev prostorov v šoli ni/ (C40).

Prilagojeni pripomočki in metode

1) Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?

/Ja, seveda, pripomočki so velikokrat v uporabi/ (C41). Predvsem kakšne /družabne igre/ (C42), /plastelin/ (C43), /različne slikovne kartice/ (C44), kakšno /plišasto igračo/ (C45), /peščeno uro/ (C46), /delovne liste na katerih je veliko slikic/ (C47), pa /večja pisava kot po navadi/ (C48), ali pa /drugačna pisava/ (C49). Potem različne /flomastre/ (C50), /številčni kvadrat/ (C51), /knjigo za PESC komunikacijo/ (C52), veliko stvari.

2) Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z ovirami?

/Individualno delo, ena na ena največ/ (C53). Tudi /delo v paru veliko uporabljam/ (C54). Na primer /zraven otroka z oviro povabim kakšnega njegovega sošolca/ (C55). Večinoma si /lahko sam izbere kdo gre z nama/ (C56). Drugače pa /pogovor največ/ (C57) in /igro vlog uporabljam veliko/ (C58). In /iz perspektive moči izhajam cel

čas/ (C59). Uporabljam tudi /ocenjevalno lestvico velikokrat/ (C60). Različno, /odvisno od tega kaj učencu ustreza in na kakšen način se najlažje izraža in osvaja nova znanja/ (C61).

3) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom?*

/Z vsakim otrok sodelujemo drugače/ (C62), ker ima /vsak svoje specifične potrebe/ (C63) in je /nemogoče na isti princip oziroma način priti pri vseh do istih rezultatov/ (C64). /Veliko tudi sprašujem, če mu ta način pomaga/ (C65). Recimo /vprašam, če mu je všeč, da so poleg nalog na delovnem listu zraven sličice, in če mu to pomaga, da bolje razume navodilo. In potem, če reče, da ja, potem v prihodnje nadaljujem s takšnim pristopom, na tak način/ (C66).

4) *Ali so posebne podpore, dodatne pomoči in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti na vaši šoli deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

/Vsi učenci so deležni pomoči/ (C67), ker /tudi ostali učenci, določeni, potrebujejo dodatno pomoč in podporo/ (C68). Kot primer lahko navedem potrebo bo pomoči pri učenju pri različnih predmetih. Tako /kot otrok z oviro potrebuje pomoč pri učenju, lahko tudi nekdo, ki ni usmerjen potrebuje dodatno učno pomoč/ (C69), seveda. In se mu potem /individualno pomaga, oziroma kaj prilagodi/ (C70). /Velikokrat je tudi tako, da otroci, ki bi morali biti usmerjeni in deležni dsp-ja recimo, ga niso deležni, ker se starši ne strinjajo, da bi bil otrok usmerjen/ (C71). Seveda, da /takemu učiteljica vseeno pomaga in tudi jaz, če se pokaže potreba/ (C72), ampak /nima pa potem take strukturirane pomoči, kot bi jo imel, če bi bil usmerjen/ (C73).

Kompetence za delo z otroki z ovirami

1) *Ali v zvezi z delom z otroki z ovirami učiteljem nudite kakšno podporo? Na kakšen način?*

/V primeru, da učitelj potrebuje mojo pomoč, mu seveda pomagam/ (C74). In /opravljam tudi mesečne razgovore z učitelji, z vsakim posebej/ (C75). Na hitro /povprašam, če so kje kakšne težave in kako lahko pomagam/ (C76). /Skupaj z njimi raziskujemo potem, kako bi se dalo še izboljšati učni proces ali bilo kaj/ (C77). /Kadar potrebujejo pomoč jim pomagam vedno/ (C78). Seveda pa /sploh pri usmerjenih otrocih, cel čas sodelujemo že na način, da se dobivamo na strokovnih timih, ko spremljamo uresničevanje individualnega načrta, ki je bil izdelan za vsakega individualnega otroka/ (C79).

2) *Ali bi si za delo z otroki z ovirami želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj? Na katero temo?*

/Ja, bi vsekakor prišlo prav imeti še kakšna izobraževanja/ (C80). Ampak, /ker nismo šola s prilagojenim programom mislim, da ne bi rabili delati takega poudarka na tem sploh/ (C81). Če pa že, potem pa ne vem, recimo /na temo normalizacije drugačnosti. Kako ostalim otrokom predstaviti drugačnost/ (C82).

3) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z ovirami? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*

/Ja, imamo/ (C83) in /se jih udeležujem, kolikor mi delovne obveznosti dopuščajo/ (C84). /Na vse, na kar bi lahko šla, ne grem/ (C85). Na ta, ki se jih udeležujem, /grem zato, ker želim izkoristiti vsako priložnost, ki jo lahko, da izvem nekaj novega/ (C86) in /mi to pomaga pri delu/ (C87).

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z ovirami v redni program OŠ?*

/Se ne strinjam, da so vključeni/ (C88). /Za to imamo šole s prilagojenim programom/ (C89) in /usposobljene ljudi za to/ (C90). /Tam se lahko otrokom veliko bolj prilagodijo kot mi/ (C91). Zdi se mi, da /redna šola ni primerna za njih/ (C92).

2) *Zakaj? Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

/Tam so pedagogi, ki so se izobraževali za to, da delajo s tovrstnimi otroki/ (C93). In /imajo več znanja/ (C94), /več izkušenj/ (C95) in /jim lahko bolj pomagajo/ (C96). Za otroka z oviro /ne vidim slabosti pri vključitvi v

prilagojeni program/ (C97), /slabost pri vključitvi v redno šolo pa je to, da velikokrat pride do spleta okoliščin, kjer ne moremo prilagoditi dejavnosti/ (C98) in žal to ni okej za otroka. /Pri vključitvi v redno šolo ne vidim prednosti/ (C99), /pri vključitvi v prilagojen program pa je prednost to kar sem že rekla, da so tam bolj usposobljeni zaposleni/ (C100). /Oni so šolani za delo z otroki z oviro/ (C101). /Imajo prilagojene učilnice/ (C102), /metode dela, ki so primerne za te otroke/ (C103), ni primerjave.

- 3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

Zdi se mi, da /delamo po svojih najboljših močeh/ (C104). /Se trudimo, da obravnavamo drugačnost kot nekaj normalnega/ (C105). /Način našega dela se mi zdi dober/ (C106). /Slabo urejeno pa je to, da učitelji niso usposobljeni za delo z njimi/ (C107) in /otroci po mojem mnenju ne dosežejo vsega, kar bi lahko, tukaj pri nas/ (C108). /Bi rabili mogoče več kadra, ki je usposobljen specifično za delo z otroki, ki imajo kakšno oviro/ (C109).

- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

Ne, /z inkluzijo DSP in prilagoditve nimajo nič veze/ (C110). To /ima veze s tem, da otrok osvoji neke učne vsebine/ (C111), nima pa to sploh veze s samo inkluzijo. /Isto bi bil otrok vključen, če ima dsp in prilagoditve, ali če jih nima/ (C112). To, /ali ga imajo otroci radi ali ne, ali ga sprejmejo, nima veze s tem ali ima on matematiko pet ali ena/ (C113). Mislim, da to sploh ni povezano. /Kako je otrok vključen med ostale je odvisno od tega, koliko ga ostali otroci sprejemajo/ (C114), to pa je /veliko na učitelju. Če on vse otroke enakovredno sprejema/ (C115) in /predstavi ostalim oviro kot nekaj običajnega/ (C116) in /ustvarja situacije v katerih se morajo vsi družiti med sabo/ (C117), potem /se sigurno bojo družili/ (C118). In /če učitelj predstavi, da ni okej, da otroka z oviro žalijo ali zafrkavajo ali se z njim na splošno ne družijo, potem vpliva s tem na otroke/ (C119). /Ne sme se odobravati tega, da je nek otrok izključen, da se nihče z njim ne pogovarja in družijo/ (C120). /Tega se ne sme ignorirati/ (C121). /Moramo otroka na vsak način postavljati v situacije, da se bo poskusil vključiti/ (C122).

9.5 Intervju D

Vključenost

- 1) *Kako menite, da so otroci z ovirami na vaši osnovni šoli vključeni med ostale sošolce?*

Rekla bi, da je /vključenost odvisna od tega kok hudo obliko težav ima otrok/ (D1). /Tisti, ki nimajo velikih težav, so bolj vključeni kot tisti, ki imajo več težav/ (D2). Se mi zdi, da se tko kot vedno, pri vsaki stvari, /najdejo tisti otroci, ki opp pomagajo in so bolj sočutni/ (D3) in /tisti, ki otroke zmerjajo in imajo kakšne neprimerne opazke/ (D4). Se mi pa zdi, da se /včasih ni toliko delalo na tem, da bi te otroke vključevali, kot se zdaj/ (D5). Zdaj /z različnimi šolskimi urami na to temo/ (D6) in kakšnimi /delavnicami, ki otrokom zbujajo sočutje do teh otrok/ (D7), se to spreminja. Tko, da bi rekla, da so /otroci s posebnimi potrebami kar dobro vključeni pri nas/ (D8), ker /dajemo veliko poudarka na to in se o tem veliko govori/ (D9). /Zelo malo učiteljic mi poroča o tem, da bi bil kakšen otrok zelo osamljen, ali kaj takšnega/ (D10). /Če pride do tega, takoj ukrepamo/ (D11).

- 2) *Torej učencem pomagate pri vključevanju in kako?*

/Izvajamo delavnice v sklopu razrednih ur. Grem v razred in imam delavnice/ (D12), predvsem /tudi kakšne igrice, ki otroke zbližajo/ (D13). Lahko sploh na nobeno težko temo. Se recimo igramo /telefončke/ (D14), ali pa /"Stol na moji levi je prazen"/ (D15), na začetku, ko se otroci še ne poznajo dobro med sabo po imenih. Ali pa jim dam, da /po skupinah se pogovarjajo o določeni temi/ (D16). Recimo o otroku, ki je na vozičku. Da /morajo po skupinah razmisliti in se pogovoriti kaj bi lahko naredili, da bi otroku na vozičku pomagali v šoli/ (D17). In potem recimo rečejo, da bi mu nesli šolsko torbo, da bi mu prinesli kosilo v jedilnici in tako. Tudi /delim z otroki kakšne realne zgodbe in jim s tem širim pogled na to, kako smo si med sabo različni/ (D18). K vključenosti pripomore veliko tudi to, da /v vsakem razredu poiščem otroke, ki so učno zelo uspešni in potem jih zadolžim, da pomagajo tem OPP pri domačih nalogah/ (D19) in recimo /tudi pri pouku potem sedijo skupaj in jim te bolj učno uspešni pomagajo/ (D20). To jih zelo zbliža.

- 3) *So otroci z ovirami na vaši šoli vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

/Ja, vključeni so v vse aktivnosti/ (D21), ker /smo mi zgled otrokom/ (D22) in /ne želimo delat razlik/ (D23), če /otroke učimo, da jih ne smejo delat/ (D24). /Vsi so vključeni v vse kar želijo/ (D25). /Če je treba kaj prilagoditi, jim prilagodimo/ (D26), ampak v vse so vedno /vključeni. Tudi v krožke/ (D27). Tam potem /tisti, ki jih izvaja kaj prilagodi, če je treba/ (D28).

Prilagoditev prostora

1) Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z ovirami ? Na kakšen način?

/So prilagojene gibalno oviranim/ (D29). /Imamo umivalnike na višini, ki so dostopne vsem/ (D30). /Šolska tabla je prilagojena tako, da imajo tudi gibalno ovirani otroci dostop do nje in na taki višini je, da jo dosežejo/ (D31). /Smiselno razporeditev miz in stolov imamo, če je v razredu kdo, ki je gibalno oviran, da se lahko tudi on brez težav premika po prostoru/ (D32). V učilnicah so tudi /interaktivne table, da lahko tudi videe predvajajo učitelji in slike pokažejo, ne samo pišejo po tabli/ (D33). /Iz nekaterih učilnic na razredni stopnji imamo tudi izhod na teraso, kjer je prostor za pomirjanje/ (D34), v kolikor otrok to potrebuje. /Naredi kakšen krog, teče, da sprosti napetost/ (D35). /Grem jaz z njim, če me učiteljica pokliče, ali pa gre učiteljica oziroma nek sošolec, ki mu učiteljica zaupa, je odgovoren in ga potem zadolži, da gre z otrokom malo ven/ (D36). Drugače pa so /lahko prilagojeni mize in stoli/ (D37), v primeru, da otrok to potrebuje.

2) So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?

/Na hodniku imamo dvigalo za prehajanje med nadstropji/ (D38) in /klančine povsod v prostorih, kjer so stopnice/ (D39). Tudi /na igrišču so klančine/ (D40), to je pa pomojem to. /Knjižnica je tudi prilagojena gibalno oviranim/ (D41), ker lahko te otroci tudi /sami izbirajo knjige, ker so na njihovi višini police/ (D42) in tudi /regali so toliko narazen, da se lahko mimo peljejo z vozičkom/ (D43).

Prilagojeni pripomočki in metode

1) Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?

Uporabljam /slikovne kartice/ (D44), /žogice/ (D45), /plišaste igrače/ (D46), kakšne /družabne igre/ (D47), takšne /blazine, da se lahko z otrokom usedeva tudi na tla/ (D48), da je /vse bolj neformalno, ker nisva za mizo/ (D49). Potem /za fante imam tudi majhne avtomobilčke/ (D50) in /kocke/ (D51). /Za pomirjanje imam tudi tisto kar je zdaj popularno, pop-it/ (D52). Kjer otrok pritiska na takšne silikonske pikice. Drugače pa /kar otrok potrebuje/ (D53). Seveda različne /delovne liste/ (D54), /slike kakšne natisnem/ (D55), /za prve razrede tudi kakšno pobarvanko/ (D56).

2) Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z ovirami?

Čisto /odvisno kaj otrok rabi. Metode prilagajam vsakemu posamezniku/ (D57). /Individualno pomoč predvsem nudim/ (D58), /otroku pomagam z učenjem/ (D59). /Veliko tudi delam na povezovanju skupine, razreda/ (D60) in /spodbujam sodelovanje vseh otrok med seboj/ (D61). Kot sem že omenila, /se lahko otrok vedno tudi umakne/ (D62), /pride v mojo pisarno na pogovor/ (D63). Uporabljamo tudi metodo, /ko je nekdo razburjen recimo in ga učiteljica pripelje v mojo pisarno/ (D64) in /se otrok vseeno ne umiri, potem naredim nekaj povsem nepričakovanega/ (D65), da /preusmerim otrokovo pozornost/ (D66) in /potem se ob priliki pogovorim tudi o tem, kar se je prej zgodilo/ (D67). Recimo /zelo potihem začnem pet, da pridobim pozornost/ (D68). /Začneva potem pogovor o kar neki temi. Na primer vprašam otroka kaj so danes imeli za kosilo in se nekaj časa pogovarjava/ (D69). In /še, ko se otrok umiri, potem se pogovarjava o tem, kaj ga je prej razburilo/ (D70).

3) Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom?

To je odvisno od zelo veliko dejavnikov.

3a) Se poslužujete enakih metod za enako kategorijo "posebnih potreb" ali z vsakim otrokom sodelujete drugače?

/Nikoli se ne poslužujemo enakih pristopov za vse/ (D71), ampak /upoštevamo trenutno počutje otroka, njegovo razpoloženje/ (D72) in potem /uporabimo tisto metodo, ki mislim, da jo v tistem trenutku otrok najbolj potrebuje/ (D73). Seveda /imam v ozadju neke smernice in izkušnje, ki sem jih pridobila do zdaj, kar vpliva na to, kako bom

pristopala do otroka/ (D74). Ampak je /vse odvisno od trenutne situacije in otroka/ (D75). /Zelo individualno pristopam/ (D76), bi rekla.

- 4) *Ali so posebne podpore, dodatne pomoči in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti na vaši šoli deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

/Vsi so deležni pomoči/ (D77). /Pomoč prejmejo vsi tisti, pri katerih se izkaže potreba po tem/ (D78). Ker se tudi tukaj /trudimo, da ne delamo nobenih razlik/ (D79). /Za usmerjene otroke pač obstaja nek postopek, na kakšen način naj bi potem prejeli pomoč/ (D80), ampak seveda /ne bi smeli teh otrok prioritizirati glede prejemanja pomoči in podpore/ (D81). /Kdorkoli jo lahko potrebuje/ (D82). Recimo /nekdo, ki pride iz druge države in ne razume našega jezika, ne bo takoj usmerjen, ampak mu bomo takoj ponudili dodatno pomoč, da se bo slovenščine čim prej naučil/ (D83).

Kompetence za delo z otroki z ovirami

- 1) *Ali v zvezi z delom z otroki z ovirami učiteljem nudite kakšno podporo? Na kakšen način?*

/Ja. Vedno lahko pridejo na svetovanje v mojo pisarno/ (D84). /Z mano lahko delijo svoje dileme, vprašanja in izzive in se o tem pogovorimo in skupaj najdemo rešitev/ (D85). /Zdi se mi prav, da učitelji vejo, da imajo pri meni tudi oni vedno prostor, kamor se lahko obrnejo po pomoč/ (D86). /Sodelujemo pa seveda za vsakega usmerjenega otroka tudi strukturirano, redno na sestankih strokovnega tima./ (D87) Pomagam pa učiteljem tudi tako, da ob priliki, /ko so kakšna izobraževanja na voljo, na temo, ki se mi zdi, da bi jo učitelj potreboval, povabim s sabo tega učitelja./ (D88) In lahko potem tudi /po izobraževanju debatirava na to temo/ (D89).

- 2) *Ali bi si za delo z otroki z ovirami želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj? Na katero temo?*

/Ja bi si želela, seveda/ (D90). Ker se /znanje vsako leto znova nadgrajuje/ (D91) in so /vedno na voljo nove informacije/ (D92). /Zdi se mi prav, da svoje znanje krepiš vedno/ (D93) in /poiščeš nove načine komunikacije s temi otroki/ (D94). Temo na katero bi si želela izobraževanja pa težko opredelim. /Želela bi si, da bi bilo več poudarka na nekih novih oblikah motenj, ki še niso tako dobro raziskane in še ni dostopnih veliko informacij./ (D95) Recimo o avtizmu že veliko let govorimo in se mi zdi, da /če želiš najti informacije, jih hitro najdeš/ (D96). Se mi pa zdi, da /za mnogo oblik motenj mogoče niti še ne vemo in bi bilo fajn, da se seznanimo z njimi, kako to prepoznati in kako ravnati v teh primerih, ko to zaznamo pri otroku, neko motnjo, ki zaenkrat še nima imena./ (D97)

- 3) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z ovirami? Se jih udeležujete?*

/Ja imamo možnost in se jih redno udeležujem./ (D98)

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

- 1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z ovirami v redni program OŠ?*

Moje mnenje je, da se je /na tem že veliko naredilo in so otroci veliko bolj vključeni kot so bili pred leti/ (D99), se mi pa zdi, da je /še vedno kar nekaj prostora za izboljšave/ (D100). In da /bi z rednim ozaveščanjem učiteljev lahko naredili še kakšen korak naprej./ (D101) Kljub temu, da /ima ogromno učiteljev primeren odnos do teh otrok./ (D102) /še vedno obstajajo primeri, ki zavestno ali ne, s temi otroci ne ravnajo tako, kot bi bilo v njihovo dobro./ (D103) Se mi zdi, da /bi morali pristope do teh otrok še bolj individualizirati/ (D104) in /se manj ravnati po smernicah, ki obstajajo za določeno kategorijo opp/ (D105).

- 2) *Katera izbira je za otroke z ovirami po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim program ali redna osnovna šola? Zakaj? Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

Čisto /odvisno od stopnje ovire otroka, ali je zanj boljša redna šola ali prilagojen program./ (D106). /Tisti, ki se srečujejo z manjšimi ovirami, jih je vsekakor smiselno vključiti v redno osnovno šolo./ (D107) ker /zato, ker so vključeni v vse dejavnosti, bolj napredujejo, kot, če bi jih že v samem začetku dali v nek prilagojen program, kjer

je program lažji./ (D108) /V kolikor pa se izkaže, da ima otrok res večje ovire, je bolje, da ni v redni šoli./ (D109) /Če v našem programu ne more slediti, ker mu našega programa ne moremo toliko prilagoditi, kolikor bi on potreboval, se mi zdi smiselno, da se ga vključi v prilagojen program./ (D110) ker je /drugače v preveliki stiski/ (D111) in /se lahko zgodi, da bi se zaprl vase/ (D112) in bi /še to, v čemer je dober, potlačil in ne bi izkoristil vseh svojih potencialov/ (D113). /Prednost v redni šoli je to, da lahko otrok vseeno doseže mogoče več/ (D114) in /se bolj razvije/ (D115). /Slabosti tega pa so, da če je res pretežek program za njega, se lahko razvijejo razne travme/ (D116). Od /nezaupanja vase/ (D117) in /slabe samopodobe/ (D118). /Pri prilagojenem programu pa se mi zdi prednost, da je otrok bolj sproščen/ (D119), da /se počuti bolj vključenega/ (D120) in /lažje sledi pouku/ (D121) in /bolj zaupa samemu sebi/ (D122). /Slabost pa se mi zdi, da v kolikor so njegovi potenciali višji od predvidenega programa, lahko potem nazaduje in ne razvije vsega kar bi lahko/ (D123). Ker /mogoče tam od njega pričakujejo premalo/ (D124) in mu /ne postavijo dovolj izzvov, da bi vedno bolj napredoval./ (D125)

- 3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Najboljše so urejeni sami fizični prostori, ki so prilagojeni za gibalno ovirane./ (D126) Dvigala, klančine. In /izhode iz nekaterih učilnic na razredni stopnji imamo, kar sem že omenila, kar se mi zdi super za umirjanje./ (D127) /Najslabše pa se mi zdi, da je sama prepoznava, oziroma identifikacija tega, kateri otroci potrebujejo pomoč./ (D128) Ko se ugotovi, da nekdo potrebuje dodatno pomoč jo potem vedno zagotovimo, a mislim, da /porabimo preveč časa, da pride do tega, da otrok začne dobivati pomoč. Recimo učitelji prepozno meni sporočijo, če zaznajo pri kakšnem otroku težave in bi lahko otrok prejemal pomoč že veliko prej, če bi oni to prej prepoznali in mi prej povedali./ (D129)

- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

Rekla bi, da /pripomore v primeru, ko se z otroki učitelji pogovorijo, čemu je to namenjeno./ (D130) Ta pomoč in prilagoditve, ki jih je deležen nek otrok z oviro. /V primeru, da se otroka samo loči, se ga pelje na dsp in se ostalim ne razloži, kam on gre in zakaj to potrebuje, lahko to sproži veliko zbadljivk in potem otroka to izloča./ (D131) Zdi se mi /pomembno, da je veliko komunikacije znotraj razreda na to temo/ (D132) in /da se ničesar ne skriva/ (D133). Že /velikokrat se je izkazalo, da, če otroci vedo zakaj pride do določenih stvari, povsem drugače reagirajo, bolj pozitivno in bolj sprejmejo to kot nekaj normalnega in razumejo/ (D134), kot pa če jim nič ne povemo. /Če jim ne razložimo, ampak samo vidijo, da dobiva otrok drugačne naloge in ga občasno peljemo iz razreda, ko ima dsp, potem pa to zavira inkluzijo./ (D135)

9.6 Intervju E

Vključenost

- 1) *Približno koliko otrok je na vaši šoli usmerjenih kot "otroci s posebnimi potrebami"?*

Na naši šoli se šola 44 otrok z odločbami o usmeritvi.

- 2) *Kako menite, da so otroci z ovirami na vaši osnovni šoli vključeni med ostale sošolce?*

/Večina otrok z ovirami je v šolsko okolje integrirana kolikor se le da, s čim manj priokusa o drugačnosti./ (E1) Glede na posamezen primer je /otroku nudena pomoč ali v razredu ali izven njega, odvisno, v čem bolje funkcionira glede na težave in njegovo uspešnost./ (E2) /Sošolci večinoma vedo, kateri so ti otroci/ (E3) in /spodbujamo mišljenje, da se to posebej ne izpostavlja niti v negativnem, niti v pozitivnem smislu./ (E4) In bi rekla, da /so kar dobro vključeni med sošolce./ (E5) /Imajo prijatelje./ (E6) /se družijo z drugimi./ (E7) Seveda so /nekateri bolj priljubljeni kot ostali./ (E8) to se moramo zavedati, ampak /v večini mislim, da so sprejeti s strani ostalih sošolcev in s strani učiteljev in ostalih zaposlenih na šoli./ (E9)

- 3) *Ali otrokom pri vključevanju pomagata in kako?*

/Seveda. Za vsakega otroka, ki že ima ali pa tekom šolanja pridobi odločbo, svetovalna služba takoj skliče sestanek z vsemi vpletenimi učitelji./ (E10) kjer jih /seznamimo z napotki in jih usmerimo v pravilno rokovanje z otrokom in okolico./ (E11) Prav tako se /redno spremlja samega otroka./ (E12) /vsako sredo pa v sklopu aktiv DSP evalviramo pretekli teden o delu s temi otroki./ (E13) /Glede samega vključevanja v razredne skupnosti pa

pomagamo tako, da poskušamo na ostale otroke vsi zaposleni prenesti miselnost, da drugačnost ni nič takega in da je to čisto normalno./ (E14) Da nekateri potrebujejo kje prilagoditve in da to ni nič narobe. /Spodbujamo tudi pomoč ostalih otrok, da naj se ponudijo, da bodo pomagali/ (E15) in /se mi zdi, da nam kar uspeva./ (E16) Imamo kar srečo, ker se mi zdi da /smo sami taki v kolektivu zaposlenih, ki to popolnoma sprejemamo/ (E17) in /se trudimo, da bi bili enakopravni ostalim, ti otroci/ (E18) in potem /tega tudi učimo otroke./ (E19) /Predvsem s pogovorom/ (E20) in /kakšnimi delavnicami./ (E21) /Tako svetovalna služba kot vsak učitelj s svojim razredom na ta način pripomore k vključenosti./ (E22)

- 4) *So otroci z ovirami na vaši šoli vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

/Da, vedno in vsi./ (E23) /Če je potrebno, s prilagoditvami./ (E24) Razen, /če se starši sami odločijo, da jih ta dan ne bo, na to pa mi nimamo vpliva./ (E25)

Prilagoditev prostora

- 1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z ovirami ? Na kakšen način?*

/Da, kjer je to potrebno./ (E26) /Otroci, ki to potrebujejo imajo višje ali nižje mize, kot so standardne mize v učilnicah./ (E27) Lahko je tudi /prilagojena miza z naklonom./ (E28) /prostor za invalidski voziček je v učilnici./ (E29) Drugega se ne spomnim za same učilnice.

- 2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

Da, /klančina je za invalidski voziček./ (E30) potem /dodaten prostor na hodniku za voziček pred učilnicami./ (E31) imamo tudi /kar široke prehode na hodniku/ (E32) in /dvigalo./ (E33) /Na voljo je tudi dodatna oseba za pomoč pri gibalno oviranih recimo, če je treba, receptor./ (E34) /V telovadnico in v vse prostore so kar široka vrata./ (E35) /Učencem, ki so gibalno ovirani so prilagojeni prostori, drugim usmerjenim otrokom ne./ (E36)

Prilagojeni pripomočki in metode

- 1) *Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?*

/Posebna matematična ravnila./ (E37) /obarvan papir./ (E38) /večji tisk, prilagojen fond črk./ (E39) /pripomočke za umirjanje imam, to so kakšne žoge, ali kakšen kosmat kos blaga./ (E40) Imam tudi /prilagojeno mizo, ki se ji spreminja naklon in ki ima pod mizo poličko za noge./ (E41) /Za gluhega otroka sodelujem s surdopedagogom./ (E42) ki mi potem pomaga. Uporabljam tudi /računalnik/ (E43) in /tablico/ (E44), da /otrok na tablici kaj rešuje, ali gledava kakšne slike in video prikaze/ (E45).

- 2) *Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z ovirami?*

/Odvisno od danih prilagoditev, tudi od otroka/ (E46). /Upoštevam dane usmeritve iz odločbe in šolsko delo prilagajam le temu ter otroku./ (E47) Poleg tega /uporabljam tehnike umirjanja, vključenosti./ (E48), /delavnice za boljšo socializacijo/ (E49), /individualni pogovor/ (E50), /delo v parih/ (E51) in /umik/ (E52).

- 3) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom?*

/Metode so različne in individualne, prilagojene za vsakega otroka posebej./ (E53) Da, /je nekaj skupnih metod, katere DSP izvajalci lahko uporabljajo/ (E54), a /prilagojeno posamezniku/ (E55). /Odločitev je sprva skupna, kaj se bo pri katerem otroku uporabljalo, kako se bo z njim delalo./ (E56) a se /ta odločitev tekom izvajanja pomoči lahko spremeni in prilagaja/ (E57). /Z avtističnim otrokom ali otrokom z ADHD je popolnoma drugače sodelovati kot tehnika z otrokom z govorno jezikovno motnjo. Že po tem se razlikujejo/ (E58), potem pa je še /vsak otrok individualna oseba zase, s svojimi specifikami./ (E59)

- 4) *Ali so posebne podpore, dodatne pomoči in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti na vaši šoli deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

/Vsi, ki imajo primanjkljaje, predvsem učne, imajo možnost dodatne pomoči in prilagoditev/ (E60). Le ti /imajo tudi brez odločbe možnost dodatne pomoči, a le ob pogoju rednega obiskovanja dopolnilnega pouka/ (E61). /Za

ostale individualne težave, na katere naletimo ali opozorijo starši, se vedno odzovemo in jih poskušamo čim lažje za otroka uvesti v učni proces/ (E62).

Kompetence za delo z otroki z ovirami

- 1) *Ali v zvezi z delom z otroki z ovirami učiteljem nudite kakšno podporo? Na kakšen način?*

/Da, kot sem že rekla. Sestankujemo redno za vsakega usmerjenega otroka/ (E63) in /spremljamo uresničevanje individualiziranega načrta/ (E64). /Dodajamo pa tudi občasna izobraževanja in predavanja za učitelje/ (E65) ter /pogoste razredne učiteljske zbornice, kjer sem vedno na voljo za pomoč in jim vedno svetujem, če to potrebujejo/ (E66).

- 2) *Ali bi si za delo z otroki z ovirami želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj?*

/Ne/ (E67). /Na voljo jih je dovolj, da osvežujem in nadgrajujem znanje in vedno najdem vse tisto, kar me zanima/ (E68).

- 3) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z ovirami? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*

/Da, imam možnost/ (E69) in /se jih tudi udeležujem/ (E70). /Predvsem iz razloga širiti svoje znanje glede na izkušnje drugih/ (E71) ter morda /osvojiti znanje kakih novih metod dela./ (E72)

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

- 1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z ovirami v redni program OŠ?*

Menim, da se /z leti abnormarno večja število otrok z ovirami. S tem večanjem se soočamo s težjo organizacijo DSP izvajanj, katere moramo vsako leto povečevati zaradi tako velikega števila odločb/ (E73). /Zaenkrat se naši otroci primerno vključujejo v učni proces/ (E74), /bojim pa se, da bo takih otrok vedno več/ (E75) in /bo le te vedno težje zadovoljiti v redni osnovni šoli/ (E76).

- 2) *Katera izbira je za otroke z ovirami po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim program ali redna osnovna šola? Zakaj? Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

/Odvisno od vrste ovire otroka/ (E77). /Otroke z PPPU lažje integriramo v redno osnovno šolo/ (E78), medtem ko /ostale, na primer otroke s čustvenimi motnjami, gluhe in otroke z avtističnimi motnjami glede na stopnjo težavnosti težave težje/ (E79) in /bi včasih bilo bolje za otroka, če bi obiskoval prilagojen program/ (E80). Vendar pa je /v veliki večini primerov tu težava staršev, kateri vztrajajo v rednem osnovnošolskem programu in ne želijo slišati za alternative/ (E81). /Prednost tega, da je otrok vključen v redni program je to, da je vključen med ostale otroke/ (E82), /je enakovreden ostalim/ (E83) in /ga nikamor ne izključujemo/ (E84). /Uresničuje se na ta način njegova pravica, da je lahko deležen takšne oblike izobraževanja, kot vsi otroci/ (E85). /Slabost pa je v tem, da je teh otrok vedno več in se srečujemo s pomanjkanjem kadra za izvajanje in organizacijo ur dsp-ja/ (E86). /Dsp morajo tako izvajati tudi učitelji, po svojem pouku/ (E87). /Če gre otrok v nek prilagojen program pa je prednost ravno to, da je tam otrok v razredu manj/ (E88) in /je lahko potem več pozornosti na njem/ (E89). /Slabo pa je to, da ga izločimo iz običajnega okolja/ (E90) in /ga etiketiramo za celo življenje/ (E91) in /stigmatiziramo/ (E92).

- 3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Dobro je to, da o tem govorimo učitelji med seboj/ (E93) in da /se učitelji skupaj z učenci pogovarjajo tudi o tem/ (E94). /Da otroci vedo za posameznika v razredu, ki je drugačen/ (E95). /Slabo pa je predvsem medgeneracijsko etiketiranje posameznikov/ (E96), katerim /to poleg tega, da imajo posebnost, še otežuje integracijo v šoli/ (E97). /Predvsem starejši učenci, ko izvedo, da ima nek otrok odločbo, mu potem dajo neko etiketo, da on je pa poseben/ (E98). /Ne da bi ga zafirkavali/ (E99), ampak, /ko se pogovarjajo o tem, vidim, da kar predpostavljajo neke stvari o otroku, čeprav ga ne poznajo/ (E100). Ampak /delamo na tem, da bo tega čim manj/ (E101).

- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

/Oboje, dodatne prilagoditve zavirajo in pripomorejo k inkluziji/ (E102). /Nekateri se počutijo izločene v smislu, ker morajo odhajati na DSP ure izven razreda/ (E103). /Nekaterim pa je to v pomoč, sploh z učnega področja/ (E104), /a hkrati v minus s socialnega/ (E105). Poleg tega /morajo zamujeno od redne ure, ker so šli med poukom na dsp, nadoknaditi in imajo pravzaprav dodatno, dvojno delo, kar se mi zdi zelo slabo urejeno/ (E106). Ampak /izvajalci DSP so recimo na voljo samo dopoldan, v času pouka nekateri/ (E107) in druge izbire ni. Vsekakor je /dvorezen meč vsa dodatna pomoč/ (E108), a /otroci so zelo prilagodljiva bitja in jim uspeva obvladovati tudi to.

9.7 Intervju F

Vključenost

- 1) *Približno koliko otrok je na vaši šoli usmerjenih kot "otroci s posebnimi potrebami"? Katere kategorije "otrok s posebnimi potrebami" so v vašem razredu in koliko (npr. Imamo 2 učenca z avtističnimi motnjami.)?*

To ne vem točno, to bolj vedo svetovalne delavke. In na naši šoli imamo tudi nižji izobrazbeni standard in jih veliko dajo tja. Rekla bi, da jih imamo v rednem programu recimo 23 otrok. Trenutno imam v razredu učenca z Aspergerjevim sindromom in eno deklico z govorno-jezikovno motnjo.

- 2) *Kako menite, da so otroci z ovirami v vašem razredu vključeni med ostale sošolce?*

/Ta z jezikovnimi motnjami sploh ni vključena/ (F1). Mogoče se /dve sošolki malo ukvarjata z njo/ (F2), drugače pa je /večinoma sama in izključena/ (F3). /Ne bi rekla, da ima prijatelje/ (F4). /Nihče se z njo ne druži/ (F5). In /vsi vedo za njo, da ona ne razume kaj ji govorim in me potem stalno na to opozarjajo/ (F6). /Izpostavljajo, da je drugačna/ (F7). /Fant z Aspergerjevim sindromom pa je kar vključen/ (F8). /Se igrajo ostali z njim/ (F9) in /ima prijatelje/ (F10). Ampak /vedo, da je drugačen/ (F11) in, /ko ima kakšne izpade se ga bojijo/ (F12). /Ni pa tako, da se nihče ne bi hotel družiti z njim in bi ga kaj zafrkavali/ (F13). Tako, da /on je veliko bolj vključen kot deklica/ (F14).

- 3) *Ali jima kaj pomagata pri vključevanju in kako?*

/Ja, velikokrat spodbujam druge učence naj še njiju vključijo v igro/ (F15) in /da naj jima pomagajo recimo pri kakšni nalogi/ (F16). /Spodbujam, da se družijo skupaj/ (F17) in /jih dajem v pare in male skupine pri pouku/ (F18).

- 4) *So otroci z ovirami vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

Ne, /ta punca recimo lani ni šla v šolo v naravi, ampak to zato, ker je iz Makedonije in njihova družina nikoli ne pusti otrok v šolo v naravi/ (F19), tako, da to je na starših, /drugače bi bila vključena/ (F20). /Fant pa je lani šel v šolo v naravi/ (F21), ja. /Na športne dneve oba gresta normalno, tako kot ostali/ (F22) in /hodita na krožke/ (F23). Na to deklico je treba ves čas paziti, da kam ne pobegne, drugače pa /vse normalno sodelujeta pri športnih dnevih in pri krožkih/ (F24).

Prilagoditev prostora

- 1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z ovirami? Na kakšen način?*

Ja, /recimo imamo po potrebi pod mizo takšno kovinsko palico, ki je kot gugalnica. In z nogami gunca potem otrok lahko cel čas to gugalnico, da se zbere. To je za otroke z adhd/ (F25). /Tedva učenca, ki jih imam letos v razredu pa prostorsko nič nimata prilagojeno/ (F26). /Vse učilnice so brez kakršnihkoli stopnic/ (F27), to je recimo prilagojeno za gibalno ovirane. /Za dotičnega otroka posebej se to prilagaja/ (F28), drugače nekih drugih posebnosti ni glede učilnice.

- 2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

Recimo /imamo dvigalo/ (F29) in /klančine/ (F30). Drugače ne, /nimamo dovolj prostora, na celi šoli, to je velik problem/ (F31). Tudi /dsp se izvaja na hodniku/ (F32), /nimamo prilagojenih prostorov za opp zaradi prostorske stiske. Imamo zelo slabe prostorske pogoje/ (F33). /Veliko kabinetov od učiteljev smo morali preurediti v učilnice/ (F34). /Tudi jedilnica ni nič prilagojena, da bi bil prostor med vrstami miz recimo za invalidski voziček/ (F35), nič.

Prilagojeni pripomočki in metode

1) Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?

Ja, uporabljam /barvni papir recimo za delovne liste/ (F36), drugače pa /žogico za stiskanje/ (F37), /kakšno igračo, ki jim je všeč/ (F38) in /peščeno uro za odmerjanje časa/ (F39). /Včasih tudi plastelin/ (F40) recimo, drugače pa nič posebnega.

2) Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z ovirami?

/Veliko individualnega dela/ (F41), /vključeni so v dopolnilni pouk/ (F42). /Veliko tudi dela v parih/ (F43). /Jih dam s kom v par, ki jim pomaga/ (F44). /Drugeče pa tako kot z ostalimi/ (F45).

3) So otroci z ovirami pri pouku deležni kakšnih prilagoditev? Katerih?

Ja, /dodatno jima kaj razložim/ (F46) in /sedita v prvi vrsti/ (F47). /Zadolžim tudi sošolce, da jima pomagajo pri nalogah/ (F48). Potem tudi /manj dela jima dam. Če dam ostalim sošolcem deset računov, njima dam sedem računov/ (F49). /Dam jima več časa pri kontrolnih nalogah in tudi pri reševanju delovnih listov/ (F50). Tako, da več časa in manj nalog, ker /sta bolj počasna kot ostali in se temu prilagodim/ (F51).

4) Kako usklajujete podajanje učne snovi otrokom z ovirami in ostalim učencem?

/Težko usklajujem/ (F52). /Zelo naporno je, ker moram dodatno skrbeti za te s posebnimi potrebami/ (F53). Ker, /če se ukvarjaš z enim, ki rabi več pomoči, potem ostali postanejo glasni in se začnejo dolgočasiti/ (F54). Tudi /drugi otroci se potem pritožujejo zakaj imasta onadva lažje naloge, oziroma manj nalog/ (F55). /Veliko več časa tudi porabim za pripravo na uro, ker moram imeti ves čas njiju v mislih. Kaj bom njima dala drugače, oziroma manj za delati/ (F56).

5) Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom?

/Izhajam iz posebne potrebe, iz odločbe/ (F57), ampak /potem to prilagodim na otroka/ (F58). /Vsak rabi drugačno obravnavo/ (F59). /Izhajam iz nekih smernic ampak jih potem prilagajam, ko vidim kaj komu bolj paše/ (F60). /Zelo individualno delam/ (F61), ker /ne delujejo pri vseh iste stvari/ (F62).

6) Ali so posebnega pristopa in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?

/Tisti, ki rabijo dodatno pomoč, so je deležni/ (F63). /Pri vseh, ki opazim, da se težje koncentrirajo, so bolj počasni, težje razumejo... Pri njih potem kaj prilagodim, ne samo pri opp/ (F64). /Tisti, ki so bolj hitri in veliko znajo, njim pa dam dodatno delo/ (F65), tako, da /prilagajam vsem ja, ne samo tem, ki imajo odločbo/ (F66).

Kompetence za delo z otroki z ovirami

1) Ali se pri delu z otroki z ovirami srečujete s kakšnimi težavami? Kakšnimi?

/Ja, se srečujem s težavami kar pogosto/ (F67). Recimo ta /fant z aspergerjevim sindromom je zelo agresiven, joka in ima izpade ter se krega z ostalimi. Težave imam pri vzgoji in pri samem delu z njim/ (F68). /Ne znam ga umiriti/ (F69) in je /problem, ker se ga drugi bojijo/ (F70) in /moram potem miriti njega in tudi ostale učence/ (F71). Tudi /zelo močen je in ga moram včasih prijeti fizično in ne vem kako, da ne bi bila preveč nasilna do njega, oziroma,

da me ne bi udaril ali pa, da ne bi kakšnega drugega otroka udaril/ (F72). Predvsem, /ko ima kakšen izpad, ne vem kaj naj naredim/ (F73). /Pri tej punčki pa imam težave s tem, ker zelo slabo razume navodila in ne vem kako naj jih predstavim, da jih bo razumela/ (F74) in /ne razumem kaj govori in tako ne vem kaj hoče/ (F75). /Moram jo ves čas gledati, ker drugače kar nekam odtava in gre iz razreda, tako, da s tem so težave, ker jo moram imeti ves čas na očeh, imam pa še drugih dvajset učencev/ (F76). /Oba sta tudi zelo počasna pri vsem in imam težave s tem, kako potem to usklajevati z vsemi ostalimi/ (F77). /Ko so vsi že pripravljeni v vrsti, da gremo ven, onadva še nista in potem ostali postanejo nemirni in jih moram miriti/ (F78).

- 2) *Ali se vam zdi, da vaše kompetence zadostujejo za delo z otroki z ovirami? V čem se počutite kompetentne in v čem ne?*

/Ne, mislim, da ne zadostujejo/ (F79). /Kompetentna sem recimo v tem, da če rabita toplino in lepe besede, sem dobra v tem. Jima to dam/ (F80). /Nisem pa dobra v tem, ker ne vem na kakšen način naj jima nekaj razložim, da bosta razumela/ (F81) in /ne vem kako naj usklajujem njiju z ostali razredom/ (F82). In /nimam potrebnih pripomočkov v šoli, da bi jima lahko toliko pomagala, kolikor bi onadva potrebovala/ (F83).

- 3) *Ali ste v zvezi s tem deležni kakšne podpore s strani svetovalne delavke? Kakšne?*

/Ja, sem/ (F84). /Včasih jih ona vzame v pisarno in se z njimi pogovori/ (F85) in /tudi z njihovimi starši/ (F86). /Imajo tudi dsp/ (F87) in tudi /k pouku pride svetovalna delavka velikokrat/ (F88), da /opazuje delovanje otrok v razredu in mi na podlagi tega potem kaj svetuje/ (F89). Tudi /na sestankih v zbornici, cel učiteljski zbor sodeluje s svetovalno delavko/ (F90). /Skupaj debatiramo o kakšnih problemih/ (F91) in nam potem /pomaga in skupaj najdemo rešitev/ (F92).

- 4) *Ali bi si za delo z otroki z ovirami želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj?*

/Ja, ker je tega premalo/ (F93).

- 5) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z ovirami? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*

/Ja, imam/ (F94). /Se jih udeležujem/ (F95) ja, /ker tam pridobim dodatno znanje/ (F96) in /zato, da bi sebi olajšala delo/ (F97). Pa /da zagotovim tem otrokom z opp boljše razmere, pa tudi celemu oddelku, ker je potem vsem lažje, če jaz vem kako naj delam/ (F98).

- 6) *Bi si želeli več takšnih izobraževanj? Na katero temo?*

Ja, /želela bi si predvsem izobraževanje za aspergerjev sindrom/ (F99). /Kako delati z njimi/ (F100), /da bi dobila kakšen nasvet kako naj ravnam, ko ima kakšen izpad/ (F101). /Za določene situacije, kako bi mu lažje pomagala me zanima/ (F102) predvsem.

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

- 1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z ovirami v redni program OŠ?*

/Ne bi jih vključevala/ (F103). /Čeprav ne vem/ (F104), /po eni strani se mi zdi prav, da so, da so vseeno med ostalimi otroki/ (F105). Ampak, /če gledam za otrokovo dobro, se mi zdi dobro za njega, da je vključen/ (F106), /če izhajam iz sebe, bi jih dala v drug program/ (F107). /Ker je zelo naporno/ (F108) in /me to utruja/ (F109). /Za otroke je dobro, da so v običajnih razredih, da se počutijo sprejete/ (F110), /po drugi strani pa je mogoče boljše za njih, da so v prilagojenem programu in v manjših skupinah/ (F111) in /bolj s sebi podobnimi/ (F112). In /tam se jim potem bolj posvetijo, bolj jim pomagajo/ (F113). /Mešane občutke imam glede tega, da so vključeni v redni program/ (F114).

- 2) *Katera izbira je za otroke z ovirami po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim program ali redna osnovna šola? Zakaj? Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

/Če moram izbirati potem prilagojen program/ (F115). /V redni osnovni šoli je prednost to, da so vključeni v navadno okolje/ (F116), /da se lažje prilagodijo za kasnejše življenje, ker ne bodo vedno v nekih posebnih prilagojenih skupinah/ (F117). /Okrog njih so tudi taki učenci, ki jim lahko pomagajo in jih spodbujajo/ (F118) in /jih mogoče motivira, da so drugi boljši od njih/ (F119). /Slabost je pa to, da si jaz ne morem vzeti toliko časa za njih, kolikor bi bilo treba/ (F120). /Če bi bili v manjših skupinah bi bilo boljše, bolj bi se jim lahko posvetili/ (F121). /Slabost je tudi to, da jih eni učenci zafrkavajo/ (F122) in /so potem stigmatizirani zaradi svoje ovire/ (F123). /V prilagojenem programu pa je prednost to, da so tam v manjših skupinah/ (F124) in da /učitelj še bolj podrobno spozna te otroke/ (F125) in /se jim bolj posveti/ (F126). /Verjetno je tam tudi več sodelovanja s starši/ (F127) in /več prilagoditev prostorov in pripomočkov kot pri nas/ (F128). In /tam tudi ni en sam učitelj/ (F129). /Slabo pa je tam to, da niso vključeni v normalno življenjsko okolje/ (F130). Nekako /so varovani, zaviti v vato/ (F131). /Niso na realnih tleh/ (F132). /Slabo to na njih vpliva tudi zato, ker se še bolj zavedajo, da so posebni/ (F133).

- 3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Dobro je urejeno to, da imamo za njih dsp/ (F134) in /da se svetovalni delavci ukvarjajo veliko z njimi/ (F135). /Slabo pa je to, da so slabo prilagojeni prostori/ (F136) in da /je prostorska stiska/ (F137). /Nimamo prostorov za dsp in potem to poteka na hodnikih, to je najbolj kritično/ (F138). Pa tudi /preveč je učencev v enem razredu in potem se težko vsakemu individualno posvetim/ (F139).

- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

/Mislim, da pripomore/ (F140). Ker /jim je s prilagoditvami vseeno lažje/ (F141). /Če ne bi bilo prilagoditev in dsp-ja, potem bi bili še bolj izključeni kot so/ (F142), ker /bi učno bolj zaostajali in bi jih ostali bolj zafrkavali/ (F143) in tako. Ampak /mogoče tudi odvisno od razreda/ (F144). /Včasih je dobro, da vedo ostali otroci, da ima nekdo dodatno pomoč in da mu zato tudi oni potem bolj pomagajo/ (F145). /V kakšnem razredu pa potem otroka še bolj izključujejo, ker je on drugačen od njih, ker ima dodatno pomoč in določene prilagoditve/ (F146). /Odvisno od razredne klime/ (F147). Ampak /načeloma bi rekla, da to pripomore k inkluziji/ (F148).

9.8 Intervju G

Vključenost

- 1) *Približno koliko otrok je na vaši šoli usmerjenih kot "otroci s posebnimi potrebami"? Katere kategorije "otrok s posebnimi potrebami" so v vašem razredu in koliko (npr. Imamo 2 učenca z avtističnimi motnjami.)?*

Povprečno dva do tri na razred. Mam pa približno 23 oddelkov na celi šoli. V mojem razredu je trenutno eden. Usmerjen je s čustveno vedenjskimi težavami, ampak ga imam letos prvo leto, tako da ga v bistvu še ne poznam dobro, ker smo šele v začetku šolskega leta. Drugače imam vsako leto od ena do tri otroke, ki so usmerjeni.

- 2) *Kako menite, da so otroci z ovirami v vašem razredu vključeni med ostale sošolce?*

/Od vseh razredov, ki sem jih imela in so bili v razredu otroci z DSP, je ta fant, ki ga imam letos, najbolj vključen v skupino in se igra/ (G1). /Če se dalj časa igrajo lahko pride do sporov, do konfliktov/ (G2). Nekdo nekaj nekomu vzame. /On ima eno idejo kako bi se igrali in drugi se nočejo tako in to ostale otroke potem moti/ (G3). V skupini ne razume, da ne more biti on vedno prvi v koloni, ampak včasih tudi zadnji. Tega ne razume in tega ne more sprejet. Potem ga je treba veliko opozarjati. Ko nekaj ni po njegovo se grdo obnaša. /Včasih med odmorom rajši sedi pri učitelju, kakor, da se igra z ostalimi/ (G4). /Tako, da kakor kdaj. Ima trenutke, ko se ne vključuje in se ne igra z ostalimi in trenutke, ko je čisto vključen/ (G5). /Jaz bi rekla, da je vključen med ostale enakovredno kot ostali/ (G6). /Ima prijatelje, ker je drugače zelo prijeten fant/ (G7). /Do zdaj se je samo enkrat zgodilo, da so se hecali iz njegovega priimka, samo to ni imelo veze s to odločbo/ (G8). /Ta otrok funkcionira lahko v razredu čisto enakovredno kot ostali kar se teče druženja/ (G9).

- 3) *Ali otrokom pomagata pri vključevanju med ostale in kako?*

/Če sedi pri meni, mu rečem, da se naj gre igrat/ (G10) /ali pa se gremo skupinske igre v razredu, da tako spodbudim druženje/ (G11). /Recimo igro noč in dan/ (G12). /Treba mu je pomagat predvsem pri tem, da pridobi na samozavesti, da zna in da lahko/ (G13). /Pri vključevanju načeloma ne rabi veliko spodbud/ (G14).

4) *So otroci z ovirami vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

/Ja, čisto enakovredno/ (G15). /Ne rabi spremstva ali česarkoli ta fant, ki ga imam letos/ (G16). Hodi tudi na avtobus šolski, to je neka stvar, ki jo lahko izpostavim. /Tako kot ostali hodi na avtobus/ (G17). /Zdaj še ni krožkov, ko bojo, bo sigurno vključen/ (G18). Nogomet rad igra, tako, da bo to sigurno hodil.

Prilagoditev prostora

1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z ovirami? Na kakšen način?*

/Lahko recimo dobijo blazine za sedeti/ (G19) ali /žogo/ (G20), /drugega mi ne pride na misel, da bi bilo kaj prilagojeno/ (G21). /Načrtujem narediti mirni kotiček v učilnici/ (G22), ampak sem hotela najprej spoznati letošnje otroke. Drugače /imajo osebe, ki vodijo DSP prilagojene kabinete/ (G23). /Tam so igre/ (G24), /več je blazin/ (G25), /prilagojene mize, ki spreminjajo naklon lahko/ (G26). /Več je barv v prostoru, stene so različnih barv/ (G27). /Tudi igrače so notri. Veliko pripomočkov za igro/ (G28). /Učilnice pa niso posebej prilagojene/ (G29).

2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

/Knjižnica ima mirni kotiček/ (G30). /Ta šola, vsa razredna stopnja je v pritličju, tako, da nikjer ni stopnic/ (G31). /Drugače ne bi rekla, da je kaj karkoli prilagojeno/ (G32).

Prilagojeni pripomočki in metode

1) *Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?*

/Več slikovnega gradiva/ (G33), /dovolj velika pisava na delovnih listih/ (G34). /Recimo učni listi na modrem papirju/ (G35), /pri ocenjevanju obkrožena navodila in podčrtana z rumenim markerjem/ (G36), ter /povečana pisava/ (G37). /Če je kdaj kaj veliko za napisati, recimo pri angleščini, jim daš že v naprej napisano in sam prilepijo/ (G38). /Ali pa zastaviš nalogo tako, da samo dopolniš z besedami/ (G39).

2) *Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z ovirami?*

/Skupinsko/ (G40), /frontalno/ (G41), /v parih/ (G42), /individualno/ (G43), vse. /Največ frontalno/ (G44), /ampak tudi če je frontalno je pomembno, da vedno on ve kaj delamo/ (G45). /Če vsem razlagam nekaj, potem vedno njega gledam/ (G46) in /ga vprašam, če je razumel/ (G47). /Če ni, potem njemu še drugače razložim in ponovim/ (G48). /Drugače pa načeloma vse metode, ki jih tudi z drugimi uporabljam/ (G49).

3) *So otroci z ovirami pri pouku deležni kakšnih prilagoditev? Katerih?*

/Ja, moram to tudi napisati v individualiziran program, kakšne prilagoditve ima/ (G50). /Ima zmanjšan obseg snovi/ (G51), /pri ocenjevanju ima podaljšan čas pri pisanju, to največkrat/ (G52). /Ampak to je odvisno za vsakega otroka/ (G53). /Če je potreba, ima prilagojene delovne liste recimo/ (G54), /če je treba večjo pisavo/ (G55) /ali na moder list natisniti tudi. To sem imela dva fanta, ki ju je bolela glava, če sta gledala v bel list in z modrim je bilo lažje/ (G56). /Imam tudi pripomoček, ki ga lahko otrok nastavi na pisalo in tako lažje drži/ (G57). /Nekateri tudi raje pišejo s flomastri kot z nalivnikom, ker je tako več barv/ (G58). /Vsak otrok ima individualiziran učni načrt in glede na to mu potem prilagajam izvajanje pouka/ (G59). /Domače naloge pa imajo recimo isto količino, ampak porabijo več časa da naredijo/ (G60).

4) *Kako usklajujete podajanje učne snovi otrokom z ovirami in ostalim učencem?*

/Nevem, bi rekla, da težko usklajujem/ (G61). /Otroci z ovirami so velikokrat nemotivirani bolj kot ostali in če se odločijo, da ne bojo sodelovali, ne bojo/ (G62). /Če so nemotivirani, jih spodbujam/ (G63). /Če ne gre, jih pustim

za tisto uro ali za tisti dan/ (G64). /Včasih staršem napišem kaj smo delali tisti dan in jih prosim, da z njim to naredijo/ (G65). /Ali pa učiteljici za dsp povem, kaj naj z otrokom dela, ker tega ni osvojil pri pouku/ (G66). /Recimo imela sem enega fanta avtista in on je včasih samo sedel cel dan in gledal v zrak in potem sem ga pustila/ (G67). /Ali pa pokličem svetovalno službo in gre v njeno pisarno, ali pa učiteljico dsp/ (G68). /Vedno, če imam težave, da nikakor ne gre, pokličem bolj usposobljene ljudi za to/ (G69). /Ampak saj to je zadnje, to se redkokdaj zgodi. Drugače probam sama/ (G70). /Snov podam na podoben način vsem učencem, ampak za tem sledi preverjanje in spodbujanje pri otrocih s posebnimi potrebami/ (G71). /Več dela je za tem, ko podaš snov. Njih moraš imet vedno na očeh, medtem, ko ostalih ne/ (G72). /Sproti moram preverjat, a razumejo, jim dodatno povedat, dodatno razložiti/ (G73).

5) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom?*

/Izhajam iz diagnoze in iz otroka, kako se on na kaj odziva, kako z mano sodeluje/ (G74). /Veliko si pomagamo tudi učiteljci med sabo/ (G75). /Sodelujem s tistim, ki ima otroka dsp, ali pa z učiteljico, ki je imela otroka prej/ (G76). /Da si povemo med sabo, kaj deluje in kaj ne/ (G77). /Recimo otroka z avtizmom, ki sem ga imela, so zelo motivirale številke. Recimo smo se učili o stolpih in sva se pogovarjala, oo koliko misliš, da je ta stolp visok in ga to potem bolj zanima ta tema. In sem zdaj to povedala učiteljici, ki ga letos uči/ (G78).

6) *Ali so posebnega pristopa in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

/Večinoma te, ki so usmerjeni, so deležni prilagoditev, ker to izhaja iz individualiziranega načrta/ (G79). /Ampak tudi za otroke pri katerih sumim, da bi lahko bili usmerjeni, uporabljam drugačen pristop/ (G80). Prav /fizične prilagoditve, recimo pri ocenjevanju in prilagojenih učnih listih in materialu imajo samo usmerjeni, drugi ne/ (G81). /Vseeno pa izhajam iz otrok samih, kaj njim pomaga, na kakšen način delujejo/ (G82). /Seveda vsakemu pomagam, ki rabi pomoč, ampak neke resne prilagoditve imajo samo usmerjeni/ (G83).

Kompetence za delo z otroki z ovirami

1) *Ali se pri delu z otroki z ovirami srečujete s kakšnimi težavami? Kakšnimi?*

/Seveda se/ (G84). /Včasih jih ne znam motivirat/ (G85). /Ko pridejo do blokade, ko se jim nekaj ustavi, ne znam naprej/ (G86). /Ne znam postavljat meje, da bi jih upoštevali, ker se nekateri nikoli ne naučijo upoštevati pravil in jih moram vsakodnevno opozarjati, nikoli se ne naučijo/ (G87). /Težave imam tudi s tem, kako jim nekaj razložiti na dovolj preprost način, tako, da bojo oni razumeli. Če že stokrat probam in ne razumejo, ne vem več kaj naj naredim/ (G88).

2) *Ali se vam zdi, da vaše kompetence zadostujejo za delo z otroki z ovirami?*

/Ne, sploh ne zadostujejo/ (G89).

3) *V čem se počutite kompetentne in v čem ne?*

/Nekompetentno, ker nikoli nisem kot del izobrazbe pridobila česar koli o tem, kako delat z njimi/ (G90). /Včasih mi gre to dobro od rok, da jih razumem, kako jim je. Kompetentna sem v tem, da imam oči za njih, jih opazim, sem empatična/ (G91). /Nekompetentna pa sem v tem, kako jim pomagati, kako jih naučiti, da se bodo res nečesa naučili. Kako jim razložiti, kako jim podati snov, da bodo razumeli/ (G92).

4) *Ali ste v zvezi s tem deležni kakšne podpore s strani svetovalne delavke? Kakšne?*

/Ja, vedno se lahko posvetujem/ (G93). /Vedno je na voljo za pogovor/ (G94). /Lahko jo pokličem, napišem mail/ (G95). /Vedno sem v komunikaciji z njo/ (G96). /Se pogovarjava kako gre učencem na dspju/ (G97), /sodelujem z njo cel čas, za vsakega usmerjenega otroka/ (G98). /Svetovalna delavka dobro pozna otroke v razredu in zato tudi zna svetovati/ (G99). Vedno več jih je na šolah, opp in svetovalnih delavk, pa /še več bi rabili svetovalnih

delavk/ (G100). Pokličem jo kadarkoli lahko in /se lahko dogovorim za sestanek/ (G101), ali pa /na hodniku se srečava in se pogovoriva/ (G102). /Velikokrat me tudi svetovalna delavka sama od sebe vpraša kako je kakšen otrok, se pogovoriva in mi da kakšen nasvet/ (G103).

5) *Ali bi si za delo z otroki z ovirami želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj? Na katero temo?*

/Ja, bi si/ (G104). /Od opp bi si najbolj želela predstavitve o tem, kaj so specifične različne kategorije opp/ (G105) in /kakšne so metode dela za njih/ (G106).

6) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z ovirami? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*

/Ja/ (G107), /sama si lahko izberem na kaj bom šla/ (G108). Imamo neka izobraževanja na šoli, ki nimajo veze z opp. /Imamo pa program, spletno stran, katis, ki ponuja izobraževanja za vse učitelje in lahko izberem znotraj tega na katero izobraževanje grem/ (G109). Ampak /to je zelo samoiniciativno/ (G110). /Iz tega dobiš tudi pike za izobraževanje/ (G111). /Ampak za nekatere moraš tudi sam kaj doplačati/ (G112). /Sama se jih udeležujem zelo malo/ (G113). To pa zato, /ker mi je vseeno za pike za naziv/ (G114) in /je že tako veliko dela s pripravo na pouk in nimam časa še za to/ (G115). /Se moram bolj potruditi, da se jih več udeležujem/ (G116).

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v redni osnovni šoli

1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z ovirami v redni program OŠ?*

/Jaz mislim, da je to dobra stvar, če se vidi, da so otroci zmožni funkcionirati/ (G117) in da je to dejansko dobro za njih /in če se vidi napredek pri njih/ (G118). Predvsem /zato, ker jih to dobro pripravi na življenje/ (G119). /Če pa ne more normalno funkcionirati brez zelo velikih prilagoditev, bi mu bilo pa boljše nekje drugje/ (G120), ampak /načeloma se mi zdi dobro, da so v redni osnovni šoli/ (G121), ker /jih šola s prilagojenim programom ne pripravi na realno življenje/ (G122). /Odvisno od otroka, kaj so njegove posebne potrebe/ (G123), ker /če otrok ni sposoben, mu škodi, da je v redni osnovni šoli/ (G124). /Če ne morejo doseči minimalnega standarda in niso zmožni slediti pravilom, potem ni dobro da so tukaj/ (G125). Velikokrat se zgodi, da recimo otrok ne dosega minimalnega standarda in mu potem škodi, da je tukaj. /Imela sem fanta, ki lani ni dosegel minimalnega standarda in je šola dala predlog za nižji standard, za prešolanje in oče potem ni podpisal/ (G126). In /zdaj je v drugem razredu in vsi so v znanju pred njim in on to ve, to mu škoduje/ (G127). On ne zna pisati, računati, brati, vsi ostali pa to že znajo. Za njega se mi recimo ne zdi dobro, da je še vedno pri nas. Ker on /zdaj ni usmerjen, nima dšpja, nič in itak ne bo mogel slediti temu kar se bo tukaj od njega zahtevalo/ (G128). Plus, da /to vpliva na njegovo samopodobo, ker se zaveda, da drugi znajo že vse, česar on še ne/ (G129).

2) *Katera izbira je za otroke z ovirami po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim programom ali redna osnovna šola? Zakaj?*

Kot sem že rekla, /odvisno od otroka in njegovih posebnih potreb/ (G130).

2a) *Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

/Redna šola da občutek, da kljub njegovim primanjkljajem lahko normalno funkcionira v družbi/ (G131), /ampak hkrati, da vidi, da ima neke ovire in rabi dodatno podporo/ (G132). /Dobi neko realno sliko o sebi/ (G133). /Slabo pa je to, da se more veliko bolj potruditi, da sledi/ (G134). /Mora se veliko bolj truditi kot ostali/ (G135), /tudi starši mu morajo veliko pomagati/ (G136). In /to, da mora več delati, ga lahko še bolj demotivira kot motivira/ (G137). /V prilagojenem programu je prednost to, da so tam bolj usposobljeni ljudje za delo/ (G138), /več pozornosti na otroku/ (G139), /bolj prilagojeno je/ (G140), /manj jih je v razredu/ (G141). /Slabosti so pa to, da mogoče potem težje otrok funkcionira zunaj šole, recimo v zunajšolskih dejavnostih, popoldan in nasploh v življenju/ (G142).

3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Dobro urejeno je to, da se veliko posvečamo tem otrokom/ (G143), /da imamo veliko učiteljev dšp-ja/ (G144). /Najslabše urejeno pa je mogoče to, da ni nekaterih zelo specifičnih prilagoditev/ (G145). /Na šoli imamo nek

dokument, kakšne naj bi bile prilagoditve za katero kategorijo. Ampak je napisan preveč splošno/ (G146). /Premalo izhajamo iz vsakega specifičnega otroka/ (G147) in /slabo je to, da je preveč otrok z ovirami na razredni stopnji in težko vsakemu ponudiš toliko pomoči kot se ti zdi, da bi mu jo mogel dati/ (G148).

- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

Mislim, da /včasih se lahko razred sprašuje, zakaj ta otrok nekaj dobi, jaz pa ne in zakaj zdaj on nekam gre, ko gre na dsp/ (G149). Rekla bi, da /v socialnem smislu jih izključuje/ (G150). Recimo enkrat sem ponesreči pred otroki odprla elektronski dnevnik prisotnosti in /imamo napisano pri otrocih, ki imajo dsp, kratico dsp in so otroci potem spraševali kaj to pomeni. In ta otrok z dsp je bil potem izpostavljen/ (G151) in /so ga zafrikavali/ (G152). /Dokler so mlajši otroci in se otrok z dsp druži z ostalimi, potem to, da ima dodatne prilagoditve, ni tako opazno sploh in recimo ostali sploh ne vejo in ga to ne izključuje/ (G153). /Če se otrok ne zna vključiti med ostale/ (G154) in /če učitelj zelo izpostavlja, da ima on prilagoditve in tako, potem pa ga ostali začnejo izločati in ga to izključuje/ (G155). /Odvisno kako ostalim to predstaviš, da ima on pomoč dodatno/ (G156). /Jaz se, dokler kdo ne vpraša, izogibam temu, da bi ostalim otrokom sploh to razlagala/ (G157). /Če me vprašajo pa zelo splošno odgovorim, da on pač to rabi, da tako pač je/ (G158). /Lahko dsp izključuje, če se to zelo izpostavlja/ (G159), ampak zato, da lahko ta otrok funkcionira v šoli je pa pomembno da dobiva dsp in prilagoditve/ (G160). Ker /dsp jim dejansko pomaga, da več snovi potem obvladajo/ (G161). Tako, da /težko bi brez dsp ur in prilagoditev pri pouku sploh funkcionirali, tako, da se mi zdi pomembno, da to obstaja/ (G162).

9.9 Intervju H

Vključenost

- 1) *Kako menite, da so otroci z oviro v vašem razredu vključeni med ostale sošolce?*

Trenutno imam dva učenca z odločbo. Oba se /s skupino poznata že iz vrtca in ni nobenih težav z vključenostjo/ (H1). /Imata prijatelje tako kot vsi drugi in ne opazim, da bi ju kaj oviralo/ (H2). Tudi /vsa prejšnja leta se ne spomnim, da bi bile kdaj kakšne velike težave s tem/ (H3). /Kakšen otrok je bolj samotar, to ja, ampak to ni bilo zaradi tega, ker je imel kakšno okvaro, ampak je bil preprosto raje bolj sam/ (H4). /Niso vsi otroci enako družabni. Eni so bolj, drugi manj/ (H5). /Jih pa vedno povsod vse vključujem/ (H6). /Niso te s posebnimi potrebami nič manj vredni, enakovredni člani razreda so, jih ne tretiram kot kaj posebnega/ (H7).

- 2) *Ali otrokom kdaj pomagata pri vključitvi med ostale sošolce?*

/Ne, ni bilo nikoli potrebe po tem, da bi jim/ (H8). /Otroci se sami navežejo en na drugega, ker preživijo toliko časa skupaj, da se to preprosto zgodi/ (H9). /Pri pouku jih večkrat dajem v pare/ in v skupine in se povežejo en z drugim že preko tega, če ne drugače/ (H10). Ampak /jih ne dajem v skupine in v pare z namenom, da bi se povezali. To je samo bolj dinamično podajanje snovi/ (H11) in mislim, da se otroci tako tudi veliko več naučijo in si več zapomnijo, če se o neki temi pogovarjajo z vrstnikom, si izmenjujejo izkušnje in skupaj sami iščejo informacije na kakšno temo iz učbenikov.

- 3) *So otroci z ovirami na vaši šoli vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

/Vključeni so v vse aktivnosti/ (H12). /Običajno imajo spremljevalca, ki pri izvajanju aktivnosti pomaga/ (H13). /Če gre za specifično aktivnost, npr. planinski pohod, otrok pa je gibalno oviran, se mu ponudi aktivnost, ki jo bo zmogel. Gresta s spremljevalcem potem po poti brez vzponov/ (H14).

- 4) *Približno koliko otrok je na vaši šoli usmerjenih kot "otroci s posebnimi potrebami"?*

Za ta podatek se morate obrniti na svetovalno službo šole, jaz ne vem. Rekla bi povprečno trije na razred, tako da kakšnih sto.

- 5) *Katere kategorije "otrok s posebnimi potrebami" so v vašem razredu in koliko?*

Trenutno imam v razredu dva učenca in sicer učenca z nižjimi sposobnostmi in pa učenca, ki ima motnje na področju pozornosti in koncentracije in težave pri ustnem sporočanju in delno gluhosto.

Prilagoditev prostora

1) Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z oviro? Na kakšen način?

/V mojem razredu so mize po skupinah in ne frontalno, ker se mi zdi, da si lahko otroci tako pomagajo med sabo/ (H15). /Rulete so na oknih vseh učilnic, kar je zelo uporabno recimo za tega učenca z motnjo pozornosti, ker ga vse moti/ (H16). Vse kar se dogaja na drugi strani okna ga zanima. In če mu roleta ne zastira pogleda potem ves čas gleda ven, ali dežuje, ali sneži, kaj se dogaja na igrišču in tako. Če je ruleta spuščena vsaj pri tistem oknu, ki je njemu najbližji, potem je boljše. /V učilnicah tudi ni katedra, da lahko tisti, ki so na vozičku lep pridejo do table/ (H17) recimo. Drugače pa /posebej prilagojene učilnice niso no/ (H18). /Lahko pa vsak učitelj prilagodi po potrebi/ (H19). Kot pravim, jaz uporabljam žaluzije, mize v skupinah, /otroka, ki imata težave sedita bolj spredaj, čim bolj pri tabli, da jima lahko pomagam, da me dobro slišita in da imam z njima velikokrat očesni kontakt, ker me tako bolj slišita/ (H20). In /njuna miza je obrnjena proti tabli, ker tako usmerjam pozornost proti tabli/ (H21). Prilagodila pa sem letos tudi to, da /izdelkov otrok iz likovne ne izobešam več/ (H22). Včasih smo imeli razstavo izdelkov, zdaj pa si jih ogledamo med uro likovnega pouka, ko vsi zaključimo, drugače pa otroci izdelke nosijo domov. /Ker drugače to preučujejo in se ukvarjajo z izdelki med tem, ko jim kaj razlagam pri pouku in je to prevelika distrakcija/ (H23).

2) So na vaši šoli otrokom z oviro prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Na kakšen način?

/Imamo klančine/ (H24), /hodniki so prazni, oziroma kjer so kakšne omare so potisnjene ob steno, za lažji in čim bolj prost prehod za gibalne okvare/ (H25). Drugače /mi pa ne pride na misel kaj je še posebej prilagojeno/ (H26). /Razredi so, ampak predvsem toliko, kolikor se vsaj učitelj posebej ukvarja s tem, ker vsi se ne/ (H27).

Prilagojeni pripomočki in metode

1) Ali pri sodelovanju z otroki z ovirami uporabljate kakšne pripomočke? Katere?

/Zelo redko. Načeloma nič posebnega kar bi bilo samo njim namenjeno/ (H28). /Edino to kar oni že prinesejo od doma in cel čas uporabljajo/ (H29). Recimo /kakšna igrača za umirjanje/ (H30). /Otrok z motnjo pozornosti ima tudi takšno žogico, ki jo potem stiska, da daje ven energijo/ (H31). Pa /od doma ali iz narave prinesem včasih kaj za konkretne ponazoritve razlage. Na primer, ko smo se učili o različnih materialih sem prinesla les, nekaj steklenega, volno/ (H32) in tako naprej. Potem /za učenje branja uporabljam ravnilo, da sledijo v kateri vrstici so/ (H33) in /kakšne sličice včasih natisnem, da si lažje predstavljajo o čem govorim in potem vsem otrokom pokažem slike po navadi/ (H34), ampak /jih dam potem tema dneva s posebnimi potrebami na mizo včasih. Se mi zdi, da potem dlje časa sledita o čem se pogovarjamo/ (H35). /Drugače pa vse tako kot pri ostalih. /Za štetje in računanje stotični kvadrat/ (H36), štetje in računanje na prste, /velike številke in črke obešene nad tablo/ (H37), /predmeti, ki jih prinesem s sabo za ponazoritev/ (H38), /kakšen posnetek na Youtube-u/ (H39) in takšne stvari.

2) Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z oviro?

/Predvsem individualno delo, ena na ena uporabljam/ (H40). /Kakšne konkretne ponazoritve/ (H41), /ves čas primere govorim/ (H42), /konkretne predmete pokažem, jih dam za potipati, da si sami pogledajo/ (H43). Potem /ponavljanja razna, ustno ali pa s kakšno dodatno malo nalogico za med podaljšanim bivanjem, da se spet spomnijo kaj smo se naučili pri pouku/ (H44). Pa /delo po korakih uporabljam, oziroma že navodila po korakih. Recimo vsem najprej rečem, da bomo v berilu za slovenščino na strani deset prebrali pesmico. Po korakih pa potem povem, da naj iz torbe vzamejo berilo in ga dajo na mizo. In šele ko to naredijo, rečem, da zdaj pa odpremo na prvi strani in prelistamo recimo 10 strani naprej, ali pa tam, kjer so označene strani, poiščemo številko deset in tam pustimo odprto. Potem pa šele začnemo brati/ (H45).

3) Torej kakšnih prilagoditev so otroci z ovirami deležni pri pouku?

Kot sem že rekla, delo po korakih, /dodatne nalogice včasih dobivajo za utrjevanje/ (H46). Potem /kakšnih nalog jim kdaj ni treba rešiti/ (H47), /ali pa jim prilagodim kako naj jih rešijo/ (H48). Navodila jim dajem po korakih, /dam jim več časa kot ostalim, da kaj rešijo/ (H49). /Dovolim, da recimo uporabljajo kakšne pripomočke, ki jim vse olajšajo in to takrat, ko drugim recimo ne pustim več. Recimo, ko enkrat znamo poštevanko na pamet, ne smemo več gledati v zvezek koliko je trikrat tri. Otrokom z oviro potem to še vedno dovolim/ (H50), pa /da berejo z ravnilom/ (H51), /da računajo na prste/ (H52), da /si lahko pomagajo z listom, ko imajo govorni nastop, ali morajo recitirati pesmico/ (H53). In /več časa imajo za reševanje kontrolne naloge/ (H54), pa /jaz jim še individualno razložim kaj morajo pri kakšni nalogi narediti/ (H55), /ali pa kar pri svetovalni delavki v pisarni

rešujejo, da imajo še več miru/ (H56) in /ona potem kaj pomaga pri razumevanju navodil/ (H57). /Pri ustnem spraševanju pa jim velikokrat omogočim, da si sami izberejo kakšno vprašanje, oziroma mi povedo, kaj se jim zdi, da najboljše znajo/ (H58).

4) *Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom?*

/Odvisno od otroka/ (H59), /njegovih sposobnosti/ (H60), /socialne vključenosti/ (H61), /pripravljenosti na sodelovanje/ (H62)... Ni pomembno ali je avtist ali gibalno oviran, /vedno sledim ciljem, ki jih z neko dejavnostjo želim doseči/ (H63). /Pri avtistu mora biti pot recimo bolj strukturirana, z jasnimi pravili in navodili/ (H64), /pri učencih z učnimi težavami se uporablja veliko ponazoritev, konkretnih predmetov/ (H65), /gibalno oviranemu otroku se prilagodi prostor, pohištvo, pripomočki za pisanje (H66), /otroci s težavami vida dobijo povečana besedila/ (H67), /pri naglušnih otrocih paziš, da si obrnjen k njemu/ (H68), /dovolj glasen in razločen govor/ (H69).

5) *Ali so posebnega pristopa in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?*

/Vsem učencem se vedno prilagajam, ne samo učencem z oviro/ (H70). /Pri otrocih, ki prihajajo iz drugih kultur, je treba biti pazljiv, da razumejo, kaj želimo/ (H71). /Lahko predstavijo temo povezano z našo dejavnostjo, ki jim je blizu, na primer, če imamo naravoslovni dan na temo prehrane, predstavijo njihovo najljubšo jed, pri govornih vajah predstavijo na primer najboljši nogometni klub v njihovi državi/ (H72). /Nadarjeni učenci pripravijo glasbeno točko, če se ukvarjajo z glasbo/ (H73), /povabim jih k pisanju raziskovalnih nalog/ (H74), /izvedejo del učne aktivnosti, na primer predstavijo, pokažejo in skupaj izvedemo konstrukcijo zgradbe iz papirja/ (H75).

6) *Kako usklajujete podajanje učne snovi otrokom z oviro in ostalim učencem?*

/Težko. Res težko/ (H76). /Razlagam vsem, pa potem ves čas pri tema dvema, ki sta usmerjena, preverjam, če sta razumela/ (H77). /Ju večkrat kaj vprašam/ (H78), /ves čas gledam, če me poslušata/ (H79) in /ju opozarjam, da naj poslušata/ (H80). /Za njiju bi moglo iti vse zelo počasi, ampak nekateri otroci pa takoj vse osvojijo in so željni vedno več znanja in dodatnih informacij, ki jih velikokrat sploh nisem nameravala vključiti/ (H81). /Mi postavljajo kakšna zelo zahtevna vprašanja in potem seveda moram ustreči tem otrokom, ki si želijo več in tistim povprečnim in tem, ki imajo težave. In moram potem delati več stvari hkrati/ (H82) in če hočem, da vse čim boljše poteka, /se moram na vsako uro dobro pripraviti, kar pa pomeni še veliko časa doma, ki ga namenim službi/ (H83). Pa /imam doma tudi otroke, ki me potrebujejo/ (H84). Tako da, /se poskusim v nedeljo pripraviti za cel teden, da imam čez teden popoldneve kolikor toliko proste/ (H85). /Ni enostavno/ (H86). Ker tudi, /ko kaj rešujemo v delovnem zvezku ali karkoli, bosta otroka s težavami potrebovala veliko časa in zraven še mojo pomoč/ (H87), /nekateri otroci pa bodo vse rešili v nekaj minutah in se potem dolgočasili in potem začnejo klepetati med sabo in nastane kaos lahko/ (H88). Tako, da /moram še na to misliti, da tistim, ki hitro končajo dam potem takoj še dodatne naloge/ (H89). /Jih pa tudi učim, da, ko končaš si potem tiho in čakaš. Ošiliš svoje barvice, na zadnje strani zvezka kaj narišeš/ (H90), ali pa, /če dovolim, kakšnemu sošolcu pomagam pri reševanju/ (H91). /Multitasking je to, cel čas/ (H92). /Zelo naporno postane/ (H93).

Kompetence za delo z otroki s posebnimi potrebami

1) *Ali se pri delu z otroki z oviro srečujete s kakšnimi težavami? Kakšnimi?*

Vsekakor /se jim ne morem tako posvetiti, kot bi potrebovali, to je težava/ (H94). /Otrok je preveč/ (H95) in sploh /ne gre toliko za moje neznanje/ (H96), /ampak za to, da ni časa. Nimam časa, da bi otroku s posebnimi potrebami namenila toliko časa kot ga potrebuje/ (H97), ker /imam več kot dvajset še drugih učencev, ki me morda ne potrebujejo toliko kot on, ampak vseeno me/ (H98). /Pri razlaganju nove snovi bi mogla otroku s posebnimi potrebami veliko bolj počasi razlagati/ (H99), /z več primeri in ponavljanji/ (H100) in /predvsem z njim individualno potem kaj predelati/ (H101) in /sedeti pri njem dokler ne bi razumel/ (H102). Ampak za to ni časa. Najprej zato, ker mi /kurikulum določa kaj vse moram v šolskem letu obdelati/ (H103) in /se ne morem pri vsakem poglavju zadržati toliko časa, da bodo čisto vsi osvojili kar sem jih želela naučiti/ (H104). Drug problem pa je to, da /ne morem biti samo pri enem otroku več kot nekaj minut, ker potem ostali že začnejo postajati glasni in potem porabimo spet pet minut, da se umirimo in gremo potem naprej/ (H105). Saj zato potem /obstaja dodatna strokovna pomoč, ampak to je tudi v premalem obsegu/ (H106). /Če bi želeli, da otrok hitreje napreduje bi bilo ves čas treba z njim delati tako kot z njim delajo na dsp-ju/ (H107). Ampak to ni mogoče.

2) *Ali se vam zdi, da vaše kompetence zadostujejo za delo z otroki z oviro?*

/Ne, ker nisem specialni pedagog/ (H108). /Če bi mi dali izbiro, ali mi dajo v razred otroka s posebnimi potrebami ali ne, bi izbrala, da ne/ (H109). Ker /se nisem dovolj izobraževala na tem področju/ (H110) in /se mi ne zdi, da sem strokovnjak za to/ (H111). /Saj se trudim/ (H112) /in mi gre z leti vedno boljše, ker se tudi z izkušnjami naučiš/ (H113) potem, ampak /ne zdi se mi, da moje kompetence zadostujejo/ (H114), ne.

3) *V čem se počutite kompetentne in v čem ne?*

/Nekompetentna sem v tem, kako jim predati znanje, da bo njim lažje, na kakšen način naj jim razlagam/ (H115), kako naj jim pomagam. /Kompetentna pa hmmm, nevem. Mogoče to, da sem empatična/ (H116) in /z leti sem dobro razvila tudi potrpežljivost/ (H117). /Nisem nestrpna, da mora otrok hitro nekaj razumeti, če mu nekaj povem, tudi pravila recimo in ne samo snov. Sem kar potrpežljiva, da se počasi naučijo, jih sproti opominjam in tako/ (H118).

4) *Ali ste v zvezi s tem deležni kakšne podpore s strani svetovalne delavke?*

/Seveda, naša svetovalna delavka je res v redu. Se zelo dobro razumeva/ (H119) in /sva tudi skoraj vsakodnevno na vezi/ (H120). /Pomaga mi z nasveti za kakšne konkretne vaje, ki naj jih dam otrokom/ (H121). /Svetuje mi kako naj razlagam/ (H122), /kam naj otroka posedem/ (H123), /na kakšen način naj govorim/ (H124), /kako naj pristopam do njega/ (H125), vse. /Vedno mi je na voljo za nasvet/ (H126), /karkoli jo vprašam mi zna povedati/ (H127). Predvsem pa /mi je ona tolažba, da se trudim narediti kar se da/ (H128). Ker /ji velikokrat potožim, da ne zmorem, da nimam časa, da ne znam česa/ (H129). /Velikokrat mi je vsega preveč, sploh ko kakšni starši od kakšnega otroka, ki ima težave, od mene pričakujejo, da bom naredila genija iz njega, da se bo čisto spremenil, ko bo prišel v šolo/ (H130). /Svetovalna delavka mi potem vedno da moč, da zmorem/ (H131) in /me tolaži, da naj vedno delam samo toliko, kot se v določenem trenutku da in da je to dovolj. Da mi več ni treba. Da vseeno sem samo učiteljica razrednega pouka in moram delati s celotnim razredom in se posvečati vsem otrokom in jih imam preveč, da bi šla lahko čez sebe/ (H132).

5) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z oviro? Se jih udeležujete?*

/Da/ (H133), /se jih redno udeležujem/ (H134) /zaradi dodatnega znanja, ki ga tam pridobim/ (H135). /Bila sem že na mnogih izobraževanjih/ (H136), /ker, kot sem že rekla, nisem specialni pedagog in se mi zdi, da nimam dovolj strokovnega znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami/ (H137). /Na raznih izobraževanjih pa znanje potem pridobivam oziroma poglobljam/ (H138). /Izobraževanja me potem tudi spodbudijo, da se sama še dodatno poglobim v kakšno temo in preberem kakšen forum ali članek na internetu, ali pa si sposodim kakšno knjigo/ (H139). Tako, da so /izobraževanja zelo dobrodošla/ (H140), seveda pa /je potem tudi od tebe odvisno, koliko tam sodeluješ, koliko si z glavo pri stvari, če se aktivno vključuješ v debato/ (H141), da izveš točno kar te zanima o določenih temah, pa predavatelj mogoče ni povedal. Kot bi bil na faksu. Še vedno lahko greš na neko predavanje, a če tam ne poslušáš in nisi z glavo pri stvari, ne odneseš veliko. /Jaz se trudim vedno od vsakega predavanja odnesti čim več/ (H142), /sem pa včasih utrujena od drugih delovnih obveznosti in fizično ne zmorem vedno stoprocentno sodelovati/ (H143).

6) *Bi si želeli več takšnih izobraževanj?*

/Ne, pravzaprav ne. Jih je dovolj/ (H144), če le hočeš iti. /Od tebe in tvoje volje in želje po novem znanju je odvisno/ (H145), ampak dovolj jih je.

Mnenje glede šolanja otrok s posebnimi potrebami v redni osnovni šoli

1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z oviro v redni program osnovne šole?*

/Odvisno od tega, kakšno težavo ima otrok/ (H146). /Če gre samo za vedenjske težave, ki so rešljive, oziroma otroka ne ovirajo toliko pri doseganju znanja v šoli, potem je redna osnovna šola v redu izbira/ (H147). /Vse ostale posebne potrebe pa se mi ne zdi, da spadajo v redno osnovno šolo/ (H148). /Odvisno od primera sicer/ (H149), ampak /načeloma se ne strinjam, da se to združuje/ (H150).

2) *Katera izbira je za otroke z oviro po vašem mnenju bolj primerna? Osnovna šola s prilagojenim programom ali redna osnovna šola?*

/Vsekakor šola s prilagojenim programom/ (H151). Zato, /ker lahko otroku tam nudijo veliko boljše pogoje kot mu jih nudimo mi, v redni osnovni šoli/ (H152). /Tam je manjše število otrok v enem razredu/ (H153), /prilagojeni

programi so/ (H154) in /standardi znanja so veliko nižji kot pri nas/ (H155). Tukaj je pravzaprav točno določeno kaj naj bi otrok osvojil pri kakšnem predmetu v določenem razredu, da lahko napreduje v višji razred. /Tam se pa od otrok ne zahteva tako veliko/ (H156). /Tukaj na otroke pritiskamo, da morajo doseči določen nivo znanja/ (H157) in potem /smo velikokrat v precepu, ali naj mu damo slabo oceno, ker preprosto ne dosega znanja, ki naj bi ga dosegel, ali naj z dokaj dobro oceno nagradimo vsaj njegov trud/ (H158). Ker /velikokrat sem priča temu, da se kakšen otrok res trudi in potem, ko prideva do točke, da more to znanje pokazati za oceno, ne zmore/ (H159). To je kar težko gledati. Neka /selekcija se dela že v otrokovem otroštvu/ (H160) in potem /jih ima veliko slabo samopodobo/ (H161), /se počutijo manjvredne, ker vsi ostali lahko, on pa ne/ (H162). /Težko je, ko je večina otrok boljša od tebe/ (H163). /Zakaj bi uničevali življenje otroku že tako zgodaj/ (H164). Res je, da /bo celo življenje izpostavljen določenim zahtevam, ki jim bo moral biti kos, a ni treba, da ga zatraumatiziramo že tako zgodaj/ (H165). /Smilijo se mi tukaj, v redni osnovni šoli/ (H166). /Zelo zagovarjam, da se jih da v okolje, ki je potem prilagojeno njim/ (H167) in /se lahko tam učitelj z njimi bol ukvarja, jim bolj pomaga/ (H168), /ker ima več časa, ker je otrok manj/ (H169).

3) *Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

Še enkrat poudarjam, da je odvisno od otrokove težave. /Če gre za otroka z nižjimi sposobnostmi, potem mora obvezno v šola s prilagojenim programom/ (H170). /Če gre za vedenjsko motenega otroka, pa čimprejšnje ukrepanje socialne službe, psihiatrov in je potem lahko v redni osnovni šoli/ (H171). Če se osredotočim na prednosti in slabosti pa bi rekla takole, kot sem že. Prilagojeni program ima veliko prednosti. Otrok je manj, prilagojen program je in nižji standardi znanja, učitelj se lahko otrokom bolj posveti in /otrok ima tam sigurno boljšo samopodobo/ (H172), ker /večkrat doživi uspeh/ (H173) in /se od njega ne zahteva nečesa, česar ne zmore/ (H174). /Slabost pa je to, da je potem otrok nekako označen/ (H175) in /ima slabše startno izhodišče potem za službo, ko odraste/ (H176). Ampak /po drugi strani, bi pa redno osnovno šolo veliko težje naredil, če bi sploh jo/ (H177). In /slabost je tudi to, da šola s prilagojenim programom ni vedno zelo blizu od tam, kjer otrok živi/ (H178). /Če gledamo redno osnovno šolo, pa je slabost preveč učencev/ (H179), /učitelj nima strokovnega znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami/ (H180), /je zelo obremenjen/ (H181) in /tudi nima časa. Otroku s posebnimi potrebami se ne more posvetiti tako, kot se mu lahko tam/ (H182). Slabost je tudi to, da s tem, ko od otroka pričakujemo določen standard znanja, ki ga težko doseže, slabo vplivamo na njegovo samopodobo. /Otrok velikokrat dobi slabo oceno/ (H183), /od njega vsi nekaj pričakujejo, ga kregajo/ (H184) in /so potem razočarani, če otrok ne dosega dobrih rezultatov in ni velikega napredka niti ob dodatni strokovni pomoči/ (H185). /Prednost pa je to, da lahko otrok obiskuje šolo, ki je načeloma blizu njegovega doma/ (H186), gre lahko morda celo peš v šolo in potem /so njegovi sošolci tudi njegovi prijatelji, s katerimi se lahko družijo po šoli, ker skoraj vsi živijo blizu šole/ (H187).

4) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Dobro je, da imajo otroci spremljevalca/ (H188), /da se z njimi ukvarjajo inkluzivni pedagogi/ (H189), /da se gibalno ovirani lahko gibljejo po celi šoli/ (H190), da /se trudimo prilagoditi vsakemu otroku/ (H191). /Takšni otroci zahtevajo posebne pogoje dela, manjše skupine/ (H192) in /poleg spremljevalca, pomoč še enega učitelja v razredu tudi v ostalih razredih, ne samo v prvem/ (H193) in /več ur pomoči inkluzivnega pedagoga, vsak dan, ne samo 4 ure na teden/ (H194). /To ni samo problem naše šole, ampak države/ (H195). /Če naj bi vsi otroci obiskovali redno šolo, bi bilo potrebno sistemsko še marsikaj urediti. Sicer pa bo vedno več izgorelih, preobremenjenih, nemočnih učiteljev/ (H196).

5) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

/Seveda pomaga/ (H197). /Otrok lažje napreduje in zato je tudi bolj vključen/ (H198), učitelj pa se lahko posveča ostalim otrokom v razredu. Strokovna pomoč pa mora biti taka, da otroka navaja k samostojnosti, ne pa potuhi in pretirani pomoči.

9.10 Intervju I

Vključenost

1) *Kako menite, da so otroci z oviro v vašem razredu vključeni med ostale sošolce?*

/Menim, da so načeloma čisto v redu vključeni/ (I1), /ne vidim razlik/ (I2). Oziroma, /da bi bili zato, ker so usmerjeni zdaj izolirani od ostalih, ali pa da se drugi ne bi hoteli družiti z njimi. Nimam tega občutka/ (I3). /Imam načeloma zelo povezane razrede/ (I4), /ker veliko delam na medsebojnih odnosih/ (I5). /Na razrednih urah se vedno igramo kakšne igre, kjer naredim kakšne mešane skupine in se potem povežejo med sabo kakšni otroci, ki se drugače ne bi/ (I6). /In veliko jih tudi učim medsebojne pomoči, da si pomagajo z zapiski, si posojajo barvice med sabo, posodijo lepilo, če ga kdo nima/ (I7) in takšne stvari.

2) *Torej otrokom z oviro ni potrebno pomagati, da bi bili vključeni med ostale?*

/Priatelje se mi zdi, da vsi imajo/ (I8), /včasih pa je vseeno treba pomagati ja. Če česa otrok ne zmore sam in vidim, da mu sam nihče ne priskoči na pomoč, potem jaz poiščem nekoga. Pa kaj naredita skupaj v paru kakšno nalogo, ali pa v skupini/ (I9). /Vključeni so pa otroci s posebnimi potrebami pri meni pri vseh dejavnostih v razredu/ (I10). /Tako pri opravljanju zadolžitev, pri sodelovanju na razrednih prireditvah, skratka pri vsem, enako kot ostali/ (I11). /Enako so reditelji, jim kaj naročim, imajo svoje obveznosti/ (I12). /Se jim pa delo, oziroma naloga ali zadolžitev, vedno prilagodi glede na njihovo diagnozo/ (I13). Tako, da /dobijo tako zadolžitev, ki so ji kos seveda/ (I14). /Da jim predstavlja mogoče izziv, se morajo malo potruditi, ampak so vseeno zmožni nekaj narediti/ (I15). /Če nečesa ne zmorejo, jim potem dam kaj drugega/ (I16). /Nikoli ne ostanejo brez zadolžitve, da bi bili recimo dežurni in potem ničesar ne bi mogli delati/ (I17). Gibalno oviran otrok recimo ne more nesti pladnja, da bi šel po malico, lahko pa /namesto tega potem dobi kakšno drugo nalogo, recimo nas zjutraj prešteje in ugotovi kdo danes manjka, da to zabeležimo v dnevnik/ (I18) /ali pa recimo sam določi, oziroma prosi, kdo bo šel po malico namesto njega, ali pa gresta skupaj in skupaj neseta, če se da/ (I19). Čisto odvisno za kakšno oviro gre. /Poskušam jih tretirati kot enakopravne člane razreda/ (I20), /se mi zdi, da se tudi oni dobro počutijo, če imajo kakšno odgovornost, nalogo, ki jo morajo izpolniti/ (I21).

3) *So otroci z ovirami na vaši šoli vključeni v vse šolske aktivnosti (športni dnevi, šole v naravi, krožki) in na kakšen način?*

/Ja, v vse so vedno vključeni/ (I22). /Če je treba imajo spremstvo spremljevalca/ (I23), /ali pa se jim kaj prilagodi/ (I24).

4) *Približno koliko otrok je na vaši šoli usmerjenih kot "otroci s posebnimi potrebami"?*

Ne vem točno. Približno štiri na razred. To bi bilo približno sto na celi šoli, če grobo ocenim.

5) *Katere kategorije "otrok s posebnimi potrebami" so v vašem razredu in koliko?*

V letošnjem šolskem letu je bil en gluhonem, dva avtista in tri leta starejša učenka od teh otrok, ki sem jih letos učila, ki pa ima hude učne težave in je sedaj v procesu odhajanja na Janeza Levca.

Prilagoditev prostora

1) *Ali so učilnice na vaši šoli prilagojene otrokom z oviro? Na kakšen način?*

/Učilnice same po sebi niso prilagojene/ (I25), /jih pa prilagodimo učitelji sami/ (I26), tako da /poskrbimo za ustrezno mizo/ (I27) in /ostale pripomočke, če je to potrebno/ (I28). Na primer /posebna tipkovnica/ (I29), /damo mizo drugače/ (I30), /otrokovo mizo damo k oknu, kjer je več svetlobe, ali pa blizu vrat, da lahko čim hitreje in čim lažje prehaja v in iz učilnice/ (I31), na tak način. In /v učilnicah ni kakšnih stopnic recimo, so ravna tla/ (I32), to je res. /Učilnica je po možnosti pritlična/ (I33). /Sedežni red je organiziran tako, da je gibanje najbolj optimalno/ (I34). /Pri čustveno in vedenjskih motnjah, motnjah avtističnega spektra se prilagaja predvsem sedežni red. Otrok je čim bližje tabli, učitelju, da je lahko deležen kar se da velike količine pozornosti/ (I35).

2) *So prilagojeni hodniki, jedilnica, knjižnica in ostali prostori? Komu in kako?*

Naša šola se trenutno prenavlja, oziroma se gradi prizidek, ki bo nov in moderen. /Do sedaj smo imeli neke improvizirane klančine, kjer se je dalo ob stopnicah, drugega ne ravno/ (I36). /Ko bo prizidek končan, pa bo v uporabi dvigalo za gibalno ovirane/ (I37), /kjer še ni klančin naj bi se zdaj tudi v starem delu uredile/ (I38) in /naredila se bo posebna soba za umirjanje, ki je namenjena predvsem ADHD in otrokom z vedenjskimi težavami/ (I39). Ne vem pa še ravno, kako točno so si to zamislili, ker sedaj tega nismo imeli, razen, če si je kakšen učitelj to sam organiziral znotraj svojega razreda, kot nek kotiček.

Prilagojeni pripomočki in metode

1) Ali pri sodelovanju z otroki z oviro uporabljate kakšne pripomočke? Katere?

/Uporabljam kartice, s katerimi se lažje spomnijo pravil, na primer ne govori med delom, usedi se nazaj na svoje mesto/ (I40). Pokažem jim jih in potem večinoma na miren način res naredijo kar je narisano na kartici. Drugače pa kakšno /lutko/ (I41), kakšno /žogico/ (I42), /ampak v to vključim vse otroke, ne samo te s posebnimi potrebami/ (I43). /Z lutko kakšno snov razlagam recimo/ (I44), /žogico pa uporabljamo recimo tako, da govori tisti, ki ima v roki žogico. Tako otroci, predvsem kakšni s posebnimi potrebami lažje razumejo kdo ima besedo, kot, če jih samo kličem poimensko, oziroma, če gremo po vrsti/ (I45). Drugače pa /uporabljam take pripomočke, ki jih kdo priporoči, oziroma jih je kakšen strokovnjak ali zdravnik priporočil otroku in potem otrok to prinese v šolo/ (I46). Recimo berglje, invalidski voziček, čeprav to on sam uporablja, jaz samo pomagam. Pa recimo /knjigica za pesec komunikacijo/ (I47), kakšna /igrača, ki otroka pomirja/ (I48) in takšne stvari. Uporabljajo se tudi /IKT/ (I49) in /interaktivne table / (I50).

2) Kakšne metode dela uporabljate pri sodelovanju z otroki z oviro?

/Predvsem je veliko individualnega dela/ (I51), /dodatnih razlag tem otrokom/ (I52), /dodatnih ponazoritev/ (I53), drugače pa /vse metode, ki jih uporabljam tudi pri ostalih učencih. Če IP ne narekuje drugače, so metode dela enake kot pri ostalih otrocih/ (I54). /V kolikor pa ima otrok prilagoditve, so le te zapisane v odločbi, se jih upošteva tudi na ravneh metode dela/ (I55).

3) So otroci z oviro pri pouku deležni kakšnih prilagoditev? Katerih?

/Deležni so večkratnih ponovitev pojmov/ (I56), /veliko več je ustnega podajanja/ (I57), /nenehno se preverja razumevanje navodil/ (I58), /delitev obsega nalog na manjše vmesne segmente/ (I59), /več slikovnega materiala/ (I60), /vključevanje IKT/ (I61), /veliko interaktivnih nalog/ (I62), /več premorov med delom/ (I63) in /gibalne vaje/ (I64). /Če je potrebno se jim prilagodi recimo velikost pisave/ (I65) /v primernem fondu, na primer arial/ (I66), /barvna podlaga delovnih listov/ (I67), /večji razmiki med vrsticami/ (I68). /Sedijo tudi vedno bolj spredaj, da so lažje deležni pomoči/ (I69). /Večkrat preverjam potem kaj so zapisali v zvezek, kaj počnejo. Njim moram nameniti največ pozornosti, zato jih imam spredaj/ (I70). /Preverjam pri njih tudi razumevanje navodil/ (I71), /kaj večkrat povem, oziroma drugače, na njim bolj razumljiv način/ (I72). /Pri kakšnih delovnih listih jim recimo poudarim ključne besede ali pa podčrtam kar je pomembno/ (I73). Na primer nariši krog, kar je recimo glavno navodilo v nalogi. /Trudim se prilagoditi vsakemu otroku, ki ima posebne potrebe in mu čim bolj olajšati, kar se da/ (I74). /Predvsem jim namenim veliko pozornosti in čez leto se tudi naučim kaj jim pomaga, da bolje razumejo/ (I75). /Tudi njih vprašam in starše. Kaj bi lahko prilagodili/ (I76). /Pa posvetujem se tudi s svetovalno delavko glede vsakega otroka/ (I78) in z učiteljico, ki otroku nudi dodatno strokovno pomoč tudi. Da mi povedo kaj bi lahko prilagodila. /Tudi pri ocenjevanju se ponuja način ocenjevanja, ki je otroku bližji. V kolikor je pisno šibek, ima vedno možnost ustnega dopolnjevanja ali v celoti ustnega ocenjevanja/ (I79).

4) Kako usklajujete podajanje učne snovi otrokom z oviro in ostalim učencem?

/Najprej frontalno za vse, potem pa ko ostali delajo samostojno, se po potrebi posvetim še otrokom z ovirami, kjer in ko je to potrebno/ (I80). /Pri njih preverjam, če so razumeli kar sem povedala/ (I81). /Postavim kakšno vprašanje in ko kaj razlagam, otroka povabim, da pove svoj primer, kaj je o tem že vedel, doživel in glede na to potem usklajujem/ (I82). /Če vidim, da ni razumel dam drugačen primer, dodatno razložim, z drugimi besedami/ (I83), /ali pa narišem na tablo recimo/ (I84).

5) Kako se odločite na kakšen način boste sodelovali s katerim otrokom? Ali se poslužujete enakih metod za enako kategorijo "posebnih potreb"?

/Način sodelovanje je odvisen od predmeta in kategorije posebne potrebe/ (I85). /Na primer otrok z avtistično motnjo veliko več verbalizira in je šibek v pisanju, za to mu to čim večkrat omogočim/ (I86). /Otrok s ČVM rabi veliko spodbude, nenehnega ponavljanja in potrditev o ustreznosti, za to mu jih posvečam/ (I87).

6) Ali so posebnega pristopa in prilagoditev izvedb učnih aktivnosti deležni samo otroci z oviro ali vsi učenci?

/Tako otrokom z ovirami kot tudi ostalim se nudijo najustreznejši pristopi in izvedbe učnih aktivnosti/ (I88).

Kompetence za delo z otroki s posebnimi potrebami

1) *Ali se pri delu z otroki z oviro srečujete s kakšnimi težavami? Kakšnimi?*

/Ja, težav je veliko/ (I89). /Predvsem je težava to, da je učitelj sam za vse učence/ (I90). /Včasih je res težko uskladiti predvsem podajanje snovi, kako prilagoditi razlago tako, da bodo vsi razumeli kar želim povedati/ (I91). /Lažje je potem pri utrjevanju, kjer otroke lahko vključim v skupine in si medsebojno pomagajo. Naredim takšne skupine, da je v vsaki skupini vsaj nekdo, ki je nekako nad povprečjem, ki vodi skupino in pomaga ostalim/ (I92). To mi je v pomoč. /Včasih je pri gibalno oviranih problem tudi prostor, ker učilnica ni dovolj velika, da bi se otrok lahko brez težav gibal po njej in moram potem to sama čim bolj reševati/ (I93). Recimo /mize drugače razporedim/ (I94) /ali razmaknem, da je med njimi več prostora/ (I95), /izdelali smo tudi svoja obešala za šolske torbe, da jih nimamo po tleh poleg miz, ker so potem to kot nekakšne ovire po tleh/ (I96). In /za gibalno ovirane je problem tudi izvajanje športnih dni. Rabijo potem zraven spremljevalca, če se da/ (I97), pa /vseeno se ne morejo ravno vseh športnih aktivnosti udeležiti/ (I98), ampak se trudimo, da gre lahko vseeno zraven otrok.

2) *Kaj pa potem otrok z gibalno oviro počne na športnem dnevu? Kako ga vključite?*

Odvisno. /Če ima zraven spremljevalca potem je ves dan z njim in kaj počneta kar se da, se sprehajata oziroma vozita z vozičkom, če je otrok na vozičku/ (I99). Recimo, /če gremo za športni dan na pohod, potem se trudimo iti na tako lokacijo, kjer se lahko vsaj del poti pelje z vozičkom/ (I100). V tem primeru gre otrok vsaj del poti zraven, potem pa se s spremljevalcem obrneta in nas kje počakata. Jemo in vse kar je možno vedno delamo skupaj na športnem dnevu, /ampak na primer smučati otrok ne more. Potem pač sedi in gleda ostale, se pogovarja s kakšnim učiteljem, ki ostane z njim, se igrata kakšne družabne igre, bere in podobno/ (I101). Ne vem, jaz rajši vidim, da mogoče sploh ne bi šel zraven otrok, ker mi je to grozno gledati, da ne more nič početi zraven, ampak potem je pa spet izključen. /Posvetujemo se s starši po navadi za športni dan, kaj oni predlagajo, če bi šel zraven ali ne/ (I102).

3) *Ali se vam zdi, da vaše kompetence zadostujejo za delo z otroki z oviro?*

/Ne bi rekla, da zadostujejo/ (I103). /Na otroke s posebnimi potrebami te v času študija ne pripravijo dovolj/ (I104). /Izobraževati se moraš sam/ (I105). Udeležila sem se že številnih seminarjev, a se še vedno zgodi, da se pri kakšnem otroku znajdem v zadregi. Vsakič znova sem na začetku v manjši paniki, potem pa se mu prilagodim, najdeva način nekako in delo steče. Ampak /če se ne bi sama dodatno izobraževala na tem področju, mislim, da ne bi šlo/ (I106). /Pa tudi z leti, iz izkušenj se veliko naučiš/ (I107). /Ko prideš iz faksa na začetku, in nimaš izkušenj pa nisi kompetenten za to, ne. Ker ni posebnih priprav na to/ (I108).

4) *V čem se počutite kompetentne in v čem ne?*

/Predvsem se počutim kompetentno pri podajanju snovi/ (I109). Se mi zdi, da sem se zdaj že naučila razlagati na različne načine, da lahko vsak otrok od tega nekaj odnese. /Pri reševanju vedenjskih težav, ki so pogosto prisotne, pa sem manj kompetentna/ (I110). Se mi zdi, da sem preveč popustljiva že od nekdaj in /velikokrat ne znam postaviti meje otroku/ (I111) in /ne znam reagirati, ko se otrok ne drži nekih pravil, ki se jih moramo držati/ (I112). Pri tem se še vedno lovim, a to bolj izhaja iz mojega karakterja, ker sem bolj mirne narave in mi je težko biti stroga. /Težava je tudi ocenjevanje pri otrocih s posebnimi potrebami. Včasih ne vem koliko lahko pričakujem od nekega otroka, oziroma koliko bi morala pričakovati/ (I113). Pri pisnem ocenjevanju je mogoče malo lažje, ker je nek kriterij postavljen, pri ustnem pa je to bolj subjektivno. Včasih ne vem, ali sem preveč popustljiva pri kom, pa bi v resnici zmožel več in potem to ni pošteno do ostalih otrok. /Na to temo se večkrat posvetujem s svetovalno delavko. Za kakšnega otroka, kako naj ga ocenim, oziroma kaj lahko pričakujem, da mora znati/ (I114). /Največja težava pa je zame sodelovanje s starši/ (I115), saj /se včasih težko sprijaznijo, da otrok ne dosega minimalnih standardov, da bo potrebna preusmeritev/ (I116). Včasih poskušajo preveč posegati v našo strokovnost, izsiljujejo. Mislijo, da vedo največ. /Za svojega otroka seveda želijo najbolje, to mi je jasno, a včasih to kar oni mislijo, da je za otroka dobro, v resnici sploh ni/ (I117). /Če se otrok v redni šoli muči in ne napreduje na kakšnem področju, kako naj ga spustimo naprej v naslednji razred/ (I118). Trudimo se in jaz sem popustljiva, ampak /določeno znanje pa otrok mora osvojiti v enem letu in če ga ne, oziroma ga ne more, potem potrebuje nižje standarde, okolje v katerem se bo od njega manj pričakovalo/ (I119). /Večkrat so me že kakšni starši preko maila ali na govornih urah izsiljevali naj dam otroku dve. V takem primeru se vedno obrnem na svetovalno delavko/ (I120) in /se potem skupaj najprej pogovarjamo/ (I121), pa /se pri njej potem vedno pomirijo in sprejmejo preusmeritev recimo, ali pa otrok pri nas pač na neki točki ponavlja razred, če drugače ne gre/ (I122).

5) *Torej ste v zvezi s sodelovanjem z otroki z oviro deležni podpore s strani svetovalne delavke? Kakšne?*

Ja, kot sem že rekla, /se posvetujem pri ocenjevanju, pri standardu znanja, ki naj ga zahtevam od določenega otroka/ (I123), pa /pri sodelovanju s starši mi pomaga/ (I124). /Svetovalna delavka je vedno pripravljena pomagati z nasveti/ (I125), /pogosto tudi odpelje otroka in z njim dela individualno v mirnejšem prostoru, če jih delo v

razredu preveč utruja/ (I126). To jo včasih grem prosit med odmorom, če ima čas, ko opazim, da je otrok preveč nemiren. In /na strokovnih timih za usmerjenega otroka seveda tudi sodelujeva/ (I127).

6) *Ali bi si za delo z otroki z oviro želeli še kakšnih dodatnih izobraževanj?*

/Veliko se jih udeležujem/ (I128), /ampak vedno se najdejo kašne nove ideje, ki pomagajo pri delu z njimi/ (I129), tako, da /bi si jih želela še več, seveda/ (I130). Čeprav /jih je že zdaj na to temo veliko in se najdejo ustrezne teme, ki jih potrebuješ/ (I131).

7) *Ali imate v sklopu zaposlitve možnost udeležbe na dodatnih izobraževanjih za delo z otroki z oviro? Se jih udeležujete? Zakaj ja/ne?*

/Imamo možnost/ (I132) in /se jih udeležujem, ker rada izvem kaj novega/ (I133) /ali pa ugotovim, da sem na pravi poti/ (I134). Nikoli ne veš že vsega kar lahko. Čeprav imam že več kot dvajset let delovnih izkušenj mislim, da bi se lahko še veliko stvari naučila in /prav na teh dodatnih izobraževanjih kaj novega potem izvem/ (I135), /ne samo med samim izobraževanjem, ampak tudi med odmorom, oziroma po izobraževanju na kakšni kavici. Se z drugimi učitelji, ki jih spoznam na izobraževanjih potem pogovarjamo in skupaj rešujemo kakšne zagate/ (I136). /Velikokrat nekdo pove neko svojo težavo, ki jo ima trenutno pri delu, pa potem skupaj rešujemo, en drugemu damo nasvete in podelimo svoje izkušnje, kaj je delovalo v našem primeru. To je zlata vredno, deliti izkušnje en z drugim/ (I137).

Mnenje glede šolanja otrok s posebnimi potrebami v redni osnovni šoli

1) *Kakšno je vaše mnenje glede vključevanja otrok z oviro v redni program osnovne šole?*

/Odvisno kakšne posebne potrebe ima otrok/ (I138). Nekateri lahko spremljajo program, morda je potrebna kakšna prilagoditev, a jim gre. Nekateri pa kljub vsem prilagoditvam ne dosegajo minimalnih standardov. Zdi se mi, da jim z obiskovanjem redne osnovne šole delamo celo škodo. /Imamo ustanove, ki so specializirane za to in znajo nuditi otroku tisto kar potrebuje v manjših skupinah/ (I139), /bolj prilagojenem okolju/ (I140) in /jih bolje pripravijo na življenje/ (I141).

2) *Kje vidite prednosti in slabosti ene in druge izbire?*

Kot sem že povedala, /prednost je v tem, da se normalni otroci in otroci s posebnimi potrebami družijo med sabo in s tem navajajo drug na drugega, znajo sprejeti drugačnost/ (I142), sledijo drug drugemu, sprejmejo vse. /To se mi zdi zelo dobra popotnica za življenje, za ene in za druge/ (I143). /Otroci s posebnimi potrebami recimo dobijo bolj trdo kožno in se navadijo, da jih bo kdo kdaj zafrkaval, ampak, da si tega ne smejo jemati k srcu/ (I144) in /ženejo jih naprej drugi otroci. Če so drugi bolj uspešni od tebe si tudi ti želiš doseči več, ker je standard visoko postavljen/ (I145). /Ostali otroci pa od sobivanja z otroci s posebnimi potrebami pa se učijo sprejemanja drugačnosti, naučijo se, da smo si različni in da smo nekateri zelo dobri na enem področju, drugi pa na drugem/ (I146). To je velik plus združitve vseh otrok skupaj, /ampak za nas učitelje je to večino časa preveč/ (I147). /Če bi bil učitelju ves čas v pomoč drugi učitelj v razredu, bi bilo lažje, ampak temu ni tako/ (I148). /Načeloma nimam nič proti, da se otrok s posebnimi potrebami ne izolira, naj so skupaj z vsemi otroki/ (I149). Še vedno pa mislim, da neka meja mora biti in /če otrok nikakor, ob vseh pomočeh, dodatni strokovni pomoči in prilagoditvah, ki jih je deležen, nikakor ne dosega minimalnih standardov za napredovanje, potem mislim da je bolje, da se šola v šoli s prilagojenim programom/ (I150). Ker /tak otrok se v redni šoli muči, škodo mu delamo/ (I151). /Vsi od njega preveč pričakujejo in vlagajo veliko časa in energije v to, da bi imel dobre ocene in ko mu potem ne gre so razočarani/ (I152). /To otrok vidi in mu je težko. Tudi sam je razočaran, če mu ne uspe/ (I153). /In eden redkih v razredu je recimo, ki mora hoditi poleg pouka na ure dodatne strokovne pomoči. Tega otroci ne dojemajo kot pomoč, to je zanje obremenitev/ (I154) in /mislijo, da so kaznovani/ (I155). Ne razumejo snovi, dobijo slabo oceno in potem so za to neznanje še kaznovani z dodatnim delom. To se jim zdi. /Zato je za takšnega otroka mogoče boljši prilagojeni program, kjer se od njega ne zahteva več kot je on sploh zmožen/ (I156). /Sem pa načeloma za to, da se z vsakim otrokom najprej poizkusi v rednem programu in če nikakor ne gre, da se ga potem preusmeri, ne da se ga direktno iz vrtca pošlje v prilagojen program. Ker vrtec je vseeno drugače kot šola, mogoče mu bo pa šlo, zakaj se bi že vnaprej odločali, da to ni primerno zanj/ (I157).

3) *Kaj ocenjujete, da je v smislu inkluzije otrok z ovirami na vaši osnovni šoli dobro urejeno in kaj je najbolj kritičnega?*

/Dobro je to, da se sedaj ob prenovi misli na ovirane otroke, da bomo imeli povsod klančine/ (I158) in /da bo prostor, posebej namenjen za umik/ (I159). /Kot slabost pa lahko izpostavim, da je premalo izvajalcev za DSP na voljo. Morali bi jih imeti več glede na potrebe/ (I160).

- 4) *Menite, da dodatna strokovna pomoč in druge oblike pomoči in prilagoditev pripomorejo k inkluziji otrok z ovirami ali jo zavirajo? Zakaj?*

/Menim da je DSP le pljunek v morje težav, s katerim se inkluzirani otroci srečujejo/ (I161). Kot profesorica razrednega pouka imam možnost spremljati otroka pri večih predmetih in skozi cel dan, kar je zagotovo drugačen pogled, kot če bi ga poučevala le eno uro, pri posameznem predmetnem področju. Prilagoditve so zagotovo pri inkluziji nujne, na samo da pripomorejo, tako, da /bi rekla, da to pripomore k inkluziji/ (I162). /Vendar pa so večkrat tudi vse prilagoditve in vso naprežanje ter ure DSP premalo/ (I163).

9.11 Odprto kodiranje intervjuja A

Tabela 1

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
A1	Menim, da so dobro vključeni	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
A2	to ni odvisno od tega, ali ima otrok odločbo ali ne, pač pa od karakternih in vedenjskih značilnosti otroka	Karakterne in vedenjske značilnosti otroka	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
A3	Večina naših OPP je dobro vključena v oddelek	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
A4	posebnosti opažam predvsem pri otrocih, ki so usmerjeni kot otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami oziroma otroci z motnjami avtističnega spektra, ki imajo izrazite vedenjske posebnosti	Čustvene in vedenjske motnje ter motnje avtističnega spektra	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
A5	Da se jih zlahka sprovcirati, da burno reagirajo	Buren odziv na provokacije	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
A6	ne znajo preslišati pripombe	Nezmožnost preslišati pripombe	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
A7	reagirajo agresivno po navadi	Agresivnost	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
A8	Težave imajo pri navezovanju stikov in iskanju svojega mesta v skupini	Pomanjkanje socialnih kompetenc	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce

A9	Drugi otroci jih velikokrat kaj zbadajo	Pogosto zbadanje s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A10	ker vedo, da bo otrok burno reagiral in se nekaterim zdi to zabavno	Zabava ob burnih reakcijah otrok z ovirami	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A11	so preveč vsiljivi včasih	Vsiljivost ostalih učencev do otrok z ovirami	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A12	otrokom z avtizmom bližina velikokrat ne prija	Doživljanje bližine ostalih učencev kot moteče	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A13	sošolci pa tega ne razumejo	Nerazumevanje doživljanja otrok z ovirami s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A14	nekateri potem še namerno izzivajo in se mu približujejo, ga kaj sprašujejo, objemajo	Neupoštevanje osebnega prostora otrok z ovirami	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A15	oni imajo največ težav pri vključevanju	Težave otrok z motnjami avtističnega spektra pri vključevanju	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A16	drugi nimajo velikih težav	Slaba vključenost otrok z motnjami avtističnega spektra	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
A17	V razred se vključujem z izvajanjem delavnic, se pravi delo s skupino	Izvajanje delavnic	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A18	se trudim, da vključujem delavnice, kjer se vsak otrok lahko pokaže kot pozitivnega	Delavnice kjer se otrok pokaže v dobri luči	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A19	kjer se otroci med seboj spoznavajo	Spoznavne delavnice	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A20	ugotavljajo medsebojne kvalitete	Delavnice kjer se otrok pokaže v dobri luči	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A21	učim jih, kako se postaviti zase	Delavnice za krepitev asertivnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A22	kako reči ne	Delavnice za krepitev asertivnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A23	kako pristopiti pri navezovanju stikov	Delavnice za krepitev asertivnosti	Pomoč pri vključevanju s	Vključenost med sošolce

			strani svetovalnih delavk	
A24	Poleg tega individualno delam z otrokom, ki ima težave	Individualno delo	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A25	ima v trenutku, ko ne zmore nadzorovati svojega odziva, možnost, da se odstrani in izrazi svoja čustva v varnem okolju, kjer ni izpostavljen posmehovanju vrstnikov	Nudenje varnega prostora za pomiritev	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A26	se z učiteljem dogovorimo, kje bo ta kotiček	Dogovor glede kotička za pomiritev	Dogovorjanje glede izvedbe dela	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A27	Nekaterim je dovolj, da ima kotiček v razredu, kjer se skriva pred pogledi in ima tam svojo igračo	Kotiček za pomiritev	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A28	drugi pa na primer potrebujejo odhod iz razreda in tekanje po hodniku	Umik iz razreda	Metode dela učiteljic	Metode dela
A29	nekateri pa potrebujejo pri tem nadzor	Spremljanje pri umiku iz razreda	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A30	Tiste potem učitelj usmeri k meni, da se lahko pomirijo v varnem okolju	Nudenje varnega prostora za pomiritev	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A31	Pomembno je, da se otrok v razredu ne zlomi	Odklanjanje druženja v primeru, da se otrok pred njimi »zlomi«	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A32	tega ostali ne pozabijo zlahka in ga potem zafrkavajo lahko in se nočejo družiti z njim	Odklanjanje druženja v primeru, da se otrok pred njimi »zlomi«	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
A33	Ja, vključeni so v vse šolske aktivnosti	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
A34	To celo zelo spodbujamo	Spodbujanje k vključevanju v vse šolske aktivnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A35	Če kakšni starši otroka ne pripeljejo na kulturni ali športni dan, se kasneje z njimi pogovorim zakaj	Spodbujanje staršev, da je njihov otrok prisoten na kulturnem ali športnem dnevu	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce

	otroka niso pripeljali			
A36	jih spodbujam, da ga naslednjič pripeljejo	Spodbujanje staršev, da je njihov otrok prisoten na kulturnem ali športnem dnevu	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A37	V primeru, da ima otrok pri pouku stalnega spremljevalca, gre ta z njim	Stalni spremljevalec, kot spremstvo na kulturnem ali športnem dnevu	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
A38	Če ga nima, pa ga vseeno tisti dan potrebuje, pa grem zraven jaz, ali pa oseba, ki z njim izvaja dsp	Svetovalna delavka ali izvajalec dsp, kot spremstvo na kulturnem ali športnem dnevu	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
A39	ker je pomembno, da je to oseba, ki jo otrok pozna in ji zaupa	Spremstvo s strani osebe, ki ji otrok zaupa	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
A40	Tudi za šole v naravi spodbujamo, da gredo zraven	Spodbujanje k udeleževanju v šoli v naravi	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
A41	gre zraven nekdo kot spremljevalec, če je potrebno	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
A42	V šolske popoldanske dejavnosti pa so tudi normalno vključeni	Vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
A43	v vse kar si želijo	Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
A44	Učilnice niso nič posebej prilagojene že v naprej	Neprilagojenost v naprej	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A45	Prilagoditev naredimo znotraj učilnice, ko je ta potrebna	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A46	razmaknemo mize, če je kdo gibalno oviran in rabi več prostora	Razmik miz v primeru gibalne oviranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A47	na razredni stopnji naredimo recimo kotiček znotraj razreda kjer se lahko otrok umiri	Kotiček za pomiritev	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A48	Za slabovidne otroke na primer kakšne napise, ki so pomembni, napišemo na	Veliki napisi za slabovidne otroke	Učilnice	Prostorska prilagoditev

	veliko, da so bolj vidni			
A49	Ne, vse prilagoditve delamo po potrebi, kot sem že rekla	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A50	Prilagoditev smo naredili za deklico z okvaro vidne funkcije letos. Naredili smo talne označbe	Talne označbe	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A51	označbe na vratih	Označbe na vratih	Učilnice	Prostorska prilagoditev
A52	smo naredili tudi klančine, ko je bil pri nas prvič učenec na vozičku	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
A53	nekih splošnih prilagoditev pa nimamo	Ni splošnih prilagoditev	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
A54	Ja, pri delu z otroki uporabljamo različne pripomočke	Različni pripomočki	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
A55	kartončkov za lažje usvajanje učne snovi	Kartončki za lažje usvajanje učne snovi	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
A56	socialnih kartic za predelovanje možnih socialnih situacij	Socialne kartice za predelovanje možnih socialnih situacij	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
A57	plastelin	Plastelin	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
A58	kocke	Kocke	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
A59	igrače za sproščanje in pomiritev	Igrače za sproščanje in pomiritev	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
A60	Odvisno od tega, kaj otrok potrebuje. Iz tega izhajamo vedno	Izhajanje iz otrokovih potreb	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A61	Za usvajanje učne snovi recimo njemu prilagojeno razlago uporabim	Otroku prilagojena razlaga snovi	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A62	Različne ponazoritve s konkretnim materialom, ki ga lahko otrok potipa in si potem lažje predstavlja	Različne ponazoritve s konkretnim materialom	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A63	Veliko tudi učim otroke strategij učenja, kako naj se učijo sami, kaj jim najbolj ustreza	Učenje strategij učenja	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A64	pogovor	Pogovor	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela

A65	sprostitutvene tehnike	Sprostitutvene tehnike	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A66	meditativne tehnike	Meditativne tehnike	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A67	gibalne tehnike	Gibalne tehnike	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A68	Včasih s kakšnim otrokom kakšno snov usvaja s pomočjo različnih gibov, tako si lažje zapomnijo	Usvajanje snovi s pomočjo gibov	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A69	vmes, ko vidim, da otrok postane nemiren malo razgibava	Razgibavanje ob otrokovi nemirnosti	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A70	Pri otroku nikoli ne gledam na to, v katero kategorijo je usmerjen, oziroma, ali sploh je usmerjen, to sploh ni važno	Neupoštevanje otrokove kategorične usmerjenosti pri izbiri metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A71	Vsak otrok je drugačen	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A72	vsak rabi nekaj drugega	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A73	se prilagajam njemu	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A74	njegovemu karakterju	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A75	njegovi sposobnosti komunikacije	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A76	njegovim vedenjskim in čustvenim značilnostim	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A77	trenutnim potrebam	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A78	Velikokrat ga tudi vprašam kako bi rad da nekaj narediva	Upoštevanje otrokovih želj pri izbiri metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
A79	Ne ne, vsi, pri katerih jaz, ali učitelji ocenimo, da bi potrebovali kakršnokoli pomoč, jo dobijo	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
A80	Velikokrat tudi sami prosijo za pomoč pri učitelju	Prošnja za pomoč s strani učencev	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
A81	večkrat pa tudi starši meni ali pa učiteljici povedo, kje ima otrok težave in potem poskušamo pomagati vedno	Prošnja za pomoč s strani staršev	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve

A82	Učitelji pogosto potrebujejo podporo	Pogosta potreba učiteljev po podpori	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A83	takrat jim jo nudim, ja	Nudenje podpore učiteljici, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A84	Pri ocenjevanju včasih potrebujejo posvet, recimo kaj šteti kot napako in kaj ne	Svetovanje glede ocenjevanja	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A85	To se zgodi predvsem, če gre za otroka, ki ima primanjkljaje na posameznih področjih učenja	Pogosta potreba po podpori pri otroku s primanjkljaji na posameznih področjih učenja	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A86	Precej podpore potrebujejo tudi pri otrocih, ki imajo težave z vedenjem	Pogosta potreba po podpori pri otroku z vedenjskimi težavami	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A87	Sploh kako umirjati vedenjske odzive	Umirjanje vedenjskih odzivov	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A88	kako delati na odnosu z otrokom	Krepitev odnosa z otrokom	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A89	kako delati s celotno skupino	Načini dela s skupino	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A90	Rabijo tudi pomoč pri delu s celotnim razredom recimo pri kakšni dejavnosti	Pomoč pri dejavnosti v razredu	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A91	takrat pridem tudi v razred pomagat	Pomoč pri dejavnosti v razredu	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A92	če me vnaprej prosijo, da si zorganiziram čas	Pomoč pri dejavnosti v razredu	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A93	Pomoč rabijo tudi individualno seveda, s kakšnim otrokom	Individualna pomoč pri posameznem otroku	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A94	ga pošljejo k meni na pogovor	Pogovor z otrokom	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A95	ali pa prideta oba skupaj k meni	Pogovor z učiteljico in otrokom	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A96	pri pogovorih s starši me velikokrat prosijo za pomoč. Da jaz staršem kaj razložim na primer	Pomoč pri pogovoru s starši	Podpora učiteljici s strani svetovalne delavke	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
A97	Ne, ker izobraževanja poiščem in se jih	Odsotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami

	udeležujem sama, v svoji režiji			
A98	Ko potrebujem kakšno izobraževanje, se prijavim	Samoiniciativna prijava na izobraževanje, ko se pojavi potreba	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A99	Dovolj jih je na voljo, od različnih organizatorjev	Zadostno število izobraževanj, ki so na voljo	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A100	na različne teme	Zadostno število izobraževanj, ki so na voljo	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A101	Po navadi se udeležim tistih, ki so na tako temo, ki je pri mojem delu trenutno najbolj aktualna	Pri delu trenutno najbolj aktualna tema	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A102	Skoraj vedno, ko sodelujem s kakšnim otrokom, s katerim ne vem točno kako bi postopala, se pojavi neko izobraževanje, ki se ga potem udeležim	Pri delu trenutno najbolj aktualna tema	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A103	vedno potem kaj novega izvem, dobim kakšno idejo, nov pristop in to uporabim potem	Nove informacije in pristopi	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A104	Da, imamo	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A105	Se jih pogosto udeležujem	pogosta udeležba	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A106	Pogosto smo sicer omejeni glede višine stroška izobraževanja	Omejitev glede višine stroška izobraževanja	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A107	ne moremo recimo na kakšna dražja, oziroma bi jih morali sami doplačati	Doplačilo v primeru visoke cene	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A108	cena pogosto ne odraža tudi kvalitete. Pogosto so tudi brezplačna izobraževanja zlata vredna	Nepovezanost kvalitete izobraževanja s ceno	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A109	izobraževanja Svetovalnega centra, kjer dobiš res strokovne informacije in podpora	Kvalitetna izobraževanja Svetovalnega centra	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami

A110	Tam so kvalitetna izobraževanja	Kvalitetna izobraževanja Svetovalnega centra	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
A111	Otroci s posebnimi potrebami so bili vedno vključeni v redne osnovne šole	Vključenost "opp" v redne OŠ že od nekdaj	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A112	le da imajo zdaj več pravic	Več pravic kot včasih	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A113	Zdi se mi prav, da tovrstna pomoč obstaja	Strinjanje z obstojem pomoči v redni OŠ	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A114	so tudi primeri, ki ne sodijo v redno osnovno šolo	Obstajajo primeri, ki ne sodijo v redno OŠ	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A115	hodijo sem zaradi nestrinjanja staršev z drugim programom	Obiskovanje redne OŠ na željo staršev	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A116	Pri teh porabimo veliko energije, da jih preusmerimo v ustrežnejši program	Veliko energije za preusmerjanje v ustrežnejši program v primeru nasprotovanja staršev	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A117	Včasih starši nikakor ne sprejmejo, da njihov otrok ne bi bil v redni šoli	Nasprotovanje v zvezi s preusmeritvijo otroka v drug program	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A118	ne želijo, da bi bil njihov otrok etiketiran za celo življenje	Dojemanje prilagojenega programa kot "etiketo" za celo življenje	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A119	Želijo si da bi bil njihov otrok uspešen po kriterijih za redni program osnovne šole	Želja, da bi bil njihov otrok uspešen po kriterijih za redni program OŠ	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A120	pravijo, da bo že nekako šlo	Otrokova zmožnost opraviti redni program OŠ	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A121	da njihov otrok že ni neumen	"Otrok ni neumen"	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
A122	da bo zmožel osnovno šolo tako kot vsi ostali otroci	Otrokova zmožnost opraviti redni program OŠ	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A123	Se jim zdi, da je vsak drug program manjvreden	Dojemanje drugih programov kot manjvrednih	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A124	pravijo, da se otrok recimo samo premalo uči	Premalo učenja	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A125	da je len	Otrokova lenoba	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A126	ne da ima težave in mu zaradi tega ne gre	Zanikanje otrokovih težav	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A127	je to odvisno od otroka	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A128	Osnovna šola s prilagojenim programom je primerna za otroke, ki v rednem programu kljub pomoči ne zmorejo programa	Primernost prilagojenega programa za otroke, ki kljub pomoči ne zmorejo rednega programa	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A129	opazamo zaradi stalnih neuspehov otroka in slabih ocen tudi posledice na otrokovi samopodobi in osebnosti	Posledice na samopodobi in osebnosti, zaradi neuspehov in slabih ocen	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A130	Se kar radi sekirajo, ko ne dosežejo tega kar sami od sebe pričakujejo, ali pa kar od njih pričakujejo starši	"sekiranje" zaradi nedoseganja svojih pričakovanj in pričakovanj staršev	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A131	Ko imajo recimo veliko enic pri kakšnem predmetu, pa kljub dopolnilnemu pouku in uram	"Sekiranje" ob doživljanju neuspeha, kljub dopolnilnemu pouku in dsp	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

	dodatne strokovne pomoči vseeno ne popravijo ocen			
A132	za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor učitelja ni primeren reden program	Neprimernost rednega programa za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A133	Primernejši je program na osnovni šoli pri ZGNL	Program na osnovni šoli pri ZGNL kot primeren za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A134	Osnovna šola pri MD Jarše	Osnovna šola pri MD Jarše kot primerna za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A135	prednost tam to, da gre za manjše skupine	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A136	več je strokovne podpore	Več strokovne podpore	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A137	prilagojen program	Prilagojen program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A138	več možnosti za uspeh otroka	Več možnosti za uspeh	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A139	pridobi na samozavesti	Krepitev samozavesti	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A140	Tam je otroku lažje	Lažji program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A141	lažje in bolj pogosto doživi uspeh	Bolj pogosto doživljanje uspeha	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A142	osvoji znanje	Osvojitev znanja	Prednosti vključitve v prilagojeni	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

			program osnovne šole	programu osnovne šole
A143	v drugih programih problem tudi v tem, da gre lahko za stigmatizacijo s strani otrokovega družinskega okolja	Možnost stigmatizacije s strani otrokovega Družinskega okolja	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A144	druženje s posamezniki s podobnimi težavami	Druženje z otroki, ki imajo podobne težave	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A145	manj možnosti za napredek je	Manj možnosti za napredek	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A146	težko rečem kaj je za otroka boljše	Neopredeljenost	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A147	Oboje ima pluse in minuse	Neopredeljenost	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A148	za nekatere otroke preprosto ne moremo poskrbeti znotraj redne OŠ	Nezmožnost skrbeti za nekatere otroke znotraj redne OŠ	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A149	enostavno učitelj ne zmore toliko	Nezmožnost učitelja, da bi se prioriteto posvetil poučevanju	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A150	Zaradi veliko otrok s posebnimi potrebami, poleg tega pa še veliko takih, ki imajo različne težave, pa niso usmerjeni, se težko učitelj posveča svojemu osnovnemu poslanstvu, poučevanju	Nezmožnost učitelja, da bi se prioriteto posvetil poučevanju	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A151	Včasih usmerjanj ni bilo veliko, oziroma se temu ni posvečalo veliko pozornosti	Več usmerjanj kot včasih	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A152	Zdaj pa imamo oddelke, kjer je polovica otrok s takšnimi in	Več usmerjanj kot včasih	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

	drugačnimi posebnostmi			
A153	učitelja pa nato ocenjujejo glede na to, kako dobro so se otroci odrezali pri NPZ-ju	Ocenjevanje učitelja glede uspešnosti učencev pri NPZ	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A154	bi morali zmanjšati normative v šolah	Želja po manjših normativih v razredu	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A155	omogočiti več strokovne podpore v šoli	Želja po večji meri strokovne podpore	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A156	Trenutno je normativ oddelka 28, če ima otrok vpisan v odločbi zmanjšan normativ, pa na ministrstvu odgovarjajo, da je zmanjšan normativ že 27	Želja po manjših normativih v razredu	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A157	V takem okolju težko poučuješ in upoštevaš vse posebnosti in prilagoditve	Težave učiteljev pri upoštevanju prilagoditev pri poučevanju	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A158	hkrati pa si otrokom še starš, ker to veliko otrok potrebuje. To ne gre	Nezmožnost otroka poučevati in hkrati biti starš	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A159	Dobro je urejeno to, da so otroci z ovirami vključeni v vse dejavnosti in tudi vse prireditve	Vključenost otrok z ovirami v vse dejavnosti in prireditve	<i>Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A160	Enako kot ostali otroci, tudi oni nastopajo	Nastopanje na prireditvah	<i>Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A161	tudi vodijo kakšno prireditev	Vodenje prireditev	<i>Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A162	Trudimo se, da jih ne diskriminiramo na način, da bi jih iz kjerkoli izločali	Odsotnost diskriminacije	<i>Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A163	Slabo urejeno pa je to, da so normativi premalo zmanjšani ob odločbah	Premalo zmanjšani normativi učencev v razredu ob odločbah	<i>Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

			<i>slabo urejene na dotični šoli</i>	programu osnovne šole
A164	Zavira in hkrati pripomore to k vključenosti	Zavira in pripomore k inkluziji	<i>Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A165	Pripomore v smislu, da se otrok počuti bolj vključenega, ker z dodatno pomočjo in prilagoditvami lahko bolj sledi ostalim na učnem področju	Pripomore zaradi občutka vključenosti (zaradi boljših rezultatov na učnem področju, ki so posledica dsp in prilagoditev)	<i>Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A166	pripomore, kadar se z otrokom usmerjeno dela tudi na socialnih veščinah	Pripomore v primeru, da se krepi tudi otrokove socialne veščine	<i>Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A167	ko to otrok izboljša, se potem tudi lažje vključi med ostale	Pripomore v primeru, da se krepi tudi otrokove socialne veščine	<i>Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A168	Po drugi strani pa to vse skupaj lahko zavira inkluzijo, ker je usmerjen otrok na nek način vedno nekaj posebnega	Zavira, ker to otroka dela "posebnega"	<i>Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
A169	ni tak kot ostali, ker ima recimo drugačne naloge na testu ali pa več časa za pisanje in mora recimo na dodatne ure pomoči, na kar drugi njegovi prijatelji ne rabijo	Zavira, ker to otroka dela "posebnega"	<i>Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo</i>	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

9.12 Odprto kodiranje intervjuja B

Tabela 2

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
B1	Menim, da so učenci večinoma dobro vključeni	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
B2	Ne opažam zbadanja	Brez diskriminacije s strani ostalih sošolcev	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B3	izločanja	Brez diskriminacije s strani ostalih sošolcev	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce

B4	diskriminiranja na kakršenkoli način	Brez diskriminacije s strani ostalih sošolcev	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B5	Večina ima prijatelje med svojimi sošolci, tako kot vsi ostali njihovi sošolci	Prijateljstvo	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B6	bi rekla, da je večina dobro vključenih	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
B7	Velikokrat mi pripovedujejo o kakšnem prijatelju	Prijateljstvo	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B8	Povedo kaj sta danes skupaj počela med odmorom	Prijateljstvo	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B9	ali včeraj po šoli. Veliko se tudi igrajo skupaj na igrišču in obiskujejo med sabo tudi doma	Skupna igra na igrišču	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B10	se je treba zahvaliti staršem, ki so očitno v dobrih odnosih	Dobri odnosi staršev otrok z oviro in ostalimi starši	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B11	jih ne moti, da se njihov otrok recimo druži z otrokom, ki je usmerjen	Dobri odnosi staršev otrok z oviro in ostalimi starši	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B12	Seveda obstajajo tudi izjeme	/	/	/
B13	imajo nekateri učenci izrazitejša težave na področju čustveno-vedenjskih motenj ali socialnih odnosov in ti imajo potem več težav pri vključevanju	Čustvene in vedenjske motnje ter motnje avtističnega spektra	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
B14	Težave imajo pri sklepanju prijateljstev	Težave pri sklepanju prijateljstev	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B15	pri vključitvi med vrstnike	Težave pri sklepanju prijateljstev	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B16	pri spontani igri z njimi	Težave pri spontani igri	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
B17	pri tem kako biti prijazen	Težave pri izkazovanju prijaznosti	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
B18	kako deliti stvari z drugimi, jim kaj posoditi	Težave pri deljenju stvari z drugimi	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
B19	kako se odzvati, ko te nekdo zmerja	Težave pri odzivanju na zmerjanje	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
B20	Z otrokom, ki ne želi posojati svojih stvari in se ne zna vključiti v	Odklanjanje prijateljstva, ko ima	Odnosi med otroci z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce

	igro pa se večina ostalih otrok bolj redko spoprijatelji	otrok težave pri vključevanju		
B21	Ja, pri tem jim seveda pomagamo, če je to potrebno	Nudjenje pomoči, ko je to potrebno	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B22	Predvsem pomagamo s pogovori z njimi, s sošolci, starši in učitelji	Pogovor z otrokom, sošolci, starši in učitelji	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B23	Vedno pa je odvisno tudi od tega, kako je nek učenec pripravljen in sposoben upoštevati naša navodila in usmeritve	Pomoč odvisna od učenčeve pripravljenosti za upoštevanje usmeritev	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B24	Če mu nekaj svetujem, ni nujno, da bo to tudi upošteval	Pomoč odvisna od učenčeve pripravljenosti za upoštevanje usmeritev	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B25	mogoče ne vidi smisla v tem, kar sem mu svetovala	Pomoč odvisna od učenčeve pripravljenosti za upoštevanje usmeritev	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B26	ali pa ne zna sam ravnati drugače	Pomoč odvisna od učenčeve pripravljenosti za upoštevanje usmeritev	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B27	Pri takih potem poskušam večkrat	Različni pristopi pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B28	na različne načine, pa probaj tako in tako	Različni pristopi pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B29	se z otrokom pogovorim o tem, da ne želi posojati svojih stvari ostalim učencem. Če se pogovoriva in potem v praksi tega še vedno ne izpelje, poskusim s kakšnim konkretnim primerom	Različni pristopi pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B30	pridem v razred po dogovoru z učiteljico na razredno uro in naredim kakšno delavnico	Izvajanje delavnic	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B31	in potem skupinsko refleksijo	Skupinska refleksija	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce

B32	z učiteljico ali s kakšnim otrokom, ki se javi, zaigram prizor	Igrani prizori	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B33	Potem imamo refleksijo z učenci o tem, kaj se je dogajalo in potegnemo iz prizora nauk	Skupinska refleksija	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B34	z igranimi prizori največkrat to izvajam	Igrani prizori	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B35	se mi zdi, da otroci s konkretnim primerom najbolj razumejo	Igrani prizori	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B36	Sploh, če kakšen izmed njih igra v prizoru, da koga vključim. Potem se zares vživijo in se mi zdi da tako veliko odnesejo	Igrani prizori	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B37	Prilagajam pa teme glede na trenutni problem pri kakšnem otroku	Igrani prizori	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B38	Vedno pridem brez, da razkrijem na koga sem prvotno ciljala	Igrani prizori	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B39	po navadi po tej skupinski refleksiji čez par dni, oziroma enkrat, ko vidim priložnost tudi individualno govorim s tistim otrokom, ki me je spodbudil, da to sploh izvedem	Pogovor z otrokom z oviro	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
B40	V športne dneve, šole v naravi, kulturne dneve in to se seveda vključeni normalno	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
B41	Če je treba, se jim kaj prilagodi, da po svojih zmožnostih izvedejo dejavnost	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
B42	V popoldanske dejavnosti, različne krožke, ki jih imamo, pa imajo možnost tudi biti vključeni	Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
B43	se mi zdi, da je to povezano s tem, koliko ima otrok razvite socialne veščine	Odvisno od razvitosti socialnih veščin	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
B44	Na krožkih so namreč tudi otroci, ki niso	/	/	/

	njihovi sošolci in kakšni otroci, ki težko navežejo stike, se potem tudi neradi vpišejo na kakšne krožke			
B45	Je pa to vse prostovoljno, tako, da nikogar ne silimo	Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
B46	Ne dolgo nazaj smo imeli sestanek na to temo, ker je vodstvo opozorilo na to, da bi morali učilnice bolj prilagoditi posebnim potrebam nekaterih otrok	Potreba po prilagoditvi učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B47	Učilnice na predmetni stopnji niso nič prilagojene, razen tega, da so tla ravna, ni nobene stopničke ali kaj takega	Učilnice na predmetni stopnji niso prilagojene	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B48	Na razredni stopnji pa učilnice prilagajajo učitelji, ki tam učijo	Učitelji prilagajajo učilnice na razredni stopnji	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B49	sami improvizirajo in prilagajajo glede na potrebe v tekočem šolskem letu. Odvisno od otrok, ki jih imajo tisto leto in od potreb, ki se pojavijo	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B50	Zdaj so od vodstva vsi učitelji dobili nalogo, da razmislijo kako bi lahko učilnice bolj prilagodili, kaj bi lahko spremenili, da bi bile bolj prijazne do otrok z oviro	Delo na prilagoditvi prostorov	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B51	Čez dva tedna imamo spet sestanek in mora vsak povedati svoje predloge	Delo na prilagoditvi prostorov	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B52	bomo po končanem pouku, ko še dva tedna delamo med počitnicami, baje preurejali učilnice	Preureditev učilnic v prihodnosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B53	sem se oglasila potem in predlagala, da naj učitelji pri oblikovanju predlogov, predvsem otroke, za katere bi karkoli preurejali,	Upoštevanje želja otrok pri preureditvi učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev

	vprašajo, česa si oni želijo, kaj bi oni želeli v učilnici, da bi jim bilo lažje			
B54	se je ravnatelj potem strinjal s tem in dal navodilo, da naj pri pisanju predlogov upoštevajo mnenje otrok	Upoštevanje želja otrok pri preureditvi učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
B55	Imamo klančine in dvigalo, to pa je pravzaprav to česar se spomnim	Klančine in dvigalo	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
B56	Predvsem didaktični material	Didaktični material	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B57	Različne družabne igre	Družabne igre	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B58	plastelin	Plastelin	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B59	slikovna ponazorila	Slikovne kartice	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B60	lim kocke	lim kocke	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B61	bralna ravnilca	bralna ravnilca	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B62	kalkulator	kalkulator	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B63	tabele	tabele	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B64	delovne liste	delovni listi	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B65	žogico za stiskanje za pomiritev	Žogica za stiskanje	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B66	kakšno plišasto igračo	Plišasta igrača	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B67	Zelo različne, to je precej individualno	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B68	Odkvisno od otroka	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B69	z večino uporabljam konkretne ponazoritve s predmeti, ki jih lahko otrok prime v roko	Različne ponazoritve s konkretnim materialom	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B70	pomagam pri seštevajanju in mu dam na mizo svinčnike in jih vzame stran, toliko kolikor jih mora odšteti	Različne ponazoritve s konkretnim materialom	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B71	Veliko delam na pogovoru	Pogovor	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B72	na tem, da mi otrok zaupa	Delo na zaupanju	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B73	ga sprašujem za mnenje, kako bi on rad da kaj narediva	Upoštevanje otrokovih želj pri izbiri metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B74	Osredotočam se veliko na močna področja otroka in ga spodbujam, da se tudi sam začne zavedati kaj so njegovi plusi, kje je dober	Izhajanje iz perspektive moči	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela

B75	To veliko vpliva na samozavest otroka	Izhajanje iz perspektive moči	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B76	potem je bolj pogumen	Izhajanje iz perspektive moči	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B77	bolj verjame vase tudi pri kakšnem predmetu ali pri čem, kar mu ne gre	Izhajanje iz perspektive moči	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B78	Zelo veliko uporabljam tudi slikovnega gradiva, za kakšno razlago	Slikovne kartice	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B79	kot pomoč pri izražanju. Recimo za izražanje počutja, kako se danes počutim imam slikice otrok, ki izražajo različna čustva in potem otrok skozi sliko izrazi zakaj se ob nečem tako počuti	Slikovne kartice	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
B80	Igra vlog tudi velikokrat prav pride	Igra vlog	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B81	ker se otroci včasih težko postavijo v kožo drug drugega	Igra vlog	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B82	odigramo kakšno situacijo. Čisto tako jaz in otrok v pisarni, ali pa cel razred v njihovem razredu, ali po manjših skupinah	Igra vlog	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B83	Nikoli ne gledamo samo usmeritve, ampak prilagajamo vse glede na otroka	Neupoštevanje otrokove kategorične usmerjenosti pri izbiri metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B84	Vedno izhajam iz vsakega otroka posebej	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B85	res pa je, da na začetku upoštevam pretekle izkušnje	Vpliv smernic in izkušenj na izbiro metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B86	Kaj je recimo že pri kakšnem drugem otroku z avtistično motnjo delovalo, pa poskušam potem na podoben način, ni pa to pravilo	Vpliv smernic in izkušenj na izbiro metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
B87	Ovisno kako se otrok odzove. Če se mi zdi, da mu ustreza nek pripomoček na primer in mu pomaga, potem ga uporabljam še naprej, drugače pa	Vpliv smernic in izkušenj na izbiro metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela

	probam s čim novim, kar recimo pri kakšnem drugem otroku z avtizmom ni delovalo			
B88	Bi rekla, da vsi	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
B89	Ampak več prilagoditev in dodatnih ur pomoči, ter sodelovanja z več strokovnjaki so sigurno deležni otroci z oviro in to tisti, ki so usmerjeni	Več pomoči deležni usmerjeni otroci	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
B90	Če otrok ni usmerjen se mu seveda tudi pomaga pri pouku in na dopolnilnem pouku, če gre za učne težave	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
B91	če gre za karkoli drugega tudi jaz pomagam	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
B92	Ampak sigurno so usmerjeni otroci deležni več pomoči	Več pomoči deležni usmerjeni otroci	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
B93	že takoj vključenih več strokovnjakov in se redno potem to izvaja in spremlja napredek	Manj strukturirana pomoč za otroke, ki niso usmerjeni	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
B94	Ja, na dnevni bazi	Pogosta potreba učiteljev po podpori	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B95	razložim jim, kakšne težave ima učenec	Pomoč pri razumevanju otrokove ovire	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B96	dam kakšen nasvet kako mu lahko pomagajo	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B97	Poslušam njihova opazanja, kje je otrok dober, kaj mu ne gre	Poslušanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B98	kje se njim zdi, da bi mu mogli pomagati pa na primer ne vejo kako	Poslušanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B99	Svetujem jim tudi, kako naj otroku prilagajajo podajanje snovi in ocenjevanje	Svetovanje glede ocenjevanje in prilagajanja podajanja snovi	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

	in sproti potem to dopolnjujemo			
B100	za vsakega naredi individualni načrt	Sodelovanje pri izdelavi individualnega načrta	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B101	iz katerega potem izhajamo	Sodelovanje pri izdelavi individualnega načrta	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B102	a z učitelji vseeno sproti sodelujem	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B103	Smo dogovorjeni, da me lahko kadarkoli pridejo vprašat za nasvet in jim potem probam pomagat	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
B104	Ja, to je vedno dobrodošlo	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B105	Moje delo je zelo naporno in zahtevno in včasih ti da energijo že to, da vidiš, da delaš pravilno, če se že nič prav posebej novega ne naučiš na izobraževanju	Potrditve, da delaš pravilno	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B106	Dobiš samozavest in zagon za naprej	Pridobitev samozavesti	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B107	Ja, imamo možnost	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B108	se jih udeležujem kar redno	Pogosta udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B109	mi dajo nov zagon	Nov zagon	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B110	se dobro počutim, če tam izvem, da kaj dobro delam	Potrditve, da delaš pravilno	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B111	seveda zaradi novega znanja, novih izkušenj	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B112	zaradi tega, da izveš kakšne dobre prakse	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z

				otroki z ovirami
B113	tudi zaradi novih poznanstev	Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B114	Vedno koga novega spoznam in velikokrat si izmenjamo kontakte in si večkrat potem kasneje pomagamo	Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B115	koga pokličem za nasvet, ki je iz te stroke. Tisti, ki je iz te stroke kot ti, veliko bolj ve, kot, če vprašam ostale zaposlene na šoli	Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B116	Splača se imeti veze na področju na katerem delaš, ker potem nisi sam. Vedno lahko koga kaj vprašaš, ali pa ta pozna nekoga drugega, ki ti lahko pomaga in tako. Se mi zdi dobro imeti mrežo strokovnjakov na katere se lahko Razlog za udeležbo obrneš	Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B117	tudi skupaj hodimo na izobraževanja, si svetujemo na katerega naj kdo gre in tako	Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B118	načeloma jih je dovolj	Odsotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B119	Glede tem pa so vse teme dobrodošle. Enkrat si želiš bolj eno področje, drugič drugo. Glede na trenutne potrebe, glede na to s katerimi temami se trenutno največ srečuješ	Pri delu trenutno najbolj aktualna tema	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B120	Si pa s sodelavkami tudi razdelimo teme in nato obveščamo druga drugo. Ne gremo vse na vsa izobraževanja ampak si razdelimo teme in si potem poročamo med sabo, kar se naučimo tam	Izmenjava informacij iz izobraževanj	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

B121	delovne obveznosti ne dopuščajo veliko časa, da bi se udeležil še vseh tistih izobraževanj, ki bi te zanimala	Pomanjkanje časa zaradi delovnih obveznosti	Razlog za neudeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
B122	Za večino otrok je to dobro in koristno	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B123	Seveda pa so primeri, ko je povsem zgrešeno, da je otrok v redni osnovni šoli	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B124	Težko je splošno govoriti, saj je to odvisno od več dejavnikov	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B125	Težko bi izpostavila za koga je primerno eno in za koga drugo, odvisno od otroka in njegovih zahtev	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B126	od tega koliko potrebuje, da se mu učitelj posveča	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B127	koliko dodatnega spodbujanja potrebuje	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B128	koliko prilagoditev	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B129	bi bilo za nekatere od teh učencev, ki imajo čustveno-vedenjske motnje res ustreznejše šolanje v okviru prevzgojnih domov, kot pri nas, v redni osnovni šoli	Prevzgojni domovi za čustveno vedenjske motnje	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

B130	Ti otroci navadno tudi doma nimajo prave opore, zato je še toliko težje	Prevzgojni domovi za čustveno vedenjske motnje	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B131	Prednost vključitve v redno osnovno šolo je definitivno to, da nobenega ne izključujemo	Odsotnost izključevanja	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B132	Vsi otroci imajo pravico, da se lahko vključijo v redno osnovno šolo	Uresničevanje pravice do vključitve v redno OŠ	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B133	dobro je to, da ni odrinjen	Odsotnost izključevanja	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B134	da ima enako izhodišče kot vsi	Enakovredno izhodišče	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B135	tudi za naprej v življenju so to definitivno boljši pogoji, če si obiskoval redno osnovno šolo	Enakovredno izhodišče	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B136	Dobro je tudi to, da se ti otroci v redni osnovni šoli večkrat znajdejo pred situacijo, ki jim recimo predstavlja velik izziv in jim ne gre in se potem naučijo spopasti s tem, vztrajati, sprejeti pomoč	Večkratna postavljenost pred izziv	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B137	Dobro je tudi za vse ostale otroke, da so si zelo različni med sabo, da so eni dobri na enih področjih, drugi na drugih pa jim to vse postane normalno	Možnost spoznavanja drugačnosti za ostale otroke	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B138	Naučijo se otroci sodelovanja, pomoči med seboj	Učenje sodelovanja in medsebojne pomoči	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

				rednem programu osnovne šole
B139	Negativno pa je v redni osnovni šoli to, da otrok z oviro velikokrat doživi neuspeh	Doživetje neuspeha	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B140	veliko jih to težko prenese in zaradi tega niso samozavestni	Nezaupanje vase	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B141	tukaj se jim tudi učitelji ne morejo tako zelo posvetiti pri pouku	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B142	se jim potem dodatno še pomaga pri urah dodatne strokovne pomoči, ampak je to po eni strani za otroka dodatna obremenitev tudi lahko	DSP kot dodatna obremenitev	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B143	tudi stigmatizira to otroka na nek način, ker se zdi ostalim otrokom potem poseben, ker ima neko pomoč, neke dodatne ure, ki jih oni nimajo	Zavira, ker to otroka dela posebnega	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B144	Na šoli s prilagojenim programom pa se mi zdi prednost to, da so tam strokovni delavci bolj strokovno podkovani na tem področju	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B145	otrok je tam manj	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B146	se lahko vsakemu mogoče bolj posvetimo	Več pozornosti za vsakega otroka	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B147	po drugi strani pa je negativno, da nekatere otroke zdaj odrežemo	Izključenost od ostalih otrok	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

	od ostalih, ker je to pa izključevanje			rednem programu osnovne šole
B148	Stigmatizirajo	DSP kot stigma	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B149	Otrok je vedno nekaj posebnega, drugačen od ostalih	Zavira, ker to otroka dela posebnega	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B150	večina, ki jih ima prilagoditve in dodatno pomoč tega ne dojema kot privilegij	DSP kot kazni	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B151	ampak kot neko dodatno obremenitev	DSP kot dodatna obremenitev	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B152	kot kazni tudi	DSP kot kazni	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B153	drugi otroci vedo, da je nekdo drugačen	Zavira, ker to otroka dela posebnega	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B154	da on ne zna sam določenih stvari, ampak mu je treba pomagati	Zavira, ker to otroka dela posebnega	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B155	Mislím, da bi morale to vse potekati na bolj diskreten način, da se ne bi to toliko izpostavljalo	Potreba po diskretnosti DSP	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B156	definitivno bi ure dsp-ja morale biti po pouku. Čeprav potem pa otroku ukrademo prosti čas, ki ga imajo drugi otroci med podaljšanim bivanjem	/	/	/

B157	Ne vem, nimam rešitve kako bi bilo to boljše urediti	/	/	/
B158	Dobro je urejeno to, da, ko se odločimo, da gre otrok v postopek usmerjanja, mislim, da opravimo dobro delo glede tega, da staršem dobro predstavimo dodatno pomoč in prilagoditve, ki jih bo imel otrok	Dobra predstavitev usmeritve staršem	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B159	Predstavimo to kot nekaj dobrega, nekaj kar bo otroku veliko pripomoglo	Dobra predstavitev usmeritve staršem	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B160	imamo zelo malo takih primerov, ko bi starši odklonili usmerjanje in otrok potem nebi dobil ur dodatne strokovne pomoči	Malo število staršev, ki bi odklonili usmerjanje	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B161	Kritično urejeno pa je to, da veliko ur dsp-ja poteka med poukom	DSP med poukom	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B162	otrok potem ni prisoten pri pouku in vedno kakšno uro zamudi, kakšno, za katero naj ne bi bilo tako pomembno, da je zraven. Recimo šport	DSP med poukom	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B163	veliko otrok potem to dojema kot kazen	DSP kot kazen	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
B164	ni dobro, da otroka prikrajšamo za nek predmet, ki mu je všeč	DSP med poukom	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

9.13 Odprto kodiranje intervjuja C

Tabela 3

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
------------	--------	-------	------------	------

C1	otroci z ovirami dobro vključeni med ostale	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
C2	se trudimo, da pri svojem delu na delamo razlik	Odsotnost razlikovanja med otroki z ovirami in ostalimi otroki	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C3	Uporabljamo različne koncepte dela, ki so prilagojeni tem otrokom	Prilagojeni koncepti dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C4	Ja, imajo prijatelje	Prijateljstvo	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
C5	vsi enakovredno vključeni v učni proces dela	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
C6	ves čas sodelujejo z drugimi sošolci, tudi, če drugače, če ne bi bili v to prisiljeni, ne bi želeli	Ustvarjanje situacij, v katerih so se otroci prisiljeni družiti	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C7	ne opažam razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalih otrok	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
C8	Ja, včasih pride do tega, da usmerjene otroke drugi otroci zbadajo	Občasno zbadanje s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
C9	otroci predvsem v prvi triadi nekako še v procesu spoznavanja drugačnosti	Otroci v prvi triadi v procesu spoznavanja drugačnosti	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
C10	hitreje pride do tega, da opazijo razlike med njimi in ostalimi sošolci, ki so mogoče drugačni v določenih stvareh	Opažanje drugačnosti s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
C11	včasih zgodi, da je potrebno učence opozoriti in pokazati, da tega ne odobravamo	Opozarjanje in neodobravanje zbadanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C12	poskušamo na naši šoli te situacije izkoristiti kot možnost za učenje o sprejemanju drugačnosti	Situacije zbadanja kot priložnost za učenje	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C13	poskušamo otroke iz take situacije nekaj naučiti	Situacije zbadanja kot priložnost za učenje	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C14	Do zbadanja sicer prihaja zelo redko	Občasno zbadanje s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
C15	načeloma, globalno gledano je situacija dobra	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
C16	Ni neke opazne razlike med vključenostjo učencev, ki so usmerjeni in ki niso	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce

C17	Do zbadanja pa je normalno, da prihaja pri teh letih	Normalizacija zbadanja na razredni stopnji	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C18	Če sem priča zbadanju, recimo na hodniku potem učence probam pomiriti s pogovorom	Pogovor v primeru zbadanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C19	Poskušam si vzeti čas za to	Pogovor v primeru zbadanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C20	situacijo analizirati tako, da recimo tisti, ki je bil pobudnik za določeno zbadanje, ugotovi, da je to vedenje nezaželeno, ker drugemu otroku s tem povzroča nelagodje in tesnobo	Pogovor v primeru zbadanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C21	povemo, da ima vsak človek neke lastnosti, ki so posebne in da to ni nič narobe s tem, da smo si različni	Pogovor v primeru zbadanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C22	Od vsega začetka šolanja se trudimo, da pri učencu spremljamo kako poteka njegov proces vključevanja	Spremljanje otrokovega procesa vključevanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C23	Pri otrocih s posebnimi potrebami je ta proces dodatno otežen, že zaradi njihovega statusa, oziroma stigme, ki jo prinaša naziv otrok s posebnimi potrebami	Stigma, ki jo prinaša naziv "otrok s posebnimi potrebami"	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C24	ne delamo razlik med učenci z ovirami in ostalimi, saj nočemo še sami dajati poudarka na drugačnost in to še dodatno izpostavljati, jih tretiramo kot vse ostale	Neizpostavljanje drugačnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
C25	če neke dejavnosti učenec ne zmore, potem izberejo učitelji tako dejavnost, ki jo lahko izvajajo vsi, tudi učenec z oviro. Ne izbirajo takih dejavnosti, ki jih kdo ne more izvajati zaradi svoje ovire. Na tak način jih vključujemo	Izbira takšnih dejavnosti, ki jih lahko izvajajo vsi učenci	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce

C26	so vedno povsod zraven	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
C27	ni vedno izvedljivo, saj potem ostali sošolci ne napredujejo toliko, kolikor bi lahko in so potem prikrajšani	Neizvedljivost večne izbire dejavnosti, ki jih lahko izvajajo vsi učenci	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
C28	otroku z oviro dejavnost čim bolj prilagodimo, da je vsaj minimalno vključen	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
C29	Vključeni so v vse aktivnosti	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
C30	Če ga je možno vključiti, ga vključimo v polni meri	Vključenost v polni meri (v primeru, da je to mogoče)	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
C31	če je treba mu prilagodimo stvari	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
C32	Če v kakšnem primeru ni možno, da dejavnost prilagodimo, potem je otrok prisoten, ampak ne izvaja dejavnosti	Zgolj prisotnost, če dejavnosti ni mogoče prilagoditi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
C33	ali pa ima kakšnega spremljevalca zraven, ki potem z njim kaj drugega dela	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
C34	Načeloma so otroci z ovirami vključeni v vse aktivnosti	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
C35	Ne, ne bi rekla, da so kaj posebej prilagojene učilnice	Neprilagojenost v naprej	Učilnice	Prostorska prilagoditev
C36	Imamo klančine	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
C37	do vseh učilnic je dostop možen za učence na vozičku	Možen dostop z invalidskim vozičkom do vseh učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
C38	Ostalo pa na splošno ni prilagojeno	Ni splošnih prilagoditev	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
C39	Prilagaja se potem za vsakega otroka posebej, ko se pojavi potreba	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
C40	nekih posebnih prilagoditev prostorov v šoli ni	Ni splošnih prilagoditev	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
C41	Ja, seveda, pripomočki so velikokrat v uporabi	Pogosto	Pogostost uporabe	Pripomočki
C42	družabne igre	Družabne igre	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C43	plastelin	Plastelin	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C44	različne slikovne kartice	Slikovne kartice	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C45	plišasto igračo	Plišasta igrača	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C46	peščeno uro	Peščena ura	Vrsta pripomočkov	Pripomočki

C47	delovne liste na katerih je veliko slikic	Delovni listi opremljeni s slikovnimi prikazi	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C48	večja pisava kot po navadi	Velikost pisave	Prilagoditve svetovalnih delavk	Prilagoditve
C49	drugačna pisava	Vrsta pisave	Prilagoditve svetovalnih delavk	Prilagoditve
C50	flomastre	Flomastri	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C51	številčni kvadrat	Številčni kvadrat	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C52	knjigo za PESC komunikacijo	Knjiga za PESC komunikacijo	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
C53	Individualno delo, ena na ena največ	Individualno delo	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C54	delo v paru veliko uporabljam	Delo v paru	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C55	zraven otroka z oviro povabim kakšnega njegovega sošolca	Delo v paru	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C56	lahko sam izbere kdo gre z nama	Delo v paru	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C57	pogovor največ	Pogovor	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C58	igro vlog uporabljam veliko	Igra vlog	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C59	iz perspektive moči izhajam cel čas	Izhajanja iz perspektive moči	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C60	ocenjevalno lestvico velikokrat	Ocenjevalna lestvica	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C61	odvisno od tega kaj učencu ustreza in na kakšen način se najlažje izraža in osvaja nova znanja	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C62	Z vsakim otrok sodelujemo drugače	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C63	vsak svoje specifične potrebe	Izhajanje iz otrokovih potreb	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C64	nemogoče na isti princip oziroma način priti pri vseh do istih rezultatov	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C65	Veliko tudi sprašujem, če mu ta način pomaga	Upoštevanje otrokovih želj pri izbiri metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C66	vprašam, če mu je všeč, da so poleg nalog na delovnem listu zraven sličice, in če mu to pomaga, da bolje razume navodilo. In potem, če reče, da ja, potem v prihodnje nadaljujem s takšnim pristopom, na tak način	Upoštevanje otrokovih želj pri izbiri metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
C67	Vsi učenci so deležni pomoči	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve

C68	tudi ostali učenci, določeni, potrebujejo dodatno pomoč in podporo	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
C69	kot otrok z oviro potrebuje pomoč pri učenju, lahko tudi nekdo, ki ni usmerjen potrebuje dodatno učno pomoč	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
C70	individualno pomaga, oziroma kaj prilagodi	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
C71	Velikokrat je tudi tako, da otroci, ki bi morali biti usmerjeni in deležni dsp-ja recimo, ga niso deležni, ker se starši ne strinjajo, da bi bil otrok usmerjen	Nestrinjanje, da bi bil otrok usmerjen	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C72	takemu učiteljica vseeno pomaga in tudi jaz, če se pokaže potreba	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
C73	nima pa potem take strukturirane pomoči, kot bi jo imel, če bi bil usmerjen	Manj strukturirana pomoč za otroke, ki niso usmerjeni	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
C74	V primeru, da učitelj potrebuje mojo pomoč, mu seveda pomagam	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
C75	opravljam tudi mesečne razgovore z učitelji, z vsakim posebej	Individualni mesečni razgovori	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
C76	povprašam, če so kje kakšne težave in kako lahko pomagam	Individualni mesečni razgovori	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
C77	Skupaj z njimi raziskujemo potem, kako bi se dalo še izboljšati učni proces ali bilo kaj	Individualni mesečni razgovori	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
C78	Kadar potrebujejo pomoč jim pomagam vedno	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
C79	sploh pri usmerjenih otrocih, cel čas sodelujemo že na način, da se dobivamo na strokovnih timih, ko spremljamo uresničevanje individualnega načrta, ki je bil izdelan za vsakega individualnega otroka	Strokovni timi	Dogovarjanje glede izvedbe dela	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

C80	Ja, bi vsekakor prišlo prav imeti še kakšna izobraževanja	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C81	ker nismo šola s prilagojenim programom mislim, da ne bi rabili delati takega poudarka na tem sploh	Odsotnost potrebe po izobraževanju, ker "nismo šola s prilagojenim programom"	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C82	na temo normalizacije drugačnosti. Kako ostalim otrokom predstaviti drugačnost	Normalizacija drugačnosti	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C83	Ja, imamo	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C84	se jih udeležujem, kolikor mi delovne obveznosti dopuščajo	Udeležba, kolikor dopuščajo delovne obveznosti	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C85	Na vse, na kar bi lahko šla, ne grem	Udeležba, kolikor dopuščajo delovne obveznosti	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C86	grem zato, ker želim izkoristiti vsako priložnost, ki jo lahko, da izvem nekaj novega	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C87	mi to pomaga pri delu	Pomoč pri delu	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
C88	Se ne strinjam, da so vključeni	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C89	Za to imamo šole s prilagojenim programom	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C90	usposobljene ljudi za to	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C91	Tam se lahko otrokom veliko bolj prilagodijo kot mi	Prilagojen program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C92	redna šola ni primerna za njih	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

C93	Tam so pedagogi, ki so se izobraževali za to, da delajo s tovrstnimi otroki	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C94	imajo več znanja	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C95	več izkušenj	Zaposleni z več izkušnjami	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C96	jim lahko bolj pomagajo	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C97	ne vidim slabosti pri vključitvi v prilagojeni program	Odsotnost slabosti	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C98	slabost pri vključitvi v redno šolo pa je to, da velikokrat pride do spleta okoliščin, kjer ne moremo prilagoditi dejavnosti	Primer, ko prilagoditev dejavnosti ni možna	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C99	Pri vključitvi v redno šolo ne vidim prednosti	Odsotnost prednosti	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C100	pri vključitvi v prilagojen program pa je prednost to kar sem že rekla, da so tam bolj usposobljeni zaposleni	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C101	Oni so šolani za delo z otroki z oviro	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C102	Imajo prilagojene učilnice	Prilagojene učilnice	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

C103	metode dela, ki so primerne za te otroke	Metode dela, primerne za otroke z ovirami	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C104	delamo po svojih najboljših močeh	Delo po svojih najboljših močeh	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C105	trudimo, da obravnavamo drugačnost kot nekaj normalnega	Trud za normalizacijo drugačnosti	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C106	Način našega dela se mi zdi dober	Način dela	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C107	Slabo urejeno pa je to, da učitelji niso usposobljeni za delo z njimi	Neusposobljenost učiteljev za delo z otroki z ovirami	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C108	otroci po mojem mnenju ne dosežejo vsega, kar bi lahko, tukaj pri nas	Neizkoriščenost potenciala otrok	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C109	Bi rabili mogoče več kadra, ki je usposobljen specifično za delo z otroki, ki imajo kakšno oviro	Premalo usposobljenega kadra za delo z otroki z ovirami	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C110	z inkluzijo DSP in prilagoditve nimajo nič veze	Nepovezanost prilagoditev in DSP z inkluzijo	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C111	ima veze s tem, da otrok osvoji neke učne vsebine	Nepovezanost prilagoditev in DSP z inkluzijo	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C112	Isto bi bil otrok vključen, če ima dsp in prilagoditve, ali če jih nima	Nepovezanost prilagoditev in DSP z inkluzijo	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

C113	ali ga imajo otroci radi ali ne, ali ga sprejmejo, nima veze s tem ali ima on matematiko pet ali ena	Nepovezanost prilagoditev in DSP z inkluzijo	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
C114	Kako je otrok vključen med ostale je odvisno od tega, koliko ga ostali otroci sprejemajo	Korelacija med vključenostjo in sprejetostjo s strani ostalih otrok	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C115	veliko na učitelju. Če on vse otroke enakovredno sprejema	Učiteljev pristop do otrok z oviro	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C116	predstavi ostalim oviro kot nekaj običajnega	Predstavitev ovire kot "nekaj običajnega"	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C117	ustvarja situacije v katerih se morajo vsi družiti med sabo	Ustvarjanje situacij, v katerih so se otroci prisiljeni družiti	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C118	se sigurno bojo družili	Ustvarjanje situacij, v katerih so se otroci prisiljeni družiti	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C119	če učitelj predstavi, da ni okej, da otroka z oviro žalijo ali zafrkavajo ali se z njim na splošno ne družijo, potem vpliva s tem na otroke	Učiteljev pristop do otrok z oviro	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C120	Ne sme se odobravati tega, da je nek otrok izključen, da se nihče z njim ne pogovarja in družijo	Neodobravanje izključenosti in osamljenosti otroka z ovirami	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C121	Tega se ne sme ignorirati	Neodobravanje izključenosti in osamljenosti otroka z ovirami	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
C122	Moramo otroka na vsak način postavljati v situacije, da se bo poskusil vključiti	Ustvarjanje situacij, v katerih so se otroci prisiljeni družiti	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce

9.14 Odprto kodiranje intervjuja D

Tabela 4

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
D1	vključenost odvisna od tega kok hudo obliko težav ima otrok	Odvisna od izrazitosti težav	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
D2	Tisti, ki nimajo velikih težav, so bolj vključeni kot tisti, ki imajo več težav	Odvisna od izrazitosti težav	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce

D3	najdejo tisti otroci, ki opp pomagajo in so bolj sočutni	Obstoj otrok, ki pomagajo in ki zmerjajo	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
D4	tisti, ki otroke zmerjajo in imajo kakšne neprimerne opazke	Obstoj otrok, ki pomagajo in ki zmerjajo	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
D5	včasih ni toliko delalo na tem, da bi te otroke vključevali, kot se zdaj	Razlika v trudu za vključevanje nekoč in danes	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
D6	z različnimi šolskimi urami na to temo	Šolske ure na temo vključevanja	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
D7	delavnicami, ki otrokom zbujajo sočutje do teh otrok	Izvajanje delavnic	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D8	otroci s posebnimi potrebami kar dobro vključeni pri nas	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
D9	dajemo veliko poudarka na to in se o tem veliko govori	Šolske ure na temo vključevanja	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
D10	Zelo malo učiteljic mi poroča o tem, da bi bil kakšen otrok zelo osamljen, ali kaj takšnega	Redek pojav osamljenosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
D11	Če pride do tega, takoj ukrepamo	Takojšnje ukrepanje v primeru pojava osamljenosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D12	Izvajamo delavnice v sklopu razrednih ur. Grem v razred in imam delavnice	Izvajanje delavnic	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D13	tudi kakšne igrice, ki otroke zbližajo	Igre z namenom zbliževanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D14	telefončke	Igre z namenom zbliževanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D15	"Stol na moji levi je prazen"	Igre z namenom zbliževanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D16	po skupinah se pogovarjajo o določeni temi	Skupinska refleksija	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D17	morajo po skupinah razmisliti in se pogovoriti kaj bi lahko naredili, da bi otroku na vozičku pomagali v šoli	Skupinska refleksija	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D18	delim z otroki kakšne realne zgodbe in jim s tem širim pogled na to, kako smo si med sabo različni	Deljenje realnih zgodb	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D19	v vsakem razredu poiščem otroke, ki so učno zelo uspešni in potem jih zadolžim, da	Zadolžitev učno uspešnih otrok za pomoč ostalim	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce

	pomagajo tem opp pri domačih nalogah			
D20	tudi pri pouku potem sedijo skupaj in jim te bolj učno uspešni pomagajo	Zadolžitev učno uspešnih otrok za pomoč ostalim	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D21	Ja, vključeni so v vse aktivnosti	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
D22	smo mi zgled otrokom	Nudenje zgleda otrokom	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
D23	ne želimo delat razlik	Odsotnost razlikovanja med otroki z ovirami in ostalimi otroki	Metode dela svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D24	otroke učimo, da jih ne smejo delat	Učenje sprejemanja drugačnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
D25	Vsi so vključeni v vse kar želijo	Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
D26	Če je treba kaj prilagoditi, jim prilagodimo	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
D27	vključeni. Tudi v krožke	Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
D28	tisti, ki jih izvaja kaj prilagodi, če je treba	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
D29	So prilagojene gibalno oviranim	Prilagoditev za gibalno ovirane	Učilnice	Prostorska prilagoditev
D30	Imamo umivalnike na višini, ki so dostopne vsem	Umivalniki na vsem dostopni višini	Učilnice	Prostorska prilagoditev
D31	Šolska tabla je prilagojena tako, da imajo tudi gibalno ovirani otroci dostop do nje in na taki višini je, da jo dosežejo	Dostop in višina šolske table	Učilnice	Prostorska prilagoditev
D32	Smiselno razporeditev miz in stolov imamo, če je v razredu kdo, ki je gibalno oviran, da se lahko tudi on brez težav premika po prostoru	Razmik miz v primeru gibalne oviranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
D33	interaktivne table, da lahko tudi videe predvajajo učitelji in slike pokažejo, ne samo pišejo po tabli	Interaktivne table	Učilnice	Prostorska prilagoditev

D34	Iz nekaterih učilnic na razredni stopnji imamo tudi izhod na teraso, kjer je prostor za pomirjanje	Izhod na teraso iz nekaterih učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
D35	Naredi kakšen krog, teče, da sprost napetost	Izhod na teraso iz nekaterih učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
D36	Grem jaz z njim, če me učiteljica pokliče, ali pa gre učiteljica oziroma nek sošolec, ki mu učiteljica zaupa, je odgovoren in ga potem zadolži, da gre z otrokom malo ven	Umik iz razreda s spremstvom učiteljice, svetovalne delavke ali sošolca	Metode dela učiteljic	Metode dela
D37	lahko prilagojeni mize in stoli	Prilagojeni mize in stoli po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
D38	Na hodniku imamo dvigalo za prehajanje med nadstropji	Dvigalo	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
D39	klančine povsod v prostorih, kjer so stopnice	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
D40	na igrišču so klančine	Klančine na igrišču	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
D41	Knjižnica je tudi prilagojena gibalno oviranim	Gibalno oviranim prilagojena knjižnica	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
D42	sami izbirajo knjige, ker so na njihovi višini police	Nizke police v knjižnici	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
D43	regali so toliko narazen, da se lahko mimo peljejo z vozičkom	Širok razmik med regali v knjižnici	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
D44	slikovne kartice	slikovne kartice	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D45	žogice	žogice	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D46	plišaste igrače	Plišasta igrača	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D47	družabne igre	družabne igre	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D48	blazine, da se lahko z otrokom usedeva tudi na tla	blazine	Vrsta pripomočkov	
D49	vse bolj neformalno, ker nisva za mizo	blazine	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D50	za fante imam tudi majhne avtomobilčke	Avtomobilčki	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D51	kočke	Kocke	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D52	Za pomirjanje imam tudi tisto kar je zdaj popularno, pop-it	"pop-it"	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D53	kar otrok potrebuje	Izhajanje iz otrokovih potreb	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D54	delovne liste	Delovni listi	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D55	slike kakšne natisnem	Natisnjene slike	Vrsta pripomočkov	Pripomočki

D56	za prve razrede tudi kakšno pobarvanko	Pobarvanka	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
D57	odvisno kaj otrok rabi. Metode prilagajam vsakemu posamezniku	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D58	Individualno pomoč predvsem nudim	Individualno delo	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D59	otroku pomagam z učenjem	Pomoč pri učenju	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D60	Veliko tudi delam na povezovanju skupine, razreda	Povezovanje razredne skupnosti	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D61	spodbujam sodelovanje vseh otrok med seboj	Spodbujanje sodelovanja vseh otrok med seboj	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D62	se lahko otrok vedno tudi umakne	Nudenje varnega prostora za pomiritev	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D63	pride v mojo pisarno na pogovor	Pogovor	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D64	ko je nekdo razburjen recimo in ga učiteljica pripelje v mojo pisarno	Nudenje varnega prostora za pomiritev	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D65	se otrok vseeno ne umiri, potem naredim nekaj povsem nepričakovanega	Pridobitev pozornosti z nepričakovanim dejanjem	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D66	preusmerim otrokovo pozornost	Pridobitev pozornosti z nepričakovanim dejanjem	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D67	potem se ob priliki pogovorim tudi o tem, kar se je prej zgodilo	Uvodni pogovor pred reševanjem glavnega problema	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D68	zelo potihem začnem pet, da pridobim pozornost	Pridobitev pozornosti z nepričakovanim dejanjem	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D69	Začneva potem pogovor o kar neki temi. Na primer vprašam otroka kaj so danes imeli za kosilo in se nekaj časa pogovarjava	Uvodni pogovor pred reševanjem glavnega problema	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D70	še, ko se otrok umiri, potem se pogovarjava o tem, kaj ga je prej razburilo	Uvodni pogovor pred reševanjem glavnega problema	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D71	Nikoli se ne poslužujemo enakih pristopov za vse	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D72	upoštevamo trenutno počutje otroka, njegovo razpoloženje	Izhajanje iz otrokovega počutja in razpoloženja	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D73	uporabimo tisto metodo, ki mislim, da jo v tistem trenutku otrok najbolj potrebuje	Izhajanje iz otrokovih potreb	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela

D74	imam v ozadju neke smernice in izkušnje, ki sem jih pridobila do zdaj, kar vpliva na to, kako bom pristopala do otroka	Vpliv smernic in izkušenj na izbiro metode dela	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D75	vse odvisno od trenutne situacije in otroka	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D76	Zelo individualno pristopam	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D77	Vsi so deležni pomoči	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
D78	Pomoč prejmejo vsi tisti, pri katerih se izkaže potreba po tem	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
D79	trudimo, da ne delamo nobenih razlik	Odsotnost razlikovanja med otroki z ovirami in ostalimi otroki	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
D80	Za usmerjene otroke pač obstaja nek postopek, na kakšen način naj bi potem prejeli pomoč	Postopek za pridobitev pomoči za usmerjene otroke	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
D81	ne bi smeli teh otrok prioritizirati glede prejemanja pomoči in podpore	Neprioritizacija usmerjenih otrok pri prejemanju pomoči in podpore	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D82	Kdorkoli jo lahko potrebuje	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
D83	nekdo, ki pride iz druge države in ne razume našega jezika, ne bo takoj usmerjen, ampak mu bomo takoj ponudili dodatno pomoč, da se bo slovenščine čim prej naučil	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
D84	Ja. Vedno lahko pridejo na svetovanje v mojo pisarno	Nudenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
D85	Z mano lahko delijo svoje dileme, vprašanja in izzive in se o tem pogovorimo in skupaj najdemo rešitev	Soustvarjanje rešitev	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
D86	Zdi se mi prav, da učitelji vejo, da imajo pri meni tudi oni vedno prostor, kamor se lahko obrnejo po pomoč	Nudenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
D87	Sodelujemo pa seveda za vsakega usmerjenega otroka	Strokovni timi	Dogovarjanje glede izvedbe dela	Sodelovanje učiteljic in

	tudi strukturirano, redno na sestankih strokovnega tima			svetovalnih delavk
D88	ko so kakšna izobraževanja na voljo, na temo, ki se mi zdi, da bi jo učitelj potreboval, povabim s sabo tega učitelja	Skupna udeležba na izobraževanjih	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
D89	po izobraževanju debatirava na to temo	Skupna udeležba na izobraževanjih	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
D90	Ja bi si želela, seveda	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D91	znanje vsako leto znova nadgrajuje	Vsakoletno nadgrajevanje znanja	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D92	vedno na voljo nove informacije	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D93	Zdi se mi prav, da svoje znanje krepiš vedno	Vsako letno nadgrajevanje znanja	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D94	poiščeš nove načine komunikacije s temi otroki	Vsako letno nadgrajevanje znanja	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D95	Želela bi si, da bi bilo več poudarka na nekih novih oblikah motenj, ki še niso tako dobro raziskane in še ni dostopnih veliko informacij	Nove oblike motenj	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D96	če želiš najti informacije, jih hitro najdeš	Nove oblike motenj	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D97	za mnogo oblik motenj mogoče niti še ne vemo in bi bilo fajn, da se seznanimo z njimi, kako to prepoznati in kako ravnati v teh primerih, ko to zaznamo pri otroku, neko motnjo, ki zaenkrat še nima imena	Nove oblike motenj	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D98	Ja imamo možnost in se jih redno udeležujem	Možnost udeležbe/ pogosta udeležba	Izobraževanja v sklopu zaposlitve /Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
D99	na tem že veliko naredilo in so otroci veliko bolj vključeni kot so bili pred leti	Razlika v trudu za vključevanje nekoč in danes	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
D100	še vedno kar nekaj prostora za izboljšave	Potreba po ozaveščanju učiteljev	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

				rednem programu osnovne šole
D101	bi z rednim ozaveščanjem učiteljev lahko naredili še kakšen korak naprej	Potreba po ozaveščanju učiteljev	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D102	ima ogromno učiteljev primeren odnos do teh otrok	Obstoj učiteljev, ki ravna jo primerno in učiteljev, ki ravna jo neprimerno	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D103	še vedno obstajajo primeri, ki zavestno ali ne, s temi otroci ne ravna jo tako, kot bi bilo v njihovo dobro	Obstoj učiteljev, ki ravna jo primerno in učiteljev, ki ravna jo neprimerno	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D104	bi morali pristope do teh otrok še bolj individualizirati	Potreba po večji individualizaciji	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D105	se manj ravnati po smernicah, ki obstajajo za določeno kategorijo opp	Potreba po večji individualizaciji	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D106	odvisno od stopnje ovire otroka, ali je zanj boljša redna šola ali prilagojen program	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru manjše ovire	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D107	Tisti, ki se srečujejo z manjšimi ovirami, jih je vsekakor smiselno vključit v redno osnovno šolo	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru manjše ovire	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D108	zato, ker so vključeni v vse dejavnosti, bolj napredujejo, kot, če bi jih že v samem začetku dali v nek prilagojen program, kjer je program lažji	Možnost boljšega razvoja	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D109	V kolikor pa se izkaže, da ima otrok res večje ovire, je bolje, da ni v redni šoli	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru manjše ovire	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D110	Če v našem programu ne more slediti, ker mu	Nestrinjanje z vključitvijo v redno	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z

	našega programa ne moremo toliko prilagoditi, kolikor bi on potreboval, se mi zdi smiselno, da se ga vključi v prilagojen program	OŠ, če dejavnosti ni mogoče dovolj prilagoditi		ovirami v rednem programu osnovne šole
D111	drugače v preveliki stiski	Stiska	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D112	se lahko zgodi, da bi se zaprl vase	Zaprto vaze	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D113	še to, v čemer je dober, potlačil in ne bi izkoristil vseh svojih potencialov	Neizkoriščeni potenciali	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D114	Prednost v redni šoli je to, da lahko otrok vseeno doseže mogoče več	Možnost večjih dosežkov	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D115	se bolj razvije	Možnost boljšega razvoja	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D116	Slabosti tega pa so, da če je res pretežek program za njega, se lahko razvijejo razne travme	Možnost travm v primeru pretežkega programa	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D117	nezaupanja vase	Nezaupanje vase	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D118	slabe samopodobe	Slaba samopodoba	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D119	Pri prilagojenem programu pa se mi zdi prednost, da je otrok bolj sproščen	Sproščen otrok	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
D120	se počuti bolj vključenega	Večja vključenost	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D121	lažje sledi pouku	Lažje sledenje pouku	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D122	bolj zaupa samemu sebi	Večje samozaupanje	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D123	Slabost pa se mi zdi, da v kolikor so njegovi potenciali višji od predvidenega programa, lahko potem nazaduje in ne razvije vsega kar bi lahko	Nazadovanje v primeru, da so otrokovi potenciali višji od predvidenih ciljev	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D124	mogoče tam od njega pričakujejo premalo	Premajhna pričakovanja	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D125	ne postavijo dovolj izzivov, da bi vedno bolj napredoval	Premalo izzivov	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D126	Najboljše so urejeni sami fizični prostori, ki so prilagojeni za gibalno ovirane	Prostorska prilagoditev za gibalno ovirane	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D127	izhode iz nekaterih učilnic na razredni stopnji imamo, kar sem že omenila, kar se mi zdi super za umirjanje	Izhodi iz učilnic na teraso	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D128	Najslabše pa se mi zdi, da je sama prepoznava, oziroma identifikacija tega, kateri otroci potrebujejo pomoč	Prepozna prepoznava otrok, ki potrebujejo pomoč	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D129	porabimo preveč časa, da pride do tega, da otrok začne dobivati	Dolgotrajen proces pridobitve pomoči,	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

	pomoč. Recimo učitelji prepozno meni sporočijo, če zaznajo pri kakšnem otroku težave in bi lahko otrok prejemal pomoč že veliko prej, če bi oni to prej prepoznali in mi prej povedali	zaradi poznega prenosa informacij	ovirami slabo urejene na dotični šoli	rednem programu osnovne šole
D130	pripomore v primeru, ko se z otroki učitelji pogovorijo, čemu je to namenjeno	Pripomore, v primeru, da otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D131	V primeru, da se otroka samo loči, se ga pelje na dsp in se ostalim ne razloži, kam on gre in zakaj to potrebuje, lahko to sproži veliko zbadljivk in potem otroka to izloča	Zavira, v primeru, da ostalim otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D132	pomembno, da je veliko komunikacije znotraj razreda na to temo	Pripomore, v primeru, da otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D133	da se ničesar ne skriva	Pripomore, v primeru, da otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D134	velikokrat se je izkazalo, da, če otroci vedo zakaj pride do določenih stvari, povsem drugače reagirajo, bolj pozitivno in bolj sprejmejo to kot nekaj normalnega in razumejo	Pripomore, v primeru, da otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
D135	Če jim ne razložimo, ampak samo vidijo, da dobiva otrok drugačne naloge in ga občasno peljemo iz razreda, ko ima dsp, potem pa to zavira inkluzijo	Zavira, v primeru, da ostalim otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

9.15 Odprto kodiranje intervjuja E

Tabela 5

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
E1	Večina otrok z ovirami je v šolsko okolje integrirana kolikor se le da, s čim manj priokusa o drugačnosti	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
E2	otroku nudena pomoč ali v razredu ali izven njega, odvisno, v čem bolje funkcionira glede na težave in njegovo uspešnost	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E3	Sošolci večinoma vedo, kateri so ti otroci	Opažanje drugačnosti s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
E4	spodbujamo mišljenje, da se to posebej ne izpostavlja niti v negativnem, niti v pozitivnem smislu	Neizpostavljanje drugačnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
E5	so kar dobro vključeni med sošolce	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
E6	Imajo prijatelje	Prijateljstvo	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
E7	se družijo z drugimi	Druženje	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
E8	nekateri bolj priljubljeni kot ostali	Različna priljubljenost	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
E9	v večini mislim, da so sprejeti s strani ostalih sošolcev in s strani učiteljev in ostalih zaposlenih na šoli	Sprejetost s strani vseh na šoli	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
E10	Seveda. Za vsakega otroka, ki že ima ali pa tekom šolanja pridobi odločbo, svetovalna služba takoj skliče sestanek z vsemi vpletenimi učitelji	Strokovni timi	Dogovarjanje glede izvedbe dela	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
E11	seznamimo z napotki in jih usmerimo v pravilno rokovanje z otrokom in okolico	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
E12	redno spremlja samega otroka	Redno spremljanje	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E13	vsako sredo pa v sklopu aktiva DSP evalviramo pretekli teden o delu s temi otroki	Strokovni timi	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

E14	Glede samega vključevanja v razredne skupnosti pa pomagamo tako, da poskušamo na ostale otroke vsi zaposleni prenesti miselnost, da drugačnost ni nič takega in da je to čisto normalno	Učenje sprejemanja drugačnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
E15	Spodbujamo tudi pomoč ostalih otrok, da naj se ponudijo, da bodo pomagali	Spodbujanje sodelovanja vseh otrok med seboj	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E16	se mi zdi, da nam kar uspeva	/	/	/
E17	smo sami taki v kolektivu zaposlenih, ki to popolnoma sprejemamo	Sprejetost s strani vseh na šoli	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
E18	se trudimo, da bi bili enakopravni ostalim, ti otroci	Odsotnost razlikovanja med otroki z ovirami in ostalimi otroki	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E19	tega tudi učimo otroke	Učenje sprejemanja drugačnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
E20	Predvsem s pogovorom	Učenje sprejemanja drugačnosti	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
E21	kakšnimi delavnicami	Izvajanje delavnic	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
E22	Tako svetovalna služba kot vsak učitelj s svojim razredom na ta način pripomore k vključenosti	/	/	/
E23	Da, vedno in vsi	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
E24	Če je potrebno, s prilagoditvami	Prilagoditve po potrebi	Način vključenosti	Vključenost med sošolce
E25	če se starši sami odločijo, da jih ta dan ne bo, na to pa mi nimamo vpliva	Odločitev staršev, da otroka ne pripeljejo na športni dan	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
E26	Da, kjer je to potrebno	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
E27	Otroci, ki to potrebujejo imajo višje ali nižje mize, kot so standardne mize v učilnicah	Prilagojeni mize in stoli po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
E28	prilagojena miza z naklonom	Prilagojeni mize in stoli po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
E29	prostor za invalidski voziček je v učilnici	Prostor za invalidski voziček	Učilnice	Prostorska prilagoditev

E30	klančina je za invalidski voziček	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
E31	dodaten prostor na hodniku za voziček pred učilnicami	Prostor za invalidski voziček pred učilnicami	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
E32	kar široke prehode na hodniku	Široki hodniki	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
E33	dvigalo	Dvigalo	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
E34	Na voljo je tudi dodatna oseba za pomoč pri gibalno oviranih recimo, če je treba, receptor	Pomoč receptorja po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
E35	V telovadnico in v vse prostore so kar široka vrata	Široka vrata v prostore	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
E36	Učencem, ki so gibalno ovirani so prilagojeni prostori, drugim usmerjenim otrokom ne	Prilagoditev za gibalno ovirane	Učilnice	Prostorska prilagoditev
E37	Posebna matematična ravnila	Matematična ravnila	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
E38	obarvan papir	Obarvan papir	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
E39	večji tisk, prilagojen fond črk	Velikost pisave	Prilagoditve svetovalnih delavk	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči
E40	pripomočke za umirjanje imam, to so kakšne žoge, ali kakšen kosmat kos blaga	Pripomočki za umirjanje	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
E41	prilagojeno mizo, ki se ji spreminja naklon in ki ima pod mizo poličko za noge	Prilagojena miza v pisarni svetovalne delavke	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
E42	Za gluhega otroka sodelujem s surdopedagogom	Sodelovanje s surdopedagogom	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E43	računalnik	Računalnik	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
E44	tablico	Tablica	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
E45	otrok na tablici kaj rešuje, ali gledava kakšne slike in video prikaze	Tablica	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
E46	Odvisto od danih prilagoditev, tudi od otroka	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E47	Upoštevam dane usmeritve iz odločbe in šolsko delo prilagajam le temu ter otroku	Upoštevanje usmeritev iz odločbe	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E48	uporabljam tehnike umirjanja, vključenosti	Sprostitutvene tehnike	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E49	delavnice za boljšo socializacijo	Delavnice za socializacijo	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E50	individualni pogovor	Individualno delo	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela

E51	delo v parih	Delo v paru	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E52	umik	Nudenje varnega prostora za pomiritev	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E53	Metode so različne in individualne, prilagojene za vsakega otroka posebej	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E54	je nekaj skupnih metod, katere DSP izvajalci lahko uporabljajo	Obstoj skupnih metod, ki se jih prilagaja posamezniku	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E55	prilagojeno posamezniku	Obstoj skupnih metod, ki se jih prilagaja posamezniku	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E56	Odločitev je sprva skupna, kaj se bo pri katerem otroku uporabljalo, kako se bo z njim delalo	Skupna odločitev glede načina dela	Dogovarjanje glede izvedbe dela	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
E57	ta odločitev tekom izvajanja pomoči lahko spremeni in prilagaja	Skupna odločitev glede načina dela	Dogovarjanje glede izvedbe dela	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
E58	Z avtističnim otrokom ali otrokom z ADHD je popolnoma drugače sodelovati kot tehnika z otrokom z govorno jezikovno motnjo. Že po tem se razlikujejo	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E59	vsak otrok individualna oseba zase, s svojimi specifikami	Individualiziran pristop	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
E60	Vsi, ki imajo primanjkljaje, predvsem učne, imajo možnost dodatne pomoči in prilagoditev	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
E61	imajo tudi brez odločbe možnost dodatne pomoči, a le ob pogoju rednega obiskovanja dopolnilnega pouka	Možnost dodatne pomoči ob pogoju rednega obiskovanja dopolnilnega pouka	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
E62	Za ostale individualne težave, na katere naletimo ali opozorijo starši, se vedno odzovemo in jih poskušamo čim lažje za otroka uvesti v učni proces	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
E63	Da, kot sem že rekla. Sestankujemo redno za vsakega usmerjenega otroka	Redni sestanki	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

E64	spremljamo uresničevanje individualiziranega načrta	Spremljanje uresničevanja individualnega načrta	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
E65	Dodajamo pa tudi občasna izobraževanja in predavanja za učitelje	občasna izobraževanja in predavanja za učitelje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
E66	pogoste razredne učiteljske zборе, kjer sem vedno na voljo za pomoč in jim vedno svetujem, če to potrebujejo	Pomoč na razrednih učiteljskih zborih	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
E67	Ne	Odsotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
E68	Na voljo jih je dovolj, da osvežujem in nadgrajujem znanje in vedno najdem vse tisto, kar me zanima	Zadostno število izobraževanj, ki so na voljo	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
E69	Da, imam možnost	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
E70	se jih tudi udeležujem	Udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
E71	Predvsem iz razloga širiti svoje znanje glede na izkušnje drugih	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
E72	osvojiti znanje kakih novih metod dela	Nove informacije in pristopi	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
E73	z leti abnormalno večja število otrok z ovirami. S tem večanjem se soočamo s težjo organizacijo DSP izvajanj, katere moramo vsako leto povečevati zaradi tako velikega števila odločb	Več usmerjanj kot včasih	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E74	Zaenkrat se naši otroci primerno vključujejo v učni proces	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
E75	bojim pa se, da bo takih otrok vedno več	Strah pred večanjem števila otrok z ovirami	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E76	bo le te vedno težje zadovoljiti v redni osnovni šoli	Strah pred večanjem števila otrok z ovirami	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

E77	Odvisno od vrste ovire otroka	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E78	Otroke z PPPU lažje integriramo v redno osnovno šolo	Lažja integracija otrok z PPPU	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E79	ostale, na primer otroke s čustvenimi motnjami, gluhe in otroke z avtističnimi motnjami glede na stopnjo težavnosti težave težje	Težja integracija gluhih otrok in otrok s čustvenimi ter avtističnimi motnjami	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E80	bi včasih bilo bolje za otroka, če bi obiskoval prilagojen program	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje svetovalnih delavk	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E81	v veliki večini primerov tu težava staršev, kateri vztrajajo v rednem osnovnošolskem programu in ne želijo slišati za alternative	Nasprotovanje v zvezi s preusmeritvijo otroka v drug program	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E82	Prednost tega, da je otrok vključen v redni program je to, da je vključen med ostale otroke	Odsotnost izključevanja	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E83	je enakovreden ostalim	Enakovredno izhodišče	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E84	ga nikamor ne izključujemo	Odsotnost izključevanja	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E85	Uresničuje se na ta način njegova pravica, da je lahko deležen takšne oblike izobraževanja, kot vsi otroci	Uresničevanje pravice do vključitve v redno OŠ	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E86	Slabost pa je v tem, da je teh otrok vedno več in se srečujemo s pomanjkanjem kadra za	Pomanjkanje kadra za izvajanje DSP	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

	izvajanje in organizacijo ur dsp-ja			programu osnovne šole
E87	Dsp morajo tako izvajati tudi učitelji, po svojem pouku	Pomanjkanje kadra za izvajanje DSP	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E88	Če gre otrok v nek prilagojen program pa je prednost ravno to, da je tam otrok v razredu manj	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E89	je lahko potem več pozornosti na njem	Več pozornosti za vsakega otroka	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E90	Slabo pa je to, da ga izločimo iz običajnega okolja	Izključitev iz običajnega okolja	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E91	ga etiketiramo za celo življenje	etiketa	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E92	stigmatiziramo	stigma	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E93	Dobro je to, da o tem govorimo učitelji med seboj	Komunikacija na temo inkluzije med učitelji	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E94	se učitelji skupaj z učenci pogovarjajo tudi o tem	Komunikacija na temo inkluzije med učitelji in učenci	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E95	Da otroci vedo za posameznika v razredu, ki je drugačen	Komunikacija na temo inkluzije med učitelji in učenci	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E96	Slabo pa je predvsem medgeneracijsko etiketiranje posameznikov	Medgeneracijsko etiketiranje posameznikov	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
E97	to poleg tega, da imajo posebnost, še otežuje integracijo v šoli	Medgeneracijsko etiketiranje posameznikov	Drugi vplivi na vključenost	Vključenost med sošolce
E98	Predvsem starejši učenci, ko izvedo, da ima nek otrok odločbo, mu potem dajo neko etiketo, da on je pa poseben	Opažanje drugačnosti s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
E99	Ne da bi ga zafrkavali	Predpostavljane lastnosti otroka z oviro s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
E100	ko se pogovarjajo o tem, vidim, da kar predpostavljajo neke stvari o otroku, čeprav ga ne poznajo	Predpostavljane lastnosti otroka z oviro s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
E101	delamo na tem, da bo tega čim manj	Opozarjanje in neodobravanje zbadanja	Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk	Vključenost med sošolce
E102	Oboje, dodatne prilagoditve zavirajo in pripomorejo k inkluziji	Zavira in pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E103	Nekateri se počutijo izločene v smislu, ker morajo odhajati na DSP ure izven razreda	Občutek izločenosti zaradi DSP	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E104	Nekaterim pa je to v pomoč, sploh z učnega področja	Zavira in pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E105	a hkrati v minus s socialnega	Zavira in pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E106	morajo zamujeno od redne ure, ker so šli med poukom na dsp, nadoknaditi in imajo pravzaprav dodatno, dvojno delo, kar se mi zdi zelo slabo urejeno	DSP kot dodatna obremenitev	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
E107	izvajalci DSP so recimo na voljo samo dopoldan, v času pouka nekateri	DSP med poukom	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

E108	dvorezen meč vsa dodatna pomoč	Zavira in pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
------	--------------------------------	---------------------------------	---	---

9.16 Odprto kodiranje intervjuja F

Tabela 6

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
F1	Ta z jezikovnimi motnjami sploh ni vključena	Slaba vključenost otrok z jezikovnimi motnjami	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F2	dve sošolki malo ukvarjata z njo	Slaba vključenost otrok z jezikovnimi motnjami	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F3	večinoma sama in izključena	Slaba vključenost otrok z jezikovnimi motnjami	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F4	Ne bi rekla, da ima prijatelje	Odsotnost prijateljev pri otroku z jezikovnimi motnjami	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
F5	Nihče se z njo ne druž	Slaba vključenost otrok z jezikovnimi motnjami	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F6	vsi vedo za njo, da ona ne razume kaj ji govorim in me potem stalno na to opozarjajo	Opažanje drugačnosti s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
F7	Izpostavljajo, da je drugačna	Opažanje drugačnosti s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
F8	Fant z Aspergerjevim sindromom pa je kar vključen	Vključenost otroka z Aspergerjevim sindromom	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F9	Se igrajo ostali z njim	Vključenost otroka z Aspergerjevim sindromom	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F10	ima prijatelje	Prijateljstvo	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
F11	vedo, da je drugačen	Opažanje drugačnosti s strani ostalih učencev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
F12	ko ima kakšne izpade se ga bojijo	Strah ostalih otrok v primeru izpadov	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
F13	Ni pa tako, da se nihče ne bi hotel družiti z njim in bi ga kaj zafrkavali	Brez diskriminacije s strani ostalih sošolcev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce

F14	on je veliko bolj vključen kot deklica	Vključenost otroka z Aspergerjevim sindromom	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F15	Ja, velikokrat spodbujam druge učence naj še njiju vključijo v igro	Spodbujanje medsebojnega druženja	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
F16	da naj jima pomagajo recimo pri kakšni nalogi	Spodbujanje sošolcev, da otroku pomagajo pri nalogi	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
F17	Spodbujam, da se družijo skupaj	Spodbujanje medsebojnega druženja	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
F18	jih dajem v pare in male skupine pri pouku	Pari in male skupine	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
F19	ta punca recimo lani ni šla v šolo v naravi, ampak to zato, ker je iz Makedonije in njihova družina nikoli ne pusti otrok v šolo v naravi	Nevključenost v šolo v naravi zaradi odločitve staršev	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F20	drugače bi bila vključena	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F21	Fant pa je lani šel v šolo v naravi	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F22	Na športne dneve oba gresta normalno, tako kot ostali	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F23	hodita na krožke	Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F24	vse normalno sodelujeta pri športnih dnevih in pri krožkih	Vključenost v polni meri (v primeru, da je to mogoče)	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
F25	recimo imamo po potrebi pod mizo takšno kovinsko palico, ki je kot gugalnica. In z nogami gunca potem otrok lahko cel čas to gugalnico, da se zbere. To je za otroke z adhd	Kovinska palica pod mizo za sprostitev otrok z ADHD	Učilnice	Prostorska prilagoditev
F26	Tedva učenca, ki jih imam letos v razredu pa prostorsko nič nimata prilagojeno	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
F27	Vse učilnice so brez kakršnihkoli stopnic	Odsotnost stopnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
F28	Za dotičnega otroka posebej se to prilagaja	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
F29	imamo dvigalo	Dvigalo	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev

F30	klančine	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
F31	nimamo dovolj prostora, na celi šoli, to je velik problem	Pomanjkanje prostora	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
F32	dsp se izvaja na hodniku	Potek DSP na hodniku	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F33	nimamo prilagojenih prostorov za opp zaradi prostorske stiske. Imamo zelo slabe prostorske pogoje	Pomanjkanje prostora	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
F34	Veliko kabinetov od učiteljev smo morali preurediti v učilnice	Pomanjkanje prostora	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
F35	Tudi jedilnica ni nič prilagojena, da bi bil prostor med vrstami miz recimo za invalidski voziček	Invalidskemu vozičku neprilagojena jedilnica	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
F36	barvni papir recimo za delovne liste	Obarvan papir	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
F37	žogico za stiskanje	Žogica za stiskanje	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
F38	kakšno igračo, ki jim je všeč	Igrača, ki je otroku všeč	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
F39	peščeno uro za odmerjanje časa	Peščena ura	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
F40	Včasih tudi plastelin	Plastelin	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
F41	Veliko individualnega dela	Individualno delo	Metode dela učiteljic	Metode dela
F42	vključeni so v dopolnilni pouk	Dopolnilni pouk	Metode dela učiteljic	Metode dela
F43	Veliko tudi dela v parih	Delo v paru	Metode dela učiteljic	Metode dela
F44	Jih dam s kom v par, ki jim pomaga	Delo v paru	Metode dela učiteljic	Metode dela
F45	Drugače pa tako kot z ostalimi	Podoben pristop kot do ostalih učencev	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
F46	dodatno jima kaj razložim	Dodatna razlaga	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
F47	sedita v prvi vrsti	Sedenje v prvi vrsti	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
F48	Zadolžim tudi sošolce, da jima pomagajo pri nalogah	Sošolci kot pomoč pri reševanju nalog	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
F49	manj dela jima dam. Če dam ostalim sošolcem deset računov, njima dam sedem računov	Manjši obseg nalog	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve

F50	Dam jima več časa pri kontrolnih nalogah	Več časa pri ocenjevanju	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
F51	in tudi pri reševanju delovnih listov sta bolj počasna kot ostali in se temu prilagodim	Več časa pri reševanju delovnih listov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
F52	Težko usklajujem	Težko usklajevanje	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
F53	Zelo naporno je, ker moram dodatno skrbeti za te s posebnimi potrebami	Napor	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
F54	če se ukvarjaš z enim, ki rabi več pomoči, potem ostali postanejo glasni in se začnejo dolgočasiti	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
F55	drugi otroci se potem pritožujejo zakaj imasta onadva lažje naloge, oziroma manj nalog	Pritoževanje ostalih otrok zaradi prilagoditev, ki jih je deležen otrok z oviro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
F56	Veliko več časa tudi porabim za pripravo na uro, ker moram imeti ves čas njiju v mislih. Kaj bom njima dala drugače, oziroma manj za delati	Več časa za pripravo na uro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
F57	Izhajam iz posebne potrebe, iz odločbe	Izhajanje iz odločbe	Metode dela učiteljic	Metode dela
F58	potem to prilagodim na otroka	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
F59	Vsak rabi drugačno obravnavo	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
F60	Izhajam iz nekih smernic ampak jih potem prilagajam, ko vidim kaj komu bolj paše	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
F61	Zelo individualno delam	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
F62	ne delujejo pri vseh iste stvari	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
F63	Tisti, ki rabijo dodatno pomoč, so je deležni	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
F64	Pri vseh, ki opazim, da se težje koncentrirajo, so bolj počasni, težje razumejo... Pri njih potem kaj prilagodim, ne samo pri opp	Prilagoditve za otroke, ki se težje koncentrirajo, težje razumejo in so bolj počasni	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
F65	Tisti, ki so bolj hitri in veliko znajo, njim pa dam dodatno delo	Dodatno delo za učence, ki so hitrejši in veliko znajo	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve

F66	prilagajam vsem ja, ne samo tem, ki imajo odločbo	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
F67	Ja, se srečujem s težavami kar pogosto	Pogoste težave	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F68	fant z aspergerjevim sindromom je zelo agresiven, joka in ima izpade ter se krega z ostalimi. Težave imam pri vzgoji in pri samem delu z njim	Umirjanje v primeru "izpada" otroka z Aspergerjevim sindromom	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F69	Ne znam ga umiriti	Umirjanje v primeru "izpada" otroka z Aspergerjevim sindromom	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F70	problem, ker se ga drugi bojijo	"Strah" ostalih otrok v primeru "izpadov"	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
F71	moram potem miriti njega in tudi ostale učence	Umirjanje v primeru "izpada" otroka z Aspergerjevim sindromom	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F72	zelo močen je in ga moram včasih prijeti fizično in ne vem kako, da ne bi bila preveč nasilna do njega, oziroma, da me ne bi udaril ali pa, da ne bi kakšnega drugega otroka udaril	Umirjanje v primeru "izpada" otroka z Aspergerjevim sindromom	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F73	ko ima kakšen izpad, ne vem kaj naj naredim	Umirjanje v primeru "izpada" otroka z Aspergerjevim sindromom	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F74	Pri tej punčki pa imam težave s tem, ker zelo slabo razume navodila in ne vem kako naj jih predstavim, da jih bo razumela	Podajanje navodil	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F75	ne razumem kaj govori in tako ne vem kaj hoče	Nerazumevanje otrokovih želja	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F76	Moram jo ves čas gledati, ker drugače kar nekam odtava in gre iz razreda, tako, da s tem so težave, ker jo moram imeti ves čas na očeh, imam pa še drugih dvajset učencev	Usklajevanje pri dajanju pozornosti vsem učencem	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F77	Oba sta tudi zelo počasna pri vsem in imam težave s tem, kako potem to	Usklajevanje pri dajanju pozornosti vsem učencem	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela

	usklajevati z vsemi ostalimi			
F78	Ko so vsi že pripravljeni v vrsti, da gremo ven, onadva še nista in potem ostali postanejo nemirni in jih moram miriti	Usklajevanje pri dajanju pozornosti vsem učencem	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
F79	Ne, mislim, da ne zadostujejo	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
F80	Kompetentna sem recimo v tem, da če rabita toplino in lepe besede, sem dobra v tem. Jima to dam	Toplina in lepe besede	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
F81	Nisem pa dobra v tem, ker ne vem na kakšen način naj jima nekaj razložim, da bosta razumela	Razlaga na način, da bi otrok razumel	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
F82	ne vem kako naj usklajujem njiju z ostali razredom	Usklajevanje z ostalim razredom	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
F83	nimam potrebnih pripomočkov v šoli, da bi jima lahko toliko pomagala, kolikor bi onadva potrebovala	Nezadostno število	Število pripomočkov, ki so na volj v šoli	Pripomočki
F84	Ja, sem	Nudenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F85	Včasih jih ona vzame v pisarno in se z njimi pogovori	Pogovor z otrokom	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F86	tudi z njihovimi starši	Pomoč pri pogovoru s starši	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F87	Imajo tudi dsp	Izvajanje DSP	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F88	k pouku pride svetovalna delavka velikokrat	Nasveti na podlagi opazovanja delovanja otrok v razredu	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F89	opazuje delovanje otrok v razredu in mi na podlagi tega potem kaj svetuje	Nasveti na podlagi opazovanja delovanja otrok v razredu	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F90	na sestankih v zbornici, cel učiteljski zbor sodeluje s svetovalno delavko	Pomoč na razrednih učiteljskih zborih	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

F91	Skupaj debatiramo o kakšnih problemih	Pomoč na razrednih učiteljskih zborih	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F92	pomaga in skupaj najdemo rešitev	Soustvarjanje rešitev	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
F93	Ja, ker je tega premalo	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F94	Ja, imam	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F95	Se jih udeležujem	Udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F96	ker tam pridobim dodatno znanje	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F97	zato, da bi sebi olajšala delo	Boljše razmere za delo	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F98	da zagotovim tem otrokom z opp boljše razmere, pa tudi celemu oddelku, ker je potem vsem lažje, če jaz vem kako naj delam	Boljše razmere za delo	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F99	želela bi si predvsem izobraževanje za aspergerjev sindrom	Metode dela na temo Aspergerjevega sindroma	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F100	Kako delati z njimi	Metode dela na temo Aspergerjevega sindroma	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F101	da bi dobila kakšen nasvet kako naj ravnam, ko ima kakšen izpad	Metode dela na temo Aspergerjevega sindroma	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F102	Za določene situacije, kako bi mu lažje pomagala me zanima	Metode dela na temo Aspergerjevega sindroma	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
F103	Ne bi jih vključevala	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F104	Čeprav ne vem	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
F105	po eni strani se mi zdi prav, da so, da so vseeno med ostalimi otroki	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F106	če gledam za otrokovo dobro, se mi zdi dobro za njega, da je vključen	Strinjanje z vključitvijo v redni program v primeru izhajanja iz otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F107	če izhajam iz sebe, bi jih dala v drug program	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program v primeru izhajanja iz sebe	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F108	Ker je zelo naporno	Zelo naporno delo	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F109	me to utruja	Utrujenost pri delu	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F110	Za otroke je dobro, da so v običajnih razredih, da se počutijo sprejete	Strinjanje z vključitvijo v redni program v primeru izhajanja iz otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F111	po drugi strani pa je mogoče boljše za njih, da so v prilagojenem programu in v manjših skupinah	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program v primeru izhajanja iz sebe	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F112	bolj s sebi podobnimi	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program v primeru izhajanja iz sebe	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F113	tam se jim potem bolj posvetijo, bolj jim pomagajo	Več pozornosti za vsakega otroka	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F114	Mešane občutke imam glede tega, da so vključeni v redni program	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
F115	Če moram izbirati potem prilagojen program	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F116	V redni osnovni šoli je prednost to, da so vključeni v navadno okolje	Vključitev v običajno okolje	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F117	da se lažje prilagodijo za kasnejše življenje, ker ne bodo vedno v nekih posebnih prilagojenih skupinah	Boljša prilagojenost za kasnejše življenje	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F118	Okrog njih so tudi taki učenci, ki jim lahko pomagajo in jih spodbujajo	Obkroženost z učenci, ki so na voljo za pomoč in spodbudo	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F119	jih mogoče motivira, da so drugi boljši od njih	Višja motiviranost zaradi obkroženosti z bolj uspešnimi učenci	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F120	Slabost je pa to, da si jaz ne morem vzeti toliko časa za njih, kolikor bi bilo treba	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F121	Če bi bili v manjših skupinah bi bilo boljše, bolj bi se jim lahko posvetili	Manjše skupine	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F122	Slabost je tudi to, da jih eni učenci zafrkavajo	Zafrkavanje	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F123	so potem stigmatizirani zaradi svoje ovire	Stigma	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F124	V prilagojenem programu pa je prednost to, da so tam v manjših skupinah	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
F125	učitelj še bolj podrobno spozna te otroke	Boljše poznavanje otroka s strani učitelja	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F126	se jim bolj posveti	Več pozornosti za vsakega otroka	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F127	Verjetno je tam tudi več sodelovanja s starši	Več sodelovanja s starši	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F128	več prilagoditev prostorov in pripomočkov kot pri nas	Boljša prilagoditev prostorov in več pripomočkov	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F129	tam tudi ni en sam učitelj	Več strokovne podpore	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F130	Slabo pa je tam to, da niso vključeni v normalno življenjsko okolje	Izključitev iz običajnega okolja	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F131	so varovani, zaviti v vato	»Zavitost v vato«	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F132	Niso na realnih tleh	»Zavitost v vato«	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F133	Slabo to na njih vpliva tudi zato, ker se še bolj zavedajo, da so posebni	Samozavedanje "posebnosti"	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F134	Dobro je urejeno to, da imamo za njih dsp	Obstoj DSP	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

			urejene na dotični šoli	programu osnovne šole
F135	da se svetovalni delavci ukvarjajo veliko z njimi	Veliko pozornosti za otroke z ovirami s strani svetovalnih delavcev	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F136	Slabo pa je to, da so slabo prilagojeni prostori	Slabo prilagojeni prostori	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F137	je prostorska stiska	Prostorska stiska	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F138	Nimamo prostorov za dsp in potem to poteka na hodnikih, to je najbolj kritično	Potek DSP na hodniku	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F139	preveč je učencev v enem razredu in potem se težko vsakemu individualno posvetim	Preveliko število učencev v razredu	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F140	Mislim, da pripomore	Pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F141	jim je s prilagoditvami vseeno lažje	Pripomore zaradi občutka vključenosti (zaradi boljših rezultatov na učnem področju, ki so posledica dsp in prilagoditev)	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F142	Če ne bi bilo prilagoditev in dsp-ja, potem bi bili še bolj izključeni kot so	Pripomore zaradi občutka vključenosti (zaradi boljših rezultatov na učnem področju, ki so posledica dsp in prilagoditev)	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F143	bi učno bolj zaostajali in bi jih ostali bolj zafirkavali	Pripomore zaradi občutka vključenosti (zaradi boljših rezultatov na učnem področju, ki so posledica dsp in prilagoditev)	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

F144	mogoče tudi odvisno od razreda	Vpliv na inkluzijo odvisen od vsakega razreda	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F145	Včasih je dobro, da vedo ostali otroci, da ima nekdo dodatno pomoč in da mu zato tudi oni potem bolj pomagajo	Vpliv na inkluzijo odvisen od vsakega razreda	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F146	V kakšnem razredu pa potem otroka še bolj izključujejo, ker je on drugačen od njih, ker ima dodatno pomoč in določene prilagoditve	Vpliv na inkluzijo odvisen od vsakega razreda	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F147	Odvisno od razredne klime	Vpliv na inkluzijo odvisen od vsakega razreda	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
F148	načeloma bi rekla, da to pripomore k inkluziji	Pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

9.17 Odprto kodiranje intervjuja G

Tabela 7

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
G1	Od vseh razredov, ki sem jih imela in so bili v razredu otroci z DSP, je ta fant, ki ga imam letos, najbolj vključen v skupino in se igra	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
G2	Če se dalj časa igrajo lahko pride do sporov, do konfliktov	Konflikti pri igri	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
G3	On ima eno idejo kako bi se igrali in drugi se nočejo tako in to ostale otroke potem moti	Konflikti pri igri	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce

G4	Včasih med odmorom rajši sedi pri učitelju, kakor, da se igra z ostalimi	Spremenljiva želja po vključevanju	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
G5	Tako, da kakor kdaj. Ima trenutke, ko se ne vključuje in se ne igra z ostalimi in trenutke, ko je čisto vključen	Spremenljiva želja po vključevanju	Lastnosti, ki vplivajo na vključenost	Vključenost med sošolce
G6	Jaz bi rekla, da je vključen med ostale enakovredno kot ostali	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
G7	Ima prijatelje, ker je drugače zelo prijeten fant	Prijateljstvo	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
G8	Do zdaj se je samo enkrat zgodilo, da so se hecali iz njegovega priimka, samo to ni imelo veze s to odločbo	Brez diskriminacije s strani ostalih sošolcev	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
G9	Ta otrok funkcionira lahko v razredu čisto enakovredno kot ostali kar se teče druženja	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
G10	Če sedi pri meni, mu rečem, da se naj gre igrat	Spodbujanje medsebojnega druženja	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
G11	ali pa se gremo skupinske igre v razredu, da tako spodbudim druženje	Skupinske igre	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
G12	Recimo igro noč in dan	Skupinske igre	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
G13	Treba mu je pomagat predvsem pri tem, da pridobi na samozavesti, da zna in da lahko	Odsotnost velike potrebe po pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
G14	Pri vključevanju načeloma ne rabi veliko spodbud	Odsotnost velike potrebe po pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce

G15	Ja, čisto enakovredno	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
G16	Ne rabi spremstva ali česarkoli ta fant, ki ga imam letos	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
G17	Tako kot ostali hodi na avtobus	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
G18	Zdaj še ni krožkov, ko bojo, bo sigurno vključen	Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
G19	Lahko recimo dobijo blazine za sedeti	Blazine	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
G20	žogo	Žoga za sedenje	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
G21	drugega mi ne pride na misel, da bi bilo kaj prilagojeno	Neprilagojenost v naprej	Učilnice	Prostorska prilagoditev
G22	Načrtujem narediti mirni kotiček v učilnici	Preureditev učilnic v prihodnosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
G23	imajo osebe, ki vodijo DSP prilagojene kabinete	Prilagojeni kabineti zaposlenih, ki izvajajo DSP	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
G24	Tam so igre	Družabne igre	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
G25	več je blazin	Blazine	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
G26	prilagojene mize, ki spreminjajo naklon lahko	Prilagojene mize v prostorih za DSP	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
G27	Več je barv v prostoru, stene so različnih barv	Stene različnih barv	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
G28	Tudi igrače so notri. Veliko pripomočkov za igro	Igrače	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
G29	Učilnice pa niso posebej prilagojene	Neprilagojenost v naprej	Učilnice	Prostorska prilagoditev
G30	Knjižnica ima mirni kotiček	Mirni kotiček v knjižnici	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
G31	Ta šola, vsa razredna stopnja je v pritličju, tako, da nikjer ni stopnic	Odsotnost stopnice na razredni stopnji	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev

G32	Drugače ne bi rekla, da je kaj karkoli prilagojeno	Ni splošnih prilagoditev	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
G33	Več slikovnega gradiva	Več slikovnega gradiva	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G34	dovolj velika pisava na delovnih listih	Velikost pisave	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G35	Recimo učni listi na modrem papirju	Učni listi na modrem papirju	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G36	pri ocenjevanju obkrožena navodila in podčrtana z rumenim markerjem	Obkrožena in podčrtana navodila	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G37	povečana pisava	Velikost pisave	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G38	Če je kdaj kaj veliko za napisati, recimo pri angleščini, jim daš že vnaprej napisano in sam prilepijo	Vnaprej pripravljeno besedilo	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G39	Ali pa zastaviš nalogo tako, da samo dopolnijo z besedami	Naloga za dopolnjevanje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G40	Skupinsko	Skupinska	Metode dela učiteljic	Metode dela
G41	frontalno	Frontalna	Metode dela učiteljic	Metode dela
G42	v parih	Delo v paru	Metode dela učiteljic	Metode dela
G43	individualno	Individualno delo	Metode dela učiteljic	Metode dela
G44	Največ frontalno	Frontalna	Metode dela učiteljic	Metode dela
G45	ampak tudi če je frontalno je pomembno, da vedno on ve kaj delamo	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G46	Če vsem razlagam nekaj, potem vedno njega gledam	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G47	ga vprašam, če je razumel	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G48	Če ni, potem njemu še drugače razložim in ponovim	Dodatna razlaga	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G49	Drugače pa načeloma vse metode, ki jih tudi z drugimi uporabljam	Vse metode, ki so v uporabi za ostale otroke	Metode dela učiteljic	Metode dela
G50	Ja, moram to tudi napisati v individualiziran program, kakšne prilagoditve ima	Navedbe prilagoditev v individualiziranem programu	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G51	Ima zmanjšan obseg snovi	Zmanjšan obseg snovi	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G52	pri ocenjevanju ima podaljšan čas pri pisanju, to največkrat	Več časa pri ocenjevanju	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve

G53	Ampak to je odvisno za vsakega otroka	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
G54	Če je potreba, ima prilagojene delovne liste recimo	Prilagojeni delovni listi	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G55	če je treba večjo pisavo	Velikost pisave	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G56	ali na moder list natisniti tudi. To sem imela dva fanta, ki ju je bolela glava, če sta gledala v bel list in z modrim je bilo lažje	Učni listi na modrem papirju	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G57	Imam tudi pripomoček, ki ga lahko otrok nastavi na pisalo in tako lažje drži	Nastavek za lažje držanje pisala	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
G58	Nekateri tudi raje pišejo s flomastri kot z nalivnikom, ker je tako več barv	Flomastri	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
G59	Vsak otrok ima individualiziran učni načrt in glede na to mu potem prilagajam izvajanje pouka	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
G60	Domače naloge pa imajo recimo isto količino, ampak porabijo več časa da naredijo	Ista količina domačih nalog	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G61	Nevem, bi rekla, da težko usklajujem	Težko usklajevanje	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
G62	Otroci z ovirami so velikokrat nemotivirani bolj kot ostali in če se odločijo, da ne bojo sodelovali, ne bojo	Nemotiviranost otrok z oviro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
G63	Če so nemotivirani, jih spodbujam	Spodbujanje v primeru nemotiviranosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
G64	Če ne gre, jih pustim za tisto uro ali za tisti dan	Pustiti pri miru v primeru neodzivnosti na spodbude	Metode dela učiteljic	Metode dela
G65	Včasih staršem napišem kaj smo delali tisti dan in jih prosim, da z njim to naredijo	Prošnja staršem, da z otrokom nadoknadijo snov, ki je ni osvojil pri pouku	Metode dela učiteljic	Metode dela
G66	Ali pa učiteljici za dsp povem, kaj naj z otrokom dela, ker tega ni osvojil pri pouku	Prošnja učiteljici za dsp, da z otrokom nadoknadijo snov, ki je ni osvojil pri pouku	Metode dela učiteljic	Metode dela
G67	Recimo imela sem enega fanta avtista in on je včasih samo	»Pustiti pri miru“ v primeru neodzivnosti na spodbude	Metode dela učiteljic	Metode dela

	sedel cel dan in gledal v zrak in potem sem ga pustila			
G68	Ali pa pokličem svetovalno službo in gre v njeno pisarno, ali pa učiteljico dsp	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G69	Vedno, če imam težave, da nikakor ne gre, pokličem bolj usposobljene ljudi za to	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G70	Ampak saj to je zadnje, to se redkokdaj zgodi. Drugače probam sama	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G71	Snov podam na podoben način vsem učencem, ampak za tem sledi preverjanje in spodbujanje pri otrocih s posebnimi potrebami	Podoben način podajanja snovi za vse z dodatnim preverjanjem razumevanja pri otrocih z oviro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
G72	Več dela je za tem, ko podaš snov. Njih moraš imet vedno na očeh, medtem, ko ostalih ne	Podoben način podajanja snovi za vse z dodatnim preverjanjem razumevanja pri otrocih z oviro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
G73	Sproti moram preverjat, a razumejo, jim dodatno povedat, dodatno razložiti	Sprotno preverjanje razumevanja/dodatna razlaga	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
G74	Izhajam iz diagnoze in iz otroka, kako se on na kaj odziva, kako z mano sodeluje	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
G75	Veliko si pomagamo tudi učitelji med sabo	Izhajanje iz izkušenj oseb, ki so z otrokom že sodelovale	Metode dela učiteljic	Metode dela
G76	Sodelujem s tistim, ki ima otroka dsp, ali pa z učiteljico, ki je imela otroka prej	Izhajanje iz izkušenj oseb, ki so z otrokom že sodelovale	Metode dela učiteljic	Metode dela
G77	Da si povemo med sabo, kaj deluje in kaj ne	Izhajanje iz izkušenj oseb, ki so z otrokom že sodelovale	Metode dela učiteljic	Metode dela

G78	Recimo otroka z avtizmom, ki sem ga imela, so zelo motivirale številke. Recimo smo se učili o stolpih in sva se pogovarjala, oo koliko misliš, da je ta stolp visok in ga to potem bolj zanima ta tema. In sem zdaj to povedala učiteljici, ki ga letos uči	Izhajanje iz izkušenj oseb, ki so z otrokom že sodelovale	Metode dela učiteljic	Metode dela
G79	Večinoma te, ki so usmerjeni, so deležni prilagoditev, ker to izhaja iz individualiziranega načrta	Več pomoči deležni usmerjeni otroci	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
G80	Ampak tudi za otroke pri katerih sumim, da bi lahko bili usmerjeni, uporabljam drugačen pristop	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
G81	fizične prilagoditve, recimo pri ocenjevanju in prilagojenih učnih listih in materialu imajo samo usmerjeni, drugi ne	Manj strukturirana pomoč za otroke, ki niso usmerjeni	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
G82	Vseeno pa izhajam iz otrok samih, kaj njim pomaga, na kakšen način delujejo	Izhajanje iz otrokovih potreb	Metode dela učiteljic	Metode dela
G83	Seveda vsakemu pomagam, ki rabi pomoč, ampak neke resne prilagoditve imajo samo usmerjeni	Manj strukturirana pomoč za otroke, ki niso usmerjeni	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
G84	Seveda se	Pogoste težave	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
G85	Včasih jih ne znam motivirat	Motiviranje	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
G86	Ko pridejo do blokade, ko se jim nekaj ustavi, ne znam naprej	Motiviranje	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela

G87	Ne znam postavljat meje, da bi jih upoštevali, ker se nekateri nikoli ne naučijo upoštevati pravil in jih moram vsakodnevno opozarjati, nikoli se ne naučijo	Postavljanje mej	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
G88	Težave imam tudi s tem, kako jim nekaj razložiti na dovolj preprost način, tako, da bojo oni razumeli. Če že stokrat probam in ne razumejo, ne vem več kaj naj naredim	Razlaga na otroku prilagojen način	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
G89	Ne, sploh ne zadostujejo	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
G90	Nekompetentno, ker nikoli nisem kot del izobrazbe pridobila česar koli o tem, kako delat z njimi	Nezadostno znanje tekom izobraževanja	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
G91	Včasih mi gre to dobro od rok, da jih razumem, kako jim je. Kompetentna sem v tem, da imam oči za njih, jih opazim, sem empatična	Empatija	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
G92	Nekompetentna pa sem v tem, kako jim pomagati, kako jih naučiti, da se bodo res nečesa naučili. Kako jim razložiti, kako jim podati snov, da bodo razumeli	Razlaga na način, da bi otrok razume	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
G93	Ja, vedno se lahko posvetujem	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G94	Vedno je na voljo za pogovor	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G95	Lahko jo pokličem, napišem mail	Nudjenje podpore učitelju, ko se pojavi potreba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in

				svetovalnih delavk
G96	Vedno sem v komunikaciji z njo	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G97	Se pogovarjava kako gre učencem na dspju	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G98	sodelujem z njo cel čas, za vsakega usmerjenega otroka	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G99	Svetovalna delavka dobro pozna otroke v razredu in zato tudi zna svetovati	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G100	še več bi rabili svetovalnih delavk	Želja po več svetovalnih delavkah	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G101	se lahko dogovorim za sestanek	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G102	na hodniku se srečava in se pogovoriva	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
G103	Velikokrat me tudi svetovalna delavka sama od sebe vpraša kako je kakšen otrok, se pogovoriva in mi da kakšen nasvet	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

G104	Ja, bi si	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G105	Od opp bi si najbolj želela predstaviti o tem, kaj so specifične različne kategorije opp	Specifične različne kategorije opp	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G106	kakšne so metode dela za njih	Specifične različne kategorije opp	Željena tema izobraževanja	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G107	Ja	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G108	sama si lahko izberem na kaj bom šla	Prostovoljna izbira	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G109	Imamo pa program, spletno stran, katis, ki ponuja izobraževanja za vse učitelje in lahko izberem znotraj tega na katero izobraževanje grem	Prostovoljna izbira	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G110	to je zelo samoiniciativno	Samoiniciativa	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G111	Iz tega dobiš tudi pike za izobraževanje	Pridobitev točk	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G112	Ampak za nekatere moraš tudi sam kaj doplačati	Doplačilo v primeru visoke cene	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G113	Sama se jih udeležujem zelo malo	Redka udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G114	ker mi je vseeno za pike za naziv	Doživljanje točk za naziv kot nepomembnih	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami

G115	je že tako veliko dela s pripravo na pouk in nimam časa še za to	Pomanjkanje časa zaradi delovnih obveznosti	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
G116	Se moram bolj potruditi, da se jih več udeležujem	/	/	/
G117	Jaz mislim, da je to dobra stvar, če se vidi, da so otroci zmožni funkcionirati	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru napredka in zmožnosti funkcioniranja otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G118	in če se vidi napredek pri njih	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru napredka in zmožnosti funkcioniranja otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G119	zato, ker jih to dobro pripravi na življenje	Boljša prilagojenost za kasnejše življenje	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G120	Če pa ne more normalno funkcionirati brez zelo velikih prilagoditev, bi mu bilo pa boljše nekje drugje	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru napredka in zmožnosti funkcioniranja otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G121	načeloma se mi zdi dobro, da so v redni osnovni šoli	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G122	jih šola s prilagojenim programom ne pripravi na realno življenje	Slaba priprava na realno življenje	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G123	Odkvisno od otroka, kaj so njegove posebne potrebe	Odkvisnost od individualnega primera	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G124	če otrok ni sposoben, mu škodi, da je v redni osnovni šoli	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

		napredka in zmožnosti funkcioniranja otroka		rednem programu osnovne šole
G125	Če ne morejo dosežti minimalnega standarda in niso zmožni slediti pravilom, potem ni dobro da so tukaj	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru napredka in zmožnosti funkcioniranja otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G126	Imela sem fanta, ki lani ni dosegel minimalnega standarda in je šola dala predlog za nižji standard, za prešolanje in oče potem ni podpisal	Nasprotovanje v zvezi s preusmeritvijo otroka v drug program	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G127	zdaj je v drugem razredu in vsi so v znanju pred njim in on to ve, to mu škoduje	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru napredka in zmožnosti funkcioniranja otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G128	zdaj ni usmerjen, nima dopaja, nič in itak ne bo mogel slediti temu kar se bo tukaj od njega zahtevalo	Nestrinjanje, da bi bil otrok usmerjen	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G129	to vpliva na njegovo samopodobo, ker se zaveda, da drugi znajo že vse, česar on še ne	Slaba samopodoba	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G130	odvisno od otroka in njegovih posebnih potreb	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G131	Redna šola da občutek, da kljub njegovim primanjkljajem lahko normalno funkcionira v družbi	Vključitev v običajno okolje	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G132	ampak hkrati, da vidi, da ima neke ovire in rabi dodatno podporo	Realna slika o sebi glede potrebe po podpori	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

G133	Dobi neko realno sliko o sebi	Realna slika o sebi glede potrebe po podpori	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G134	Slabo pa je to, da se more veliko bolj potruditi, da sledi	Več potrebnega truda	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G135	Mora se veliko bolj truditi kot ostali	Več potrebnega truda	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G136	tudi starši mu morajo velik pomagati	Potreba po pomoči staršev	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G137	to, da mora več delat, ga lahko še bolj demotivira kot motivira	Demotiviranost zaradi obsega dela	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G138	V prilagojenem programu je prednost to, da so tam bolj usposobljeni ljudje za delo	Bolj strokovno usposobljeni zaposleni	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G139	več pozornosti na otroku	Več pozornosti za vsakega otroka	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G140	bolj prilagojeno je	Prilagojen program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G141	manj jih je v razredu	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
G142	Slabosti so pa to, da mogoče potem težje otrok funkcionira zunaj šole, recimo v zunajšolskih dejavnostih, popoldan in nasploh v življenju	Slaba priprava za realno življenje	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G143	Dobro urejeno je to, da se veliko posvečamo tem otrokom	Veliko pozornosti za otroke z ovirami s strani svetovalnih delavcev	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G144	da imamo veliko učiteljev dsp-ja	Veliko izvajalcev DSP	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G145	Najslabše urejeno pa je mogoče to, da ni nekih zelo specifičnih prilagoditev	Odsotnost specifičnih prilagoditev	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G146	Na šoli imamo nek dokument, kakšne naj bi bile prilagoditve za katero kategorijo. Ampak je napisan preveč splošno	Odsotnost specifičnih prilagoditev	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G147	Premalo izhajamo iz vsakega specifičnega otroka	Odsotnost specifičnih prilagoditev	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G148	slabo je to, da je preveč otrok z ovirami na razredni stopnji in težko vsakemu ponudiš toliko pomoči kot se ti zdi, da bi mu jo mogel dati	Preveliko število otrok z ovirami	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

G149	včasih se lahko razred sprašuje, zakaj ta otrok nekaj dobi, jaz pa ne in zakaj zdaj on nekam gre, ko gre na dsp	Zavira, v primeru, da ostalim otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G150	v socialnem smislu jih izključuje	Zavira, ker to otroka dela posebnega	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G151	imamo napisano pri otrocih, ki imajo dsp, kratico dsp in so otroci potem spraševali kaj to pomeni. In ta otrok z dsp je bil potem izpostavljen	Zavira, ker to otroka dela posebnega	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G152	so ga zafrkavali	Zafrkavanje	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G153	Dokler so mlajši otroci in se otrok z dsp druži z ostalimi, potem to, da ima dodatne prilagoditve, ni tako opazno sploh in recimo ostali sploh ne vejo in ga to ne izključuje	Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljamo potrebo po prilagoditvah	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G154	Če se otrok ne zna vključiti med ostale	Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljamo potrebo po prilagoditvah	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G155	če učitelj zelo izpostavlja, da ima on prilagoditve in tako, potem pa ga ostali začnejo izločati in ga to izključuje	Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljamo potrebo po prilagoditvah	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G156	Odkvisno kako ostalim to predstaviš, da ima on pomoč dodatno	Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljamo potrebo po prilagoditvah	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G157	Jaz se, dokler kdo ne vpraša, izogibam temu, da bi ostalim otrokom sploh to razlagala	Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljamo potrebo po prilagoditvah	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

G158	Če me vprašajo pa zelo splošno odgovorim, da on pač to rabi, da tako pač je	Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljam potrebo po prilagoditvah	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G159	Lahko dsp izključuje, če se to zelo izpostavlja	Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljam potrebo po prilagoditvah	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G160	ampak zato, da lahko ta otrok funkcionira v šoli je pa pomembno da dobiva dsp in prilagoditve	Pomembnost obstoja DSP zaradi boljšega funkcioniranja otrok z oviro	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G161	dsp jim dejansko pomaga, da več snovi potem obvladajo	Pomembnost obstoja DSP zaradi boljšega funkcioniranja otrok z oviro	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
G162	težko bi brez dsp ur in prilagoditev pri pouku sploh funkcionirali, tako, da se mi zdi pomembno, da to obstaja	Pomembnost obstoja DSP zaradi boljšega funkcioniranja otrok z oviro	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

9.18 ODPRTO KODIRANJE INTERVJUJA H

Tabela 8

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
H1	s skupino poznata že iz vrtca in ni nobenih težav z vključenostjo	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H2	Imata prijatelje tako kot vsi drugi in ne opazim, da bi ju kaj oviralo	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H3	vsa prejšnja leta se ne spomnim, da bi bile kdaj kakšne velike težave s tem	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H4	Kakšen otrok je bolj samotar, to ja, ampak to ni bilo zaradi tega, ker je imel kakšno	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce

	okvaro, ampak je bil preprosto raje bolj sam			
H5	Niso vsi otroci enako družabni. Eni so bolj, drugi manj	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H6	Jih pa vedno povsod vse vključujem	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H7	Niso te s posebnimi potrebami nič manj vredni, enakovredni člani razreda so, jih ne tretiram kot kaj posebnega	Enakovredno tretiranje vseh otrok	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H8	Ne, ni bilo nikoli potrebe po tem, da bi jim	Odsotnost velike potrebe po pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H9	Otroci se sami navežejo en na drugega, ker preživijo toliko časa skupaj, da se to preprosto zgodi	Odsotnost velike potrebe po pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H10	Pri pouku jih večkrat dajem v pare/ in v skupine in se povežejo en z drugim že preko tega, če ne drugače	Pari in male skupine	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H11	jih ne dajem v skupine in v pare z namenom, da bi se povezali. To je samo bolj dinamično podajanje snovi	Pari in male skupine	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H12	Vključeni so v vse aktivnosti	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H13	Običajno imajo spremljevalca, ki pri izvajanju aktivnosti pomaga	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
H14	Če gre za specifično aktivnost, npr. planinski pohod, otrok pa je gibalno oviran, se mu ponudi aktivnost, ki jo bo zmogel. Gresta s spremljevalcem	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce

	potem po poti brez vzponov			
H15	V mojem razredu so mize po skupinah in ne frontalno, ker se mi zdi, da si lahko otroci tako pomagajo med sabo	Skupinska	Metode dela učiteljic	Metode dela
H16	Rulete so na oknih vseh učilnic, kar je zelo uporabno recimo za tega učenca z motnjo pozornosti, ker ga vse moti	Rulete na oknih vseh učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H17	V učilnicah tudi ni katedra, da lahko tisti, ki so na vozičku lep pridejo do table	Odsotnost katedra	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H18	posebej prilagojene učilnice niso no	Nepripravljenost v naprej	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H19	Lahko pa vsak učitelj prilagodi po potrebi	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H20	otroka, ki imata težave sedita bolj spredaj, čim bolj pri tabli, da jima lahko pomagam, da me dobro slišita in da imam z njima velikokrat očesni kontakt, ker me tako bolj slišita	Sedenje v prvi vrsti	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H21	njuna miza je obrnjena proti tabli, ker tako usmerjam pozornost proti tabli	Proti tabli obrnjena miza	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H22	izdelkov otrok iz likovne ne izobešam več	Odsotnost izobešenih izdelkov likovne vzgoje	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H23	Ker drugače to preučujejo in se ukvarjajo z izdelki med tem, ko jim kaj razlagam pri pouku in je to prevelika distrakcija	Odsotnost izobešenih izdelkov likovne vzgoje	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H24	Imamo klančine	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
H25	hodniki so prazni, oziroma kjer so kakšne omare so potisnjene ob	Široki hodniki	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev

	steno, za lažji in čim bolj prost prehod za gibalne okvare			
H26	mi pa ne pride na misel kaj je še posebej prilagojeno	/	/	/
H27	Razredi so, ampak predvsem toliko, kolikor se vsaj učitelj posebej ukvarja s tem, ker vsi se ne	Prilagojenost odvisna od učiteljeve angažiranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H28	Zelo redko. Načeloma nič posebnega kar bi bilo samo njim namenjeno	Redko	Pogostost uporabe	Pripomočki
H29	Edino to kar oni že prinesejo od doma in cel čas uporabljajo	Kar otrok prinese od doma	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H30	kakšna igrača za umirjanje	Igrače za sproščanje in pomiritev	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H31	Otrok z motnjo pozornosti ima tudi takšno žogico, ki jo potem stiska, da daje ven energijo	Žogica za stiskanje	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H32	od doma ali iz narave prinesem včasih kaj za konkretne ponazoritve razlage. Na primer, ko smo se učili o različnih materialih sem prinesla les, nekaj steklenega, volno	Predmeti za konkretno ponazoritev razlage	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H33	za učenje branja uporabljam ravnilo, da sledijo v kateri vrstici so	Bralna ravnilca	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H34	kakšne sličice včasih natisnem, da si lažje predstavljajo o čem govorim in potem vsem otrokom pokažem slike po navadi	Natisnjene slike	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H35	jih dam potem tema dvema s posebnimi potrebami na mizo včasih. Se mi zdi, da potem dlje časa sledita o čem se pogovarjamo	Več slikovnega gradiva	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H36	Drugače pa vse tako kot pri ostalih. /Za štetje in računanje stotični kvadrat	Številčni kvadrat	Vrsta pripomočkov	Pripomočki

H37	velike številke in črke obešene nad tablo	Veliki napisi za slabovidne otroke	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H38	predmeti, ki jih prinesem s sabo za ponazoritev	Pripomočki za konkretno ponazoritev razlage	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H39	kakšen posnetek na Youtube-u	Youtube	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H40	Predvsem individualno delo, ena na ena uporabljam	Individualno delo	Metode dela učiteljic	Metode dela
H41	Kakšne konkretne ponazoritve	Konkretno ponazoritve	Metode dela učiteljic	Metode dela
H42	ves čas primere govorim	Navajanje primerov	Metode dela učiteljic	Metode dela
H43	konkretno predmete pokažem, jih dam za potipati, da si sami pogledajo	Konkretno ponazoritve	Metode dela učiteljic	Metode dela
H44	ponavljanja razna, ustno ali pa s kakšno dodatno malo nalogo za med podaljšanim bivanjem, da se spet spomnijo kaj smo se naučili pri pouku	Dodatne naloge za ponavljanje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H45	delo po korakih uporabljam, oziroma že navodila po korakih. Recimo vsem najprej rečem, da bomo v berilu za slovenščino na strani deset prebrali pesmico. Po korakih pa potem povem, da naj iz torbe vzamejo berilo in ga dajo na mizo. In šele ko to naredijo, rečem, da zdaj pa odpremo na prvi strani in prelistamo recimo 10 strani naprej, ali pa tam, kjer so označene strani, poiščemo številko deset in tam pustimo odprto. Potem pa šele začnemo brati	Delo po korakih	Metode dela učiteljic	Metode dela

H46	dodatne nalogice včasih dobivajo za utrjevanje	Dodatne naloge za ponavljanje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H47	kakšnih nalog jim kdaj ni treba rešiti	Manj nalog	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H48	ali pa jim prilagodim kako naj jih rešijo	Prilagojene naloge	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H49	dam jim več časa kot ostalim, da kaj rešijo	Več časa pri reševanju delovnih listov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H50	Dovolim, da recimo uporabljajo kakšne pripomočke, ki jim vse olajšajo in to takrat, ko drugim recimo ne pustim več. Recimo, ko enkrat znamo poštrevanko na pamet, ne smemo več gledati v zvezek koliko je trikrat tri. Otrokom z oviro potem to še vedno dovolim	Možnost uporabe pripomočkov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H51	da berejo z ravnilom	Bralna ravnilca	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H52	da računajo na prste	Možnost uporabe pripomočkov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H53	si lahko pomagajo z listom, ko imajo govorni nastop, ali morajo recitirati pesmico	Možnost uporabe pripomočkov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H54	več časa imajo za reševanje kontrolne naloge	Več časa pri ocenjevanju	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H55	jaz jim še individualno razložim kaj morajo pri kakšni nalogi narediti	Dodatna razlaga	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H56	ali pa kar pri svetovalni delavki v pisarni rešujejo, da imajo še več miru	Pisno preverjanje znanja v pisarni svetovalne delavke	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H57	ona potem kaj pomaga pri razumevanju navodil	Pomoč pri razumevanju navodil tekom	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela

		pisnega preverjanja znanja		
H58	Pri ustnem spraševanju pa jim velikokrat omogočim, da si sami izberejo kakšno vprašanje, oziroma mi povedo, kaj se jim zdi, da najbolj znajo	Možnost izbire vprašanj pri ustnem preverjanju znanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H59	Odvisno od otroka	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H60	njegovih sposobnosti	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H61	socialne vključenosti	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H62	pripravljenosti na sodelovanje	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H63	vedno sledim ciljem, ki jih z neko dejavnostjo želim doseči	Sledenje ciljem določene dejavnosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H64	Pri avtistu mora biti pot recimo bolj strukturirana, z jasnimi pravili in navodili	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
H65	pri učencih z učnimi težavami se uporablja veliko ponazoritev, konkretnih predmetov	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
H66	gibalno oviranemu otroku se prilagodi prostor, pohištvo, pripomočki za pisanje	Prilagoditev za gibalno ovirane	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H67	otroci s težavami vida dobijo povečana besedila	Velikost pisave	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H68	pri naglušnih otrocih paziš, da si obrnjen k njemu	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H69	dovolj glasen in razločen govor	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H70	Vsem učencem se vedno prilagajam, ne samo učencem z oviro	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve

H71	Pri otrocih, ki prihajajo iz drugih kultur, je treba biti pazljiv, da razumejo, kaj želimo	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H72	Lahko predstavijo temo povezano z našo dejavnostjo, ki jim je blizu, na primer, če imamo naravoslovni dan na temo prehrane, predstavijo njihovo najljubšo jed, pri govornih vajah predstavijo na primer najboljši nogometni klub v njihovi državi	Možnost ustne predstavitve na temo, ki jim je blizu	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H73	Nadarjeni učenci pripravijo glasbeno točko, če se ukvarjajo z glasbo	Možnost ustne predstavitve na temo, ki jim je blizu	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H74	povabim jih k pisanju raziskovalnih nalog	Pisanje raziskovalnih nalog v primeru nadarjenosti otroka	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H75	izvedejo del učne aktivnosti, na primer predstavijo, pokažejo in skupaj izvedemo konstrukcijo zgradbe iz papirja	Izvedba učne aktivnosti v primeru nadarjenosti otroka	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H76	Težko. Res težko	Težko usklajevanje	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H77	Razlagam vsem, pa potem ves čas pri tema dvema, ki sta usmerjena, preverjam, če sta razumela	Podoben način podajanja snovi za vse, z dodatnim preverjanjem razumevanja pri otrocih z ovirami	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H78	Ju večkrat kaj vprašam	Sprotno pridobivanje pozornosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H79	ves čas gledam, če me poslušata	Sprotno pridobivanje pozornosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H80	ju opozarjam, da naj poslušata	Sprotno pridobivanje pozornosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H81	Za njiju bi moglo iti vse zelo počasi, ampak nekateri otroci pa takoj vse osvojijo in so željni vedno več znanja in	Ugoditev željam in potrebam vseh učencev	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela

	dodatnih informacij, ki jih velikokrat sploh nisem nameravala vključiti			
H82	Mi postavljajo kakšna zelo zahtevna vprašanja in potem seveda moram ustreči tem otrokom, ki si želijo več in tistim povprečnim in tem, ki imajo težave. In moram potem delati več stvari hkrati	Ugoditev želim in potrebam vseh učencev	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
H83	se moram na vsako uro dobro pripraviti, kar pa pomeni še veliko časa doma, ki ga namenim službi	Več časa za pripravo na uro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H84	imam doma tudi otroke, ki me potrebujejo	Več časa za pripravo na uro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H85	se poskusim v nedeljo pripraviti za cel teden, da imam čez teden popoldneve kolikor toliko proste	Več časa za pripravo na uro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H86	Ni enostavno	Napor	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H87	ko kaj rešujemo v delovnem zvezku ali karkoli, bosta otroka s težavami potrebovala veliko časa in zraven še mojo pomoč	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H88	nekateri otroci pa bodo vse rešili v nekaj minutah in se potem dolgočasili in potem začnejo klepetati med sabo in nastane kaos lahko	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H89	moram še na to misliti, da tistim, ki hitro končajo dam potem takoj še dodatne naloge	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H90	Jih pa tudi učim, da, ko končaš si potem tiho in čakaš. Ošiliš svoje barvice, na	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve

	zadnje strani zvezka kaj narišeš	pomoči enemu otroku		
H91	če dovolim, kakšnemu sošolcu pomagaš pri reševanju	Spodbujanje sošolcev, da otroku pomagajo pri nalogi	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H92	Multitasking je to, cel čas	»Multitasking«	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H93	Zelo naporno postane	Napor	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H94	se jim ne morem tako posvetiti, kot bi potrebovali, to je težava	Usklajevanje pri dajanju pozornosti	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H95	Otrok je preveč	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H96	ne gre toliko za moje neznanje	Premalo časa	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H97	ampak za to, da ni časa. Nimam časa, da bi otroku s posebnimi potrebami namenila toliko časa kot ga potrebuje	Premalo časa	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H98	imam več kot dvajset še drugih učencev, ki me morda ne potrebujejo toliko kot on, ampak vseeno me	Preveč otrok	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H99	Pri razlaganju nove snovi bi mogla otroku s posebnimi potrebami veliko bolj počasi razlagati	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H100	z več primeri in ponavljanji	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H101	predvsem z njim individualno potem kaj predelati	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H102	sedeti pri njem dokler ne bi razumel	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H103	kurikulum določa kaj vse moram v šolskem letu obdelati	Hkratno sledenje kurikulumu in potrebam otrok	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H104	se ne morem pri vsakem poglavju zadržati toliko časa, da bodo čisto vsi osvojili kar sem jih želela naučiti	Premalo časa	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H105	ne morem biti samo pri enem otroku več kot nekaj minut, ker potem ostali že začnejo postajati glasni in potem porabimo spet pet minut, da se umirimo in gremo potem naprej	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H106	obstaja dodatna strokovna pomoč, ampak to je tudi v premalem obsegu	Premajhen obseg DSP	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H107	Če bi želeli, da otrok hitreje napreduje bi bilo ves čas treba z njim delati tako kot z njim delajo na dsp-ju	Premajhen obseg DSP	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H108	Ne, ker nisem specialni pedagog	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H109	Če bi mi dali izbiro, ali mi dajo v razred otroka s posebnimi potrebami ali ne, bi izbrala, da ne	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H110	se nisem dovolj izražala na tem področju	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za	Kompetence učiteljev pri

			sodelovanje z otroki z ovirami	delu z otroki z ovirami
H111	se mi ne zdi, da sem strokovnjak za to	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H112	Saj se trudim	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H113	in mi gre z leti vedno boljše, ker se tudi z izkušnjami naučiš	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H114	ne zdi se mi, da moje kompetence zadostujejo	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H115	Nekompetentna sem v tem, kako jim predati znanje, da bo njim lažje, na kakšen način naj jim razlagam	Razlaga na način, da bi otrok razumel	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H116	Kompetentna pa hmmm, nevem. Mogoče to, da sem empatična	Empatija	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H117	z leti sem dobro razvila tudi potrpežljivost	Potrpežljivost	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H118	Nisem nestrpna, da mora otrok hitro nekaj razumeti, če mu nekaj povem, tudi pravila recimo in ne samo snov. Sem kar potrpežljiva, da se počasi naučijo, jih sproti opominjam in tako	Potrpežljivost	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H119	Seveda, naša svetovalna delavka je res v redu. Se zelo dobro razumeva	Dobro sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H120	sva tudi skoraj vsakodnevno na vezi	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

H121	Pomaga mi z nasveti za kakšne konkretne vaje, ki naj jih dam otrokom	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H122	Svetuje mi kako naj razlagam	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H123	kam naj otroka posedem	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H124	na kakšen način naj govorim	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H125	kako naj pristopam do njega	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H126	Vedno mi je na voljo za nasvet	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H127	karkoli jo vprašam mi zna povedati	Odgovor na vsako vprašanje učiteljice	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H128	mi je ona tolažba, da se trudim narediti kar se da	Tolažba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H129	ji velikokrat potožim, da ne zmorem, da nimam časa, da ne znam česa	Tolažba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H130	Velikokrat mi je vsega preveč, sploh ko kakšni starši od kakšnega otroka, ki ima težave, od mene pričakujejo, da bom naredila genija iz njega, da se bo čisto spremenil, ko bo prišel v šolo	Prevelika pričakovanja staršev	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H131	Svetovalna delavka mi potem vedno da moč, da zmorem	Krepitev samozavesti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H132	me tolaži, da naj vedno delam samo toliko, kot se v določenem trenutku da in da je to dovolj. Da mi več ni treba. Da vseeno sem samo	Tolažba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

	učiteljica razrednega pouka in moram delati s celotnim razredom in se posvečati vsem otrokom in jih imam preveč, da bi šla lahko čez sebe			
H133	Da	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H134	se jih redno udeležujem	Udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H135	zaradi dodatnega znanja, ki ga tam pridobim	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H136	Bila sem že na mnogih izobraževanjih	pogosta udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H137	ker, kot sem že rekla, nisem specialni pedagog in se mi zdi, da nimam dovolj strokovnega znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H138	Na raznih izobraževanjih pa znanje potem pridobivam oziroma poglobljam	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H139	Izobraževanja me potem tudi spodbudijo, da se sama še dodatno poglobim v kakšno temo in preberem kakšen forum ali članek na internetu, ali pa si sposodim kakšno knjigo	Nov zagon	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H140	izobraževanja zelo dobrodošla	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H141	je potem tudi od tebe odvisno, koliko tam sodeluješ, koliko si z glavo pri stvari, če se	/	/	/

	aktivno vključuješ v debato			
H142	Jaz se trudim vedno od vsakega predavanja odnesti čim več	/	/	/
H143	sem pa včasih utrujena od drugih delovnih obveznosti in fizično ne zmorem vedno stoprocentno sodelovati	Zelo naporno delo	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
H144	Ne, pravzaprav ne. Jih je dovolj	Zadostno število izobraževanj, ki so na voljo	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H145	Od tebe in tvoje volje in želje po novem znanju je odvisno	Samoiniciativa	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H146	Odvisno od tega, kakšno težavo ima otrok	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H147	Če gre samo za vedenjske težave, ki so rešljive, oziroma otroka ne ovirajo toliko pri doseganju znanja v šoli, potem je redna osnovna šola v redu izbira	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru vedenjskih težav, ki so rešljive	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H148	Vse ostale posebne potrebe pa se mi ne zdi, da spadajo v redno osnovno šolo	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H149	Odvisno od primera sicer	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H150	načeloma se ne strinjam, da se to združuje	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H151	Vsekakor šola s prilagojenim programom	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H152	ker lahko otroku tam nudijo veliko boljše pogoje kot mu jih nudimo mi, v redni osnovni šoli	Prilagojen program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H153	Tam je manjše število otrok v enem razredu	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H154	prilagojeni programi so	Prilagojen program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H155	standardi znanja so veliko nižji kot pri nas	Nižji standardi znanja	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H156	Tam se pa od otrok ne zahteva tako veliko	Lažji program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H157	Tukaj na otroke pritiskamo, da morajo doseči določen nivo znanja	Pritisk na otroka, da doseže določen nivo znanja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H158	smo velikokrat v precepu, ali naj mu damo slabo oceno, ker preprosto ne dosega znanja, ki naj bi ga dosegel, ali naj z dokaj dobro oceno nagradimo vsaj njegov trud	Težave pri izbiri ocene	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela

H159	velikokrat sem priča temu, da se kakšen otrok res trudi in potem, ko prideva do točke, da more to znanje pokazati za oceno, ne zmore	Otrok pri ocenjevanju ne zmore pokazati kar zna	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H160	selekcija se dela že v otrokovem otroštvu	Selekcija	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H161	jih ima veliko slabo samopodoba	Slaba samopodoba	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H162	se počutijo manjvredne, ker vsi ostali lahko, on pa ne	Občutek manjvrednosti	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H163	Težko je, ko je večina otrok boljša od tebe	Občutek manjvrednosti	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H164	Zakaj bi uničevali življenje otroku že tako zgodaj	/	/	/
H165	bo celo življenje izpostavljen določenim zahtevam, ki jim bo moral biti kos, a ni treba, da ga zatraumatiziramo že tako zgodaj	Možnost travm v primeru pretežkega programa	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H166	Smilijo se mi tukaj, v redni osnovni šoli	Smiljenje učiteljici	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H167	Zelo zagovarjam, da se jih da v okolje, ki je potem prilagojeno njim	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H168	se lahko tam učitelj z njimi bolj ukvarja, jim bolj pomaga	Več pozornosti za vsakega otroka	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H169	ker ima več časa, ker je otrok manj	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H170	Če gre za otroka z nižjimi sposobnostmi, potem mora obvezno v šola s prilagojenim programom	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru manjše ovire	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H171	Če gre za vedenjsko motenega otroka, pa čimprejšnje ukrepanje socialne službe, psihiatrov in je potem lahko v redni osnovni šoli	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru vedenjskih težav, ki so rešljive	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H172	otrok ima tam sigurno boljšo samopodobo	Boljša samopodoba	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H173	večkrat doživi uspeh	Več možnosti za uspeh	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H174	se od njega ne zahteva nečesa, česar ne zmore	Nižji standardi znanja	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H175	Slabost pa je to, da je potem otrok nekako označen	Etiketa	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H176	ima slabše startno izhodišče potem za službo, ko odraste	Slabo startno izhodišče za službo	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

				rednem programu osnovne šole
H177	po drugi strani, bi pa redno osnovno šolo veliko težje naredil, če bi sploh jo	Nizka verjetnost za dokončanje šole	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H178	slabost je tudi to, da šola s prilagojenim programom ni vedno zelo blizu od tam, kjer otrok živi	Možnost velike oddaljenosti šole od doma	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H179	Če gledamo redno osnovno šolo, pa je slabost preveč učencev	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H180	učitelj nima strokovnega znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami	Nekompetentnost učiteljev	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H181	je zelo obremenjen	Preobremenjenost učiteljev	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H182	tudi nima časa. Otroku s posebnimi potrebami se ne more posvetiti tako, kot se mu lahko tam	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H183	Otrok velikokrat dobi slabo oceno	Doživetje neuspeha	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H184	od njega vsi nekaj pričakujejo, ga kregajo	Pritisk na otroka, da doseže določen nivo znanja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H185	so potem razočarani, če otrok ne dosega dobrih rezultatov in ni velikega napredka niti ob dodatni strokovni pomoči	Doživetje neuspeha	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H186	Prednost pa je to, da lahko otrok obiskuje šolo, ki je načeloma blizu njegovega doma	Šola blizu otrokovega doma	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H187	so njegovi sošolci tudi njegovi prijatelji, s katerimi se lahko družijo po šoli, ker skoraj vsi živijo blizu šole	Možnost druženja s sošolci zaradi bližine domov	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H188	Dobro je, da imajo otroci spremljevalca	Spremljevalec	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H189	da se z njimi ukvarjajo inkluzivni pedagogi	Prisotnost inkluzivnih pedagogov	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H190	da se gibalno ovirani lahko gibljejo po celi šoli	Prostorska prilagoditev za gibalno ovirane	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H191	se trudimo prilagoditi vsakemu otroku	Delo po svojih najboljših močeh	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H192	Takšni otroci zahtevajo posebne pogoje dela, manjše skupine	Preveliki razredi	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H193	poleg spremljevalca, pomoč še enega učitelja v razredu tudi v ostalih razredih, ne samo v prvem	Samo en učitelj v razredu	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H194	več ur pomoči inkluzivnega pedagoga, vsak dan, ne samo 4 ure na teden	Premalo ur pomoči inkluzivnega pedagoga	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H195	To ni samo problem naše šole, ampak države	/	/	/
H196	Če naj bi vsi otroci obiskovali redno šolo, bi bilo potrebno sistemsko še marsikaj urediti. Sicer pa bo vedno več izgorelih, preobremenjenih, nemočnih učiteljev	/	/	/
H197	Seveda pomaga	Pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H198	Otrok lažje napreduje in zato je tudi bolj vključen	Pripomore zaradi občutka vključenosti (zaradi boljših rezultatov na učnem področju, ki so posledica dsp in prilagoditev)	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

9.18 Odprto kodiranje intervjuja H

Tabela 8

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
H1	s skupino poznata že iz vrta in ni nobenih težav z vključenostjo	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H2	Imata prijatelje tako kot vsi drugi in ne opazim, da bi ju kaj oviralo	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce

H3	vsa prejšnja leta se ne spomnim, da bi bile kdaj kakšne velike težave s tem	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H4	Kakšen otrok je bolj samotar, to ja, ampak to ni bilo zaradi tega, ker je imel kakšno okvaro, ampak je bil preprosto raje bolj sam	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H5	Niso vsi otroci enako družabni. Eni so bolj, drugi manj	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H6	Jih pa vedno povsod vse vključujem	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H7	Niso te s posebnimi potrebami nič manj vredni, enakovredni člani razreda so, jih ne tretiram kot kaj posebnega	Enakovredno tretiranje vseh otrok	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H8	Ne, ni bilo nikoli potrebe po tem, da bi jim	Odsotnost velike potrebe po pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H9	Otroci se sami navežejo en na drugega, ker preživijo toliko časa skupaj, da se to preprosto zgodi	Odsotnost velike potrebe po pomoči	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H10	Pri pouku jih večkrat dajem v pare/ in v skupine in se povežejo en z drugim že preko tega, če ne drugače	Pari in male skupine	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H11	jih ne dajem v skupine in v pare z namenom, da bi se povezali. To je samo bolj dinamično podajanje snovi	Pari in male skupine	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
H12	Vključeni so v vse aktivnosti	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
H13	Običajno imajo spremljevalca, ki pri izvajanju aktivnosti pomaga	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce

H14	Če gre za specifično aktivnost, npr. planinski pohod, otrok pa je gibalno oviran, se mu ponudi aktivnost, ki jo bo zmogel. Gresta s spremljevalcem potem po poti brez vzponov	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
H15	V mojem razredu so mize po skupinah in ne frontalno, ker se mi zdi, da si lahko otroci tako pomagajo med sabo	Skupinska	Metode dela učiteljic	Metode dela
H16	Rulete so na oknih vseh učilnic, kar je zelo uporabno recimo za tega učenca z motnjo pozornosti, ker ga vse moti	Rulete na oknih vseh učilnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H17	V učilnicah tudi ni katedra, da lahko tisti, ki so na vozičku lep pridejo do table	Odsotnost katedra	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H18	posebej prilagojene učilnice niso no	Neprilagojenost v naprej	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H19	Lahko pa vsak učitelj prilagodi po potrebi	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H20	otroka, ki imata težave sedita bolj spredaj, čim bolj pri tabli, da jima lahko pomagam, da me dobro slišita in da imam z njima velikokrat očesni kontakt, ker me tako bolj slišita	Sedenje v prvi vrsti	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H21	njuna miza je obrnjena proti tabli, ker tako usmerjam pozornost proti tabli	Proti tabli obrnjena miza	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H22	izdelkov otrok iz likovne ne izobešam več	Odsotnost izobešenih izdelkov likovne vzgoje	Učilnice	Prostorska prilagoditev

H23	Ker drugače to preučujejo in se ukvarjajo z izdelki med tem, ko jim kaj razlagam pri pouku in je to prevelika distrakcija	Odsotnost izobešenih izdelkov likovne vzgoje	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H24	Imamo klančine	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
H25	hodniki so prazni, oziroma kjer so kakšne omare so potisnjene ob steno, za lažji in čim bolj prost prehod za gibalne okvare	Široki hodniki	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
H26	mi pa ne pride na misel kaj je še posebej prilagojeno	/	/	/
H27	Razredi so, ampak predvsem toliko, kolikor se vsaj učitelj posebej ukvarja s tem, ker vsi se ne	Prilagojenost odvisna od učiteljeve angažiranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H28	Zelo redko. Načeloma nič posebnega kar bi bilo samo njim namenjeno	Redko	Pogostost uporabe	Pripomočki
H29	Edino to kar oni že prinesejo od doma in cel čas uporabljajo	Kar otrok prinese od doma	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H30	kakšna igrača za umirjanje	Igrače za sproščanje in pomiritev	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H31	Otrok z motnjo pozornosti ima tudi takšno žogico, ki jo potem stiska, da daje ven energijo	Žogica za stiskanje	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H32	od doma ali iz narave prinesem včasih kaj za konkretne ponazoritve razlage. Na primer, ko smo se učili o različnih materialih sem prinesla les, nekaj steklenega, volno	Predmeti za konkretno ponazoritev razlage	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H33	za učenje branja uporabljam ravnilo, da sledijo v kateri vrstici so	Bralna ravnilca	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H34	kakšne sličice včasih natisnem, da si lažje predstavljajo o čem govorim in potem	Natisnjene slike	Vrsta pripomočkov	Pripomočki

	vsem otrokom pokažem slike po navadi			
H35	jih dam potem tema dvema s posebnimi potrebami na mizo včasih. Se mi zdi, da potem dlje časa sledita o čem se pogovarjamo	Več slikovnega gradiva	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H36	Drugače pa vse tako kot pri ostalih. /Za štetje in računanje stotični kvadrat	Številčni kvadrat	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H37	velike številke in črke obešene nad tablo	Veliki napisi za slabovidne otroke	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H38	predmeti, ki jih prinesem s sabo za ponazoritev	Pripomočki za konkretno ponazoritev razlage	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H39	kakšen posnetek na Youtube-u	Youtube	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H40	Predvsem individualno delo, ena na ena uporabljam	Individualno delo	Metode dela učiteljic	Metode dela
H41	Kakšne konkretne ponazoritve	Konkretno ponazoritve	Metode dela učiteljic	Metode dela
H42	ves čas primere govorim	Navajanje primerov	Metode dela učiteljic	Metode dela
H43	konkretno predmete pokažem, jih dam za potipati, da si sami pogledajo	Konkretno ponazoritve	Metode dela učiteljic	Metode dela
H44	ponavljanja razna, ustno ali pa s kakšno dodatno malo nalogo za med podaljšanim bivanjem, da se spet spomnijo kaj smo se naučili pri pouku	Dodatne naloge za ponavljanje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H45	delo po korakih uporabljam, oziroma že navodila po korakih. Recimo vsem najprej rečem, da bomo v berilu za slovenščino na strani deset prebrali	Delo po korakih	Metode dela učiteljic	Metode dela

	pesmico. Po korakih pa potem povem, da naj iz torbe vzamejo berilo in ga dajo na mizo. In šele ko to naredijo, rečem, da zdaj pa odpremo na prvi strani in prelistamo recimo 10 strani naprej, ali pa tam, kjer so označene strani, poiščemo številko deset in tam pustimo odprto. Potem pa šele začnemo brati			
H46	dodatne nalogice včasih dobivajo za utrjevanje	Dodatne naloge za ponavljanje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H47	kakšnih nalog jim kdaj ni treba rešiti	Manj nalog	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H48	ali pa jim prilagodim kako naj jih rešijo	Prilagojene naloge	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H49	dam jim več časa kot ostalim, da kaj rešijo	Več časa pri reševanju delovnih listov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H50	Dovolim, da recimo uporabljajo kakšne pripomočke, ki jim vse olajšajo in to takrat, ko drugim recimo ne pustim več. Recimo, ko enkrat znamo poštevanko na pamet, ne smemo več gledati v zvezek koliko je trikrat tri. Otrokom z oviro potem to še vedno dovolim	Možnost uporabe pripomočkov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H51	da berejo z ravnilom	Bralna ravnilca	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
H52	da računajo na prste	Možnost uporabe pripomočkov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H53	si lahko pomagajo z listom, ko imajo govorni nastop, ali	Možnost uporabe pripomočkov	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve

	morajo recitirati pesmico			
H54	več časa imajo za reševanje kontrolne naloge	Več časa pri ocenjevanju	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H55	jaz jim še individualno razložim kaj morajo pri kakšni nalogi narediti	Dodatna razlaga	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H56	ali pa kar pri svetovalni delavki v pisarni rešujejo, da imajo še več miru	Pisno preverjanje znanja v pisarni svetovalne delavke	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H57	ona potem kaj pomaga pri razumevanju navodil	Pomoč pri razumevanju navodil tekom pisnega preverjanja znanja	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
H58	Pri ustnem spraševanju pa jim velikokrat omogočim, da si sami izberejo kakšno vprašanje, oziroma mi povedo, kaj se jim zdi, da najboljše znajo	Možnost izbire vprašanj pri ustnem preverjanju znanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H59	Odkvisno od otroka	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H60	negovih sposobnosti	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H61	socialne vključenosti	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H62	pripravljenosti na sodelovanje	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H63	vedno sledim ciljem, ki jih z neko dejavnostjo želim doseči	Sledenje ciljem določene dejavnosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H64	Pri avtistu mora biti pot recimo bolj strukturirana, z jasnimi pravili in navodili	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
H65	pri učencih z učnimi težavami se uporablja veliko ponazoritev, konkretnih predmetov	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela

H66	gibalno oviranemu otroku se prilagodi prostor, pohištvo, pripomočki za pisanje	Prilagoditev za gibalno ovirane	Učilnice	Prostorska prilagoditev
H67	otroci s težavami vida dobijo povečana besedila	Velikost pisave	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H68	pri naglušnih otrocih paziš, da si obrnjen k njemu	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H69	dovolj glasen in razločen govor	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
H70	Vsem učencem se vedno prilagajam, ne samo učencem z oviro	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
H71	Pri otrocih, ki prihajajo iz drugih kultur, je treba biti pazljiv, da razumejo, kaj želimo	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H72	Lahko predstavijo temo povezano z našo dejavnostjo, ki jim je blizu, na primer, če imamo naravoslovni dan na temo prehrane, predstavijo njihovo najljubšo jed, pri govornih vajah predstavijo na primer najboljši nogometni klub v njihovi državi	Možnost ustne predstavitve na temo, ki jim je blizu	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H73	Nadarjeni učenci pripravijo glasbeno točko, če se ukvarjajo z glasbo	Možnost ustne predstavitve na temo, ki jim je blizu	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H74	povabim jih k pisanju raziskovalnih nalog	Pisanje raziskovalnih nalog v primeru nadarjenosti otroka	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H75	izvedejo del učne aktivnosti, na primer predstavijo, pokažejo in skupaj izvedemo konstrukcijo zgradbe iz papirja	Izvedba učne aktivnosti v primeru nadarjenosti otroka	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
H76	Težko. Res težko	Težko usklajevanje	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve

H77	Razlagam vsem, pa potem ves čas pri tema dvema, ki sta usmerjena, preverjam, če sta razumela	Podoben način podajanja snovi za vse, z dodatnim preverjanjem razumevanja pri otrocih z ovirami	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H78	Ju večkrat kaj vprašam	Sprotno pridobivanje pozornosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H79	ves čas gledam, če me poslušata	Sprotno pridobivanje pozornosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H80	ju opozarjam, da naj poslušata	Sprotno pridobivanje pozornosti	Metode dela učiteljic	Metode dela
H81	Za njiju bi moglo iti vse zelo počasi, ampak nekateri otroci pa takoj vse osvojijo in so željni vedno več znanja in dodatnih informacij, ki jih velikokrat sploh nisem nameravala vključiti	Ugoditev željam in potrebam vseh učencev	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
H82	Mi postavljajo kakšna zelo zahtevna vprašanja in potem seveda moram ustreči tem otrokom, ki si želijo več in tistim povprečnim in tem, ki imajo težave. In moram potem delati več stvari hkrati	Ugoditev željam in potrebam vseh učencev	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
H83	se moram na vsako uro dobro pripraviti, kar pa pomeni še veliko časa doma, ki ga namenim službi	Več časa za pripravo na uro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H84	imam doma tudi otroke, ki me potrebujejo	Več časa za pripravo na uro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H85	se poskusim v nedeljo pripraviti za cel teden, da imam čez teden popoldneve kolikor toliko proste	Več časa za pripravo na uro	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H86	Ni enostavno	Napor	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve

H87	ko kaj rešujemo v delovnem zvezku ali karkoli, bosta otroka s težavami potrebovala veliko časa in zraven še mojo pomoč	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H88	nekateri otroci pa bodo vse rešili v nekaj minutah in se potem dolgočasili in potem začnejo klepetati med sabo in nastane kaos lahko	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H89	moram še na to misliti, da tistim, ki hitro končajo dam potem takoj še dodatne naloge	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H90	Jih pa tudi učim, da, ko končaš si potem tiho in čakaš. Ošiliš svoje barvice, na zadnje strani zvezka kaj narišeš	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H91	če dovolim, kakšnemu sošolcu pomagaš pri reševanju	Spodbujanje sošolcev, da otroku pomagajo pri nalogi	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H92	Multitasking je to, cel čas	»Multitasking«	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H93	Zelo naporno postane	Napor	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H94	se jim ne morem tako posvetiti, kot bi potrebovali, to je težava	Usklajevanje pri dajanju pozornosti	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H95	Otrok je preveč	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H96	ne gre toliko za moje neznanje	Premalo časa	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve

H97	ampak za to, da ni časa. Nimam časa, da bi otroku s posebnimi potrebami namenila toliko časa kot ga potrebuje	Premalo časa	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H98	imam več kot dvajset še drugih učencev, ki me morda ne potrebujejo toliko kot on, ampak vseeno me	Preveč otrok	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H99	Pri razlaganju nove snovi bi mogla otroku s posebnimi potrebami veliko bolj počasi razlagati	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H100	z več primeri in ponavljanji	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H101	predvsem z njim individualno potem kaj predelati	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H102	sedeti pri njem dokler ne bi razumel	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H103	kurikulum določa kaj vse moram v šolskem letu obdelati	Hkratno sledenje kurikulumu in potrebam otrok	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H104	se ne morem pri vsakem poglavju zadržati toliko časa, da bodo čisto vsi osvojili kar sem jih želela naučiti	Premalo časa	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H105	ne morem biti samo pri enem otroku več kot nekaj minut, ker potem ostali že začnejo postajati glasni in potem porabimo spet pet minut, da se umirimo in gremo potem naprej	Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
H106	obstaja dodatna strokovna pomoč,	Premajhen obseg DSP	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

	ampak to je tudi v premelem obsegu			rednem programu osnovne šole
H107	Če bi želeli, da otrok hitreje napreduje bi bilo ves čas treba z njim delati tako kot z njim delajo na dsp-ju	Premajhen obseg DSP	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H108	Ne, ker nisem specialni pedagog	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H109	Če bi mi dali izbiro, ali mi dajo v razred otroka s posebnimi potrebami ali ne, bi izbrala, da ne	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H110	se nisem dovolj izobraževala na tem področju	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H111	se mi ne zdi, da sem strokovnjak za to	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H112	Saj se trudim	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H113	in mi gre z leti vedno boljše, ker se tudi z izkušnjami naučiš	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H114	ne zdi se mi, da moje kompetence zadostujejo	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H115	Nekompetentna sem v tem, kako jim predati znanje, da bo njim lažje, na kakšen način naj jim razlagam	Razlaga na način, da bi otrok razumel	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H116	Kompetentna pa hmmm, nevem. Mogoče to, da sem empatična	Empatija	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H117	z leti sem dobro razvila tudi potrpežljivost	Potrpežljivost	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri

				delu z otroki z ovirami
H118	Nisem nestrpna, da mora otrok hitro nekaj razumeti, če mu nekaj povem, tudi pravila recimo in ne samo snov. Sem kar potrpežljiva, da se počasi naučijo, jih sproti opominjam in tako	Potrpežljivost	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H119	Seveda, naša svetovalna delavka je res v redu. Se zelo dobro razumeva	Dobro sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H120	sva tudi skoraj vsakodnevno na vezi	Sprotno sodelovanje	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H121	Pomaga mi z nasveti za kakšne konkretne vaje, ki naj jih dam otrokom	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H122	Svetuje mi kako naj razlagam	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H123	kam naj otroka posedem	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H124	na kakšen način naj govorim	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H125	kako naj pristopam do njega	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H126	Vedno mi je na voljo za nasvet	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H127	karkoli jo vprašam mi zna povedati	Odgovor na vsako vprašanje učiteljice	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H128	mi je ona tolažba, da se trudim narediti kar se da	Tolažba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H129	ji velikokrat potožim, da ne zmorem, da nimam časa, da ne znam česa	Tolažba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

H130	Velikokrat mi je vsega preveč, sploh ko kakšni starši od kakšnega otroka, ki ima težave, od mene pričakujejo, da bom naredila genija iz njega, da se bo čisto spremenil, ko bo prišel v šolo	Prevelika pričakovanja staršev	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H131	Svetovalna delavka mi potem vedno da moč, da zmorem	Krepitev samozavesti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H132	me tolaži, da naj vedno delam samo toliko, kot se v določenem trenutku da in da je to dovolj. Da mi več ni treba. Da vseeno sem samo učiteljica razrednega pouka in moram delati s celotnim razredom in se posvečati vsem otrokom in jih imam preveč, da bi šla lahko čez sebe	Tolažba	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
H133	Da	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H134	se jih redno udeležujem	Udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H135	zaradi dodatnega znanja, ki ga tam pridobim	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H136	Bila sem že na mnogih izobraževanjih	pogosta udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H137	ker, kot sem že rekla, nisem specialni pedagog in se mi zdi, da nimam dovolj strokovnega znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
H138	Na raznih izobraževanjih pa znanje potem	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z

	pridobivam oziroma poglobljam			otroki z ovirami
H139	Izobraževanja me potem tudi spodbudijo, da se sama še dodatno poglobim v kakšno temo in preberem kakšen forum ali članek na internetu, ali pa si sposodim kakšno knjigo	Nov zagon	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H140	izobraževanja zelo dobrodošla	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H141	je potem tudi od tebe odvisno, koliko tam sodeluješ, koliko si z glavo pri stvari, če se aktivno vključuješ v debato	/	/	/
H142	Jaz se trudim vedno od vsakega predavanja odnesti čim več	/	/	/
H143	sem pa včasih utrujena od drugih delovnih obveznosti in fizično ne zmorem vedno stoprocentno sodelovati	Zelo naporno delo	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
H144	Ne, pravzaprav ne. Jih je dovolj	Zadostno število izobraževanj, ki so na voljo	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H145	Od tebe in tvoje volje in želje po novem znanju je odvisno	Samoiniciativa	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
H146	Odvisno od tega, kakšno težavo ima otrok	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H147	Če gre samo za vedenjske težave, ki so rešljive, oziroma otroka ne ovirajo toliko pri doseganju znanja v šoli, potem je redna osnovna šola v redu izbira	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru vedenjskih težav, ki so rešljive	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H148	Vse ostale posebne potrebe pa se mi ne zdi, da spadajo v redno osnovno šolo	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H149	Odvisno od primera sicer	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H150	načeloma se ne strinjam, da se to združuje	Delno strinjanje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H151	Vsekakor šola s prilagojenim programom	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H152	ker lahko otroku tam nudijo veliko boljše pogoje kot mu jih nudimo mi, v redni osnovni šoli	Prilagojen program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H153	Tam je manjše število otrok v enem razredu	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H154	prilagojeni programi so	Prilagojen program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H155	standardi znanja so veliko nižji kot pri nas	Nižji standardi znanja	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H156	Tam se pa od otrok ne zahteva tako veliko	Lažji program	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

				programu osnovne šole
H157	Tukaj na otroke pritiskamo, da morajo doseči določen nivo znanja	Pritisk na otroka, da doseže določen nivo znanja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H158	smo velikokrat v precepu, ali naj mu damo slabo oceno, ker preprosto ne dosega znanja, ki naj bi ga dosegel, ali naj z dokaj dobro oceno nagradimo vsaj njegov trud	Težave pri izbiri ocene	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
H159	velikokrat sem priča temu, da se kakšen otrok res trudi in potem, ko prideva do točke, da more to znanje pokazati za oceno, ne zmore	Otrok pri ocenjevanju ne zmore pokazati kar zna	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H160	selekcija se dela že v otrokovem otroštvu	Selekcija	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H161	jih ima veliko slabo samopodobo	Slaba samopodoba	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H162	se počutijo manjvredne, ker vsi ostali lahko, on pa ne	Izključenost od ostalih otrok	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H163	Težko je, ko je večina otrok boljša od tebe	Izključenost od ostalih otrok	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H164	Zakaj bi uničevali življenje otroku že tako zgodaj	/	/	/

H165	bo celo življenje izpostavljen določenim zahtevam, ki jim bo moral biti kos, a ni treba, da ga zatraumatiziramo že tako zgodaj	Možnost travm v primeru pretežkega programa	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H166	Smilijo se mi tukaj, v redni osnovni šoli	Smiljenje učiteljici	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H167	Zelo zagovarjam, da se jih da v okolje, ki je potem prilagojeno njim	Nestrinjanje z vključitvijo v redni program	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H168	se lahko tam učitelj z njimi bol ukvarja, jim bolj pomaga	Več pozornosti za vsakega otroka	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H169	ker ima več časa, ker je otrok manj	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H170	Če gre za otroka z nižjimi sposobnostmi, potem mora obvezno v šola s prilagojenim programom	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru manjše ovire	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H171	Če gre za vedenjsko motenega otroka, pa čimprejšnje ukrepanje socialne službe, psihiatrov in je potem lahko v redni osnovni šoli	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru vedenjskih težav, ki so rešljive	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H172	otrok ima tam sigurno boljšo samopodobo	Boljša samopodoba	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H173	večkrat doživi uspeh	Več možnosti za uspeh	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

				rednem programu osnovne šole
H174	se od njega ne zahteva nečesa, česar ne zmore	Nižji standardi znanja	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H175	Slabost pa je to, da je potem otrok nekako označen	Etiketa	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H176	ima slabše startno izhodišče potem za službo, ko odraste	Slabo startno izhodišče za službo	Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H177	po drugi strani, bi pa redno osnovno šolo veliko težje naredil, če bi sploh jo	Nizka verjetnost za dokončanje šole	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H178	slabost je tudi to, da šola s prilagojenim programom ni vedno zelo blizu od tam, kjer otrok živi	Možnost velike oddaljenosti šole od doma	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H179	Če gledamo redno osnovno šolo, pa je slabost preveč učencev	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H180	učitelj nima strokovnega znanja za delo z otroki s posebnimi potrebami	Nekompetentnost učiteljev	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H181	je zelo obremenjen	Preobremenjenost učiteljev	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H182	tudi nima časa. Otroku s posebnimi potrebami se ne more posvetiti tako, kot se mu lahko tam	Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H183	Otrok velikokrat dobi slabo oceno	Doživetje neuspeha	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H184	od njega vsi nekaj pričakujejo, ga kregajo	Pritisk na otroka, da doseže določen nivo znanja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H185	so potem razočarani, če otrok ne dosega dobrih rezultatov in ni velikega napredka niti ob dodatni strokovni pomoči	Doživetje neuspeha	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H186	Prednost pa je to, da lahko otrok obiskuje šolo, ki je načeloma blizu njegovega doma	Šola blizu otrokovega doma	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H187	so njegovi sošolci tudi njegovi prijatelji, s katerimi se lahko družijo po šoli, ker skoraj vsi živijo blizu šole	Možnost druženja s sošolci zaradi bližine domov	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H188	Dobro je, da imajo otroci spremljevalca	Spremljevalec	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H189	da se z njimi ukvarjajo inkluzivni pedagogi	Prisotnost inkluzivnih pedagogov	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

H190	da se gibalno ovirani lahko gibljejo po celi šoli	Prostorska prilagoditev za gibalno ovirane	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H191	se trudimo prilagoditi vsakemu otroku	Delo po svojih najboljših močeh	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H192	Takšni otroci zahtevajo posebne pogoje dela, manjše skupine	Preveliki razredi	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H193	poleg spremljevalca, pomoč še enega učitelja v razredu tudi v ostalih razredih, ne samo v prvem	Samo en učitelj v razredu	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H194	več ur pomoči inkluzivnega pedagoga, vsak dan, ne samo 4 ure na teden	Premalo ur pomoči inkluzivnega pedagoga	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H195	To ni samo problem naše šole, ampak države	/	/	/
H196	Če naj bi vsi otroci obiskovali redno šolo, bi bilo potrebno sistemsko še marsikaj urediti. Sicer pa bo vedno več izgorelih, preobremenjenih, nemočnih učiteljev	/	/	/
H197	Seveda pomaga	Pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
H198	Otrok lažje napreduje in zato je tudi bolj vključen	Pripomore zaradi občutka vključenosti (zaradi boljših rezultatov na učnem področju, ki	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

		so posledica dsp in prilagoditev)		
--	--	-----------------------------------	--	--

9.19 Odprto kodiranje intervjuja I

Tabela 9

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	TEMA
I1	Menim, da so načeloma čisto v redu vključeni	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I2	ne vidim razlik	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalim	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I3	da bi bili zato, ker so usmerjeni zdaj izolirani od ostalih, ali pa da se drugi ne bi hoteli družiti z njimi. Nimam tega občutka	Neopažanje razlik med vključenostjo otrok z ovirami in ostalim	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I4	Imam načeloma zelo povezane razrede	Povezanost razreda	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
I5	ker veliko delam na medsebojnih odnosih	Krepitev medsebojnih odnosov	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
I6	Na razrednih urah se vedno igramo kakšne igre, kjer naredim kakšne mešane skupine in se potem povežejo med sabo kakšni otroci, ki se drugače ne bi	Skupinske igre	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
I7	In veliko jih tudi učim medsebojne pomoči, da si pomagajo z zapiski, si posojajo barvice med sabo, posodijo lepilo, če ga kdo nima	Krepitev medsebojnih odnosov	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce
I8	Prijatelje se mi zdi, da vsi imajo	Prijateljstvo	Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci	Vključenost med sošolce
I9	včasih pa je vseeno treba pomagati ja. Če česa otrok ne zmore sam in vidim, da mu sam nihče ne priskoči na pomoč, potem jaz poiščem nekoga. Pa kaj naredita skupaj v paru kakšno nalogo, ali pa v skupini	Pari in male skupine	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Vključenost med sošolce

I10	Vključeni so pa otroci s posebnimi potrebami pri meni pri vseh dejavnostih v razredu	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I11	Tako pri opravljanju zadolžitev, pri sodelovanju na razrednih prireditvah, skratka pri vsem, enako kot ostali	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I12	Enako so reditelji, jim kaj naročim, imajo svoje obveznosti	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I13	Se jim pa delo, oziroma naloga ali zadolžitev, vedno prilagodi glede na njihovo diagnozo	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
I14	dobijo tako zadolžitev, ki so ji kos seveda	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
I15	Da jim predstavlja mogoče izziv, se morajo malo potruditi, ampak so vseeno zmožni nekaj narediti	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
I16	Če nečesa ne zmorejo, jim potem dam kaj drugega	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
I17	Nikoli ne ostanejo brez zadolžitve, da bi bili recimo dežurni in potem ničesar ne bi mogli delati	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
I18	namesto tega potem dobi kakšno drugo nalogo, recimo nas zjutraj prešteje in ugotovi kdo danes manjka, da to zabeležimo v dnevnik	Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku	Metode dela učiteljic	Metode dela
I19	ali pa recimo sam določi, oziroma prosi, kdo bo šel po malico namesto njega, ali pa gresta skupaj in skupaj neseta, če se da	Spodbujanje sošolcev, da otroku pomagajo pri nalogi	Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic	Metode dela
I20	Poskušam jih tretirati kot enakopravne člane razreda	Enakovredno tretiranje vseh otrok	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
I21	se mi zdi, da se tudi oni dobro počutijo, če imajo kakšno	Enakovredno tretiranje vseh otrok	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce

	odgovornost, nalogo, ki jo morajo izpolniti			
I22	Ja, v vse so vedno vključeni	Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I23	Če je treba imajo spremstvo spremljevalca	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
I24	ali pa se jim kaj prilagodi	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
I25	Učilnice same po sebi niso prilagojene	Neprilagojenost v naprej	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I26	jih pa prilagodimo učitelji sami	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I27	poskrbimo za ustrezno mizo	Prilagojeni mize in stoli po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I28	ostale pripomočke, če je to potrebno	Prilagoditev po potrebi	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I29	posebna tipkovnica	Posebna tipkovnica	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I30	damo mizo drugače	Položaj mize	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I31	otrokovo mizo damo k oknu, kjer je več svetlobe, ali pa blizu vrat, da lahko čim hitreje in čim lažje prehaja v in iz učilnice	Položaj mize	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I32	v učilnicah ni kakšnih stopnic recimo, so ravna tla	Odsotnost stopnic	Učilnice	Prostorska prilagoditev

I33	Učilnica je po možnosti pritlična	Pritlične učilnice	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I34	Sedežni red je organiziran tako, da je gibanje najbolj optimalno	Razmik miz v primeru gibalne oviranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I35	Pri čustveno in vedenjskih motnjah, motnjah avtističnega spektra se prilagaja predvsem sedežni red. Otrok je čim bližje tabli, učitelju, da je lahko deležen kar se da velike količine pozornosti	Sedenje v prvi vrsti	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I36	Do sedaj smo imeli neke improvizirane klančine, kjer se je dalo ob stopnicah, drugega ne ravno	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
I37	Ko bo prizidek končan, pa bo v uporabi dvigalo za gibalno ovirane	Dvigalo	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
I38	kjer še ni klančin naj bi se zdaj tudi v starem delu uredile	Klančine	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
I39	naredila se bo posebna soba za umirjanje, ki je namenjena predvsem ADHD in otrokom z vedenjskimi težavami	Soba za umirjanje	Ostali prostori	Prostorska prilagoditev
I40	Uporabljam kartice, s katerimi se lažje spomnijo pravil, na primer ne govori med delom, usedi se nazaj na svoje mesto	Slikovne kartice	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I41	lutko	Lutka	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I42	žogico	Žogica	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I43	ampak v to vključim vse otroke, ne samo te s posebnimi potrebami	Uporaba pripomočkov za delo z vsemi učenci	Metode dela učiteljic	Metode dela

I44	Z lutko kakšno snov razlagam recimo	Lutka	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I45	žogico pa uporabljamo recimo tako, da govori tisti, ki ima v roki žogico. Tako otroci, predvsem kakšni s posebnimi potrebami lažje razumejo kdo ima besedo, kot, če jih samo kličem poimensko, oziroma, če gremo po vrsti	Žogica	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I46	uporabljam take pripomočke, ki jih kdo priporoči, oziroma jih je kakšen strokovnjak ali zdravnik priporočil otroku in potem otrok to prinese v šolo	Pripomočki po priporočilu strokovnjaka	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I47	knjigica za pesc komunikacijo	Knjiga za PESC komunikacijo	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I48	igrača, ki otroka pomirja	Igrače za sproščanje in pomiritev	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I49	IKT	IKT	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I50	interaktivne table	Interaktivne table	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I51	Predvsem je veliko individualnega dela	Individualno delo	Metode dela učiteljic	Metode dela
I52	dodatnih razlag tem otrokom	Dodatna razlaga	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I53	dodatnih ponazoritev	Konkretne ponazoritve	Metode dela učiteljic	Metode dela
I54	vse metode, ki jih uporabljam tudi pri ostalih učencih. Če IP	Vse metode, ki so v uporabi za ostale otroke	Metode dela učiteljic	

	ne narekuje drugače, so metode dela enake kot pri ostalih otrocih			Metode dela
I55	V kolikor pa ima otrok prilagoditve, so le te zapisane v odločbi, se jih upošteva tudi na ravneh metode dela	Izhajanje iz odločbe	Metode dela učiteljic	Metode dela
I56	Deležni so večkratnih ponovitev pojmov	Večkratno ponavljanje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I57	veliko več je ustnega podajanja	Več ustnega podajanja snovi	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I58	nenehno se preverja razumevanje navodil	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I59	delitev obsega nalog na manjše vmesne segmente	Manjši obseg nalog	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I60	več slikovnega materiala	Več slikovnega gradiva	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I61	vključevanje IKT	IKT	Vrsta pripomočkov	Pripomočki
I62	veliko interaktivnih nalog	Interaktivne naloge	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I63	več premorov med delom	Premori med delom	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I64	Gibalne vaje	Gibalne vaje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I65	Če je potrebno se jim prilagodi recimo velikost pisave	Velikost pisave	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I66	v primernem fondu, na primer arial	Vrsta pisave	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I67	barvna podlaga delovnih listov	Prilagojeni delovni listi	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve

I68	večji razmiki med vrsticami	večji razmiki med vrsticami	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I69	Sedijo tudi vedno bolj spredaj, da so lažje deležni pomoči	Sedenje v prvi vrsti	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I70	Večkrat preverjam potem kaj so zapisali v zvezek, kaj počnejo. Njim moram nameniti največ pozornosti, zato jih imam spredaj	Več pozornosti	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I71	Preverjam pri njih tudi razumevanje navodil	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I72	kaj večkrat povem, oziroma drugače, na njim bolj razumljiv način	Večkratno ponavljanje	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I73	Pri kakšnih delovnih listih jim recimo poudarim ključne besede ali pa podčrtam kar je pomembno	Obkrožena in podčrtana navodila	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I74	Trudim se prilagoditi vsakemu otroku, ki ima posebne potrebe in mu čim bolj olajšati, kar se da	Individualiziran pristop	Metode dela učiteljic	Metode dela
I75	Predvsem jim namenim veliko pozornosti in čez leto se tudi naučim kaj jim pomaga, da bolje razumejo	Več pozornosti	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I76	Tudi njih vprašam in starše. Kaj bi lahko prilagodili	Upoštevanje otrokovih želja in želj staršev pri izbiri metode dela	Metode dela učiteljic	Metode dela
I77	Pa posvetujem se tudi s svetovalno delavko glede vsakega otroka	Individualna pomoč pri posameznem otroku	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I78	Tudi pri ocenjevanju se ponuja način ocenjevanja, ki je otroku bližji. V kolikor je pisno šibek, ima vedno možnost ustnega dopolnjevanja ali v celoti ustnega ocenjevanja	Otroku bližji način ocenjevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I79	Najprej frontalno za vse, potem pa ko ostali delajo	Podoben način podajanja snovi za vse, z dodatnim	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve

	samostojno, se po potrebi posvetim še otrokom z ovirami, kjer in ko je to potrebno	preverjanjem razumevanja pri otrocih z ovirami		
I80	Pri njih preverjam, če so razumeli kar sem povedala	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I81	Postavim kakšno vprašanje in ko kaj razlagam, otroka povabim, da pove svoj primer, kaj je o tem že vedel, doživel in glede na to potem usklajujem	Sprotno preverjanje razumevanja	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I82	Če vidim, da ni razumel dam drugačen primer, dodatno razložim, z drugimi besedami	Dodatna razlaga	Prilagoditve pri pouku	Prilagoditve
I83	ali pa narišem na tablo recimo	Konkretne ponazoritve	Metode dela učiteljic	Metode dela
I84	Način sodelovanje je odvisen od predmeta in kategorije posebne potrebe	Izhajanje iz kategorije otrokove »posebne potrebe«	Metode dela učiteljic	Metode dela
I85	Na primer otrok z avtistično motnjo veliko več verbalizira in je šibek v pisanju, za to mu to čim več krat omogočim	Izhajanje iz kategorije otrokove »posebne potrebe«	Metode dela učiteljic	Metode dela
I86	Otrok s ČVM rabi veliko spodbude, nenehnega ponavljanja in potrditev o ustreznosti, za to mu jih posvečam	Izhajanje iz kategorije otrokove »posebne potrebe«	Metode dela učiteljic	Metode dela
I87	Tako otrokom z ovirami kot tudi ostalim se nudijo najustreznejši pristopi in izvedbe učnih aktivnosti	Vsi, ki potrebujejo pomoč	Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči	Prilagoditve
I88	Ja, težav je veliko	Pogoste težave	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
I89	Menim, da so načeloma čisto v redu vključeni	Dobra vključenost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce

I90	Predvsem je težava to, da je učitelj sam za vse učence	Učitelj sam za vse	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
I91	Včasih je res težko uskladiti predvsem podajanje snovi, kako prilagoditi razlago tako, da bodo vsi razumeli kar želim povedati	Težko usklajevanje	Usklajevanje podajanja snovi	Prilagoditve
I92	Lažje je potem pri utrjevanju, kjer otroke lahko vključim v skupine in si medsebojno pomagajo. Naredim takšne skupine, da je v vsaki skupini vsaj nekdo, ki je nekako nad povprečjem, ki vodi skupino in pomaga ostalim	Skupinska	Metode dela učiteljic	Metode dela
I93	Včasih je pri gibalno oviranih problem tudi prostor, ker učilnica ni dovolj velika, da bi se otrok lahko brez težav gibal po njej in moram potem to sama čim bolj reševati	Prilagojenost odvisna od učiteljeve angažiranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I94	mize drugače razporedim	Razmik miz v primeru gibalne oviranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I95	ali razmaknem, da je med njimi več prostora	Razmik miz v primeru gibalne oviranosti	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I96	izdelali smo tudi svoja obešala za šolske torbe, da jih nimamo po tleh poleg miz, ker so potem to kot nekakšne ovire po tleh	Obešala za šolske torbe	Učilnice	Prostorska prilagoditev
I97	za gibalno ovirane je problem tudi izvajanje športnih dni. Rabijo potem zraven spremljevalca, če se da	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
I98	vseeno se ne morejo ravno vseh športnih aktivnosti udeležiti	Neizvedljivost večne izbire dejavnosti, ki jih lahko izvajajo vsi učenci	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce

I99	Če ima zraven spremljevalca potem je ves dan z njim in kaj počneta kar se da, se sprehajata oziroma vozita z vozičkom, če je otrok na vozičku	Spremljevalec, ko je to potrebno	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
I100	če gremo za športni dan na pohod, potem se trudimo iti na tako lokacijo, kjer se lahko vsaj del poti pelje z vozičkom	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
I101	ampak na primer smučati otrok ne more. Potem pač sedi in gleda ostale, se pogovarja s kakšnim učiteljem, ki ostane z njim, se igrata kakšne družabne igre, bere in podobno	Prilagoditev dejavnosti po potrebi	Načini vključevanja	Vključenost med sošolce
I102	Posvetujemo se s starši po navadi za športni dan, kaj oni predlagajo, če bi šel zraven ali ne	Posvet s starši glede vključenosti otroka v dejavnost	Stopnja vključenosti	Vključenost med sošolce
I103	Ne bi rekla, da zadostujejo	Nezadostne kompetence	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
I104	Na otroke s posebnimi potrebami te v času študija ne pripravijo dovolj	Nezadostno znanje tekom izobraževanja	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
II105	Izobraževati se moraš sam	Samoinicativna prijava na izobraževanje, ko se pojavi potreba	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I106	če se ne bi sama dodatno izobraževala na tem področju, mislim, da ne bi šlo	Samoinicativna prijava na izobraževanje, ko se pojavi potreba	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I107	Pa tudi z leti, iz izkušenj se veliko naučiš	/	/	/
I108	Ko prideš iz faksa na začetku, in nimaš izkušenj pa nisi kompetenten za to, ne. Ker ni posebnih priprav na to	Nezadostno znanje tekom izobraževanja	Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
I109	Predvsem se počutim kompetentno pri podajanju snovi	Podajanje snovi	Kompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami

I110	Pri reševanju vedenjskih težav, ki so pogosto prisotne, pa sem manj kompetentna	Reševanje vedenjskih težav	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
I111	velikokrat ne znam postaviti meje otroku	Postavljanje meja	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
I112	ne znam reagirati, ko se otrok ne drži nekih pravil, ki se jih moramo držati	Reševanje vedenjskih težav	Nekompetentnost	Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami
I113	Težava je tudi ocenjevanje pri otrocih s posebnimi potrebami. Včasih ne vem koliko lahko pričakujem od nekega otroka, oziroma koliko bi morala pričakovati	Težave pri izbiri ocene	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
I114	Na to temo se večkrat posvetujem s svetovalno delavko. Za kakšnega otroka, kako naj ga ocenim, oziroma kaj lahko pričakujem, da mora znati	Svetovanje glede ocenjevanja	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I115	Največja težava pa je zame sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
I116	se včasih težko sprijaznijo, da otrok ne dosega minimalnih standardov, da bo potrebna preusmeritev	Nasprotovanje v zvezi s preusmeritvijo otroka v drug program	Mnenje staršev	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I117	Za svojega otroka seveda želijo najboljše, to mi je jasno, a včasih to kar oni mislijo, da je za otroka dobro, v resnici sploh ni	/	/	/
I118	Če se otrok v redni šoli muči in ne napreduje na kakšnem področju, kako naj ga spustimo naprej v naslednji razred	Nestrinjanje z vključitvijo v redno OŠ, če otrok ne napreduje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I119	določeno znanje pa otrok mora osvojiti v enem letu in če ga ne, oziroma ga ne more,	Nestrinjanje z vključitvijo v redno OŠ, če otrok ne napreduje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem

	potem potrebuje nižje standarde, okolje v katerem se bo od njega manj pričakovalo			programu osnovne šole
I120	Večkrat so me že kakšni starši preko maila ali na govornih urah izsiljevali naj dam otroku dve. V takem primeru se vedno obrnem na svetovalno delavko	Pomoč pri pogovoru s starši	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I121	se potem skupaj najprej pogovarjamo	Pomoč pri pogovoru s starši	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I122	se pri njej potem vedno pomirijo in sprejmejo preusmeritev recimo, ali pa otrok pri nas pač na neki točki ponavlja razred, če drugače ne gre	Pomoč pri pogovoru s starši	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I123	se posvetujem pri ocenjevanju, pri standardu znanja, ki naj ga zahtevam od določenega otroka	Svetovanje glede ocenjevanja	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I124	pri sodelovanju s starši mi pomaga	Pomoč pri pogovoru s starši	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I125	Svetovalna delavka je vedno pripravljena pomagati z nasveti	Nasveti	Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I126	pogosto tudi odpelje otroka in z njim dela individualno v mirnejšem prostoru, če jih delo v razredu preveč utruja	Spremstvo pri umiku iz razreda	Metode dela svetovalnih delavk	Metode dela
I127	na strokovnih timih za usmerjenega otroka seveda tudi sodelujeva	Strokovni timi	Dogovarjanje glede izvedbe dela	Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk
I128	Veliko se jih udeležujem	Pogosta udeležba	Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I129	ampak vedno se najdejo kasne nove	Pomoč pri delu	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z

	ideje, ki pomagajo pri delu z njimi			otroki z ovirami
I130	bi si jih želela še več, seveda	Prisotnost želje	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I131	jih je že zdaj na to temo veliko in se najdejo ustrezne teme, ki jih potrebuješ	Zadostno število izobraževanj, ki so na voljo	Želja po več izobraževanjih	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I132	Imamo možnost	Možnost udeležbe	Izobraževanja v sklopu zaposlitve	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I133	se jih udeležujem, ker rada izvem kaj novega	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I134	ali pa ugotovim, da sem na pravi poti	Potrditve, da delaš pravilno	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I135	prav na teh dodatnih izobraževanjih kaj novega potem izvem	Priložnost za novo znanje	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I136	ne samo med samim izobraževanjem, ampak tudi med odmorom, oziroma po izobraževanju na kakšni kavici. Se z drugimi učitelji, ki jih spoznam na izobraževanjih potem pogovarjamo in skupaj rešujemo kakšne zagate	Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami
I137	Velikokrat nekdo pove neko svojo težavo, ki jo ima trenutno pri delu, pa potem skupaj rešujemo, en drugemu damo nasvete in podelimo svoje izkušnje, kaj je delovalo v našem primeru. To je zlata vredno, deliti izkušnje en z drugim	Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč	Razlog za udeležbo	Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami

I138	Odvisno kakšne posebne potrebe ima otrok	Odvisnost od individualnega primera	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I139	Imamo ustanove, ki so specializirane za to in znajo nuditi otroku tisto kar potrebuje v manjših skupinah	Manjše skupine	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I140	bolj prilagojenem okolju	Boljša prilagoditev prostorov in več pripomočkov	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I141	jih bolje pripravijo na življenje	Boljša priprava na življenje	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I142	prednost je v tem, da se normalni otroci in otroci s posebnimi potrebami družijo med sabo in s tem navajajo drug na drugega, znajo sprejeti drugačnost	Možnost spoznavanja drugačnosti za ostale otrok	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I143	To se mi zdi zelo dobra popotnica za življenje, za ene in za druge	Boljša prilagojenost za kasnejše življenje	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I144	Otroci s posebnimi potrebami recimo dobijo bolj trdo kožo in se navadijo, da jih bo kdo kdaj zafrkaval, ampak, da si tega ne smejo jemati k srcu	Pridobitev »trde kože«	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I145	ženejo jih naprej drugi otroci. Če so drugi bolj uspešni od tebe si tudi ti želiš doseči več, ker je standard visoko postavljen	Višja motiviranost zaradi obkroženosti z bolj uspešnimi učenci	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I146	Ostali otroci pa od sobivanja z otroci s posebnimi potrebami	Možnost spoznavanja	Prednosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v

	pa se učijo sprejemanja drugačnosti, naučijo se, da smo si različni in da smo nekateri zelo dobri na enem področju, drugi pa na drugem	drugačnosti za ostale otroke		rednem programu osnovne šole
I147	ampak za nas učitelje je to večino časa preveč	Zelo naporno delo	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
I148	Če bi bil učitelju ves čas v pomoč drugi učitelj v razredu, bi bilo lažje, ampak temu ni tako	Učitelj sam za vse	Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami	Metode dela
I149	Načeloma nimam nič proti, da se otrok s posebnimi potrebami ne izolira, naj so skupaj z vsemi otroki	Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru napredka in zmožnostjo funkcioniranja otroka	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I150	če otrok nikakor, ob vseh pomočeh, dodatni strokovni pomoči in prilagoditvah, ki jih je deležen, nikakor ne dosega minimalnih standardov za napredovanje, potem mislim da je bolje, da se šola v šoli s prilagojenim programom	Nestrinjanje z vključitvijo v redno OŠ, če otrok ne napreduje	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I151	tak otrok se v redni šoli muči, škodo mu delamo	Stiska	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I152	Vsi od njega preveč pričakujejo in vlagajo veliko časa in energije v to, da bi imel dobre ocene in ko mu potem ne gre so razočarani	Pritisk na otroka, da doseže določen nivo znanja	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I153	To otrok vidi in mu je težko. Tudi sam je razočaran, če mu ne uspe	"Sekiranje" zaradi nedoseganja svojih pričakovanj in pričakovanj staršev	Slabosti vključitve v redni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

I154	In eden redkih v razredu je recimo, ki mora hoditi poleg pouka na ure dodatne strokovne pomoči. Tega otroci ne dojemajo kot pomoč, to je zanje obremenitev	DSP kot dodatna obremenitev	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I155	mislijo, da so kaznovani	DSP kot kazen	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I156	Zato je za takšnega otroka mogoče boljši prilagojeni program, kjer se od njega ne zahteva več kot je on sploh zmožen	Nižji standardi znanja	Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I157	Sem pa načeloma za to, da se z vsakim otrokom najprej poizkusi v rednem programu in če nikakor ne gre, da se ga potem preusmeri, ne da se ga direktno iz vrtca pošlje v prilagojen program	Vsak otrok najprej v redno OŠ, po potrebi preusmeritev	Mnenje učiteljic razrednega pouka	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I158	Dobro je to, da se sedaj ob prenovi misli na ovirane otroke, da bomo imeli povsod klančine	Klančine po prenovi šole	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I159	da bo prostor, posebej namenjen za umik	Poseben prostor namenjen za umik	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I160	Kot slabost pa lahko izpostavim, da je premalo izvajalcev za DSP na voljo. Morali bi jih imeti več glede na potrebe	Premalo izvajalcev DSP	Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I161	Menim da je DSP le pljunek v morje težav, s katerim se inkluzirani otroci srečujejo	Doživljanje učiteljice o DSP kot prešibki pomoči	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

I162	bi rekla, da to pripomore k inkluziji	Pripomore k inkluziji	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole
I163	Vendar pa so večkrat tudi vse prilagoditve in vso naprežanje ter ure DSP premalo	Premalo ur DSP	Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo	Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

9.20 Osno kodiranje

Vključenost med sošolce

- *Stopnja vključenosti*
 - o Dobra vključenost (A1, B1, B6, C1, C15, D8, E5, E74, G1, H1, I1, I89)
 - o Neopazne razlike med vključenostjo otrok z ovirami in ostalimi (C7, C16, E1, G6, G9, G17, H2-H5, I2)
 - o Vključenost otroka z Aspergerjevim sindromom (F8, F9, F14)
 - o Slaba vključenost otrok z motnjami avtističnega spektra (A3, F5)
 - o Slaba vključenost otrok z jezikovnimi motnjami (F1-F3)
 - o Odvisno od razvitosti socialnih veščin (B43, B45)
 - o Odvisna od izrazitosti težav (D1, D2)
 - o Redek pojav osamljenosti (D10)
 - o Sprejetost s strani vseh na šoli (E9, E17)
 - o Vključenost otrok z oviro v vse šolske aktivnosti (A32, C5, C26, C29, C34, B40, D21, E23, F20, F21, F22, G15, H6, H12, I10-I12, I22)
 - o Prostovoljna vključenost v šolske popoldanske dejavnosti (A42, A43, B42, D25, D27, F23, G18)
 - o Nevključenost v šolo v naravi zaradi odločitve staršev (F19)
 - o Posvet s starši glede vključenosti otroka v dejavnost (I102)
- *Lastnosti, ki vplivajo na vključenost*
 - o Karakterne in vedenjske značilnosti otroka (A2)
 - o Čustvene in vedenjske motnje ter motnje avtističnega spektra (A4, B13)
 - o Buren odziv na provokacije (A5)
 - o Nezmožnost preslišati pripombe (A6)
 - o Agresivnost (A7)
 - o Pomanjkanje socialnih kompetenc (A8)
 - o Težave pri izkazovanju prijaznosti (B17) Težave pri deljenju stvari z drugimi (B18)
 - o Težave pri odzivanju na zmerjanje (B19)
 - o Spremenljiva želja po vključevanju (G4, G5)
- *Drugi vplivi na vključenost*
 - o Korelacija med vključenostjo in sprejetostjo s strani ostalih otrok (C114)
 - o Učiteljev pristop do otrok z oviro (C115, C119)
 - o Predstavitev ovire kot "nekaj običajnega" (C116)
 - o Ustvarjanje situacij, v katerih so se otroci prisiljeni družiti (C6, C117, C118, C122)
 - o Neodobravanje izključenosti in osamljenosti otroka z ovirami (C120, C121)

- Stigma, ki jo prinaša naziv "otrok s posebnimi potrebami" (C23)
 - Odločitev staršev, da otroka ne pripeljejo na športni dan (E25)
 - Medgeneracijsko etiketiranje posameznikov (E97)
- *Odnosi med otroki z ovirami in ostalimi učenci*
- Prijateljstvo (B5, B7, B8, C4, E6, F10, G7, I8)
 - Brez diskriminacije s strani ostalih sošolcev (B2, B3, B4, F13, G8)
 - Druženje (E7)
 - Skupna igra na igrišču (B9)
 - Dobri odnosi med starši otrok z oviro in ostalimi starši (B10, B11)
 - Povezanost razreda (I4)
 - Pogosto zbadanje s strani ostalih učencev (A9)
 - Občasno zbadanje s strani ostalih učencev (C8, C14)
 - Zabava ob burnih reakcijah otrok z ovirami (A10)
 - Vsiljivost ostalih učencev do otrok z ovirami (A11)
 - Doživljanje bližine ostalih učencev kot moteče (A12)
 - Nerazumevanje doživljanja otrok z ovirami s strani ostalih sošolcev (A13)
 - Neupoštevanje osebnega prostora otrok z ovirami (A14)
 - Težave otrok z motnjami avtističnega spektra pri vključevanju (A15)
 - Odklanjanje druženja v primeru, da se otrok pred njimi "zlomi" (A31, A32)
 - Težave pri spontani igri (B16)
 - Težave pri sklepanju prijateljstev (B14, B15)
 - Otroci v prvi triadi v procesu spoznavanja drugačnosti (C9)
 - Opažanje drugačnosti s strani ostalih učencev (C10, E3, E98, F6, F7, F10)
 - Obstoj otrok, ki pomagajo in ki zmerjajo (D3, D4)
 - Različna priljubljenost (E8)
 - Predpostavljane lastnosti otroka z oviro s strani ostalih učencev (E99, E100)
 - Odsotnost prijateljev pri otroku z jezikovnimi motnjami (F4)
 - Strah ostalih otrok v primeru "izpadov" (F12, F70)
 - Konflikti pri igri (G2, G3)
- *Načini vključevanja*
- Vključenost v polni meri (v primeru, da je to mogoče) (C30, F24)
 - Izbira takšnih dejavnosti, ki jih lahko izvajajo vsi učenci (C25)
 - Neizvedljivost večne izbire dejavnosti, ki jih lahko izvajajo vsi učenci (C27, I98)
 - Prilagoditev dejavnosti po potrebi (C31, B41, D26, D29, H14, I24, I100, I101)
 - Prilagoditve po potrebi (E24)
 - Zgolj prisotnost, če dejavnosti ni mogoče prilagoditi (C28, C32)
 - Stalni spremljevalec, kot spremstvo na kulturnem ali športnem dnevu (A37)
 - Svetovalna delavka ali izvajalec DSP, kot spremstvo na kulturnem ali športnem dnevu (A38)
 - Spremstvo osebe, ki ji otrok zaupa (A39)
 - Spremljevalec, ko je to potrebno (A41, C33, G16, H13, I23, I97, I99)
 - Pomoč receptorja po potrebi (E34)
 - Razlika v trudu za vključevanje nekoč in danes (D5, D99)
 - Šolske ure na temo vključevanja (D6, D9)
 - Nudenje zgleda otrokom (D22)
 - Enakovredno tretiranje vseh otrok (H7, I20, I21)
- *Pomoč pri vključevanju s strani svetovalnih delavk*
- Spremljanje otrokovega procesa vključevanja (C22)
 - Izvajanje delavnic (A17, B29, D7, D12, E21)
 - Spoznavne delavnice (A19)
 - Delavnice, kjer se otrok pokaže v dobri luči (A18, A20)
 - Delavnice za krepitev asertivnosti (A21, A22, A23)
 - Spodbujanje k vključevanju v vse šolske aktivnosti (A34)

- Spodbujanje staršev, da je njihov otrok prisoten na kulturnem ali športnem dnevu (A35, A36)
- Spodbujanje k udejstvovanju v šoli v naravi (A40)
- Pogovor z otrokom z oviro (B39)
- Pogovor v primeru zbadanja (C18-C21)
- Pogovor z otrokom, sošolci, starši in učitelji (B22)
- Nudjenje pomoči, ko je to potrebno (B21)
- Pomoč odvisna od učenčeve pripravljenosti za upoštevanje usmeritev (B23-B26)
- Različni pristopi pomoči (B27-28)
- Skupinska refleksija (B31, B33, D16, D17)
- Igrani prizori (B32, B34-39)
- Opozarjanje in neodobravanje zbadanja (C11, E101)
- Situacije zbadanja kot priložnost za učenje (C12, C13)
- Neizpostavljanje drugačnosti (C24, E4)
- Takojšnje ukrepanje v primeru pojava osamljenosti (D11)
- Igre z namenom zbliževanja (D13-D15)
- Deljenje realnih zgodb (D18)
- Zadolžitev učno uspešnih otrok za pomoč ostalim (D19, D20)
- Učenje sprejemanja drugačnosti (D24, E14, E19, E20)

- *Pomoč pri vključevanju s strani učiteljic*

- Spodbujanje medsebojnega druženja (F15, F17, G10)
- Spodbujanje sošolcev, da otroku pomagajo pri nalogi (F16, H91, I19)
- Pari in male skupine (F18, H10, H11, I9)
- Skupinske igre (G11, G12, I6)
- Krepitev medsebojnih odnosov (I5, I7)
- Odsotnost velike potrebe po pomoči (G13, G14, H8, H9)

Prostorska prilagoditev

- *Učilnice*

- Neprilagojenost v naprej (A44, C35, G21, G29, H18, I25)
- Prilagoditev po potrebi (A45, A49, C39, B49, E26, F26, F28, H19, I26, I28)
- Prilagojenost odvisna od učiteljeve angažiranosti (H27, I93)
- Kotiček za pomiritev (A27, A47)
- Možen dostop z invalidskim vozičkom do vseh učilnic (C37)
- Razmik miz v primeru gibalne oviranosti (A46, D32, I34, I94, I95)
- Veliki napisi, za slabovidne otroke (A48, H37)
- Talne označbe (A50)
- Označbe na vratih (A52)
- Prilagoditev za gibalno ovirane (D29, E36, H66)
- Umivalniki na vsem dostopni višini (D30)
- Dostop in višina šolske table (D31)
- Interaktivne table (D33, I50)
- Izhod na teraso iz nekaterih učilnic (D34, D35)
- Prilagojeni mize in stoli po potrebi (D37, E27, E28, I27)
- Potreba po prilagoditvi učilnic (B46)
- Učilnice na predmetni stopnji niso prilagojene (B47)
- Učitelji prilagajajo učilnice na razredni stopnji (B48)
- Delo na prilagoditvi prostorov (B50-51)
- Preureditev učilnic v prihodnosti (B52, G22)
- Upoštevanje želja otrok pri preureditvi učilnic (B53-54)
- Prostor za invalidski voziček (E29)
- Kovinska palica pod mizo za sprostitev otrok z ADHD (F25)
- Odsotnost stopnic (F27, I32)
- Rulete na oknih vseh učilnic (H16)
- Odsotnost katedra (H17)
- Odsotnost izobešenih izdelkov likovne vzgoje (H22, H23)

- Položaj mize (I30, I31)
 - Pritlične učilnice (I33)
 - Obešala za šolske torbe (I96)
- *Ostali prostori*
- Ni splošnih prilagoditev (A53, C38, C40, G32)
 - Klančine (A52, B55, C36, D39, E30, F30, H24, I36, I38)
 - Klančine na igrišču (D40)
 - Dvigalo (B55, D38, E33, F29, I37)
 - Gibalno oviranim prilagojena knjižnica (D41)
 - Nizke police v knjižnici (D42)
 - Širok razmak med regali v knjižnici (D43)
 - Mirni kotiček v knjižnici (G30)
 - Prostor za voziček pred učilnicami (E31)
 - Široki hodniki (E32, H25)
 - Široka vrata v prostore (E35)
 - Prilagojena miza v pisarni svetovalne službe (E41)
 - Pomanjkanje prostora (F31, F33, F34)
 - Invalidskemu vozičku neprilagojena jedilnica (F35)
 - Prilagojeni kabineti zaposlenih, ki izvajajo DSP (G23)
 - Prilagojene mize v prostorih za DSP (G26)
 - Stene različnih barv v prostorih za DSP (G28)
 - Odsotnost stopnic na razredni stopnji (G31)
 - Soba za umirjanje (I39)

Metode dela

- *Metode dela svetovalnih delavk*
- Individualno delo (A24, C53, D58, E50)
 - Delo v paru (C54-C56, E51)
 - Pomoč pri učenju (D59)
 - Pomoč pri razumevanju navodil tekom pisnega preverjanja znanja (H57)
 - Povezovanje razredne skupnosti (D60)
 - Spodbujanje sodelovanja vseh otrok med seboj (D61, E15)
 - Nudenje varnega prostora za pomiritev (A25, A30, D62, D64, E52)
 - Spremljanje pri umiku iz razreda (A29, I126)
 - Otroku prilagojena razlaga snovi (A61)
 - Različne ponazoritve s konkretnim materialom (A62, B69, B70)
 - Učenje strategij učenja (A63)
 - Pogovor (A64, C57, D63, B71)
 - Sprostitutvene tehnike (A65, E48)
 - Meditativne tehnike (A66)
 - Gibalne tehnike (A67)
 - Usvajanje snovi s pomočjo gibov (A68)
 - Razgibanje ob otrokovi nemirnosti (A69)
 - Pridobitev pozornosti z nepričakovanim dejanjem (D65, D66, D68)
 - Individualiziran pristop (A71-A77, C61, C62, C64, D71, D75, D76, B67, B68, B84, E2, E46, E53, E58, E59, G53)
 - Izhajanje iz perspektive moči (C59, B74, B74-B77)
 - Ocenjevalna lestvica (C60)
 - Odsotnost razlikovanja med otroki z ovirami in ostalimi otroki (C2, D23, D79, E18)
 - Prilagojeni koncepti dela (C3)
 - Uvodni pogovor pred reševanjem glavnega problema (D67, D68, D70)
 - Delo na zaupanju (B72)
 - Redno spremljanje (E12)
 - Sodelovanje s surdopedagogom (E42)
 - Upoštevanje usmeritev iz odločbe (E47)
 - Delavnice za socializacijo (E49)

- Igra vlog (B80-B82, C58)
- Izhajanje iz otrokovih potreb (A60, C63, D53, D72, D73)
- Upoštevanje otrokovih želj pri izbiri metode dela (A78, C65, C66, B73)
- Neupoštevanje otrokove kategorične usmerjenosti pri izbiri metode dela (A70, B83)
- Vpliv smernic in izkušenj na izbiro metode dela (D74, B85, B86, B87)
- Obstoje skupnih metod, ki se jih prilagaja posamezniku (E54, E55)

- *Metode dela učiteljic*

- Umik iz razreda (A28)
- Umik iz razreda s spremstvom učiteljice, svetovalne delavke ali sošolca (D36)
- Dopolnilni pouk (F42)
- Individualno delo (F41, G43, H40, I51)
- Delo v paru (F43, F44, G42)
- Frontalna (G41, G44)
- Skupinska (G40, H15, I92)
- Vse metode, ki so v uporabi za ostale otroke (G49, I54)
- Spodbujanje v primeru nemotiviranosti (G63)
- "Pustiti pri miru" v primeru neodzivnosti na spodbude (G64, G67)
- Prošnja staršem, da z otrokom nadoknadijo snov, ki je ni osvojil pri pouku (G65)
- Prošnja učiteljici za DSP, da z otrokom nadoknadijo snov, ki je ni osvojil pri pouku (G66)
- Konkretna ponazoritve (H41, H43, I53, I83)
- Navajanje primerov (H42)
- Delo po korakih (H45)
- Sledenje ciljem določene dejavnosti (H63)
- Sprotno pridobivanje pozornosti (H78-H80)
- Uporaba pripomočkov za delo z vsemi učenci (I43)
- Upoštevanje otrokovih želja in želja staršev pri izbiri metode dela (I76)
- Izhajanje iz odločbe (F57, I55)
- Izhajanje iz kategorije otrokove "posebne potrebe" (I84-I86)
- Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku (F60, G74, H64, H65, I13-I18)
- Izhajanje iz izkušenj oseb, ki so z otrokom že sodelovale (G75-G78)
- Izhajanje iz otrokovih potreb (G82)
- Individualiziran pristop (F58, F59, F61, F62, G53, G59, H59-H62, H68, H69, I74)

- *Težave učiteljic pri delu z otroki z ovirami*

- Pogoste težave (F67, G84, I88)
- Umirjanje v primeru "izpada" otroka z Aspergerjevim sindromom (F68, F69, F71, F72, F73)
- Podajanje navodil (F74)
- Nerazumevanje otrokovih želja (F75)
- Usklajevanje pri dajanju pozornosti (F76, F77, F78, H94)
- Zelo naporno delo (F108, H143, I147)
- Utrujenost pri delu (F109)
- Motiviranje (G85, G86)
- Postavljanje mej (G87)
- Razlaga na otroku prilagojen način (G88)
- Ugoditev željam in potrebam vseh učencev (H81, H82)
- Prevelika pričakovanja staršev (H130)
- Težave pri izbiri ocene (H158, I113)
- Učitelj sam za vse (I90, I148)
- Sodelovanje s starši (I115)

Pripomočki

- *Število pripomočkov, ki so na voljo v šoli*

- Ne zadostno število (F83)

- *Pogostost uporabe*
 - Pogosto (C41)
 - Redko (H28)

- *Vrsta pripomočkov*
 - Različni pripomočki (A45)
 - Kartončki za lažje osvajanje snovi (A55)
 - Socialne kartice za predelovanje možnih situacij (A56)
 - Plastelin (A57, C43, B58, F40)
 - Kocke (A58, D51)
 - Igrače za sproščanje in pomiritev (A60, H30, I48)
 - Slikovne kartice (C44, D44, B59, B78, B79, I40)
 - Peščena ura (C46, F39)
 - Plišasta igrača (C45, D46, B66)
 - Flomastri (C50, G58)
 - Številčni kvadrat (C51, H36)
 - Knjiga za PESC komunikacijo (C52, I47)
 - Delovni listi (D54, B64)
 - Delovni listi opremljeni s slikovnimi prikazi (C47)
 - Družabne igre (C42, D47, B57, G24)
 - Avtomobilčki (D50)
 - Žogica (D45, I42, I46)
 - Blazine (D48, D49, G19, G25)
 - Pobarvanka (D56)
 - "Pop-it" (D52)
 - Natisnjene slike (D55, H34)
 - Didaktični material (B56)
 - Lim kocke (B60)
 - Bralna ravnilca (B61, H33, H51)
 - Kalkulator (B62)
 - Tabele (B63)
 - Žogica za stiskanje (B65, F37, H31)
 - Matematična ravnila (E37)
 - Obarvan papir (E38, F36)
 - Pripomočki za umirjanje (E40)
 - Računalnik (E43)
 - Tablica (E44, E45)
 - Igrača, ki je otroku všeč (F38)
 - Žoga za sedenje (G20)
 - Igrače (G28)
 - Nastavek za lažje držanje pisala (G57)
 - Kar otrok prinese od doma (H29)
 - Pripomočki za konkretno ponazoritev razlage (H32, H38)
 - Youtube (H39)
 - Lutka (I41, I44)
 - Pripomočki po priporočilu strokovnjaka (I46)
 - IKT(I49, I61)

Prilagoditve

- *Učenci, ki so deležni prilagoditev in dodatne pomoči*
 - Vsi, ki potrebujejo pomoč (A79, C67-C70, C72, D77, D78, D82, D83, B88, B90, B91, E60, E62, F63, F66, G80, H70, I87)
 - Manj strukturirana pomoč za otroke, ki niso usmerjeni (C73, B93, G81, G83)
 - Več pomoči deležni usmerjeni otroci (B89, B92, G79)
 - Postopek za pridobitev pomoči za usmerjene otroke (D80)

- Možnost dodatne pomoči ob pogoju rednega obiskovanja dopolnilnega pouka (E61)
- Prilagoditve za otroke, ki se težje koncentrirajo, težje razumejo in so bolj počasni (F64)
- Prošnja za pomoč s strani učencev (A80)
- Prošnja za pomoč s strani staršev (A81)

- *Prilagoditve pri pouku*

- Podoben pristop kot do ostalih učencev (F45)
- Dodatna razlaga (F46, G48, G73, H55, I52, I82)
- Sedenje v prvi vrsti (F47, H20, I35, I69)
- Proti tabli obrnjena miza (H21)
- Sošolci kot pomoč pri reševanju nalog (F48)
- Manjši obseg nalog (F49, I59)
- Več časa pri ocenjevanju (F50, G52, H54)
- Več časa pri reševanju delovnih listov (F51, H49)
- Dodatno delo za učence, ki so hitrejši in veliko znajo (F65)
- Več slikovnega gradiva (G33, H35, I60)
- Velikost pisave (G34, G37, G55, H67, I65)
- Vrsta pisave (I66)
- Večji razmiki med vrsticami (I68)
- Učni listi na modrem papirju (G35, G56)
- Obkrožena in podčrtana navodila (G36, I73)
- Vnaprej pripravljeno besedilo (G38)
- Naloga za dopolnjevanje (G39)
- Sprotno preverjanje razumevanja (G45-G47, G73, H71, I58, I71, I80, I81)
- Navedbe prilagoditev v individualiziranem programu (G50)
- Zmanjšan obseg snovi (G51)
- Prilagojeni delovni listi (G54, I67)
- Ista količina domačih nalog (G60)
- Dodatne naloge za ponavljanje (H44, H46)
- Manj nalog (H47)
- Prilagojene naloge (H48)
- Možnost uporabe pripomočkov (H50, H52, H53)
- Pisno preverjanje znanja v pisarni svetovalne delavke (H56)
- Možnost izbire vprašanj pri ustnem preverjanju znanja (H58)
- Možnost ustne predstavitve na temo, ki jim je blizu (H72, H73)
- Pisanje raziskovalnih nalog v primeru nadarjenosti otroka (H74)
- Izvedba učne aktivnosti v primeru nadarjenosti otroka (H75)
- Posebna tipkovnica (I29)
- Večkratno ponavljanje (I56, I72)
- Več ustnega podajanja snovi (I57)
- Interaktivne naloge (I62)
- Premori med delom (I63)
- Gibalne vaje (I64)
- Več pozornosti (I70, I75)
- Otroku bližji način ocenjevanja (I78)

- *Usklajevanje podajanja snovi*

- Težko usklajevanje (F52, G61, H76, I91)
- Napor (F53, H86, H93)
- Nemir in dolgočasenje ostalih otrok, v primeru individualne pomoči enemu otroku (F54, H87-H90, H105)
- Pritoževanje ostalih otrok zaradi prilagoditev, ki jih je deležen otrok z oviro (F55)
- Več časa za pripravo na uro (F56, H83-H85)
- Nemotiviranost otrok z oviro (G62)
- Podoben način podajanja snovi za vse, z dodatnim preverjanjem razumevanja pri otrocih z ovirami (G71, G72, H77, I79)

- "Multitasking" (H92)
- Premalo časa (H96, H97, H104)
- Preveč otrok (H98)
- Hkratno sledenje kurikulumu in potrebam otrok (H103)
- *Prilagoditve svetovalnih delavk*
 - Velikost pisave (C48, E39)
 - Vrsta pisave (C49)

Kompetence učiteljev pri delu z otroki z ovirami

- *Doživljanje kompetentnosti za sodelovanje z otroki z ovirami*
 - Neizpoljene kompetence (F79, G89, H108- H114, H137, I103)
 - Neizpoljeno znanje tekom izobraževanja (G90, I104, I108)
- *Kompetentnost*
 - Toplina in lepe besede (F80)
 - Empatija (G91, H116)
 - Potrpežljivost (H117, H118)
 - Podajanje snovi (I109)
- *Nekompetentnost*
 - Razlaga na način, da bi otrok razumel (F81, G92, H115)
 - Usklajevanje z ostalim razredom (F82)
 - Reševanje vedenjskih težav (I110, I112)
 - Postavljanje meja (I111)

Sodelovanje učiteljic in svetovalnih delavk

- *Dogovarjanje glede izvedbe dela*
 - Dogovor glede koticke za pomiritev (A26)
 - Strokovni timi (C79, D87, E10, E13, I127)
 - Skupna odločitev glede načina dela (E56)
- *Podpora učiteljicam s strani svetovalnih delavk*
 - Nudnje podpore učitelju, ko se pojavi potreba (A83, C74, C78, D84, D86, F84, G68-G70, G93-G95)
 - Pogosta potreba učiteljev po podpori (A82, B94)
 - Pogosta potreba po podpori pri otroku s primanjkljaji na posameznih področjih učenja (A85)
 - Pogosta potreba po podpori pri otroku z vedenjskimi težavami (A86)
 - Svetovanje glede ocenjevanja (A84, I114, I123)
 - Umirjanje vedenjskih odzivov (A87)
 - Krepitev odnosa z otrokom (A88)
 - Načini dela s skupino (A89)
 - Pomoč pri dejavnosti v razredu (A90, A91, A92)
 - Individualna pomoč pri posameznem otroku (A93, I77)
 - Pomoč pri pogovoru s starši (A96, F86, I120-I122, I124)
 - Pogovor z učiteljico in otrokom (A95)
 - Pogovor z otrokom (A94, F85)
 - Individualni mesečni razgovori (C75-C77)
 - Soustvarjanje rešitev (D85, F92)
 - Skupna udeležba na izobraževanjih (D88, D89)

- Pomoč pri razumevanju otrokove ovire (B95)
- Nasveti (B96, B103, E11, G99, G103, H121–H12, I125)
- Poslušanje (B97, B98)
- Svetovanje glede ocenjevanja in prilagajanja podajanja snovi (B99)
- Sodelovanje pri izdelavi individualnega načrta (B100, B101)
- Sprotno sodelovanje (B102, G96–G98, G101, G102, H120)
- Izmenjava informacij iz izobraževanj (B120)
- Redni sestanki (E63)
- Spremljanje uresničevanja individualnega načrta (E64)
- Občasna izobraževanje in predavanje za učitelje (E65)
- Pomoč na razrednih učiteljskih zborih (E66, F90, F91)
- Izvajanje DSP (F87)
- Nasveti na podlagi opazovanja delovanja otrok v razredu (F88, F89)
- Dobro sodelovanje (H119)
- Odgovor na vsako vprašanje učiteljice (H127)
- Tolažba (H128, H129, H132)
- Krepitev samozavesti (H131)
- Želja po več svetovalnih delavkah (G100)

Izobraževanja v zvezi z otroki z ovirami

- *Želja po več izobraževanjih*
 - Odsotnost želje (A97, B118, E67)
 - Prisotnost želje (C80, D90, B104, F93, G104, H140, I130)
 - Samoiniciativna prijava na izobraževanje, ko se pojavi potreba (A98, I105, I106)
 - Zadostno število izobraževanj, ki so na voljo (A99, A100, E68, H144, I131)
 - Odsotnost potrebe po izobraževanju, ker "nismo šola s prilagojenim programom" (C81)
- *Željena tema izobraževanja*
 - Pri delu trenutno najbolj aktualna tema (A101, A102, B119)
 - Normalizacija drugačnosti (C82)
 - Nove oblike motenj (D95, D96, D97)
 - Metode dela na temo Aspergerjevega sindroma (F99–F102)
 - Specifike različnih kategorij opp (G105, G106)
- *Izobraževanja v sklopu zaposlitve*
 - Možnost udeležbe (A104, C83, D98, B107, E69, F94, G107, H133, I132)
 - Omejitev glede višine stroška izobraževanja (A106)
 - Doplačilo v primeru visoke cene (A107, G112)
 - Nepovezanost kvalitete izobraževanja s ceno (A108)
 - Kvalitetna izobraževanja Svetovalnega centra (A109, A110)
 - Prostovoljna izbira (G108, G109)
 - Samoiniciativa (G110, H145)
 - Pridobitev točk (G111)
- *Udeležba na izobraževanjih v sklopu zaposlitve*
 - Pogosta udeležba (A105, D98, B108, H136, I128)
 - Redka udeležba (G113)
 - Udeležba, kolikor dopuščajo delovne obveznosti (C84, C85)
 - Udeležba (E70, F95, H133)
- *Razlog za udeležbo*
 - Nove informacije in pristopi (A103, E72)
 - Priložnost za novo znanje (C86, D92, B111, B112, E71, F96, H135, H138, I133, I135)

- Pomoč pri delu (C87, I129)
- Vsako letno nadgrajevanje znanja (D91, D93, D94)
- Potrditev, da delaš pravilno (B105, B110, I134)
- Pridobitev samozavesti (B106)
- Nov zagon (B109, H139)
- Nova poznanstva kot priložnost za dodatno pomoč (B113-B117, I136, I137)
- Boljše razmere za delo (F97, F98)

- *Razlog za neudeležbo*

- Pomanjkanje časa zaradi delovnih obveznosti (B121, G115)
- Doživljanje točk za naziv kot nepomembnih (G114)

Mnenje glede šolanja otrok z ovirami v rednem programu osnovne šole

- *Mnenje svetovalnih delavk (A-E)/Mnenje učiteljic razrednega pouka (F-I)*

- Strinjanje z vključitvijo v redni program v primeru izhajanja iz otroka (F107, F110)
- Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru manjše ovire (D106, D107, D108, H170)
- Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru napredka in zmožnostjo funkcioniranja otroka (G117, G120, G124, G125, G127, I149)
- Strinjanje z vključitvijo v redno OŠ v primeru vedenjskih težav, ki so rešljive (H147, H171)
- Nestrinjanje z vključitvijo v redni program (C92, C88, C89, F115, H151, H167)
- Nestrinjanje z vključitvijo v redni program v primeru izhajanja iz sebe (F107, F111, F112)
- Nestrinjanje z vključitvijo v redno OŠ, če dejavnosti ni mogoče dovolj prilagoditi (D110)
- Nestrinjanje z vključitvijo v redno OŠ, če otrok ne napreduje (I118, I119, I150)
- Delno strinjanje (F103, F104, F105, F114, G121, H148, H150)
- Neopredeljenost (Težko opredeliti katera izbira je za otroka boljša) (A146, A147)
- Vključenost "opp" v redne OŠ že od nekdaj (A111)
- Več usmerjanj kot včasih (A151, A152, E73)
- Več pravic kot včasih (A112)
- Strinjanje z obstojem pomoči v redni OŠ (A113)
- Obstajajo primeri, ki ne sodijo v redno OŠ (A114)
- Veliko energije za preusmerjanje v ustrežnejši program v primeru nasprotovanja staršev (A116)
- Odvisnost od individualnega primera (A127, B122-B128, E77, E80, G123, G130, H164, H149, I138)
- Primernost prilagojenega programa za otroke, ki kljub pomoči ne zmorejo rednega programa (A128)
- Neprimernost rednega programa za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor (A132)
- Program na osnovni šoli pri ZGNL kot primeren za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor (A133)
- Osnovna šola pri MD Jarše kot primerna za otroke, ki potrebujejo manjše skupine in večji nadzor (A134)
- Nezmožnost skrbeti za nekatere otroke znotraj redne OŠ (A184)
- Želja po manjših normativih v razredu (A154, A156)
- Želja po večji meri strokovne podpore (A155)
- Težave učiteljev pri upoštevanju prilagoditev pri poučevanju (A157)
- Nezmožnost otroka poučevati in hkrati biti starš (A158)
- Normalizacija zbadanja na razredni stopnji (C17)
- Neprioritizacija usmerjenih otrok pri prejemanju pomoči in podpore (D81)
- Obstoj učiteljev, ki ravna primerno in učiteljev, ki ravna neprimerno (D102, D103)
- Potreba po ozaveščanju učiteljev (D100, D101)

- Potreba po večji individualizaciji (D104, D105)
 - Prevezgojni domovi za čustveno vedenjske motnje (B129, B130)
 - Strah pred večanjem števila otrok z ovirami (E75, E76)
 - Lažja integracija otrok s PPPU v redno šolo (E78)
 - Težja integracija gluhih otrok in otrok s čustvenimi ter otrok z avtističnimi motnjami (E79)
 - Smiljenje učiteljici (H166)
 - Vsak otrok najprej v redno OŠ, po potrebi preusmeritev (I157)
- *Mnenje staršev*
- Obiskovanje redne OŠ na željo staršev (A115)
 - Nasprotovanje v zvezi s preusmeritvijo otroka v drug program (A117, E81, G126, I116)
 - Dojemanje prilagojenega programa kot "etiketo" za celo življenje (A118)
 - Želja, da bi bil njihov otrok uspešen po kriterijih za redni program OŠ (A119)
 - "Otrok ni neumen" (A121)
 - Otrokova zmožnost opraviti redni program OŠ (A120, A122)
 - Dojemanje drugih programov kot manjvrednih (A123)
 - Premalo učenja (A124)
 - Otrokova lenoba (A125)
 - Zaničanje otrokovih težav (A126)
 - Nestrinjanje, da bi bil otrok usmerjen (C71, G128)
- *Prednosti vključitve v redni program osnovne šole*
- Odsotnost prednosti (C99)
 - Možnost večjih dosežkov (D114)
 - Možnost boljšega razvoja (D115, D108)
 - Odsotnost izključevanja (B131, B133, E82, E84)
 - Uresničevanje pravice do vključitve v redno OŠ (B132, E85)
 - Enakovredno izhodišče (B134, B135, E83)
 - Večkratna postavljenost pred izziv (B136)
 - Možnost spoznavanja drugačnosti za ostale otroke (B137, I142, I146)
 - Učenje sodelovanja in medsebojne pomoči (B138)
 - Vključitev v običajno okolje (F116, G131)
 - Boljša prilagojenost za kasnejše življenje (F117, G119, I143)
 - Obkroženost z učenci, ki so na voljo za pomoč in spodbudo (F118)
 - Višja motiviranost zaradi obkroženosti z bolj uspešnimi učenci (F119, I145)
 - Realna slika o sebi glede potrebe po podpori (G132, G133)
 - Šola blizu otrokovega doma (H186)
 - Možnost druženja s sošolci, zaradi bližine domov (H187)
 - Pridobitev "trde kože" (I144)
- *Slabosti vključitve v redni program osnovne šole*
- Posledice na samopodobi in osebnosti, zaradi neuspehov in slabih ocen (A129)
 - "Sekiranje" zaradi nedoseganja svojih pričakovanj in pričakovanj staršev (A130, I153)
 - "Sekiranje" ob doživljanju neuspeha, kljub dopolnilnemu pouku in dsp (A131)
 - Nezmožnost učitelja, da bi se prioritarno posvetil poučevanju (A148, A149,)
 - Ocenjevanje učitelja glede uspešnosti učencev pri NPZ (A153)
 - Primer, ko prilagoditev dejavnosti ni možna (C98)
 - Možnost travm v primeru pretežkega programa (D116, H165)
 - Nezaupanje vase (D117, B140)
 - Slaba samopodoba (D118, G129, H161)
 - Neizkoriščeni potenciali (D113)
 - Stiska (D111)
 - Zaprtost vase (D112)
 - Doživetje neuspeha (B139, H183, H158)
 - Pomanjkanje pozornosti s strani učitelja (B141, F120, H99-H102, H182)

- Občutek manjvrednosti (H162, H163)
- Pomanjkanje kadra za izvajanje DSP (E86, E87)
- Zafrkavanje (F122, G152)
- Stigma (F123, I151)
- Več potrebnega truda (G134, G135)
- Potreba po pomoči staršev (G136)
- Demotiviranost zaradi obsega dela (G137)
- Premajhen obseg DSP (H106, H107)
- Pritisk na otroka, da doseže določen nivo znanja (H157, H184, I152)
- Otroci pri ocenjevanju ne zmore prikazati tega kar zna (H159)
- Selekcija (H160)
- Nizka verjetnost za dokončanje šole (H177)
- Nekompetentnost učiteljev (H180)
- Preobremenjenost učiteljev (H181)

- *Prednosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole*

- Manjše skupine (A135, B145, E88, F121, F124, G141, H95, H153, H169, H179, I139)
- Več strokovne podpore (A136, F129)
- Prilagojen program (A137, C91, G140, H152, H154)
- Več možnosti za uspeh (A138, H173)
- Krepitev samozavesti (A139)
- Lažji program (A140, H156)
- Bolj pogosto doživljanje uspeha (A141)
- Osvojitev znanja (A142)
- Bolj strokovno usposobljeni zaposleni (C90, C93, C94, C96, C100, C101, B144, G138)
- Zaposleni z več izkušnjami (C95)
- Prilagojene učilnice (C102)
- Metode dela, primerne za otroke z ovirami (C103)
- Bolj sproščen otrok (C119)
- Večja vključenost (C120)
- Večje samozaupanje (D122)
- Lažje sledenje pouku (D121)
- Več pozornosti za vsakega otroka (B146, E89, F113, F126, G139, H168)
- Boljše poznavanje otroka s strani učitelja (F125)
- Več sodelovanja s starši (F127)
- Boljša prilagoditev prostorov in več pripomočkov (F128, I140)
- Nižji standardi znanja (H155, H174, I156)
- Boljša samopodoba (H172)
- Boljša priprava na življenje (I141)

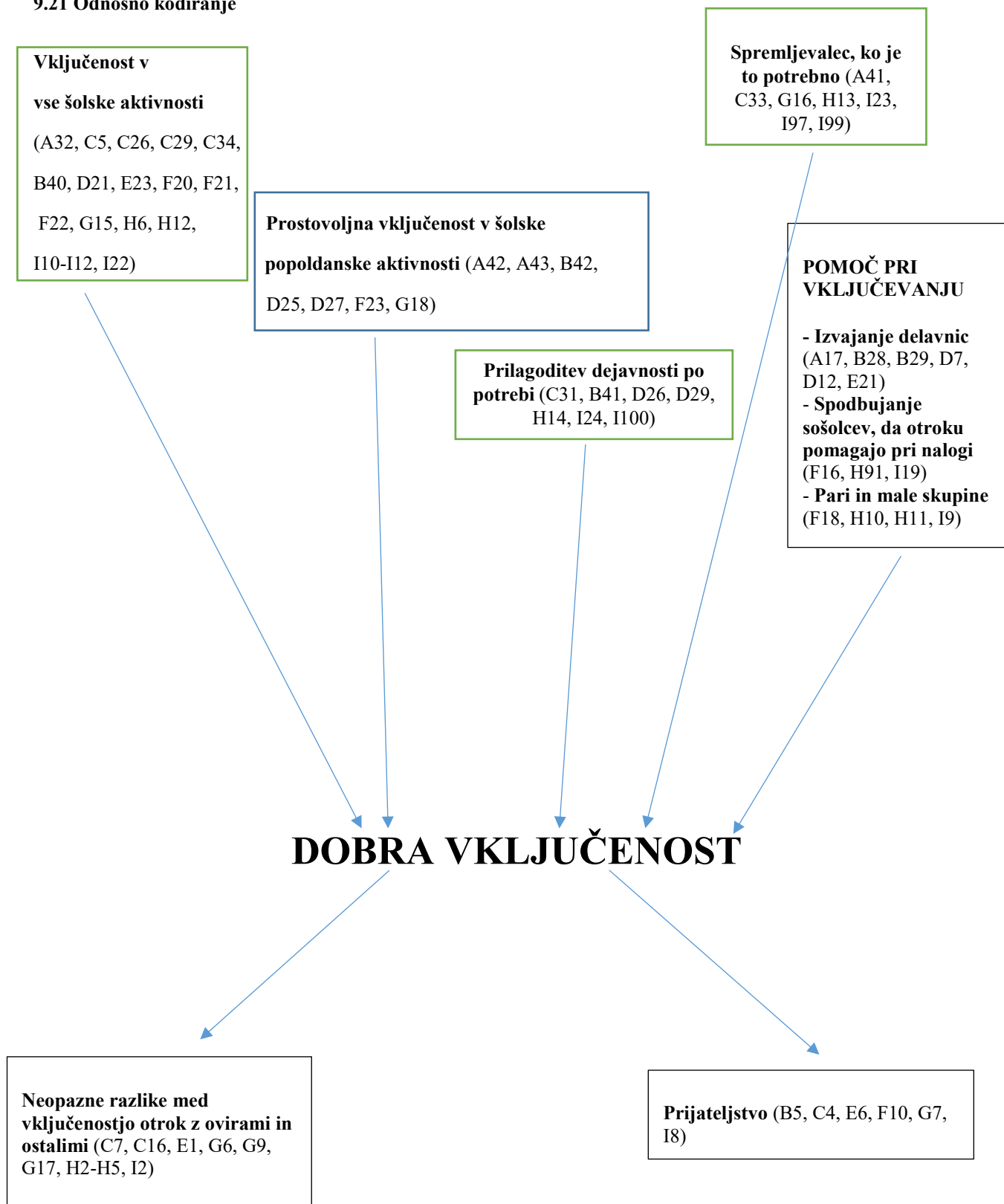
- *Slabosti vključitve v prilagojeni program osnovne šole*

- Možnost stigmatizacije s strani otrokovega družinskega okolja (A143)
- Druženje z otroki, ki imajo podobne težave (A144)
- Manj možnosti za napredek (A145)
- Odsotnost slabosti (C97)
- Nazadovanje v primeru, da so otrokovi potenciali višji od predvidenih ciljev (D123)
- Premajhna pričakovanja (D124)
- Premalo izzivov (D125)
- Izključitev iz običajnega okolja (E90, F130)
- Etiketa (E91, H175)
- Stigma (E92)
- Samozavedanje "posebnosti" (F133)
- Zavistost v vato" (F131, F132)
- Slaba priprava za realno življenje (G122, G142)
- Slabo škatno izhodišče za službo (H176)
- Možnost velike oddaljenosti šole od doma (H178)

- Izključenost od ostalih otrok (B147)
- *Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami dobro urejene na dotični šoli*
 - Vključenost otrok z ovirami v vse dejavnosti in prireditve (A159)
 - Nastopanje na prireditvah (A160)
 - Vodenje prireditev (A161)
 - Odsotnost diskriminacije (A162)
 - Delo po svojih najboljših močeh (C104, H191)
 - Trud za normalizacijo drugačnosti (C105)
 - Način dela (C106)
 - Prostorska prilagoditev za gibalno ovirane (D126, H190)
 - Izhodi iz učilnic na teraso (D127)
 - Dobra predstavitev usmeritve staršem (B158, B159)
 - Malo število staršev, ki bi odklonili usmerjanje (B160)
 - Komunikacija na temo inkluzije med učitelji (E93)
 - Komunikacija na temo inkluzije med učitelji in učenci (E94, E95)
 - Obstoj DSP (F134)
 - Veliko pozornosti za otroke z ovirami s strani svetovalnih delavcev (F135, G143)
 - Veliko izvajalcev DSP (G144)
 - Spremljevalec (H188)
 - Prisotnost inkluzivnih pedagogov (H189)
 - Klančine po prenovi šole (I158)
 - Poseben prostor namenjen za umik (I159)
- *Stvari, ki so v smislu inkluzije otrok z ovirami slabo urejene na dotični šoli*
 - Premalo zmanjšani normativi učencev v razredu ob odločbah (A163)
 - Neusposobljenost učiteljev za delo z otroki z ovirami (C107)
 - Neizkoriščenost potenciala otrok (C108)
 - Premalo usposobljenega kadra za delo z otroki z ovirami (C109)
 - Prepozna prepoznava otrok, ki potrebujejo pomoč (D128)
 - Dolgotrajen proces pridobitve pomoči, zaradi poznega prenosa informacij (D129)
 - DSP med poukom (B161, B162, B164, E107)
 - Medgeneracijsko etiketiranje posameznikov (E96)
 - Potek DSP na hodniku (F32, F138)
 - Odsotnost specifičnih prilagoditev (G145-G147)
 - Preveliko število otrok z ovirami (G148)
 - Preveliki razredi (H192)
 - Samo en učitelj v razredu (H193)
 - Premalo ur pomoči inkluzivnega pedagoga (H194)
 - Premalo izvajalcev DSP (I160)
 - Slabo prilagojeni prostori (F136)
 - Prostorska stiska (F137)
 - Preveliko število učencev v razredu (F139)
- *Mnenje o vplivu DSP in drugih prilagoditev na inkluzijo*
 - Pripomore k inkluziji (F140, F148, H197, I162)
 - Zavira in pripomore k inkluziji (A164, E102, E107, E104, E105, E108)
 - Pripomore v primeru, da se krepi tudi otrokove socialne veščine (A166, A167)
 - Pripomore zaradi občutka vključenosti (zaradi boljših rezultatov na učnem področju, ki so posledica dsp in prilagoditev) (A165, F141-F143, H198)
 - Pripomore, v primeru, da otrokom razložimo, čemu je pomoč namenjena (D130, D132-D134)
 - Zavira, ker to otroka dela posebnega (A168, A169, B143, B149, B153, B154, G150, G151)
 - Zavira, v primeru, da ostalim otrokom ne razložimo, čemu je ta pomoč namenjena (D131, D135, G149)

- Nepovezanost prilagoditev in DSP z inkluzijo (C110, C111, C112, C113)
- DSP kot dodatna obremenitev (B142, B151, E106, I154)
- DSP kot stigma (B148)
- DSP kot kazni (B150, B152, B163, I155)
- Doživljanje učiteljice o DSP, kot prešibki pomoči (I161, I163)
- Potreba po diskretnosti DSP (B155)
- Občutek izločenosti zaradi DSP (E103)
- oomembnost obstoja DSP zaradi boljšega funkcioniranja otrok z oviro (G160-G162)
- Vpliv na inkluzijo odvisen od vsakega razreda (F144-F147)
- Zavira v primeru da pred ostalimi otroki izpostavljamo potrebo po prilagoditvah (G153-G159)

9.21 Odnosno kodiranje

INDIVIDUALIZIRAN PRISTOP

PRIPOMOČKI

- Različni pripomočki (A45)

PROSTORSKA PRILAGODITEV

- Neprilagojenost v naprej (A44, C35, G21, G29, H18, I25)

PRILAGODITEV DEJAVNOSTI PO POTREBI

- Prilagoditev dejavnosti po potrebi (C31, B41, D26, D29, H14, I24, I100,

METODE DELA PRILAGOJENE VSAKEMU OTROKU

- Izhajanje iz otrokovih potreb (A60, C63, D53, D72, D73)
- Upoštevanje otrokovih želj pri izbiri metode dela (A78, C65, C66, B73)
- Izhajanje iz smernic in prilagajanje otroku (F60, G74, H64, H65, I13-I18)

- Pogoste težave (F67, G84, I88)

- Zelo naporno delo (F108, H143, I147)

- Težko usklajevanje (F52, G61, H76, I91)

KOMPETENCE

- Nezdostne kompetence (F79, G89, H108- H114, H137, I103)

PODPORA S STRANI SVETOVALNIH DELAVK

- Nudnje podpore učitelju, ko se pojavi potreba (A83, C74, C78, D84, D86, F84, G68-G70, G93-G95)
- Pogosta potreba učiteljev po podpori (A82, B94)

IZOBRAŽEVANJA

- Prisotnost želje (C80, D90, B104, F93, G104, H140, I130)
- Pogosta udeležba (A105, D98, B108, H136, I128)
- Udeležba (E70, F95, H133)

MNENJE GLEDE ŠOLANJA V REDNEM PROGRAMU OŠ

- Delno strinjanje (F103, F104, F105, F114, G121, H148, H150)
- Strinjanje (pogojno)
- Nestrinjanje (pogojno)